SC.U.Pl.S.

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO FOLKENSE
37
4 C
3

Digitized by Google

ALEXANDRI

PASCOLI

PERUSINI

IN ALMO URBIS ARCHIGYMNASIO

Medicinæ Profeſſoris Primarii, totiuſque Status Eccleſiaſtici

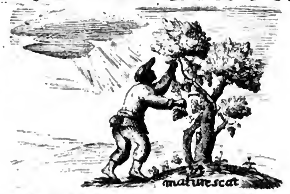
PROTHOMEDICI GENERALIS

De Homine, ſive de Corpore humano vitam habente, ratione tum proſperæ, tum afflictæ valetudinis

LIBRI TRES.

In quibus ad Mentem tum Veterum, tum Recentiorum Theoria, ac Praxis Medica novâ, clarâ, ac brevi methodo exponitur.

TOMUS PRIMUS.

ROMÆ MDCCXXVIII.

Ex Typographiâ Hieronymi Mainardi apud theatrum Capranicenſe;

SUPERIORUM PERMISSU.

Emo, ac Rmo Principi

ANNIBALI ALBANO

Tituli S. Clementis S. R. E.
Cardinali Camerario,

Ac Romanæ Sapientiæ Protectori Vigilantiſsimo.

ALEXANDER PASCOLI

P. F.

EX *quo felicis recordationis Clemens XI. Pontifex olim Optimus Maximus, cui liberales Facultates, ac Artes*

ingenuæ plurimùm utique debent, ut Medicinam publicè in hoc Urbis celeberrimo Archigymnaſio profiterer, ex Patrio Lyceo *huc me accerſivit, Inſtitutiones haſce Medicas, quas adauctas, expolitas, excultas, & pro virium mearum tenuitate perfectas, ſub tuis auſpiciis, Eminentiſſime* Princeps, *nunc profero, Medicinæ* Tyronibus *quotannis exponendas, eâ meliori, quæ mihi videbatur, viâ, clarè non minùs, quàm brevì, ni fallor, expoſui. At eas, qualeſcunque aut fuerint, aut ſint, ſi benignè modò reſpicere non dedignaberis, id mihi pro diutinis laboribus meis ſummum erit pretium; tuâ quippe gratiâ abundè nobilitatæ, niſi ſuâ, alienâ ſaltem luce, ſplendeſcent.* Non *eo tibi animo opus iſtud, Eminentiſſime* Princeps, *inſcribere aggredior, ut aliquid vel minimum ſplendoris clariſſimo* Nomini *tuo comparare confidam; eòque minùs, quòd de ſingularibus animi, quibus eximiè polles dotibus, ut in hac loquar epiſtolâ, nec tua ſineret modeſtia, nec ob famam, quæ multò jam ante per* Orbem *eas longè, latè-*

que

que profudit, rationi conſonum videretur; verùm ut auctoritas iis, præſidium, & ſplendor, quem aliunde ſperare nequirent, ex tuo clariſſimo, quod præſeferunt Nomen, referatur. Quum igitur, ut illud tibi dicaverim, Eminentiſſime Princeps, id ſolùm me equidem impulerit, non eſt, quòd in operis commendationem aliud proferam. Si quâ prædictas institutiones arte compegimus, id tute ipſe, qui & latini ſermonis elegantiam, & intimam cultioris Philoſophiæ cognitionem, & rectam dicendi, ſcribendique in omni literarum genere rationem optimè calles, æquè poteris æſtimare. Rerum, quæ ad Medicinam univerſam exercendam ſpectare videntur, Fabricam, ut opinor, non planè ſpernendam extruximus. At, ſi nihiloſecius æquos non ubique æſtimatores offendere datum erit, id ſatis ſuperque erit, ut animo non iniquo tu, Eminentiſſime Princeps, ut et in cæteris rebus, ita et in hac mihi adſis. Faxit Ter Optimus Maximus, ut diu feliciter vivas. Quoniam, ſi incolumem te diu in Ter-

ris ſervaveris, & nobis Romanæ Sapientiæ Cultoribus, & univerſæ literarum Reipublicæ, benè ſapienterque, ut ab ineunte ętate cepiſti, diu conſulere proſequeris.

PRÆ-

PRÆFATIO.

LUcubrationes haſce Medicas, quas multò ante jam exaravimus, atque in Archigymnaſio Romano, Medicinam publicè profeſſi, non ſemel expoſuimus, quaſque nuper expolivimus, ac pluribus aliis poſtremò practicis obſervationibus locupletavimus, non tam ut ſaneris, quàm ne immaturè occidaris, tibi, quiſquis unquam futurus eris, qui eas legere velis, ac rebus Medicis imbui non dedignaberis, æquo, lætoque animo impertimur. Dicere pudet, Ornatiſſime Lector. At dicendum utique. Ut & reliquæ liberales Facultates, ita et ipſa Facultas Medica nobis Italis, Romæ præſertim, præ cæteris

Gentibus floruit equidem, & nunc ut quum maximè floret. Non eſt tamen, (neſcio an temporum, an improborum, ſive imperitorum, qui eam turpiter profitentur, vitio,) quòd, ut & reliquæ liberales Facultates, ita et ipſa Facultas Medica identidem non deturpetur. Hinc non dicam in exteris plagis apud Barbaros tantùm, verùm ubique, pluribus dolis, pluribuſque fallaciis, necnon etiam occultis quandoque flagitiis nobilitata, non ſine maximo Reipublicæ vulnere, nobis olim variis ex cauſis impoſuit, & adhuc imponit. Enim verò, ut de cæteris ſileam, non ne ea nobis olim impoſuit, ex Arabibus præcipuè, ad nos tanta jampridem Pharmacorum tranſvecta multitudo, varietas, & confuſio? Non ne nobis adhuc item imponit ea, ex Chymicorum officinis, arcanorum recèns conficta potiùs, quàm deprompta feracitas; quâ, res utplurimùm nullius ferè momenti vocum ſpeciosâ novitate decorantes, facilè credulos paſſim aucupantur, atque eorum facultates extenuando, ſe, ſuaſque iniquo foe-

nore

nore pinguiores facere curant? Nec aliter utique hodie nobis imponunt, qui ab eâ Priſcorum innocuâ ſimplicitate recedentes, plura ſimplicia, in Medicinâ faciendâ, inſimul confundunt, ac talia temerè conſtruunt medicamenta; quibus, & noxam plurimam quamſæpiſſimè moliuntur, & noſtri corporis œconomiam irritant, evertuntque. Ut igitur ab ejuſmodi pravâ Clinice, ſi nos inter unquam extiterit, opportunè cavere, modò literis operam dederit, quiſque ſibi queat, hæc niſi unicè, ſaltem præcipuè ſcripſimus. Et quoniam eos præſertim, quorum ad manus Tractatus hic noſter pervenerit, in Medicinæ tyrocinio, veluti candidatos reſpeximus, de *Homine, ſive de Corpore humano vitam habente, ratione tum proſperæ, tum afflictæ valetudinis explorato* agendo, a primo ad extremum Facultatis eoſdem erudire curavimus. Et quicquid tum theoricè, tum practicè ad Clinicen hodiernam ſpectare videbatur, novâ equidem, clarâ, præcisâque methodo, in compendium ideo veluti contra-

ximus, ut Clinicen brevì addiſcere poſſint. Quod profectò efficiet, ut etiamſi Clinicen ex profeſſo exercere noluerint, Clinicos ſaltem vel imperitos, vel improbos maturè pernoſcant; ne aut inanium verborum fucatâ illecti ſuavitate, aut ſubdolæ calliditatis illecebris capti, ſeſe, ſuamque progeniem peſſimo Clinicorum cuique imprudenter tractandam committant: quò ſibi, ſuiſque in tempore utique proſpicient. Ut autem ad ejuſmodi ſtudium capeſſendum alacriùs incitarentur, doctrinas univerſas, ſcholaſticas licèt, ſtylo nec penitus inculto, nec planè incondito, expoſuimus; omnemque, quæ ſcholas olim pervagabatur, barbariem, ſcriptis noſtris, niſi prorſus excuſſimus, quoad potuimus ſaltem cicuravimus. In animo enim, quæ in Tuſculanis ſcripſit olim Tullius, adhuc nobis verſantur. *Eſt enim quoddam genus eorum, qui ſe Philoſophos appellari volunt, quorum dicuntur eſſe latini ſanè multi libri: quos non contemno equidem, quippe quos nunquam legerim: ſed quia profitentur ipſi*

illi

illi qui eos ſcribunt, ſe nequè diſtinctè, neque diſtributè, neque eleganter, nequè ornatè ſcribere: lectionem ſine ullâ delectatione negligo (A). *Sed mandare quenquam literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere, nec illuſtrare poſſit, nec delectatione aliquâ allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & otio, & literis.* (B). Auctores proinde, quos ſcribendo in hoc opere præcipuè nobis imitandos propoſuimus, Cornelius Celſus fuerunt, Plinius, & præſertim Hiſtoricus, necnon etiam Lucius Junius Moderatus Columella; qui, optimis equidem temporibus, de rebus item noſtris, ut neminem fugit, limpidiſſimè ſcripſerunt. Viros inſuper in omni literarum genere verſatiſſimos conſuluimus, iiſque libenter auſcultavimus. Inter quos admodum Reverendum Patrem Ignatium Gvarini Soc. Jeſu noſtri ſemper amantiſſimum, quo cum ab ineunte ætate maxima ſemper nobis fuit conſuetudo, quem et plurimi ſemper fecimus, coluimus

(A) *Quæſt. Tuſc. lib.* 2.
(B) *Quæſt. Tuſc. lib.* 1.

mus ſemper, & peramavimus; necnon etiam Ornatiſſimum Virum Petrum Aſſalti, tum inter Archigymnaſii Romani Profeſſores, tum inter Archiatros Urbis Collegam noſtrum celeberrimum, præ cæteris ſelegimus; quibus et ex decreto Reverendiſſimi Patris Magiſtri Sac. Pal. Apoſt. literarios labores hoſce noſtros explorandos tradidimus; &, ut limam in iis ad unguem intenderent, facultatem fecimus. At ſi quid barbari nihiloſecius exciderit, id non modò longævæ ex Cathedrâ dicendi, exponendique, conſuetudini, ubi ex tempore utplurimùm dicere oportebat; verùm et neceſſitati, quâ recèns, temporibus videlicet noſtris, aut excogitata, aut inventa exprimere debuimus, tribuendum. Et latinè licèt ſcribere ſedulò ſtuduimus, ad ambiguitates tamen evitandas, item et brevitatis gratiâ, vocibus nonnullis, tametſi barbaris, quæ in Facultate Medicâ uſu invaluerunt, et nos, parciſſimè quamvis, uſi ſumus: ejuſmodi ſunt *aqua* ex. gr. *chalybeata*, *ſerum chalybeatum*, hiſque ſimilia, ubi præſcriben-
dum

dum fuit aliquid per extinctionem chalybis, aut ferri candentis paratum : *juſculum alteratum* pro juſculo medicato &c. Diximus præterea *ſalia*, non ſales, tum quum non de dictis lepidis, acribuſque, ſive ſapientibus *metonymicè*, verùm de *ſale*, ſive naturà in fodinis *concreto*, aut arte ex mixtis naturalibus *elicito*, propriè loquutis, id diſcriminis cum Chymicorum pleriſque deſignare placuit. Singulas tum Veterum, tum Recentiorum, quibus præcipuè Medicorum innititur ratiocinium, hypotheſes declaravimus, eaſque inſimul in concordiam, admodum licèt diſcordes, primo intuitu, viderentur, pro viribus compoſuimus, & quaſi conſociavimus. Humani corporis vitam habentis hiſtoriam, ejuſque partium longè profuſiorem, quàm ſuperioribus annis pro Philoſophiæ Tyronibus vernaculo ſermone fecimus, anatomen expoſuimus. At enim verò, earum componentia deſignantes, quæſtiones dubias, quæ in minimis præſertim rebus, inter Sectores hodiernos acriter inſurrexerunt,

eoquòd nec Philoſophiæ, nec Medicinæ utiles adhuc fuiſſe videantur, ne Legentium mentem inutiliter modò maceremus, ex conſilio omiſimus. Temporis proceſſu, quum lux iis major acceſſerit, perquàm utiles fore ſperamus; & tum cuique, qui *Hominem hunc noſtrum* optimè calluerit, quæ nobis hactenus ambigua fuerunt, ſibi dilucidare, aliiſque declarare non erit difficile. Quicquid & in Noſocomiis, & in Procerum ædibus potiſſimúm, quibus, ratione valetudinis, penè ſemper præfuimus, Clinicen exercentes, non improſperè ceſſiſſe quotidie obſervavimus, per hiſtorias peculiares concisè, & ex ordine digeſſimus; quibus, præter ægrotantium nomina, & nonnullas alias interdum circumſtantias, quæ alienas deliteſcentes, animi non minùs, quàm corporis imbecillitates prodere, ac palam evulgare potuiſſent, nihil immutavimus. Si quid interim grati libris hiſce poſterioribus noſtris, Lector Humaniſſime, tibi unquam fecimus, id nobis equidem abundè erit; qui, ut & diu vivas, & optimè valeas, unicè exoptamus.

IN-

INDEX CAPITUM

LIBER PRIMUS

Sectio Prima.

CAPUT I. *Definitur Medicina, & in ſuas dividitur partes præcipuas.* pag. 1

CAP. II. *Quid ſit corpus humanum vivens, & quomodo ab Anatomicis dividatur.* 9

CAP. III. *De viſceribus in genere, eorumque ſitu, ac connexione.* 14

CAP. IV. *De partibus minoribus corporis humani, quæ veluti componentes, majores componunt.* 20

CAP. V. *De humoribus præcipuis, ſive de partibus fluidis corporis humani.* 24

CAP. VI. *De Muſculis in genere.* 29

CAP. VII. *De Glandulis in genere.* 34

CAP. VIII. *De Tegumentis, ac primò de cuticulâ.* 36

CAP. IX. *De Cute.* 38

CAP. X. *De Pilis, & Unguibus.* 40

CAP. XI. *De Panniculo adipoſo, & carnoſo.* 42

CAP. XII. *De Oſſibus in genere, cartilaginibus, & ligamentis.* 44

CAP. XIII. *De Sceleto, ejuſque oſſibus componentibus.* 50

CAP. XIV. *De Dentibus.* 52

CAP. XV. *Enumerantur oſſa reliqui Trunci.* 55

CAP. XVI. *De Oſſibus Artuum, ac primò manus univerſæ, ſive brachiorum.* 58

CAP. XVII. *De Oſſibus Pedum, ſive Crurum.* 60

CAP. XVIII. *De nonnullis membranis præcipuis interioribus corporis humani, & primò de iis, quæ conſtituunt parietes abdominis.* 61
CAP. XIX. *De Meningibus, Pleurâ, Mediaſtino, Peritonæo, & Diaphragmate.* 64
CAP. XX. *De Corde, & Pericardio.* 68
CAP. XXI. *De Pulſatione cordis, ejuſque valvulis.* 76
CAP. XXII. *De Arteriarum, venarumque ſtructurâ, pulſatione, diſtributione, atque uſu.* 78
CAP. XXIII. *De Thymo.* 82
CAP. XXIV. *De Sanguinis conſtitutione, ac Motu.* 84
CAP. XXV. *De Vitâ, & Morte hominis.* 95
CAP. XXVI. *Quid ſit ſanitas corporis humani vitam habentis.* 99
CAP. XXVII. *Exponuntur elementa ad mentem Galenicorum.* 106
CAP. XXVIII. *Exponuntur ad mentem Chymicorum.* 109
CAP. XXIX. *Exponuntur ad mentem Democriti, & Carteſii.* 111
CAP. XXX. *De Regionibus elementorum ex hypotheſi carteſianâ.* 117

Sectio Secunda.

CAP. I. DE *Febribus in genere.* 123
CAP. II. *De Febre Ephemerâ.* 135
CAP. III. *De Synocho ſimplici.* 141
CAP. IV. *De Synocho putridâ, ſive Fermentativâ.* 147

CAP. V. De

CAP. V. *De Cauſo.* 151
CAP. VI. *De Febribus malignis.* 160
CAP. VII. *De Febre malignâ peſtilenti.* 172
CAP. VIII. *De Febre Hecticâ.* 179
CAP. IX. *De Febre Intermittente in genere.* 189
CAP. X. *De Quotidianâ ſimplici benignè intermittente.* 193
CAP. XI. *De Tertianâ ſimplici benignè Intermittente.* 198
CAP. XII. *De Quartanâ ſimplici benignè intermittente.* 203
CAP. XIII. *De Febribus continuis intermittentibus, & de intermittentibus compoſitis.* 216
CAP. XIV. *De Morbis, qui propriè reſpiciunt motum ſanguinis progreſſionis, item et fluiditatis; ac primò de Polypo.* 222
CAP. XV. *De Cordis Palpitatione.* 229
CAP. XVI. *De Animi deliquio, Eclyſi, Lipothymiâ, & Syncope.* 235
CAP. XVII. *De Aneuryſmate.* 238
CAP. XVIII. *De Varice.* 241

INDEX

INDEX HISTORIARUM.

Hiſtoria I. DE Febre ephemerâ. pag. 138
Hiſtoria II. De Synocho ſimplici. 142
Hiſtoria III. De Synocho putridâ, ſive fermentativâ. 149
Hiſtoria IV. De Cauſo. 153
Hiſtoria V. De Febre malignâ. 165
Hiſtoria VI. De Febre malignâ peſtilenti. 175
Hiſtoria VII. De Febre Hecticâ. 184
Hiſtoria VIII. De Quotidianâ ſimplici benignè intermittente. 196
Hiſtoria IX. De Tertianâ ſimplici benignè intermittente. 201
Hiſtoria X. De Quartanâ ſimplici benignè intermittente. 205
Hiſtoria XI. De Febre malignâ intermittente. 208
Hiſtoria XII. De Febre intermittente compoſitâ. 219
Hiſtoria XIII. De Polypo cordis. 226
Hiſtoria XIV. De Cordis palpitatione. 231
Hiſtoria XV. De Aneuryſmate. 243

FINIS.

AP-

APPROBATIONES.

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſt. Magiſtro.

N. Baccarius Epiſc. Bojanen. Vicesg.

OPus, quod inſcribitur, *Alexandri Paſcoli de homine, ſeu de humano corpore vitam habente*, legi diligenter, ut Reverendiſſimi Patris Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici obtemperarem. Nihil in eo, quod vel Religioni, vel bonis moribus adverſaretur, offendi. Authoris vero ingenium, & induſtriam vehementer ſum admiratus, qui tam multa, tam varia, tamque utilia, tam breviter, tam dilucidè, tam eleganter complexus ſit. Quare, cum opus hujuſmodi & Medicæ Facultati non parùm lucis, & iis, qui eandem profiteri voluerint, multùm afferre poſſit commodi, cenſeo publicâ luce donandum. Ex Collegio Romano. 27. Januarii 1728.

Ignatius Guarini Societatis Jeſu.

LIbrum Alexandri Paſcoli, quo Medicinæ inſtitutiones traduntur, Reverendiſſimi Patris S. Palatii Apoſtolici Magiſtri juſſu ſedulò expenſum, non modò bonis moribus, atque catholicâ fide minimè abhorrentem, atque alienum cenſeo, verùm magno publico bono vulgandum: Eo enim Celeberrimus Auctor univerſam rerum medicarum ſcientiam paucis, ſed perſpicuè complexus, nobiliſſimam Facultatem plurimum illuſtravit, auxit, erexit, acri judicio, ac longo medendi uſu, certa ab incertis ſejungens, vera ſapienter confirmans, falſa ingenuè repudians. Quamobrem pluribus nominibus laudandus, ſed eo maximè, quòd artis Tyronibus conſuluit; quibus brevem, atque expeditam ad Medicinam viam oſtendit.

Petrus Aſſaltus.

IMPRIMATUR.

Frater Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum
Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

LIBER PRIMUS

De iis, quæ tum ſecundùm, tum præternaturam, ratione præſertim cordis, & ſanguinis, exoriuntur, atque exoriri poſſunt in corpore humano vitam habente.

SECTIO I.

De corpore humano vitam habente in genere, ac præcipuè de cordis ſtructurâ, motu, & facultatibus; necnon etiam de motu ſanguinis circulari, ejuſque conſtitutione.

CAPUT I.

Definitur Medicina, & in ſuas dividitur partes præcipuas.

MEdicina eſt cognitio quædam rationalis, quæ circa humani corporis vitam habentis affectiones, tum naturales, tum præternaturales, & circa varia earum præſidia verſatur: quam per varias conjecturas, partim ſpeculando, partim experiundo, qui eam profiteri aggreditur, proceſſu temporis ſibi comparat, ut in homine ſanitatem præſentem conſervare, amiſſamque reſtaurare opportunè queat. Cognitio hæc, quæ, aut Definitur Medicina.

proſperam, aut hominis adverſam valetudinem reſpicere quodammodo ſemper debet in rebus pleriſque medicis, neque certa, neque evidens quanvis ſit, ſi ratiocinium tamen, æquè ac obſervationem ad eam probè acquirendam ſedulò, ſolerterque pro viribus intendamus, admodum probabilis, perquam utilis, ac penè dicam, neceſſaria evadit; tum quum maximè facultatem equidem præſtantiſſimam, haud vili, ſordidoque quæſtu illecti, ſed candidè, liberaliter, ac ingenuè, procul ab omni dolo, ab omni verſutiâ, ab omni calliditate, atque jactantiâ, procul ab omni fuco, ab omni circulatoriâ oſtentatione, ac inanium verborum, nugarumque lenocinio, atque in Reipublicæ commodum, aliorumque potiùs, quàm noſtrorum utilitatem, ut homines liberos decet, profiteri, atque exercere velimus.

Quid ſint Medicinæ ſubjectum, medium, & finis.

Ex hac Medicinæ definitione, Medicinæ ſubjectum patet, *hominem* eſſe, quatenus dum vivit, & ſanus, & morbis affectus eſſe poſſit. *Hominem* dicimus; quum in univerſis ferè affectionibus, quibus in Terris frequentiſſimè vexamur, unà cum corpore organico defecturo, animus quoque, materiæ expers, haud quaquam defecturus, afficiatur. Quamobrem quisquis humani corporis ægritudinibus, directè quantumvis mederi ſtudeat, & animo quoque quodammodo ægrotanti, non directè ſaltem, medeatur, neceſſe eſt. Et quanvis, medendo, humani corporis ſanitatem, proximè utplurimùm, in homine reſpiciamus, remotè tamen vel ſanitatem, ut ita dicam, mentis incorporeæ, quâ corpus humanum vivens informatur, planè reſpicimus. Hinc Medicæ facultatis finis primarius, *Sanitas* eſt totius hominis, ratione videlicet tum mentis, tum corporis, quam conſervare in eo oportet quandiu viget, reficere autem quandiu deficit. Medium verò, quod cum Sener-

nerto & alii ſcopum dicere conſueverunt, eſt *Mederi*; medendo quippe, & ſanitatem præſentem conſervat Medicus, atque abſentem inſtaurat. Quod quum ita ſit, nemo non videt, Medicinam, ratione tum objecti, tum finis, tum medii, inter pleraſque facultates longè præcellere. Circa hominem porrò omnium animalium præſtantiſſimum verſatur, ſanitatis gratiâ, quâ inter omnia mortalium bona nihil ſanè præſtantiùs, nihil quod magis expetere debeamus.

Triplex Medicinæ claſſis: Empirica, Dogmatica, Methodica.

De Medicinæ primordiis, deque ejus præcipuis cultoribus, quum prolixam de iis, & ad nauſeam penè recoctam habeamus hiſtoriam, non eſt cur plura dicamus. Satis ſuperque ſit impræſentiarum animadvertere, Medicinam in ſui exordio, omnium ferè conſenſu, *Empiricam*, inde *Dogmaticam*, mox *Methodicam* extitiſſe. *Empirica* fuit, quum, ſolis obſervationibus innixi, rationibus omnino poſthabitis, artem olim medicam colebant Majores. Fuit *Dogmatica*, quum ad normam nonnullarum regularum communium, quibus indiſcriminatim, & quaſi per analogiſmum affectiones univerſas audacter non minùs, quàm perperam tractare deinceps ceperunt. Fuit *Methodica*, quum methaphyſicè tantùm ratiocinantes, ſcientiam effecerunt futilem, ac penè chimericam, cui nil mirum, ſi temporibus noſtris paſſim reclamitent obſervationes. Non injuriâ igitur in id unum hodie collimare contendunt ii ſaltem, qui præ cæteris in eâ facultate ſapiunt, ut experientia, æquè ac ratiocinium baſis ſit, & fundamentum doctrinarum univerſarum, quas in Theoriâ, non minùs, quàm in Praxi per conjecturas utplurimum eliciunt.

Quinque Medicinæ partes deſcribuntur: Phyſiologia, Pathologia, Semiotica, Hygiene, & Therapeutica.

Quum Medicinæ objectum adequatum, juxta traditam definitionem, *Homo* ſit; hominem priùs optimè cognoſcere conducit, hominem videlicet in duplici ſtatu, & quum benè ſe habet ratione ſanitatis, in *ſtatu* ni-

mirum *naturali*; & quum pravè afficitur, hoc eſt quum ab eo *ſtatu* ſanitatis *naturali* recedit, in *ſtatu* nempe *præternaturali*. Hinc profectò binæ Medicinæ partes præcipuæ: *Phyſiologia*, & *Pathologia*. Phyſiologia verſatur in cognitione Medicinæ objecti, hominis nempe in ſtatu ſanitatis, ideſt in *ſtatu naturali*. Pathologia verſatur in cognitione ejuſdem Medicinæ objecti, ejuſdem nempe hominis, qui tamen à ſtatu naturali recedit, *Ægrotantis* videlicet, ſive morbo affecti, ideſt in *ſtatu præternaturali*. Signa autem, quorum beneficio dignoſcitur, an benè, an malè ſe habeat homo, ratione ſanitatis; an affectio, quâ detinetur, pravæ ſit indolis, nec ne; an futura ſit diuturna, an brevi ſolvi poſſit, an cum periculo, an citra periculum &c. alteram Medicinæ partem faciunt, quæ *Semiotica* nuncupatur. Quum homo ſanus vivit, perquirendum eſt quicquid in rebus, quibus utitur, univerſis, præſtare debeat, ut incolumis ſervetur. Perquiſitio iſta quartam conſtituit Medicinæ partem, quæ *Hygiene* dicitur. Contra verò morbo quum laboret, ea præſidia excogitare oportet, quibus priſtinam ſanitatem ei comparemus. Inde Medicinæ oritur pars poſtrema, in quâ de præſidiis agitur in morbis adhibendis, quæ *Therapeutica* iccirco nuncupatur. Ex quo patet, quinque eſſe Medicinæ partes præcipuas, *Phyſiologiam*, *Pathologiam*, *Semioticen*, *Hygienen*, ac *Therapeuticen*.

Phyſiologia maximè tractat Medicinæ objectum in ſtatu naturali; ideoque agit de corpore humano, ejuſque partibus. Explicat earum conſtitutionem, ſitum, nexum, & uſum, necnon etiam facultates, ratione tum organorum, tum animæ rationalis, quæ organa informat &c.

Pathologia agit de iiſdem rebus, quas tamen conſiderat in ſtatu præternaturali; atque adeo morborum,

æquè

æquè ac ſymptomatum tradit naturam, cauſas, & differentias, & quicquid contingere valet in eodem homine, quum a ſtatu naturali recedit.

Semiotice exponit ſigna, quorum ope dignoſcere poſſumus, an ægrotet homo, nec ne; latenteſque morbos eruimus; affectionum omnium cauſas, item & eventum haurire conamur.

Hygiene verſatur circa finem Medicinæ quod ad primam partem attinet; ac propterea verſatur circa ſanitatem hominis conſervandam. Quocirca nos docet, quâ ratione præſens tuenda eſt: nimirum quo pacto præcaveri poſſit, ne in morbos incidamus.

Therapeutice verſatur quoque circa eundem Medicinæ finem, ſed quod ad alteram ſpectat partem; ideoque verſatur circa ſanitatem hominis amiſſam reparandam. Quamobrem verba facit de præſidiis univerſis, quibus morborum cauſas, eorumque ſymptomata, aut curare, aut ſaltem lenire poſſumus.

Partes præfatæ, quæ in rebus medicis principes videntur, ſub ſe alias partes continent minùs principales, & quaſi miniſtras, de quibus omnibus in eo libro, quem Theoriæ Medicæ paſſim inſcribunt, plerique agunt Scriptores, quem propterea in partes quinque dividendum exiſtimant, de morbis ſingulis probè dignoſcendis, explicandis, curandiſque in altero deinceps, quem Praxis Medicæ ideo dicunt, verba facturi. Nos autem in hoc tractatu, quem Typis tandem evulgare aggredimur, Theorìam, æquè ac Praxin Medicam ad Veterum, item & Recentiorum mentem promiſcuè tradendam ſuſcepimus; ut ſi quis brevitatis amans, uno eodemque tempore utranque Medicinæ partem, vaſtiſſimam licèt, condiſcere velit, id novâ prorſus, clarâ, facilique methodo conſequi poſſit. Auctoris intentio.

In

Totius operis diviſio.

In libros tres, maximam ſanè, niſi univerſam Medicinæ partem, quam hìc expoſituri ſumus, digerere ſtudentes, in primo de corpore humano in genere, ac præſertim de corde, de motu ſanguinis, de ſanguinis conſtitutione, & de affectionibus, quæ cor, unà & ſanguinem primariò afficiunt, ſermonem habebimus. In ſecundo, de reliquis viſceribus ejuſdem corporis humani, de cerebro videlicet, de œſophago, de ſtomacho, atque inteſtinis, de meſenterio, de chylo, alimentorumque digeſtione, de pulmonibus, deque reſpiratione, de hepate, liene, ac pancreate, de renibus, ureteribus, ac veſicâ urinariâ, necnon etiam de urinâ, æquè ac de ægritudinibus, quæ organa præfata, eorumque facultates afficere ſolent, acturi ſumus. In tertio, organa ſenſuum, æquè ac generationi inſervientia, ſenſationum doctrinas, conceptionis, ac generationis, geſtationis, puerperii &c. brevi exponentes, de morbis univerſis, qui in organis, æquè ac functionibus præfatis verſantur, item & de lue vereâ, de morbis Infantum, æquè ac Puerorum, dicere eſt animus. Age itaque macte animo, & ſi quando, ignarus licèt omnino, rebus medicis erudiri contendas, noſtras haſce lucubrationes planè contemnere neutiquam deberes; quas pluribus tibi de cauſis gratas fore non diffidimus; cui præterea, ratione rerum clinicè agendarum, per hiſtorias nonnullas, quas ægritudines humani corporis deſcribentes, ad calcem ſingularum exaravimus, quicquid quadraginta annorum ferè ſpatio, & in Urbe, & extra, & in publicis Noſocomiis, & in domibus Magnatum privatis, facultatem Medicam non infeliciter, Deo ſemper adjuvante, exercentes, obſervavimus, æquo, ſimplicique animo proferre non dedignabimur.

ANI-

ANIMADVERSIONES PROÆMIALES.

MEdicinam Majores deſcribentes, varias de eâ afferre conſueverunt definitiones. *Medicina eſt ars, quæ in hominum corporibus verſatur, ac ſanitatem tuetur*. Ex Hippocrate libello de arte. *Medicina ars, eſt additio, & detractio. Additio quidem eorum, quæ deficiunt. Detractio verò eorum, quæ exuperant*, num. 3. de flat. *Medicina ſcientia eſt ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum*: Ex Herophilo apud Galenum libro de Medicinæ definitione. *Medicina eſt ſcientia, quâ humani corporis diſpoſitiones noſcuntur ex parte, quâ ſanatur, vel ab ea removetur, ut habita ſanitas conſervetur, & amiſſa recuperetur*: Ex Avicenna cap. 1. Fen. doctr. 1. lib. 1. de defin. Medic. *Medicina eſt ars corporis humani vitia per adjectionem emendandi*: Ex Heurnio Inſtitut. Medic. libro primo de element. Nos autem definitiones haſce haud refellimus, eas duntaxat potiùs omittimus, quibus noſtram hìc ideo præferre arriſit, quia longè ſatiùs per eam facultatis Medicæ naturam, & conditionem declaratum iri, viſum nobis ſit, affirmantibus cognitionem eſſe rationalem, quâ Medicus quiſque, dummodo rationalis ſit, per conjecturas proceſſu temporis, partim ſpeculando, partim experiundo, ſibi comparare debet. Num autem ars verè, num ſcientia ſit Medicina, quum id rei noſtræ inane prorſus videatur, aliis dirimendum relinquimus. Facultas utique perquam difficilis, valdè fallax, atque incerta, quam ſiquis vel leviter aſſequi velit, ad eam probè acquirendam, totum hominem adhibeat, neceſſe eſt. *Ars longa, vita brevis, occaſio præceps, experimentum periculoſum, judicium difficile, neque ſolùm ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem*;

Variæ Medicinæ definitiones.

tem; *verùm & ægrum, & aſſidentes, & exteriora*. Id porrò perquameleganter, ac penè divinè aphoriſmorum principio maximus proclamat Hippocrates. Enim verò, ſi quis aut magnitudinem totius rei, iiſdem propemodum utor verbis, quibus amplitudinem rei ruſticæ declarare conſuevit Lucius Junius Moderatus Columella. Enim verò, ſiquis aut magnitudinem totius rei Medicæ quaſi quandam vaſtitatem corporis, aut partium ejus velut ſingulorum membrorum numerum recenſeat, non injuriâ vereri debet, ne ſupremus ante ſe dies occupet, quam univerſam diſciplinam rerum Medicarum poſſit cognoſcere. Nam qui ſe in hac facultate perfectum volet profiteri, ſit oportet rerum naturæ ſagaciſſimus, declinationum Mundi non ignarus, ut exploratum habeat quid cuique plagæ conveniat, quid repugnet, ſyderum ortus, & occaſus memoriâ repetat, ne, quod in morbis præſertim chronicis curandis, extenuandiſque perſæpe contingit, ne, inquam, imbribus, ventiſque imminentibus operâ inchoet, laboremque fruſtretur. Cæli, & Anni præſentis mores intueatur; neque enim ſemper eundem velut ex præſcripto habitum gerunt, nec omnibus annis eodem vultu venit æſtas, aut hyems, nec pluvium ſemper eſt ver, aut humidus autumnus. Quæ prænoſcere ſine lumine animi, & ſine exquiſitiſſimis diſciplinis, non quenquam poſſe crediderim.

CA-

CAPUT II.

Quid ſit corpus humanum vivens, & quomodo ab Anatomicis dividatur.

INter animalia ratione prædītus homo, præter corpus organicum periturum, quod oculis obverſatur, & mentem incorpoream non perituram, quam ſenſibus attingere haud poſſumus, habeat neceſſe eſt, quæ tanquam forma ſubſtantialis organis intimè infuſa afficit organa, & in organis, ſive per organa quodammodo afficitur, ut in Methaphyſicis noſtris fusè olim expoſuimus; in quibus de hac mente prorſus incorporeâ, ac penè divinâ, verba fecimus, eſſentiam illius, item & facultates perveſtigavimus. Reliquum eſt igitur, ut brevem, non minùs, quàm perfectam humani corporis hiſtoriam impoſterùm exaremus, quam trifariàm per ſectiones olim diſtinguere placuit. In primâ partes univerſas, & ſingulas in genere, tum continentes, tum contentas, tum fluidas, tum ſolidas, humani corporis exponentes. In ſecundâ de viſceribus ſingulis agentes. In tertiâ de organis ſenſuum, & generationis ſexus utriuſque verba demum facturi. Ita ſanè in Tractatu, quem de corpore humano ſuperioribus annis evulgavimus, olim fecimus; atque id planè deinceps in tractatu, quem modò præ manibus habemus, quaſi facturi ſumus; eâ tamen lege, quam in capite præcedenti non ita pridem propoſuimus: nimirum, ut organa ſingula corporis humani viventis priùs deſcripta, morborum ſeries, atque hiſtoria, qui ea afficere ſolent, ſubinde inſequatur.

Autoris intentio, ratione deſcriptionis corporis humani.

Definiendum, ſive per deſcriptionem potiùs quandam genericam, ac compendioſam deſcribendum videtur corpus humanum, *quantitatem quandam eſſe ma-*

Definitio corporis humani vitam habentis.

teriæ miro opificio ex limo Terræ in rerum exordio, utì Geneſis docet, *in gratiam Animæ potiſſimùm rationalis, quâ, homine vivente, informatur, ab Opifice ter* Optimo Maximo *fabrefactam, quæ automati propemodum adinſtar, per organa ab humoribus, item & ab objectis variè concitata, variè agit, ac variè afficitur, tum ut vivat, tum ut nutriatur, atque intrinſecè ſibi ſuſcipiat incrementum, tum ut conſervetur, tum ut ſpecies per eam propagetur.*

Quid propriè ſint ventres, & artus penes Anatomicos, ratione corporis humani.

Ventres habet, atque artus. Ventres, qui propriè dicuntur ab Anatomicis cavitates, ſive capacitates, tres enumerantur. *Caput*, quod ventrem in corpore humano conſtituit ſupernum. *Thorax*, qui ventrem efficit medium. *Abdomen*, quod ventrem imum format. A ſitu ventres præfati diſtingui potiſſimùm, ac denominari ſolent. Artus autem dicuntur *brachia*, & *crura*, quæ ex cavis præfatis quodammodo proficiſcuntur. Brachia nimirum ſupernè utrinque a ſummo thorace. Crura infernè utrinque ab imo ventre.

Quid ſit facies, ejuſque diviſio.

Trifariàm dividitur caput, in *Calvariam*, *Faciem*, & *Collum*. Calvaria dicitur pars capitis ſuperna, ex quâ in corpore humano luxuriare ſolet cæſaries. Diſtribuitur calvaria in *Sinciput*, *Occiput*, *Verticem*, ac *Tempora*. Sinciput vocatur pars calvariæ anterior, nonnihil acuminata. Occiput poſterior ſanè latior. Superior Vertex. Partes autem calvariæ laterales nuncupantur Tempora. Facies ab extremo ſincipite anteriori explicatur ad reliquas partes capitis univerſas anteriores. Complectitur iccirco *frontem*, *oculos*, *naſum*, *genas*, *aures*, *os*, & *mentum*. Pars colli anterior vulgò *gula* nuncupatur. Poſterior propriè *cervix*. Sub gulæ finem, proximè videlicet ſupra Thoracem, ſcrobiculum quoddam exterius deprehenditur, quod *Jugulum* nuncupatur.

Thoracis diviſio exterior.

Thoracis pars anterior dicitur *Pectus*. Poſterior

Dor-

Dorſus. Pectoris foſſula ea exterior, quæ ſeſe perhibet aſpectui in imo pectore, versùs principium ventris imi, vocatur *Cordis Scrobiculum*, a corde, cujus extremitas propemodum in eam deſinit regionem. Sinus bini laterales, exteriores quoque, qui ex utroque latere in ſummo Thorace, proximè ſub brachiis deliteſcunt, vocantur *Axillæ*, a quibus in pubertate, maribus præſertim, germinant pili.

Abdominis diviſio exterior.

Ventris imi pars anterior trifariàm dividitur in regionem *ſupernam* coſtis finitimam, in *mediam*, atque *imam*. Ad regionem ſupernam ſpectant *duo hypochondria*, unum ſcilicet utrinque, quæ coſtis ex utroque latere proximè ſuccedunt. Spectat quoque *Epigaſtrium*: regio ea videlicet abdominis anterioris, quæ ab hypochondriis explicatur ad regionem uſquè mediam, quæ dicitur *Umbilicalis*. Partes extremæ regionis umbilicalis laterales, quæ ad Ilia producuntur, *regiones* vocantur *Iliacæ*. Regio abdominis anterioris ima complectitur *Hypogaſtrium*, *Regionem pubis*, *Inguina*, *Pudenda* ſexus utriuſque, necnon & *Perinæum*. Hypogaſtrium a confinio regionis umbilicalis extenditur ad regionem uſque pubis, quæ nomen ſuum ſortita videtur penes nonnullos a pubertate, quanvis pubertas potiùs a pube denominari videatur; ſiquidem ex eâ regione pubertatis indicia, pili nimirùm, luxuriare incipiunt. Confinia regionis iſtius inter coxas interiores, & pudenda appellantur Inguina. Interſtitium illud, ſive intervallum, quod ano, & vulvâ in Fæminis; ano, membroque virili in Maribus proximè ſub ſcroto intercipitur, penes Anatomicos univerſos, perinæi nomen habet. Abdominis pars poſterior ſupernè *lumbos* facit, ſive regiones lumbares, dexteram nempe, atque ſiniſtram. Infernè *nates*, ſive *clunes*.

Brachii diviſio.

Brachium diſtribuitur in *Humerum*, *Cubitum*, & *Ma-*

Manum extremam. Humerus dicitur brachii pars ſuperior, quæ a ſummo thorace proximè producitur ad nodum uſque brachii intermedium, quo ei injungitur cubitus. Cubitus ab eodem nodo ad alterum uſque tendit, ad eum nimirum nodum, quo ei injungitur manus extrema. Manus extrema diſtinguitur in *Carpum*, *Metacarpum*, & *Phalangem digitorum*. Carpus nuncupatur principium manus extremæ, quod digitis comprehendimus, ut pulſum in febre potiſſimùm exploremus. Carpum mox inſequitur Metacarpus, qui a carpo explicatur undequaque ad prima digitorum uſque confinia. Pars poſterior metacarpi dicitur *Dorſus*. Anterior *Vola*. Metacarpo ſuccedunt digiti, qui phalangem conſtituunt. Primus dicitur *Pollex*. Alter *Index*. Tertius *Medius*, ſive *Obſcænus*. *Annularis* quartus. *Auricularis*, ſive *Minimus* quintus. Digiti ſinguli tres habent nodos; quapropter digitorum proceſſus inter nodos intercepti, vocantur *Internodia*.

Cruris diviſio. Crus, non ſecus ac brachium diſtribuitur in *Femur Tibiam*, & *Pedem extremum*. Femur ab imo ventre producitur uſque ad genu. A genu ad partem uſque pedis poſteriorem extenditur tibia, quæ propriè *Cruris* nomine ſonat. Cruris pars poſterior carnoſa appellatur *Sura*. Cruri ſuccedit pes extremus, qui diſtinguitur in *Tarſum*, *Metatarſum*, & *Phalangem digitorum*. Tarſus eſt portio illa, ſive proceſſus pedis, qui & *Collum* pedis vulgò dicitur, interceptus infra malleolos, inter tibiam extremam, & partem reliquam pedis ſuperiorem ad calcaneum uſque apud nonnullos. Pes reliquus ad prima digitorum uſque confinia nuncupatur *Metatarſus*. Metatarſi pars ſuperior gibba, ſive convexa *Dorſus* vocatur. Inferior cava dicitur *Planta*. Digiti ſinguli ejuſdem pedis triplici componuntur internodio, pollice excepto, qui duplex tantùm habet in-

ter-

ternodium. Ad tibiæ principium, poſteriùs tamen inter tibiam ſummam, & femur imum, e regione genu, occurrit ſcrobs exterior admodum viſibilis, qui ab Anatomicis paſſim *Poples* nuncupatur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Definitio corporis humani luculentiùs explicatur.

COrpus humanum vivens, utpote organicum, vitam ſuam organicam, ut poſtmodum dicendum, ex motu quodam elicit naturali, qui ab organis provenit, quibus compingitur. Organa moveri nequeunt, niſi aut fluidorum ope, quæ per ea fluunt, refluuntque, aut per objecta, ſive interiora, ſive exteriora, quibus concitantur. Motus organorum naturales, qui proximè proveniunt a fluidis conſuetis idoneis, quæ per eorum meatus dirimuntur, dicuntur *activi*, in quibus nimirum corpus humanum vivens agere quodammodo videtur. Motus organorum naturales, qui in organis ejuſdem corporis humani viventis concitantur ab objectis, ſive exterioribus, ſive interioribus, dicuntur *paſſivi*, in quibus organa reverà patiuntur. Motus univerſi, ex. gr. naturales, quorum ope vita corporis humani, tum quum vivit, conſervatur, ejuſque partes componentes nutriuntur, & intus ſibi comparant incrementum, connumerari ſolent plerique inter motus naturales primi generis. Motus univerſi naturales, qui per objecta ſenſibilia in organis ſenſuum, tum exterioribus, tum interioribus, ut ſenſus in homine fiant, excitantur, inter motus corporis humani naturales ſecundi generis connumerari debent. Præter hoſce, & alii in homine motus exoriuntur, qui quum pro lubitu voluntatis producantur, voluntarii, ſive liberi, ſive ſpontanei dicendi ſunt, in quibus profectò quoque agimus; ſiquidem ad nutum mentis humanæ, quæ corporis

ris organa informat, ſpiritus animales a cerebro per nervos in fibras influunt muſculorum motrices ad exci-tandos motus hujuſmodi. Hoc poſito luculentiùs pa-tet, quare corpus humanum vivens deſcribendo, quan-titatem quandam eſſe dicimus materiæ miro opificio ab Opifice ter Optimo Maximo fabrefactam, quæ automati propemodum adinſtar per organa, tum ab humoribus, tum ab objectis variè concitata, variè agit, ac variè afficitur, tum ut vivat, tum ut nutriatur, atque intrin-ſecè ſibi ſuſcipiat incrementum, tum ut conſervetur, tum ut ſpecies per eam propagetur. Dicimus præterea *automati propemodum adinſtar*, quoniam quemadmo-dum automati partes componentes moventur extrinſe-cùs beneficio elaterii, ſive alterius cujusque impellen-tis intus in machinæ ſemoventis, ſive verſatilis pene-tralibus reconditi; ita quoque ſpiritus animales, ſive ſuccus nerveus, ſive quicquid aliud, per fibras muſcu-lorum motrices, humani corporis viventis organa im-pellit, abſconditum prorsus eſt, neque ſenſus attinge-re valent.

CAPUT III.

De Viſceribus in genere, eorumque ſitu, ac connexione.

Deſcribuntur viſcera ventris ſuperioris, & præcipuè cerebrum.

UBi ventres in corpore humano ſecti pateſiant, ſeſe perhibent aſpectui partes quædam interiores, ſive potiùs organa quædam præcipua, quæ *Viſcera* nuncupantur. Hæc ordine ut proſequamur, a ca-pite, veluti a corporis humani principio, ſive a cœlo quodam hominis editiſſimo exordiri conducit. Capite ſecto ſupernè ex transverſo ab occipite ad ſinciput, reſectâque parte penitùs ablatâ, ſubſtantiam quandam offen-

offendimus cineraceam, mollem, membranis obvolutam, quæ univerſum capitis implet cavum, *Cerebrum* nuncupatam. Membranoſum illud involucrum, quo cerebri veſtiturſubſtantia, duplex eſt. Hinc duplicem conſtituit meningem, de quo ſuo loco. Pars cerebri anterior, quam excipit ſinciput, quæque ſanè maxima eſt, propriè dicitur *Cerebrum*. Huic poſteriùs adhæret altera quædam cerebri pars longè minor, quæ propterea *Cerebellum* nuncupatur. Cerebellum adamuſſim aptatur, in occipite, parti occipitis infernæ, cui inſidet. Tum ex cerebro, tum ex cerebello egreditur, quatuor veluti diſtracta radicibus, binis ſcilicet ex utroque, altera cerebri portio longiſſima, ſive proceſſus potiùs quidam cerebri longiſſimus, qui per foramen occipitis magnum vertebrarum ingreditur fiſtulam, ſeſe producens ab occipite ad os uſque ſacrum. Quamobrem dicitur *Cerebrum oblongatum* a nonnullis, ab aliis *Medulla ſpinalis*, ab aliis *Medulla oblongata*. In cerebro, ut ſuo loco fuſiùs dicendum, glandularum cerebri corticalium beneficio, ſecernuntur ſpiritus animales, qui a cerebro per nervos ad reliquas partes omnes corporis humani vitam habentes, diſtribuuntur.

Capite introſpecto, & thoracem introſpicere oportet, quem propterea in parte anticâ ſecare convenit, ut cor, æquè ac pulmones commodè detegantur. Pulmonum ſubſtantia mollis, ex ſubrubro palleſcens, ac ubique ſpongioſa, univerſam propemodum occupat thoracis capacitatem. Secundùm longitudinem finditur in duplicem ſectionem lateralem. Hinc figuram bifidam ungulæ bubulinæ perſimilem pulmones habent. Faucibus ſuſpenduntur beneficio fiſtulæ cujuſdam peculiaris, quæ *Trachea* nuncupatur, ſive *Aſpera Arteria*. A faucibus trachea ad pulmones uſque producitur per faciem gulæ anteriorem. Tracheæ principi-

Deſcribuntur viſcera ventris medii, & præcipuè Pulmones.

cipium, ſive potiùs orificium, vel caput extuberans, dicitur *Larynx*. Per tracheam reſpirando aerem viciſſim adducimus in pulmones, atque ex pulmonibus educimus. Inter utranque ſectionem ſubſtantiæ pneumonicæ deliteſcit *Cor*, quod reverà ſitum eſt in medio thorace coni adinſtar, cujus baſis ſuperior eſt, ac propterea mucro inferior. Cordis baſis partibus proximis ſuperiùs ſuſpenditur, *mediaſtino* præſertim intercedente.

Deſcribitur Mediaſtinum.

Mediaſtinum dicitur membrana craſſa, validaque, carnoſa, quæ rectà intercedit; ſive ut meliùs dicam, quæ rectà explicatur inter utranque pulmonum ſectionem a ſummo ad imum thoracem. Iccirco thoracis cavum æquè findit in ſinus laterales. Producitur mediaſtinum a *Pleura* duplicatâ.

Deſcribitur Pleura.

Pleura vocatur membrana quædam interior carnoſa, mollior, ac tenujor, quæ per parietes thoracis interiores undequaque explicatur. Hæc duplicatur in regione thoracis poſteriori, & duplicata mediaſtinum emittit, quod cor in progreſſu comprehendit. Inde proſequitur, definitque in regionem thoracis ex adverſo oppoſitam anteriorem. Quapropter, utì monuimus, nihil aliud eſt mediaſtinum, quàm proceſſus duplicatus ejuſdem pleuræ.

Deſcribitur Diaphragma.

Thoracis cavum dividitur a cavo ventris imi, *Diaphragmate* intercedente. Diaphragma eſt alia membrana, ſive muſculus membranaceus, partim carnoſa, partim tendinoſa, longè craſſior, atque validior, quæ tranſversùm apponitur, veluti fornix ad thoracis confinia, inter thoracem, & ventrem imum.

Deſcribuntur viſcera ventris imi, & præcipuè peritonæũ.

Imo ventre anteriùs ſecto, primo intuitu *Peritonæum* occurrit, membrana nempe tenuiſſima, albicans, ſive potiùs liveſcens, quæ veluti ſacculus ſub diaphragmate includit viſcera omnia imi ventris. Quinimmo

ſeſe

ſeſe hinc inde intus duplicans, nonnulla vel ſeorſim veſtit. Infernè emittit proceſſus binos fiſtuloſos, qui ad inguina utrinque perforant parietes abdominis, & ſub membranis exterioribus, ſub tegumentis nimirum, producuntur ad ſcrotum, ad marſupium illud videlicet, quod ad penis radicem laxè propendet. In ſcroto ex utroque latere teſtes veſtiunt, ſive quodammodo laxè obvolvunt. Secto peritonæo, in regione anteriori abdominis ſeſe proferunt *Ventriculus*, *Omentum*, *Inteſtina*, *Meſenterium*, *Hepar*, *Lien*, *Pancreas*, *Renes*, *Ureteres*, *Veſica urinaria*, *generationis Organa*. Omnia quippe tum in Maribus, tum in Fœminis, in cavo abdominis infra diaphragma, peritonæo conduntur.

Deſcribitur Ventriculus.

Ventriculus, ſive ſtomachus, tanquam utriculus ſeſe oſtendit in cavo anteriori, ac ſuperno abdominis, e regione epigaſtrii, in hypochondrio tamen ſiniſtro, proximè ſub diaphragmate. Duplici pervius eſt orificio. Unum occurrit ſupernè ſiniſtrorsùm. Alterum infernè dextrorsùm. Illud nomine caret; a nonnullis quanvis dicatur *Stomachus*. Hoc dicitur *Pylorus*, ſive *Janitor*. Orificio ſuperiori aptatur OEſophagus, ductus ſcilicet admodum inſignis, membranaceus, qui a faucibus per gulam proximè ſub tracheâ adhærens, deſcendit ad ventriculum, perforato diaphragmate. Principium œſophagi, ſive orificium œſophagi ſuperius ad fauces vocatur *Pharynx*. Ab inferiori ventriculi orificio, hoc eſt a pyloro, egrediuntur inteſtina, quæ per ambitus varios, varioſque circuitus, æquè ac anfractus ad anum uſque perducuntur. Alimenta, quibus veſcimur, ſolida, non ſecus ac fluida, ab ore per œſophagum immittuntur in ventriculi cavum, a quo per pylorum delabuntur ad inteſtina, ut ſuo loco fusè dicendum.

Deſcribitur Hepar.

Hepar occurrit quoque in eodem cavo anteriori abdominis, proximè ſub diaphragmate, ad hypochon-

 drium

drium dexterum. Quapropter adjacet lateri dextero ejuſdem ventriculi ſuſpenſum diaphragmati, partibuſque proximis per ligamenta peculiaria. Hepatis moles maxima deprehenditur. Color ejus rubicundiſſimus. Subſtantia diſtribuitur in tres, quatuorve lobos minores.

Deſcribitur Lien.

E regione hepatis in latere oppoſito obverſatur lien, ſive ſplen, in hypochondrio videlicet ſiniſtro versùs regionem anteriorem abdominis, ubi nonnihil deliteſcit ſub diaphragmate inter faciem ventriculi ſiniſtram, & coſtas infernas. Splenis moles oblonga eſt. Colore utplurimum ſaturatur atro. Adhæreſcit partibus finitimis vaſorum, ac ligamentorum ope.

Deſcribitur Omentum.

Ex ventriculi fundo per faciem abdominis anteriorem ſub peritonæo explicatur ad regionem uſque umbilicalem, & quandoque uſque ad inguina, membrana quædam lata, plurimùm adipoſa, quæ a figurâ ſuâ dicitur *Rete*, ab aliis *Zirbum*, *Omentum*, ſive *Epiploon*.

Deſcribitur Meſenterium.

Hac ablatâ membranâ, deteguntur Inteſtina, quæ univerſum ferè implent cavum imi ventris. Hæc ductu obliquo, eoque inflexo a pyloro ad podicem deſcendunt. Inteſtina partibus proximis ſuſpenduntur in parte poſticâ abdominis, proximè ſub diaphragmate, beneficio membranæ cujuſdam adipoſæ, quæ inteſtinorum ambitum undequaque circumligat, *Meſenterium* nuncupata.

Deſcribitur Pancreas.

Amotis inteſtinis, æquè ac meſenterio, ſeſe perhibet aſpectui facies imi ventris poſterior. In hac ſeſe objiciunt Pancreas, Renes, Ureteres, & Veſica urinaria. Pancreas dicitur viſcus quoddam tenue, ſubalbeſcens, oblongum linguæ adinſtar bubulæ, quod occurrit ſub fundo ventriculi, in facie tamen poſticâ ipſius ventriculi; ubi tranſversùm producitur versùs orificium ventriculi, inferius, ideſt versùs pylorum, ſive potiùs versùs inteſtinorum principium, cui adnectitur.

Siti

Siti ſunt renes paulò inferiùs. Numero bini ſunt: unus ſcilicet utrinque ad regiones lumbares, quibus inhæreſcunt. Ex renibus ſingulis ad veſicam urinariam deſcendunt variè recurvati ductus quidam minimi, qui dicuntur Ureteres. Deſcribuntur Renes, atque Ureteres.

Veſica urinaria, quæ æmulari ſolet ſacculum membranaceum, ſita eſt in hypogaſtrio ad faciem hypogaſtrii anteriorem, inteſtino extremo inferiori poſteriùs incumbens. Figuram habet pyriformem, a lato quippe fundo, quod ſuperius eſt, leniter in collum arctatur, ſive in cervicem; quæ producitur deorſum per medium penem in Maribus, in Fœminis ad partem vulvæ ſupernam. In utriſque meatum conficit urinarium, urinæ egerendæ potiſſimùm inſervientem; quæ in renibus, ut ſuo loco dicendum, ſecedit a ſanguine, inde per ureteres in veſicam defluit urinariam, ubi colligitur, donec veſica urinaria irritata, contracta, æquè ac compreſſa, eam foras per meatum urinarium egerat. Inter veſicam urinariam, & inteſtinum rectum in fœminis intercipitur uterus cum partibus adnexis; in maribus non procul a collo veſicæ, poſteriùs tamen utrinque occurrunt veſiculæ ſeminales, de quibus univerſis fusè ſuo loco quoque dicendum. Deſcribitur Veſica urinaria.

Perpauca hæc primùm, & quaſi in operis veſtibulo, ratione ſitus, nexuſque organorum innuere placuit, ut quicquid de Anatome corporis humani paucis deinceps proferre eſt animus, luculentiùs quiſque percipere queat.

CAPUT IV.

De Partibus minoribus corporis humani, quæ, veluti componentes, majores componunt.

Deſcribitur natura partium componentium organa corporis humani viventis.

SIquis humani corporis vitam habentis organa, tum interiora, tum exteriora accuratè inquirat, duplicis generis partes primo aſpectu attinget: ſolidas nimirum, & fluidas. Solidæ ſunt *oſſa*, *caro*, *pinguedo*, & reliqua, quæ in corpore humano conſiſtunt, ſibi invicem nectuntur, atque exteriori quâdam figurâ circumſcribuntur: ideſt, ut ſcholaſticè loquar, propriis detinentur terminis. Fluidum contra dicimus, ſive humorem, ſive liquidum, quicquid fuſum, aut per tubulos, ſive canaliculos, vel meatus ejuſdem corporis humani fluit, aut ſinibus colligitur, ideſt *ſanguinem*, *ſerum*, *lympham*, *chylum*, *ſuccum nerveum*, *ſpiritum animalem*, reliquoſque, ſi qui adſint humores; quibus organa, eorumque ſolida inſtrumenta irrigantur; quæ propterea vivunt, aguntque, ſibique alimoniam, atque incrementum ſuſcipiunt.

Quid ſint partes ſolidæ.

Partes ſolidæ diſtribuuntur in duras, ac molles. Duræ ex. gr. ſunt oſſa, quæ ſi vel contrectas, vel palpas, minimè cedunt, vel cedendo, potiùs infringuntur. Caro autem, pinguedo, & reliqua, molles dicuntur; eoquòd palpanti non ita firmiter reluctentur.

Deſcribuntur aliæ partes minores, quæ partes majores ſolidas conſtituunt.

Quævis pars; ſive mollis, ſive dura, aut fibris intexitur, aut vaſis, aut membranis. Quinimmo intexitur utplurimum unà & fibris, & vaſis, & membranis. At vaſa ipſa, ipſæque membranæ quum nihil aliud ſint reverà, quàm fibrarum plexus, concludendum videtur, partes univerſas corporis humani, ſi modò ſolidæ ſint, hoc eſt, ſi duræ, ſi molles, fibris duntaxat implicari.

Fi-

Fibræ dicuntur *ſtamina quædam minima, filorum adinſtar producta, quæ, ceu diximus, reliquas omnes corporis humani partes ſolidas compingunt.* In carne ſunt iccirco rubicundæ ob ſanguinem, quo irrigari ſolent, dicunturque *carnoſæ*. In oſſibus, eoquòd ſanguine careant, candorem præſeferunt, atque adeo nuncupantur *oſſium fibræ albicantes*. In tendinibus, nervis, cartilaginibus, quæ utpote oſſium, & carnis ſubſtantiam, ut ita dicam, participent, lividas ſeſe objiciunt; ac propterea *liveſcentes, ſive potiùs nervoſæ, tendinoſæ, cartilagineæ* vocantur.

Deſcribuntur varia fibrarum genera.

Vaſorum nomine deſignamus *corpora quædam oblonga utplurimum, intus cava, veluti totidem canaliculi, quà humores, tanquam per meatus ſuos peculiares de regione in regionem deferuntur*. Hujuſmodi ſunt *arteriæ, venæ, nervi, ductus lymphatici, ductus chyliferi*, & reliqui, per quos humores humani corporis viventis fluunt, & refluunt.

Deſcribuntur varia vaſorum genera.

Arteriæ dicuntur *vaſa ſanguifera, quà ſanguis a corde movetur ad reliquas corporis partes, tanquam a centro quodam corporis humani ad circumferentiam*. Nuncupantur *venæ alia quædam vaſa ſanguifera, quà ſanguis a reliquis corporis partibus refluit ad cor, tanquam a circumferentiâ ad centrum ejuſdem corporis humani*. Vocantur *nervi ductus quidam fibroſi, ſive potiùs medullares, per quos ſpiritus animales, ſive ſuccus nerveus, ſive ros quidam ſanguinis perquamtenuis, quique ſub aſpectum non cadit, a cerebro effunditur ad reliquas partes corporis humani, ſive ſenſitivas, ſive mobiles, quibus aut ſenſum, aut motum, aut utrumque impertiri valet*. *Ductus lymphatici, ductus chyliferi, ſive venæ lacteæ dicuntur ductus quidam perexiles, pellucidi, per quos fluit vel humor tenuiſſimus, & limpidiſſimus, aquæ adinſtar defæcatiſſimæ, qui propterea dicitur lympha,*

Quid ſint arteriæ, venæ, ductus Lymphatici, ac chyliferi.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

pha; *vel fluit humor craſſiuſculus, albicans veluti lac*, *qui* penes Anatomicos *chyli* nomine ſonat.

Quid ſint membranæ.

Nihil aliud ſunt *membranæ*, *quàm corpora quædam lata*, *& mollia*, *quæ reliquas humani corporis partes ſolidas veſtiunt*, *eaſque firmant*, *& nectunt*, *vel abinvicem diſtinguunt*, *aut vaſorum parietes*, *& ventres conſtituunt*, *aut in valvulas aptantur*. Membranæ modò ſeſe perhibent carnoſas, ideſt rubore ſuffuſas, modò tendinoſas, ſive nervoſas, ideſt liveſcentes, necnon & quandoque albicantes, prout ſunt fibræ, quibus contexuntur.

Quid ſint valvulæ.

Valvulæ dicuntur *membranulæ quædam ita fermè inſtructæ*, *ac poſitæ ad vaſorum orificia*, *ſive meatus*, *ut retrocedentibus humoribus per vaſa reluctentur*. Quocirca ita conſurgunt ad orificia arteriarum, ut deprimantur, & viam ſternant ſanguini, qui a corde fluit ad reliquas partes corporis humani. Eriguntur contra, objiceſque nectunt, quum idem ſanguis a reliquis partibus corporis humani retrocedere enitatur versùs cor; eodem propemodum modo, quo reſpectu aeris per ſyringam immiſſi in cavum follis agit valvula illa, quæ apponitur follis orificio, ne aer priùs immiſſus, foras inde emittatur. Valvulæ dicuntur a mole, necnon etiam a munere, eoquòd veluti parvæ valvæ meatus, & orificia vaſorum claudant.

Quid ſint muſculi.

Membranæ, fibræ, & vaſa quibuſdam in locis ita mutuò conveniunt, & immittuntur in corpore humano, ut *muſculos* hinc inde, atque *glandulas* efficiant. *Muſculi* dicuntur *partes quædam molles*, *carnoſæ corporis humani*, *variæ molis*, *& figuræ*, *ita per organa*, *atque in artubus ejuſdem corporis humani inſtructæ*, *ut per ipſas*, *veluti per inſtrumenta peculiaria moveantur*.

Quid ſint glandulæ.

Glandulæ nuncupantur *partes quædam carnoſæ*, *longè tamen molliores*, *magiſque ſpongioſæ*, *quàm muſ-*

culi,

ſculi, variæ quoque molis, variæque figuræ ita ſparſim ſitæ, atque inſtructæ per corporis ambitum, tum intus, tum foris, ut per ipſas a ſanguine prætereunte varii excernantur humores, ſive ſupervacui, ſive nutriendo idonei.

Partes præterea corporis humani aliæ vocantur ab Anatomicis *ſimilares*, *diſſimilares* aliæ. Aliæ *organicæ*, ſive *inſtrumentales*, aliæ *inorganicæ*. Similares ſunt, quæ partibus ejuſdem generis conſtare videntur, utì oſſa. Non ita muſculi ex. gr., qui, quum partibus diverſis congregentur, fibris nimirum, vaſis, & membranis, diſſimilares dici debent. Organicæ nuncupantur, quæ neceſſariò requiruntur, ut in corpore humano vivente munus quoddam peculiare exequantur, non ſecus ac oculorum gemma, ratione viſionis peragendæ. Ciliorum autem pili, quibus ablatis, viſio adhuc elici queit, partes inorganicæ nuncupari ſolent.

Quid ſint partes ſimilares, diſſimilares, Organicæ, & inorganicæ.

Veteres inſuper diſtinguere conſueverunt partes ſolidas corporis humani in *ſpermaticas*, & *ſanguineas*, ſibi effingentes oſſa, cartilagines, ligamenta, & reliquas, ſi quæ adſint in corpore humano, partes, quæ rubore non ſuffunduntur, excitari poſt conceptionem fœtus in utero ex ſolo ſemine liquato priùs, & mox concreto, ut incrementum exinde conſequantur ope ſucci nutrititii chyloſi, ad differentiam carnis, quæ rubicunda eſt, & penes eos, ex puro ſanguine concreſcit, & alitur.

Quid ſint penes Veteres partes ſpermaticæ, & ſanguineæ.

CA-

CAPUT V.

De Humoribus præcipuis, ſive de partibus fluidis corporis humani.

Quid ſint in ſanguine propriè cruor, & ſerum.

UTut carnem humanam adhuc viventem, vel leviter in organis incidas, ſive foris, ſive intus, humorem illico impensè rubicundum, atque effervescentem proſilire obſervabis, qui *Sanguis* ab omnibus dicitur, *Cruor* a nonnullis, a Græcis *Hæma*. Valde tenuis, fluidus, & calidus ex corporibus ſanis erumpit. Mox tamen ſenſim frigeſit, atque admodum concreſcit extra vaſa ſua peculiaria, ex quibus in corpore humano elicitur. At uno, eodemque tempore, quo paulatim denſatur pars ſanguinis rubicunda, veluti per fibras ſibi mutuò appoſitas, quæ propterea *fibroſa* vulgò dicitur, ſecernitur ab eodem ſanguine concreſcente alius humor tenuiſſimus, ac defœcatus, aquæ adinſtar craſſiuſculæ, qui dicitur *Serum*. Ex quo non temerè concludendum videtur, ſanguinem in corpore humano partem eſſe fluidam heterogeneam, ideſt diſſimilarem; quæ fieri minimè poteſt, quo minùs ſaltem congregetur duobus humoribus præcipuis non ejuſdem generis: humore videlicet rubicundo, craſſiuſculo, quem nos deinceps propriè vocabimus *Cruorem* ſanguinis, de quo fusè poſtmodum; atque humore quodam pellucido, ac tenui, quem impoſterum appellabimus *Serum* ejuſdem ſanguinis. A ſero præſertim fluorem ſibi comparat maſſa ſanguinis in corpore humano. A cruore conſiſtentiam, & ruborem.

Quid propriè ſit lympha.

Serum, quod & *Horros* nuncupatur a Græcis, nihil aliud ſignificat, niſi ſive ſanguinis, ſive lactis partem aquoſam, quam *pituitoſam*, utì dicendum, vocant

Ga-

Galenici, *phlegmaticam* Chymici. Pars iſta ſanguinis reliquam ſanguinis maſſam diluere ſolet, eamque magis fluidam, utì innuimus, facere. Iccirco *lympha* quoque a nonnullis appellatur, lympha quanvis paſſim uſurpetur pro parte tenuiſſimâ, & defæcatiſſimâ ipſius ſeri, quæ ſecernitur a ſanguine, ſive potiùs a ſero, penes nonnullos per glandulas minimas peculiares, penes alios per minima vaſorum ſpiracula. Neque deſunt inter Recentiores, qui ſibi ſuadeant, lympham ſecedere ab eodem ſanguine in corpore humano per canaliculos quoſdam lymphaticos, qui eam aut a vaſis ſanguiferis, aut a glandulis aliorſum devehunt.

Ex ſero ſanguinis educunt Chymici plurimum phlegmatis, aliquid ſulphuris, & perpauca ſalia alkalica. Hinc fit, ut ſerum ad ignem admotum, phlegmate omnino, & alkali evaporatis, nonnihil concreſcat gelatinæ adinſtar. Concreſcit quippe pars ſeri ſulphurea, quæ, utì monuimus, particulis congregatur mollioribus, atque implicantibus, quæ propterea, reliquis evaneſcentibus, mutuò ſeſe implicant, & concreſcendo, fluorem prorſus amittunt. Id quoque de lymphâ ferè obſervamus, eo tamen diſcrimine, quod partes volatiles ab igne in lymphâ excitatæ, faciliùs, atque majori abſumuntur in copiâ. Ex quo concludendum videtur, tenujores eſſe, magiſque volatiles in lymphâ, quàm in ſero, cujus lympha, utì dictum fuit, pars eſt tenuiſſima, & defæcatiſſima.

Quare ſerum, & lympha ad ignẽ admota concreſcant.

Spiritus animalis vocatur pars quædam ſanguinis tenuiſſima, valde mobilis, & concitata, quæ plurimam quanvis habeat vim in corpore humano vivente, ratione motus organorum, ob tenuitatem tamen maximam, ſenſus noſtros omnino fugit. Spiritus animales, utì admodum probabile eſt, ſecernuntur a ſanguine in cerebro, & a cerebro lucis adinſtar, ut ita dicam, per ner-

Quid ſint ſpiritus animales, & ſuccus nerveus.

vos, ad reliquas effunduntur corporis partes, in quibus aut motum, aut ſenſum, aut utrunque excitare valent. Quia autem ſpiritus animales tenuiſſimi ſunt, & concitatiſſimi, ne eorum fiat nimium diſpendium, opinantur nonnulli, unà cum ſpiritibus animalibus per nervorum fibras lympham quandam provehi adhuc tenujorem, ex quâ aliquid conſiſtentiæ acquirant, & quodammodo in nervis detineantur. Quo in caſu lympham hujuſmodi tenujorem appellare conſueverunt *ſuccum nerveum*; eoquòd ſucci iſtius ope, nervorum ali ſubſtantiam potiſſimùm, exiſtiment.

Quid ſit chylus.

Præfati humores, ſive proximè, ſive remotè chylo reficiuntur; chylus enim, qui ab alimentis, quibus veſcimur, educitur, ſanguini permixtus, & ſanguinem, & per ſanguinem, ut mox dicendum, reliquos omnes reſtaurat humores. Dicitur chylus humor quidam, ſive ſuccus alimentorum craſſiuſculus, ſive pultaceus, lactis non abſimilis, qui per digeſtionem ab alimentis tum in ventriculo, tum in anfractibus, ſive receſſibus inteſtinorum elicitur pro ſanguinis, utì diximus, aliorumque fluidorum, ac cæterarum partium ſolidarum, opportunâ refectione.

Quid ſint bilis, & ſuccus pancreaticus.

Præter hoſce humores, qui magis præcipui, adſunt & alii, qui longè minus præcipui videntur, *Bilis* nimirum, & *Succus pancreaticus*. Bilis eſt humor quidam flavus, amaricans, qui in hepate ſecernitur, & ab hepate per ductum peculiarem, qui dicitur *Choledochus*, defluit in ductum inteſtinorum. Succus pancreaticus eſt lympha quædam acidiuſcula, ſive potiùs ſubdulcis, quæ ſecernitur in pancreate, & a pancreate per ductum pancreaticum unà cum bile in eadem intus depluit inteſtina.

Deſcribuntur in genere motus, ſecretiones, ac diſtributiones fluidorum præcipuæ.

Quod quum ita ſit, affirmare poſſumus 1. ſanguinem *humorem eſſe rubicundum, ſive cruentum ſero dilutum, qui in corpore humano vitam habente in gyrum mo-*

movetur a corde per arterias ad reliquas partes ejuſdem corporis humani, tanquam a centro ad circumferentiam corporis humani, & a reliquis partibus corporis humani ad cor, veluti a circumferentiâ ad centrum. 2. Spiritus animales *partem eſſe ſanguinis defæcatiſſimam, tenuiſſimamque, valde mobilem, & concitatam, quæ in cerebro ſecernitur, atque a cerebro, utì creditur, per nervos effunditur ad reliquas partes corporis humani viventis, motui, ac ſenſui conſervandis, excitandiſque potiſſimùm inſervientem.* 3. Lympham *ſerum eſſe quoddam magis purum, magiſque limpidum, ſive partem ſeri tenuiſſimam, quæ ſecedens a ſanguine, fluit per vaſa lymphatica.* 4. Chylum *humorem eſſe alibilem, ſive ſuccum alimentorum, lactis adinſtar nonnihil conſiſtentem, ſive pultaceum, qui per coctionem, ſive digeſtionem ab alimentis educitur in ventriculo, æquè ac in inteſtinis, atque ab inteſtinis per vaſa lactea, ductumque thoracicum perducitur in ſanguinem.* 5. Bilem *humorem eſſe flaveſcentem, amarum, qui a ſanguine ſecernitur in hepate, atque ab hepate per ductum choledochum, maximâ ſaltem ex parte, inſtillat in cavum inteſtinorum* 6. Succum pancreaticum *humorem eſſe lymphaticum, ſubdulcem quandoque, quandoque ſubacidum, qui in pancreate a ſanguine ſecernitur, atque a pancreate per ductum pancreaticum in eadem depluit inteſtina.* At enim verò, ut id magis adhuc eluceſcat, motum ſanguinis, aliorumque fluidorum ex profeſsò, & prolixè deinceps explicandum, paucis & hìc attingere expedit.

Inter viſcera humani corporis præcipua, cor, cerebrum, unà cum œſophago, atque inteſtinis, ſtomachus, ſive ventriculus habenda ſunt. A corde quippe ſanguinem, a cerebro ſpiritus animales, ab œſophago, ſtomacho, ac precipuè ab inteſtinis chylum ad reliquas omnes humani corporis partes pro earum vitâ, calore, nu-

Deſcribuntur viſcera præcipua corporis humani viventis.

nutritione, ac intrinſeco augmento, ſive proximè, ſive remotè deferri, certum eſt. Ab alimentis enim, quæ deglutiendo per œſophagum immittimus in ventriculum, atque a ventriculo per pylorum elabuntur ad inteſtina, digeſtionis ope, ut fuſiùs impoſterùm declaraturi ſumus, educitur chylus; qui a fæcibus ſecretus; dum fæces, quæ craſſiores ſunt, per inferiora egeruntur, utpote tenujor, per minima inteſtinorum foramina ductus ſubit chyliferos, ac per ductus chyliferos, chyli quædam receptacula in meſenterio conſpicua, unde per ductum thoracicum, per alium ductum nimirum chyliferum, ad venam aſcendit ſubclaviam ſiniſtram, de quâ quoque mox dicendum; ubi cum ſanguine immixtus confluit in truncum venarum communem, quà deſcendit ad cor. A corde per arterias unà cum eodem ſanguine ad reliquas effunditur humani corporis viventis partes; a quibus per venas iterum ad cor, a corde per arterias ad partes, a partibus per venas ad cor, & ſic deinceps. Hinc motus ille ſanguinis temporibus noſtris ſolemnis, qui dicitur in corpore humano *circularis*, & quem ex profeſsò de corde agentes fusè in capitibus ſequentibus expoſituri ſumus. A ſanguine, qui cerebrum arteriarum beneficio conſcendit, ſecernuntur ſpiritus animales, qui per nervos ad partes univerſas diſtribuuntur, quæ in corpore humano vitam habente, ſive mobiles, ſive ſenſitivæ ſunt, pro motu, ſenſuque in iis excitandis. Ab eodem ſanguine, qui per alias partes ejuſdem corporis humani in gyrum movetur, ſecernitur lympha, quæ ſive a glandulis, ſive ab arteriis, ſive ab iiſdem venis per ductus lymphaticos aliorſum defertur. A ſanguine, qui hepar, & pancreas irrigat, ſecernitur bilis, & ſuccus, qui dicitur pancreaticus, quorum pars maxima per ductus peculiares defluit ad principium inteſtinorum, non procul a pyloro.

A ſan-

A ſanguine, qui per arterias emulgentes utrinque ad renes deflectit, ſecernitur urina, quæ a renibus per ureteres illabitur in veſicam urinariam, a quâ per urethram mingendo excernitur. A ſanguine, qui per arterias ſpermaticas dirimitur ad teſtes, ſecernitur ſemen, ſive ſperma virile. Id in limine Tractatus præcisè monuiſſe non abs re exiſtimavimus; traditâ quippe earum rerum ideâ generali, quicquid de ſingulis ſingillatim recenſebimus, faciliùs quemque intelligere poſſe, arbitramur.

CAPUT VI.

De Muſculis in genere.

MUſculi ſunt partes organicæ, diſſimilares corporis humani vitam habentis, quorum beneficio præſertim, veluti per inſtrumenta peculiaria, fit membrorum motus. Quocirca habentur ab Anatomicis tanquam præcipua motus inſtrumenta. Muſculi dicuntur quaſi parvi mures, eoquòd pluribus in locis mures parvos corio exutos æmulari ſoleant. Attamen variæ figuræ, variæque deprehenduntur molis. Alii quippe minores ſunt, majores alii, alii maximi, alii minimi. Rotundos ſeſe perhibent nonnulli, nonnulli quadratos. Explicantur alii in membranarum formam. In orbem alii circumducuntur. Quibuſdam in locis cavi ſunt. Nullum alii cavum habent &c. Deſcribuntur muſculi in genere.

Organicæ partes ſunt muſculi; ablatis quippe, ſive intimè læſis, deficit omnino motus partis illius, cui muſculus ablatus, ſive læſus inſervire debuiſſet. Diſſimilares item habendi ſunt. Eorum enim ſubſtantia, quod ad formam exteriorem, plerumque diſtinguitur in carnem, & tendines. Caro dicitur eorum pars intermedia utplurimùm rubicunda, & longè craſſior; Diſtribuuntur muſculi in partes præcipuas.

quæ

quæ iccirco *venter* quoque nuncupatur. Muſculi extremi, qui exiliores eſſe ſolent, atque albicantes, qui veluti appendices quædam ex utroque ventris extremo quodammodo proficiſcuntur, vocantur *tendines*. Alter dicitur *caput*, alter *cauda*. Caput muſculi appellatur tendo, qui partibus iis affigitur, quæ, reſpectu muſculi agentis, habentur tanquam immobiles. Caudam contra vocamus in muſculo alterum tendinem, qui partibus implantatur, quæ in corpore humano, muſculo agente, adducuntur versùs partes immobiles, ideſt versùs caput ejuſdem muſculi agentis.

Tab.I.Fig.I.

Exponuntur præfatæ partes muſculorum præcipuæ.

Sit ex.gr. in corpore humano cubitus AB, qui, ſi brachium inflectatur per muſculum G, moveri debet versùs humerum DA. Venter muſculi eſt pars intermedia G rubicunda, & craſſior. Tendines ſunt F G, G C: partes ſcilicet muſculi extremæ graciliores, & albicantes. Tendo F G dicitur caput, quod egreditur ab humero B A, qui, licèt muſculus contrahatur, moveri non poteſt ratione flexionis brachii. Tendo G C nuncupatur cauda; deſinit quippe, atque abſumitur in cubitum A B, qui in flexione brachii præfati per muſculi contractionem adducitur versùs humerum A D.

Deſcribitur in genere muſculorum textura.

Inſuper diſſimilares quoque habendi ſunt muſculi ratione ſubſtantiæ, ſive texturæ interioris. Foris enim tunicâ obducuntur perquamexili. Sub hac tunicâ quamplurimæ deprehenduntur fibræ, quæ a munere ſuo vocantur *motrices*. Inter fibras triplicis generis occurrunt vaſa: arteriæ videlicet, venæ, & nervi. Tunica muſculorum exterior tenuiſſima, & pellucida undequaque explicatur per muſculorum ambitum; æquè veſtiens ventrem, & tendines. Tunicâ ablatâ, offendimus illico fibras præfatas muſculorum motrices, quæ a capite ad caudam uſque producuntur ferè parallelæ, ſive æquidiſtantes. In ventre tamen abinvicem nonnihil

hil recedunt, ac varias iccirco relinquunt ibi intercapedines, quibus innumeras penè excipiunt ſanguiferorum minimas propagines, arteriarum nempe, venarumque. Hinc ventris color rubicundus; caro enim ex ſeipsâ haud rubet, ſed ruborem ſuum nanciſcitur ab humore cruento, quo per minimos tubulos ſanguiferos irrigatur. Quapropter ſi omnino exprimatur ſanguis, & ſi pluries inde abluatur, muſculorum venter ex rubicundo candidiſſimus fit. De muſculorum nervis id potiſſimùm animadvertamus oportet, quod antequam ſubeant muſculum interiorem, nonnihil producuntur per membranam exteriorem, mox eam pervadunt ad fibras uſque muſculorum omnes motrices, quas tamen circa tendines magis, quàm circa ventrem attingere ſolent.

Per arterias fluit ſanguis a corde ad muſculos, quorum ſubſtantiam irrigat, fovet, alit. Reliquus a nutritione ſanguis per venas a muſculis refluit ad cor. Præterea ſanguis, qui per arterias in gyrum movetur a corde ad muſculos, atque a muſculis ad cor, plurimùm confert ad perficiendam muſculorum actionem, ut mox dicendum. Per nervos effunduntur a cerebro ſpiritus animales in fibras muſculorum motrices, quas quodammodo inflant, ſive potiùs diſtrahunt ſecundùm latitudinem, & contrahunt ſecundùm longitudinem, quo muſculus contractus partem mobilem versùs immobilem adducit. Ex quibus patet muſculorum munus præcipuum eſſe in corpore humano, ut tanquam organa peculiaria, & tanquam inſtrumenta idonea membra moveant, eaque firment, & renixum quændam *tonicum* iis comparent; quod ſanè præſtant per influxùm ſpirituum animalium, necnon & per motum ſanguinis circularem, & præſertim per contractionem fibrarum. Hinc fibræ muſculorum motrices intexuntur, ſive potiùs

Exponitur quodammodo muſculorum actio.

tiùs compinguntur, atque implicantur pluribus aliis fibrulis, aut ſtaminibus longè minoribus, quæ, utì ſaltem admodum probabile eſt, ob influxum ſpirituum animalium, qui, utì diximus, fibras intimè ſubeunt motrices, ab invicem recedunt; atque adeo, non ſecus ac funes madidi diſtractæ incraſſantur, contrahunturque.

Quo pacto Recentiores nonnulli probabiliùs explicare conſueverunt muſculorum actionem.

Sunt qui ſe obſervaſſe teſtantur, muſculos, ſive compreſſis, ſive obſtructis ſanguiferorum truncis, qui ad eos dirimuntur, ſtatim veluti paralyſi, aut convulſione quadam affecti, facultatem ſuam illico prorſus amiſiſſe; ſiquidem contracti, nonniſi per vim poſtmodum producuntur, ideſt quaſi convulſi reluctantur; quod, ni fallor, provenit, quia muſculorum fibræ motrices contrahi nequeunt, niſi diſtrahantur, ſive quodammodo explicentur; diſtrahi, atque explicari nequaquam poſſunt, niſi ſanguiferorum comprimant ramuſculos interceptos, ex quibus ſanguinem exprimant. Id tamen fieri minimè poteſt, quin ſanguis ab arteriis excludatur in venas. Obſtructis iccirco venis, ſive compreſſis, neceſſariò deleri debet in muſculis ea vis, quâ ſui contractionem inducunt. Contra autem obſtructis, ſive compreſſis arteriis, muſculus facilè licèt contrahatur, plurimùm tamen reſiſtit, ne deinceps producatur. Etenim fibræ motrices ſemel contractæ, contractionem ſuam obnixè conſervarent, niſi ab alterâ vi quadam exteriori producerentur, vel niſi comprimerentur per diaſtolen arteriarum, quæ iis inſeruntur. Verùm ſanguinis motu præcluſo, arteriæ per diaſtolen explicari nequeunt. Ergo &c. Ex quo inferre poſſumus, ſanguinis motum circularem, ratione muſculorum actionis, neutiquam veluti cauſam proximam efficientem, ut nonnulli ſibi ſuadent, ſed ſolùm veluti conditionem neceſſariam ſe habere. Quicquid in eâ ob-

obſervatione ab aliis reſcivimus, & nobis olim, quum ab ineunte ætate Peruſiæ, exercitationis, atque eruditionis gratiâ, ſectionibus anatomicis in ædibus noſtris vacabamus, in cane adhuc vivente ſecto, ſemel quoque contigiſſe viſum eſt. Opinionem hanc, quam ut noſtram haud protulimus, quamque ab aliis equidem excepimus, longè probabiliorem, noſtriſque rebus magis accommodatam ducerem; ſi tamen æquè, ut rem explicat, iteratis obſervationibus adamuſſim reſponderet. Cæterum muſculorum actionem explicare, rem arduam, implicatiſſimam, obſcuram, ac planè incertam, aliis non minùs quàm nobis hactenus ſemper fuiſſe, & forſitan futuram fore, candidè fateamur, oportet.

Variæ muſculorum denominationes.

Muſculi, ratione tum figuræ ſuæ exterioris, tum interioris ſtructuræ, tum muneris ſui peculiaris, varia ſortiti ſunt nomina. Hinc ratione figuræ dicuntur *cucullares*, *lati*, *pyramidales*, *triangulares*, *rotundi*, *quadrati &c.* Ratione ſtructuræ nuncupantur *digaſtrici*, ſive, *biventres*; *trigaſtrici*, ſive *triventres*; *bicipites &c.* Digaſtrici vocantur, qui binos habent ventres; qui tres, trigaſtrici. Biceps dicitur quum tendo, muſculi caput efficiens, duplex ſit; quum triplex, triceps. Ratione muneris appellantur *flexores*, *extenſores*, *contractores*, *elevatores &c.* Dicunturque *ſphincteres*, ſive *clauſores* muſculi quidam orbiculares, qui circumducuntur ad orificia vaſorum, quæ contrahunt, atque adeo claudunt. Quocirca ſphincter ani vocatur alius. Alius ſphincter veſicæ &c. At enim verò, quia muſculi agendo, utplurimum ſibi ex adverſo reſiſtunt, atque, ut ita dicam, colluctantur, ideo muſculi omnes, qui ſeſe contrahentes ex oppoſito enituntur, appellari conſueverunt ab Anatomicis *Antagoniſtæ*, ſive *contranitentes*.

CAPUT VII.

De Glandulis in genere.

Quid ſint glandulæ.

GLandulæ ſunt partes diſſimilares (non omnes tamen organicæ) carnoſæ, ſpongioſæ, longè molliores quàm muſculi, quæ hinc inde ſparſim effunduntur per humani corporis ambitum, tum intus, tum foris, ut a ſanguine præterlabente varii præſertim excernantur humores peculiares, qui, ſive tanquam recrementa foras emittuntur, ſive, vel pro nutritione, vel pro aliis uſibus aliorſum deferuntur. Dicuntur glandulæ, perinde ac parvæ ſi eſſent glandes. Nihilominus figuram, molem, item & texturam admodum variam habent. Aliæ ſiquidem minores, majores aliæ, nonnullæ minimæ, nonnullæ maximæ deprehenduntur. Aliæ orbiculares. Oblongas aliæ ſeſe oſtendunt. Quibuſdam in locis ſimplices, hoc eſt diſtinctas ab aliarum conſortio, ſeſe offerunt. Quibuſdam in aliis pluribus congregantur glandulis minoribus &c.

Deſcribuntur glandularum ſinus.

Glandularum ſubſtantia non injuriâ diſſimilaris cenſetur; variis quippe implicatur tunicis exilibus, necnon etiam vaſculis pluribus cujuslibet generis, ita tamen ſibi mutuò innexis, ut ſinus minimos interiores conſtituant. Sinus in plures quandoque alios diſtribuuntur adhuc minores, ita tamen adinvicem communicantes, ut ex uno in alterum patens deinceps ſit aditus.

Deſcribuntur ſubſtantia, item & glandularum uſus.

Tunicâ foris utplurimum obducuntur tenuiſſimâ, quâ ablatâ, mollem ſeſe profert, laxamque glandularum ſubſtantia ſpongioſa, quæ arteriis intexitur, venis, & nervis. Ideoque ſanguine irrigatur, unà & ſpiritibus animalibus, ſive ſucco nerveo. Præterea glandulæ habent quoque alia quædam vaſcula peculiaria,

quæ

quæ egrediuntur ab earum ſinibus interioribus, dicunturque *excretoria*; eoquòd per ea humor excernatur glandularum, qui a ſanguine ſecedit. Humor præfatus ſecedit a ſanguine in glandulis, utì admodum probabile videtur, & ob peculiarem glandularum texturam, & ob variam minimorum foraminum formam, ac figuram, & ob motum ſanguinis circularem, qui per glandulas jugiter fluit, refluitque. Sanguis enim, utì dicendum, variis congregatur particulis heterogeneis, quæ non omnes æquè aptantur tubulorum præfatis minimis foraminibus, quibus intexitur glandularum ſubſtantia interior. Hinc, dum per illos ſanguis movetur in gyrum, iterum, atque iterum, ea ſpiracula ſubeunt tantùm particulæ quædam ſanguinis peculiares idoneæ, ex quibus inde congregatur humor a ſanguine omnino diverſus; qui a tubulis exudat in ſinibus, ubi colligitur, donec per vaſculum excretorium aliorſum devehatur. Eo pacto ſaliva, ſudor, lacrymæ, lympha, ſive ſerum, quod nares humectat interiores, & reliqua a ſanguine ſecedunt. Ex quo patet, ſe habere glandulas in corpore humano, tanquam minima quædam cola, vel minima quædam cribrula, variis a ſanguine humoribus ſecernendis potiſſimùm inſervientia. Quod, ut faciliùs ſuccedat, per nervos, ni fallor, a cerebro effunduntur ad glandulas ſpiritus animales, qui glandularum tubulos, æquè ac membranas extendunt, ac foraminula explicant, ne laxè ſubſidant, concidant, atque occludantur. Hæc eſt ex noſtrâ ſententiâ facultas glandularum, Galenicis hactenus occulta. Hoc, eſt fermentum illud, quod glandulis adſcribere conſueverunt plerique Chymici.

Si glandularum fabricam interiorem accuratè rimemur, id præ cæteris elicimus, quod glandulæ, quibuſdam in locis, minimis congregantur veſiculis cavis, quæ

Diſtribuuntur glandulæ in vaſculares, & veſiculares.

quæ ſibi mutuò communicant. Veſicularum parietes vaſculis intexuntur. Quibuſdam in aliis ita vaſculis prorſus implicantur glandulæ, ut earum ſubſtantia interior mollis nihil aliud videatur, quàm tubulorum plexus implicatiſſimus. Ex quo factum eſſe videtur, ut glandulæ in genere diſtinguantur in *vaſculares*, & *veſiculares*. Vaſculares dicuntur, quæ vaſculis ita implicantur, ut earum ſubſtantia interior nihil aliud appareat, quàm aggregatum molle, atque ſpongioſum. Veſiculares appellantur, quæ minimis ubique compinguntur veſiculis.

Diſtribuuntur in conglobatas, & conglomeratas.

Rurſus glandulæ pluribus quandoque glandulis componuntur, quæ propterea nuncupantur *glandulæ conglomeratæ*, ut ab aliis diſtinguantur, quæ vocantur *conglobatæ*. In glandulis conglomeratis glandulæ ſingulæ componentes ſua minima emittunt vaſcula excretoria peculiaria; quæ tamen in unum coeunt commune, quod vaſculum appellatur glandularum conglomeratarum *excretorium commune*.

CAPUT VIII.

De Tegumentis, ac primò de Cuticulâ.

Deſcribuntur tegumenta corporis humani:

TEgumentis ubique veſtitur facies exterior, ſive ſuperficies corporis humani. *Cuticulâ* nempe, *cute*, *adipe*, ac *carne*; quæ omnia quatuor efficiunt membranas univerſales humani corporis exteriores, in quo cuticulam primùm offendimus; cui ſuccedit cutis. Sub cute *in corpore humano* explicatur adeps. Adipem proximè ſubſequitur caro. Dicimus in corpore humano, quum in pleriſque brutorum priùs ſeſe perhibeat aſpectui caro, ſive membrana carnoſa, cui ſubſternitur adeps, ſive membrana adipoſa pro variis uſibus, de quibus ſuo loco. Cu-

Deſcribitur cuticula.

Cuticula Græcis dicitur *Epidermis*, ideſt ſupra cutem. Tenuiſſima eſt, denſa, exſanguis, indolens. Corpus humanum undequaque tegit, cutique ſubjectæ ita firmiter adhæreſcit, ut avelli vix queat, niſi leniter excoquatur. Cuticulæ ſubſtantia ſimilaris videtur. Pellucida eſt vel in Æthiope, in quo nigrâ quaſi ſuffunditur fuligine, ob mucorem tenuem, atrum, qui ſubjectam cutem quodammodo oblinire ſolet. Innumeris ubique ſpiraculis pervia deprehenditur, ad quæ hiant vaſcula minima excretoria glandularum cutis ſubjectarum, obſervationibus Malpighii microſcopio factis ſi fides habenda eſt. Pluribus contexitur villis perquamexilibus hinc inde ſine lege ductis, qui tamen omnes proficiſcuntur a cute ſubjectâ, ejuſque minimis papillulis.

Opinio probabilis de cuticulæ nutritione.

Utut cuticulam incidas, ſive laceres, aut diſcerpas, neque ſanguinis quicquam, neque ſeri, neque lymphæ, aut alterius cujuſque humoris, quantùm ſenſibus aſſequimur, exudat ex illius ſciſſuris. Concludendum igitur, cuticulam, aut tubulis prorſus carere, quod tamen ex meâ ſententiâ fieri minimè poteſt, aut canaliculos adeo eſſe in eâ exiles, ut viſum fugiant omnino. Idque fermè longè probabiliùs exiſtimamus.

Quid ſit cuticulæ munus.

Munus cuticulæ præcipuum eſt, ut cutem ſubjectam tegat, eamque defendat ab injuriis exterioribus. Iccirco longè craſſior exiſtit ſub plantâ pedis, ne ambulando, ſive ſaltando, cutis ibi lædatur. Temperat præterea ſenſum cutis, qui ſecus permoleſtus eliceretur ſemper. Quinimmo, & apud nonnullos Recentiores, ſtipat quoque vaſorum oſcula, quæ ad faciem cutis exteriorem aperiuntur, ne citra menſuram in tranſpiratione fiat minimorum diſpendium.

CA-

CAPUT IX.

De Cute.

Deſcribitur Cutis.

CUticulâ ablatâ, nudam ſeſe perhibet aſpectui cutis. Hæc *Dermis* dicitur a Græcis. Subjectis partibus firmiter adhæreſcit, in fronte potiſſimùm, volâ manus, plantâque pedis. Ex pectore tamen, ac brachiis facilè avellitur. Craſſior longè undequaque deprehenditur, quàm cuticula, magiſque denſa. Non æquè tamen ubique locorum; ſiquidem tenujorem, magiſque raram eam offendimus in pene, & ſcroto. Craſſiorem, denſioremque ſub plantâ pedum, necnon & in collo. In capite plerumque denſiſſimam, craſſiſſimamque. Alba utplurimum eſt facies illius exterior, variis licèt quandoque ſuffundatur fluidorum coloribus, quibus ipſa irrigatur. Interior contra cruenta ferè ſemper deprehenditur ob ſanguiferorum copiam, quæ per eam dirimuntur.

Deſcribuntur organa præcipua, quibus cōponitur cutis.

Cutis pars eſt humani corporis prorſus diſſimilaris, atque organica. Quinimmo habetur, neque injuriâ, veluti organum præcipuum, quod variis, ac penè innumeris compingitur organis; per eam quippe nonmodò diſtribuuntur arteriæ, venæ, ac nervi, vaſcula lymphatica, & fibræ plurimæ, quæ undequaque producuntur per ejus ſubſtantiam, tum interiorem, tum exteriorem; verùm etiam habet quoque papillulas, glandulas minimas rotundas, ſive miliares, pilorumque radices. Enimverò cutis univerſa nihil aliud videtur, quàm tomentoſum aggregatum ex innumeris penè fibris carnoſis, æquè ac tendinoſis, hinc inde rectà, item & obliquè ſine lege excurrentibus, quæ in rugas contrahunt ejus faciem exteriorem. Inter fibras

bras quamplurimæ inſeruntur ſanguiferorum propagines capillares, quarum ope irrigat ſanguis cutem univerſam. Adſunt quoque innumeræ nervorum tenuiſſimæ productiones, quæ mutuò ita ſibi nectuntur, coeuntque, ut plurimas efficiant papillulas pyramidales, quæ undequaque conſurgunt ex rugis cutis exterioribus ſupernis per ordines parallelos versùs cuticulam, quam in minimas propterea attollunt vaginulas; ac in vaginulis iterum in fibrulas ſeſe explicantes, ſive, ut ita dicam, effundentes, per ipſam poſtmodum cuticulæ ſubſtantiam planè delentur. Papillulæ præfatæ creberrimè, ſtructuræque eximioris occurrunt ad digitorum apices, quibus potiſſimùm percipimus, ſive elicimus ex objectis ſenſibilibus ſenſum tactus; quod ſanè anſam dedit, ut eas exiſtimaverint Recentiores præcipua tactus organa.

Quid ſint rete cutis nervoſum, ac in eâ valvulæ Recentiorum.

Per faciem præterea cutis exteriorem, microſcopii interventu, deteguntur nervorum fibræ quædam perquamexiles, quæ mirum in modum contexuntur, rete quoddam nervoſum formantes, cujus foraminulis, veluti colligatæ detinentur papillulæ præfatæ pyramidales, pili, & vaſcula quædam minima excretoria, quæ originem ducunt a glandulis miliaribus, cuti ſubjectis, ſitis videlicet in facie cutis infernâ, quâ cutis membranam tangit adipoſam. Ad oſcula vaſorum iſtorum apponuntur valvulæ minimæ, cucurbitularum adinſtar convexæ; quæ apud Recentiores nonnullos ita inſtructæ, ac poſitæ ſunt, ut effluviis expirandis ſolummodo exitum pandant ab interioribus ad exteriora.

Quid ſint pilorum radices.

Pilorum radices ſub cute exiſtunt, ideſt in eâdem facie cutis infernâ, tanquam globuli mucoſi, quorum ſinguli a glandulis miliaribus minimam nanciſcuntur propaginem capillarem, arterioſam, venoſam, ac nervoſam pro uſu, de quo inferiùs, ubi de pilis, & crinibus ex profeſso acturi.

Cu-

Quid ſit cutis munus præcipuum.

Cutis, tanquam univerſale humani corporis integumentum, corpus organicum vivens ubique defendit, ejuſque ſuperficiem nitidam, venuſtamque facit. Tanquam diverſorum organorum aggregatum per papillas, utì admodum probabile eſt, ex corporibus ſenſibilibus ſenſus elicit tactus: Per glandulas, & vaſcula excretoria humores incongruos, ſive effœtos cribrat, atque emittit; qui ſi guttatim decidant ſudorem pariunt; hoc eſt diaphoreſin, ſive expirationem ſenſibilem; ſin autem per ſpiracula cutis in auram evaneſcant prorſus inſenſibilem, tum ea fit corporis humani expiratio, quæ dicitur inſenſibilis. Cutis rurſus eſt veluti ſolum, in quo pili, & ungues educantur, extuberant, germinantque.

CAPUT X.

De Pilis, & Unguibus.

Quid ſint pili, & ungues.

INter partes corporis humani enumerari haud ſolent pili, & ungues, a Veteribus præſertim, qui ea exiſtimare conſueverunt, tanquam recrementa. An id tamen jure, an injurià affirmaverint Majores, ex infra dicendis palam facturi ſumus. Duplicis generis deprehenduntur pili; alii enim cum fœtu naſcuntur, utì crines, ſupercilia, ac palpebrarum pili. Alii ſuccreſcunt adultis, utì ex mento, ſub axillis, atque in pube; maribus nimirum, ubi ſemine ſcatere incipiunt, fœminis cum menſtruare, utriſque nempe in pubertate. Non tamen ex mento fœminis, eoquòd per menſes, ni fallor, ſuccus egeratur pilis in mento alendis idoneus.

Deſcribuntur ſingulæ pilorum partes.

Pilorum omnium figura, nobis, quanvis nudis oculis, oblonga vel teres videatur, ſi microſcopium iis tamen accuratè aptabis, eorum nonnullos obſervabis trian-

triangulares, item & quadratos. Quinimmo ex pilorum ſuperficie universâ extuberat lanugo quædam denſiſſima, plurium adinſtar minimorum ramuſculorum. Pilorum ſubſtantia innumeris penè compingitur tubulis perquamexilibus, ita mutuò innexis, ut concinnam quandam referant fiſtulæ ſpeciem, quæ apud nonnullos materiâ quadam tenuiſſimâ medullari, oſſium adinſtar, repletur. Intimè ſubeunt cutem, in quâ minimos quoſdam offendunt calices ovales, qui pilorum excipiunt ſingulas radices, mucoſos videlicet lobulos quoſdam, ex quibus, veluti ex totidem bulbis ſuis peculiaribus fruticantes, enaſcuntur crines, & pili, per ſpiracula cutis, item & cuticulæ.

Bulbis ſingulis minima apponitur glandula, a quâ pilorum ſubſtantia nanciſcitur propaginem perquamtenuem, arterioſam, venoſam, nervoſamque. Vaſcula hæc pilis alendis inſervire procul dubio autumarem, niſi in cadaveribus quoque ſuccreſcerent, licèt in iis omnino ceſſaverit ſanguinis motus circularis. *Deſcribuntur vaſa, quæ inſeruntur in pilorum radices.*

Pilorum uſus ad ornatum corporis humani viventis nonmodò conducit, verùm etiam ab organis ſaltem exterioribus ejuſdem corporis humani plura arcent incommoda, ut ſuo loco fuſiùs dicendum. *Pilorum uſus.*

Digitis extremis, tum in manibus, tum in pedibus emergunt, atque aptantur ungues; qui penes Anatomicos tres habere ſolent partes. *Radicem. Partem intermediam. Partem extremam.* Unguium radix appellatur pars inferior alba, carni adhærens, eique quodammodo infixa. Hanc ſubſequitur pars intermedia, quæ in benevalentibus roſea utplurimum deprehenditur. Parti unguium intermediæ ſuccedit unguis extremus, qui niſi crebrò reſecetur, aduncus fieri ſolet. *Diſtribuuntur ungues in ſuas partes*

Unguium ſubſtantia indolens eſt, pellucida, & nonnihil craſſa. Duplici compingitur lamellâ. Exte- *Quid ſit unguiũ ſubſtantia.*

terior levis. Interior aſpera, ut carni meliùs adhæreſcat. Ungues, non ſecus ac pili, pluribus conſtant tubulis oblongis, atque tranſverſis, quod nonnullis anſa fuit, ut ungues haberent veluti pilos adinvicem compactos, concretos, digitiſque extremis induratos.

Unguium uſus.

Unguium ſubſtantiam ali certò conſtat per radicem ſuam; quocirca unguium maculæ magis magiſque recedunt a radice, prout magis magiſque in dies eorum increſcat ſubſtantia. Peculiares uſus, præter exteriorem ornatum, præſtare valent ungues in corpore humano. Firmant quippe digitorum apices, eoſque tutantur. Corporibus præterea minimis commodè arripiendis, comprehendendiſque apprimè conducunt.

Quo pacto nutriantur pili, & ungues.

Quod quum ita ſe habeat, habendi nequaquam ſunt, neque pili, neque ungues, veluti partes corporis humani effœtæ, quæ ſuccreſcunt per extrinſecam appoſitionem partis ad partem, quum concludendum potiùs videatur, eorum ſubſtantiam ſuccreſcere, & ali per *introſuſceptionem* humoris cujuſdam tenuiſſimi; qui, a glandulis ſubjectis, pilorum ſubeat, unguiumque radices, ut poſtmodum effundatur in eorum univerſam alimoniam. Id confirmatur quoque ex plicâ Polonum morbosâ, in quâ carnoſi quodammodo fiunt; & reſecti cruorem exudant uberrimum, necnon etiam dolorem inferunt peracutum.

CAPUT XI.

De Panniculo adipoſo, & carnoſo.

Deſcribitur ſitus in corpore humano panniculi adipoſi.

SUb cute proximè aliud offendimus in corpore humano tegumentum, quod *panniculus* dicitur *adipoſus*, ſive *membrana adipoſa*. Ubique locorum ſub cute depre-

prehenditur adeps, præterquam in labiis, palpebris, fronte, auribus ſupernis, pene, ac ſcroto, ne motui forſan officiat partium iſtarum, in quibus mobilia ſunt reliqua tegumenta, & præcipuè cutis, quæ muſculorum ibi vices exequitur.

Deſcribitur adipis ſubſtantia.

Craſſus præ cæteris eſt, in parte præſertim anteriori imi ventris. Ejus color, niſi morbosè inficiatur, plerùmque ſeſe perhibet album. Panniculi adipoſi ſubſtantia, purus adeps, ſive ſevum concretum hactenus a Veteribus habita fuit, licèt non ſit profectò, niſi plurium congeries ſacculorum, ſive loculorum, qui adipem excipiunt exudantem, neſcio, an a glandulis minimis, quæ ſub aſpectum minimè cadunt, hinc inde per loculos ſparſim ſitis; an potiùs ex ſpiraculis ſanguiferorum, quibus irrigantur loculorum parietes. Loculi iſti adipoſi ſuperimponuntur adinvicem. Hinc cumuli quidam adipoſi, qui acervatim adhæreſcunt membranæ craſſiori univerſali, tanquam fulcimento communi. Per ſubſtantiam adipoſam dirimuntur ſanguiferorum ſtamina tenuiſſima, quæ retis in modum contexuntur, atque implicantur, explicanturque ad faciem loculorum præſertim exteriorem, in quâ æmulari ſolent tenue veluti omentum. Inter ea ſilamenta excurrunt quoque ductus nonnulli adipoſi, qui in viventibus, datâ operâ ſaginatis, & recèns interfectis, plurimùm intumeſcunt.

Uſus panniculi adipoſi.

Panniculus adipoſus uſum hunc præſtare videtur in corpore humano, ut exuberantem a maſsâ ſanguinis adipem loculis ſuis excipiat, exceptum ſervet lubricandis, emolliendiſque muſculis ſubjectis, ne eorum fibræ motrices præ nimio niſu areſiant. Ad corporis humani venuſtatem plurimùm confert. Nimium itidem minimorum compeſcit effluvium a partibus, viſceribuſque ſubjectis. Alii præterea opinantur, neque perperam planè, pinguedinem in loculis fuſam, vel per

venas, vel per alias adhuc nobis occultas vias, ad ſanguinem identidem remeare, ne is, vel per inediam, vel per maximos niſus, vel per diuturnum fluidorum fervorem, balſaminis, atque, ut ita dicam, butyraceis evaporatis, abſumptiſque particulis, acris fiat nimis, & mordicans.

Deſcribitur ſitus panniculi carnoſi.

Panniculo adipoſo, faciei nimirum exteriori, adeo firmiter adhæreſcit membrana carnoſa, quartum ſcilicet humani corporis integumentum, ut avelli vix queat, niſi eorum mutuò diſcerpatur ſubſtantia. Quibuſdam in locis proximè adnectitur cuti; iis nimirum, in quibus adeps deſideratur. Tenuiſſima eſt, fibroſa, ſenſus non expers peracuti. Inter fibras excipit cujuslibet generis vaſcula, quæ a partibus ſibi comparat proximis.

Uſus panniculi carnoſi.

Muſculis a pinguedine ſecludendis inſervire potiſſimùm exiſtimant Anatomici, iiſque veſtiendis, firmandiſque; quinimmo & iis in locis, in quibus præ cæteris fibroſa deprehenditur, muſculorum vices exequitur cuti, cui adnectitur, contrahendæ.

CAPUT XII.

De Oſſibus in genere, Cartilaginibus, & Ligamentis.

Quid ſint Oſſa.

TEgminibus exuto, ac penè decoriato corpore humano, caro undequaque detegitur nuda. Muſculis hæc ubique compingitur, quorum beneficio moventur artus, ac reliqua corporis membra, præſertim exteriora. Ex muſculis fibrulæ inſurgunt perquamexiles, quæ paſſim ubique ita conveniunt per faciem carnis exteriorem, ut tenuiſſimam, pellucidamque contexant membranam cæruleam undequaque ſuperficietenus carni humanæ ſuperextenſam. Sub muſculis ſeſe perhibent oſſa,

oſſa, præterquam in facie imi ventris anteriori, ubi oſſium loco peritonæum offendimus. Oſſa ſunt partes corporis humani ſimilares, albæ, duriſſimæ. Baſis præcipuè, & fulcimentum reliquarum partium, quæ utpote molliores ſunt, conſiſtere ſine oſſibus nequirent. Non omnia tamen ejuſdem ſunt generis oſſa; alia quippe duriſſima, utì obſervamus in Tibiâ; alia minùs dura, utì in Vertebris; alia adhuc molliora, magiſque ſpongioſa, utì in Sterno &c. Differunt quoque ratione molis, item & figuræ exterioris, utì deinceps de oſſibus ſingulis agentes, ſingillatim exponendum erit.

Quid ſint perioſteum, & pericranium.

Tenuiſſimâ foris obducuntur membranulâ, quæ oſſium ſubſtantiæ exteriori arctiſſimè ita adhæreſcit, ut avelli vix queat. Nuncupatur *perioſteum*, præterquam in cranio, in quo *pericranii* nomen ſibi vindicat. Contexitur arteriolis, venulis, ac nervulis penè innumeris, ex quibus ſenſum ſibi comparat peracutum. Enim verò oſſium ſubſtantia minimè eſt ſenſitiva, ſed ſenſus, & dolor provenit in oſſibus, a fibris nervoſis in perioſteo diſtractis. Quocirca dentes eâ parte, quâ perioſteo carent, quanvis ruditer pungantur, infringanturque, ſenſus omnino expertes obſervamus.

Quid ſit oſſium medulla.

Oſſa intus utplurimum deprehenduntur cava, ſuoque cavo ſubſtantiam continent unctuoſam, tenuem, ac luridam, quæ vocatur *medulla*. Oſſium medulla minimis componitur tubulis ſanguiferis, qui per parietes oſſium pervios producuntur ab arteriis, & venis perioſtei in oſſium cavum; ubi ita conveniunt, atque implicantur, ut per ſubſtantiam medullæ veſiculas ubique conſtituant minimas, quæ ſevum excipiunt exudans, ni fallor, ex ſpiraculis tubulorum ſanguiferorum. Sevum id oblinire nonmodò ſolet faciem oſſium interiorem; verùm etiam intimè ſubire oſſium ſubſtantiam, ne in motu areſiant, & facilè infringantur. Oſſa non

non omnia cava ſunt, ea tamen, quæ cavum non habent, ſunt intus ſpongioſa, neque aliud continent, niſi ſevum medullare. Id maximè obſervamus in oſſibus calcanei. Oſſa nonnulla pluribus quoque foraminulis, cribrorum adinſtar, pervia ſunt; quibus excipiunt, ſive carnem, ſive aliam ſubſtantiam diverſi generis, quod præſertim deprehenditur in oſſibus naſi cribriformibus.

Oſſium numerus.

Oſſium numerus in omnibus non ſemper idem, neque ſemper idem in qualibet ætate; longè enim pluribus gaudent pueri, quàm adulti, in quibus oſſa diverſa per ætatem paulatim coaleſcunt in unum. In univerſis tamen, dummodo corpus habeant probè conſtitutum, enumerare conſueverunt Anatomici ultra 300.

Quid ſit oſſium articulatio.

Diù ſtare nequaquam poſſent in corpore humano vivente, & præſertim cum validè ſeſe in organis exerceant, tum quum maximè vel currendo, vel ſaltando, vel ludendo, membra hinc inde variè exagitamus, niſi mutuò innecterentur. Hinc profectò varii conſurgunt oſſium nexus, quibus nomina varia Scriptoribus imponere placuit. Nihilominus quævis oſſium connexio dicitur *Articulatio*. Articulatio diſtinguitur in *articulationem propriè dictam*, & *ſimplicem concretionem*. Articulatio propriè dicta eſt oſſium connexio cum motu: ea videlicet, in quâ oſſa licèt connexa, ſeorſim moveri queunt. Quapropter articulatio propriè dicitur ea connexio, quâ oſſa cubiti humero nectuntur; eoquòd moveri, & flecti poſſit cubitus, quin moveatur humerus.

Varia articulationis genera.

Concretio eſt, quum oſſa connexa ſeorſim moveri nequeunt. Ita dentes innectuntur cum alveolis maxillarum. Triplicis generis habetur concretio: *Sutura*: *Coagmentatio*, ſive *Harmonia*: *Claviculatio*. Nuncupatur ſutura, quà oſſa concreta, quaſi conſuta videntur,

Ic-

Icciro per ſuturam concreſcunt oſſa cranii, in quo potiſſimùm oculis obverſantur *coronalis*, *lambdoides*, *ſagittalis*. Coronalis, coronæ adinſtar per anteriorem reclinatur capitis regionem, ideſt per ſinciput. Huic directè apponitur in occipite, in regione capitis videlicet poſteriori, lambdoides, ibique literam græcam *lambda* æmulari ſolet. Inter coronalem, & lambdoidem producitur ſagittalis, quæ a vertice coronalis per mediam calvariam rectà tendit ad verticem lambdoides, ideoque findit calvariam in duplicem ſectionem lateralem. Suturæ præfatæ, quæ dentibus viſibilibus mutuò ſeſe comprehendunt, dicuntur *legitimæ*, ſeu *veræ*. Alias contra, in quibus locus unionis non eſt adeo viſibilis, vocamus *mendoſas*, ſive *ſpurias*.

Coagmentationem, ſive harmoniam, eam dicimus connexionem, quà oſſa ſeſe mutuò injungendo, adamuſſim ita ſeſe contingunt, ut lineam quaſi ſimplicem in loco unionis deſignent, non ſecus ac præſtant oſſa maxillæ ſuperioris, quæ per coagmentationem uniuntur. Quid ſit coagmentatio.

Claviculatio, ſive gomphoſis eſt, quum os alterum alteri tanquam clavus inſigitur, quemadmodum dentes utrique inſiguntur maxillæ. Articulatio vera, quæ *Arthron* Græcis appellari conſuevit, modò fieri dicitur per *diarthroſin*, modò per *enarthroſin*, modò per *arthrodiam*, modò per *ginglymon* &c.; quæ ex græcâ etymologiâ nihil aliud ſonant, niſi *articulationem laxam*, *articulationem ſtrictam*, *ſuperficialem*, *profundam &c*; quibus tamen, ne Tyronum mentem intempeſtivè defatigemus, non eſt cur diutiùs immoremur. Quid ſit Gomphoſis, Arthron, Arthrodia &c.

Præterea oſſium connexio, ſive arthron ſit, nimirum vera articulatio, ſive ſit concretio, quibuſdam in locis ſit per oſſa connexa, nullâ videlicet aliâ intercedente ſubſtantiâ. Quibuſdam in aliis eam fieri obſervamus interventu alterius ſubſtantiæ, quæ propterea, Aliæ articulationis ſpecies.

quia

quia cartilaginea quandoque eſt, quandoque ligamentoſa, quandoque carnoſa, factum eſt, ut oſſium articulationes in tres alias diſtribuantur ſpecies: videlicet in *Syſſarcoſin, Synneuroſin, Synchondroſin*. Syſſarcoſis dicitur, ubi ſubſtantia intermedia eſt carnoſa. Synneuroſis, ubi eſt ligamentoſa. Synchondroſis, ubi cartilaginea.

Quid ſint cartilagines.

Cartilagines ejuſdem fermè cum oſſibus ſtructuræ videntur. Quinimmo, & ipſæ temporis proceſſu in oſſa conſolidantur. Ab oſſibus differunt tantùm, quia conſiſtentiam molliorem habent. Cæterùm cum oſſibus omnino conveniunt, iiſque utplurimum conſociantur. Plurimùm diſcrepant inter ſe, tum figurâ exteriori, tum mole. Cavæ nequaquam ſunt, ideoque medullâ carent. Medullæ tamen vices gerit in cartilaginibus mucor quidam tenuis, oleaceus; quo, ut faciliùs inflectantur, tum foris, tum intus obliniuntur.

Quid ſint ligamenta.

Oſſa, & cartilagines, ut ſitum, nexumque ſuum, vel ad niſum validè ſervare valeant in articulis, muſculis nonmodò, tendinibuſque firmantur, verùm etiam ligamentis, quorum figura, item & moles admodum varia deprehenditur. Subſtantiam, poſt cartilaginem, duriſſimam habent, plerùmque albicantem, ſenſus omnino expertem, non ſecus ac oſſa, & cartilagines, ne incedendo organa cum dolore moveamus. Alios uſus non præſtare videntur in eodem corpore humano, niſi quod tanquam funes membra in eo ligent, & firment, oſſaque imprimis, ne luxentur. Quibuſdam in locis ſeſe perhibent teretia; quibuſdam in aliis in latitudinem explicantur. Id ſanè prout exigit munus, cui inſervire debent. Ligamenta, quæ figuram teretem habent, nuncupantur *nervoſa*; quæ lata ſunt, *membranoſa*. De ligamentis, uti ex pluribus extat obſervationibus, id potiſſimùm adnotandum occurrit, quod in ſe-

ſenibus ita concreſcere, atque obdurari ſolent, ut conſiſtentiam ſibi vindicent cartilagineam, item et oſſeam, utì ex pluribus habemus obſervationibus.

Quid ſint oſſium apophyſes, & epiphyſes

Ut commodè injungantur oſſa, & cartilagines; ut in articulis detineantur; ut per ligamenta firmentur; atque ut commodè per muſculos moveantur, ſuas habent *apophyſes*, atque *epiphyſes*: proceſſus nimirum, atque appendices. Apophyſes dicuntur eminentiæ quædam, quæ oſſibus, & cartilaginibus, extrinſecùs quaſi continuatæ, adnaſcuntur. Si tantummodo contiguæ ſint, ac veluti ſimplices appendices extuberent, nuncupantur epiphyſes.

Quid ſit oſſium ſynovia.

Ut facilior ſit oſſium motus, jugiter exudat in articulis uligo quædam tenuis, unctuoſa, *ſynoviæ* perſimilis. Penes nonnullos provenit a minimis glandulis hinc inde ſparſim ſitis per ligamenta membranoſa, quæ oſſium adhæreſcunt articulis. Humor is, utì opinor, acris quandoque fit, & iccirco fibras perioſtei acriter mordicans, eaſque diſtrahens, ſive convellens, dolores in podagrâ perquamacutos procreare valet. Quinimmo non ſine probabili conjecturâ inferre poſſumus, nodos, ac tophos in articulis podagrâ affectis, præfatam eſſe ſynoviam arefactam, ibique concretam; deficientibus enim, abſumptiſque particulis tenujoribus, volatilioribuſque, craſſiores ſubſidunt, magis magiſque uniuntur, concreſcunt, atque indurantur.

Oſſium munera præcipua

Oſſium munera alia videntur univerſalia, alia peculiaria. Univerſalia ſunt, ut membra ſubſtineant, eaque in motu dirigant. Peculiaria ſunt, ut in cavis quibuſdam peculiaribus parietes conſtruant, eoſque fulciant; ut cibos in ore comminuant; ut ſenſationes ad auditum ſpectantes, in auribus interioribus, modulentur &c.

Quomodo nutriantur oſſa.

At de oſſibus id in genere animadvertendum ſupereſt,

quod fracta iterum coaleſcunt callo quodam, qui *poros* dicitur. Inſudat enim ex fibris oſſium fractis humor pellucidus, tenuis, oleaceus, &, ut ita dicam, pultaceus; qui colligitur in extremis fractis, ubi concreſcit glutinis adinſtar, & callum præfatum inducit. Ex quo concludendum videtur, præfatum humorem ita exudantem, ſuccum eſſe oſſium alibilem; qui ſive proximè, ſivè remotè provenit a ſanguine per arterias, vel medullæ, vel perioſtei, vel tendinum muſculorum, qui abſumuntur, & quodammodo delentur per oſſium ſubſtantiam. Succus enim præfatus alibilis neceſſe eſt, ut a ſanguine ſecretus, fibras oſſium ingrediatur componentes, perque eas in gyrum moveatur, atque in alimoniam aptetur &c.

CAPUT XIII.

De Sceleto, ejuſque oſſibus componentibus.

Quid ſit ſceletum.

OSſa carne prorſus exuta, quum ſitum, nexumque ſuum ſibi ſervent naturalem in corpore humano, *Sceletum*, *Sceleton*, ſive *Sckeleton* conſtituunt. Voces, quæ ex etymologiâ a Græcis nihil aliud ſignificant, quàm *exiccatum*, ſive *areſactum*. Sceletum bipartiuntur Anatomici in truncum, & artus. Truncus in oſſa capitis, & reliqui trunci. Oſſa capitis cranium alia compingunt, capitis videlicet cavum, qui cerebrum condit. Alia compingunt maxillas.

Enumerantur oſſa cranij propria.

Cranio oſſa octo adſcribere conſueverunt plerique Anatomici. Unum videlicet fronti, quod in pluribus, & in pueris præſertim, dividitur cartilagine intermediâ. Cartilago, puero increſcente, oſſea tandem evadit. Hinc ex oſſibus duobus unum duntaxat conſurgit. Duo ſincipiti, quæ nuncupantur oſſa *Bregmatis*.

Unum

Unum occipiti. Temporibus duo, quæ oſſa infernè conſtituunt *petroſa*. Oſſa petroſa triplicem emittunt proceſſum, ſive apophyſem exteriorem: *Jugalem*, ſive *Zygomaticum*: *Mammillarem*: *Styliformem*. Alterum proceſſum, ſive apophyſem emittunt oſſa petroſa interiorem, quæ propriè dicitur *os petroſum*, quum duriſſima ſit.

Proceſſus jugalis orbitæ oculorum formandæ inferiori ſub oculis extuberat. Mammillaris occurrit poſteriùs. Brevis eſt, atque obtuſus, a figurâ ſuâ extrinſecâ mammillaris dictus. Styliformis in formam ſtyli gracilis, oblongus, atque acutus perducitur non procul a mammillari, paulò tamen anteriùs. Non apophyſis reverà eſt, ſed potiùs epiphyſis. Proceſſus petroſus duriſſimus intus producitur versùs oſſa palati. Cavus eſt, ſuoque cavo organum continet auditus præcipuum. Ideſt *labyrinthum*, *cochleam*, atque *oſſicula quatuor*, inferiùs, ubi de auribus ex profeſſo, deſcribenda. Deſcribuntur proceſſus oſſis cranij.

Oſſa cranii præfata, quæ, utì monuimus, numero ſex ſunt, dicuntur *propria*. Reliqua duo dicuntur *communia*, eoquòd ad maxillam ſuperiorem quoque ſpectent. Alterum *baſilare* eſt. Alterum *cribriforme*. Baſilare dicitur, quum tanquam baſis cranio ſubſternatur. A figurâ nuncupatur etiam *cunei orme*, ſive *ſphenoides*. A ſitu vulgò dicitur *os palati*. Proceſſus emittit utrinque *aliformes*. Ex medio ſphenoide, ad cerebri baſin alii conſurgunt proceſſus minimi, qui *ſellam equinam* æmulari ſolent. Deſcribuntur oſſa cranij communia.

Cribriforme ſitum eſt in frontis confinio ad naſi principium, foraminibus ubique perruptum; ac propterea *ſpongioſum*, ſive *ethmoides* etiam nuncupatur. E medio cribriforme intus erigitur in eodem cranii cavo *criſtagalli*, alius ſcilicet proceſſus ſquamoſus, qui figurâ ſuâ galli criſtam quodammodo mentitur. Deſcribitur os cribriforme.

Deſcribuntur oſſa maxillarum

Maxillarum altera ſuperior, altera inferior. Superior immobilis. Undecim utplurimum habet oſſa. Duo tantùm habet inferior, quæ mobilis eſt: idque in pueris, quum adeo firmiter adinvicem in adultis coaleſcant, ut vix ullum in mento ſeſe objiciat unionis indicium.

Deſcribuntur bini proceſſus maxillæ inferioris.

Ex maxillâ inferiori duo utrinque conſurgunt proceſſus, qui *cornua* nuncupantur. Anterior acutus *corone*. Poſterior obtuſus, necnon etiam aliquantulum globoſus, *condylodes*. Ad corone in apice affigitur cauda muſculi temporalis. Condylodes, cartilagine intermediâ, ſeſe immittit in ſinum oſſium temporalium, quibus immittitur maxilla inferior. Maxillæ alveolis ubique excavantur, quibus radices excipiunt dentium.

C A P U T XIV.

De Dentibus.

Quid ſint dentes.

MAxillis, utì notum eſt, inſiguntur dentes; qui ſunt oſſicula præ cæteris duriſſima, variæ molis, variæque figuræ, ad oris confinia cibis validè infringendis, comminuendiſque, vocique immoderatè profuſæ appoſitè coercendæ potiſſimùm inſtructa. Per gomphoſin maxillis inſiguntur, in quibus, membranis gingivarum intercedentibus, item & pluribus perquamexilibus ligamentis, firmantur. Dentium alveoli membranâ quadam tenuiſſimâ, maximè nervoſâ, ſenſuque præditâ acutiſſimo intus obducuntur, quæ, ratione dentium, perioſtei vicem in radicibus gerit. Hinc ſanè ſtupor quandoque, ac dolor acerrimus; qui dentibus licèt ineſſe videatur, non eſt reverà dentium, quorum ſubſtantia, non ſecus ac reliquorum oſſium, ſenſus omnino expers eſt; verùm provenit a læſione membranæ

iſtius

iſtius interioris, necnon et quandoque minimæ propaginis nervoſæ quintæ conjugationis; quæ, ut mox dicendum, dentium ſubit radices.

Enumerantur dentes.

Dentium numerus variat. Non infra tamen in benè dentatis 28., nec ultra 32. enumerari ſolent. Alii dicuntur ſuperiores, inferiores alii a ſitu. Tum ſuperiores, tum inferiores in tres diſtribuuntur claſſes. Alii quippe ſunt *Inciſores*, alii *Canini*, *Molares* alii. Octo utplurimùm inciſores, quatuor ſcilicet anteriùs supernè, totidemque anteriùs infernè. Latiuſculi ſunt, & incidentes, atque adeo cibis in ore infringendis, plurimùm accommodati. Inciſoribus utrinque ſuccedunt canini, oblongi, teretes, acuti, ut cibos meliùs comprehendant. Numero quatuor ſunt, bini ſuperiores, *Oculares* vocantur; eorum quippe radices versùs oculos aſcendunt. Dentes reliquos molares nuncupamus, ſive maximos. Poſteriores ſunt, maximi, latiuſculi, & aſperi, ut cibos ruditer per alios dentes jam confractos, magis magiſque conficiant, comminuant, & parvæ veluti moles extenuent.

Quid ſit dentium radix.

Pars dentium interior, quæ maxillis conditur, *radix* dicitur. Quapropter unâ tantùm radice maxillis implantari dentes inciſores obſervamus. Duplici caninos. Quadruplici molares. Ad radicem ſibi dentes immittunt propaginem capillarem arterioſam, venoſam, ac nervoſam perquamexilem, & vix ſenſibilem a ramis gingivarum proximis, ex quibus alimoniam ſibi comparant.

Quare, & quomodo erumpant dentes.

Menſibus aliquot a nativitate apparere incipiunt dentes. Antea quippe in alveolis deliteſcebant ſuis ſub formâ mucoris craſſiuſculi albicantis; qui ſenſim concreſcit, induratur, atque augetur. Non omnes æquè uno eodemque tempore erumpunt, ne membranas obvolventes undequaque per gingivas ſcindendo, efſe-

fectus permoleſtos, & peſſima in dentitione inferant ſymptomata. Hinc alios alii inſequuntur ad annum uſque duodecimum, decimum quartum, & vigeſimum, necnon et in aliquibus ad trigeſimum. Inciſores primùm, & canini; eoquòd, utpote acutiores, faciliùs, & citiùs membranas diſrumpendo, faciliorem ſibi exitum pandant. Molares noviſſimi, qui propterea *Sapientiæ* nuncupantur. Non procul ab anno ſeptimo excidere incipiunt dentes ad annum uſque nonum, decimum, aliquando undecimum; aliis ſuccedentibus, qui non ſecus ac priores ſub alveolis latitabant. Hi quippe increſcendo, alios paulatim, & ſenſim propellunt, donec vaſculis avulſis, & retrocedentibus a radicibus gingivarum membranis nutare, & vacillare incipiunt, atque excidere.

In quibus dentes ab aliis diſtent oſſibus.

In eo potiſſimùm ab aliis oſſibus differunt dentes, quòd dentes continuè creſcunt ad extremum uſque ſenium; ſecùs enim ob mutuam, diuturnamque attritionem, maſticando, citò forent contriti; quo fit, ut altero dente elapſo, alter quandoque oppoſitus in alterâ maxillâ brevì longior ad exceſſum evadat.

Quare ſeneſcentibus excidunt dentes. Eorumque uſus.

Quum ſeneſcimus, excidere ſolent dentes; eoquòd, humoribus per ætatem concretis, atque obſtructis dentium tubulis, ali impoſterum non ampliùs valeant. Quocirca exiccantur radices, recedunt gingivæ, denteſque vacillant. Dentium uſus eſt ad ornatum, ad ciborum contritionem, ad vocis commodam articulationem, emiſſionemque. Inter oſſa capitis enumerare quoque nonnullis placuit os *Hyoides*, ſive *Bicorne*, ſive *Ypſiloides*, quod ita dicitur, quia literam Y referre quodammodo ſolet. De hoc tamen fuſè deinceps, ubi de linguâ, cui potiſſimùm aptatur, atque inſervit.

CA-

CAPUT XV.

Enumerantur oſſa reliqui Trunci.

TRuncum ſub cranio Sceleti humani compingunt *Spina*, quæ vertebris conſtruitur, *Sternum*, *Coſtæ*, *Claviculæ*, *Scapulæ*, atque *Oſſa iliaca*. Triginta ſunt oſſicula, quibus componitur Spina, quæ a vertendo *Vertebræ* nuncupantur, quum per vertebras hinc inde vertatur corpus humanum vivens, erigatur, inflectatur, &, ut ita dicam, intorqueatur. Diſtribuuntur vertebræ ab Anatomicis in *cervicales*, *dorſales*, *lumbares*, & *ſacras*. Cervici octo adſcribunt vertebras, quarum prima *Atlantica* dicitur. Duodecim adſcribunt dorſo. Lumbis quinque. Quinque oſſi ſacro, cujus extremitas acuminata intus nonnihil incurva, vocatur *Os coccygis*. Plures habent proceſſus vertebræ, quibus invicem innectuntur, & muſculorum tendines excipiunt. Plura quoque habent foraminula, & præſertim lateralia, quibus utrinque nervis exitum præbent. Cavæ ſunt intus; ideoque, ſibi mutuò injunctæ, fiſtulam compingunt longiſſimam, tanquam medullâ repletam ſubſtantiâ cerebri productâ, de quâ ſuo loco fusiùs. Quid ſint Vertebræ, earumque diſtributio.

Vertebris dorſalibus opponitur anteriùs in thorace *Sternum*, os videlicet fungoſum, quaſi ſemicartilagineum, maximè in pueris, quod producitur per faciem mediam thoracis anteriorem a jugulo ad ſcrobiculum uſque cordis. Oſſibus octo conſtat in pueris ad annum circiter ſeptimum. Oſſa iſta innectuntur cartilaginibus intercedentibus, quæ temporis proceſſu ita concreſcunt, ut unum duntaxat, veluti os continuatum, in ſenibus præſertim, efficiant. Sinus habet ſter- Quid ſit ſternum, ejuſque cartilago mucronata.

ſternum utrinque duos exteriores in parte ſupernâ ad jugulum, quibus ex utroque latere excipit, & claviculæ caput, & coſtam ſupernam cartilagineam extremam. Sub finem ſterni aptatur, ſive potiùs producitur cartilago quædam mucronata; quæ propterea *enſiformis* nuncupatur. Quinimmo, quia non ſemel ſeſe perhibet bifurcatam, vulgo dicitur *forcilla*.

Quid ſint coſtæ.

Coſtæ, Græcis *pleuræ*, producuntur, ſive potiùs inflectuntur in arcus a vertebris dorſalibus uſque ad ſternum. Ante tamen quàm ſterno injungantur, cartilagineæ prorſus evadunt. Duodecim utrinque ſunt. Septem ſuperiores, quæ ſternum proximè attingunt, dicuntur *veræ*, ſive *legitimæ*. Inferiores dicuntur *ſpuriæ*, ſive *mendoſæ*, eoquòd in extremitatem abeant cartilagineam, quæ ſurſum recurvatur, ac coſtis ſuperioribus adjuvantibus, non proximè, ſed remotè, ſterno adnectantur.

Quid ſint claviculæ.

Claviculæ utrinque occurrunt ſub imo collo in pectore ſummo tranſversùm, ubi literam ∽ inclinatam in utroque latere quodammodo referunt. A ſcapulis ad ſternum producuntur; neque aliâ de causâ clavicularum nomine inſigniuntur, niſi quòd, veluti clavi, ſterno ſcapulas firment. Earum ſubſtantia fungoſa eſt; iccirco, quemadmodum facilè infringi, ita rurſus propediem coaleſcere ſolent.

Quid ſint ſcapulæ.

Scapulæ, Græcis *Homoplatæ*, ſunt oſſa quædam lata, figuræ triangularis, quæ veluti ſcuta utrinque aptantur extrinſecùs coſtis ſuperioribus in dorſo ſummo. Tres conſpicuos habent proceſſus; quorum unus latiuſculus, & nonnihil ſub finem cavus, ſuoque cavo claviculam excipiens extremam, angulum conficit ad humeri caput, qui dicitur *Acromium*, *humeri mucro*, *ſummus humerus*. Alter minor inferior, atque acutus, a roſtri, ſive anchoræ figurâ, *Anchoroides*, ſive *coracoides*.

Ter-

Tertius breviſſimus nominatur *cervix*, cujus extremitas in ſinum aptatur exteriorem, quo humeri caput excipit. Quinimmo, ne levi de causâ excidat humerus, labia ſinus, cartilagine quadam orbiculari circumductâ, nonnihil attolluntur.

Os coxendicis, ſive coxæ, quod penes nonnullos nomine caret, eſt ſanè maximum. Figuram perhibet triangularem. Situm eſt utrinque ad latera oſſis ſacri. Trifariam diſtinguitur, in partem ſuperiorem, inferiorem, atque anteriorem. Superior dicitur *ilium*. Inferior *iſchium*, quod propriè *coxendix* nuncupatur. Anterior *os pubis*. In pueris oſſa præfata, cartilagineâ intercedente unione, magis diſtincta apparent. Quid ſit os coxendicis.

Oſſa iliaca majora ſunt, in regione iliacâ ſupernè coaptata; quibus infernè ſuccedunt iſchia, quæ in facie exteriori maximum habent, profundumque cavum, quo femoris excipiunt caput. Sinus nuncupatur *acetabulum*; cui, ne facilè luxetur, per modum proceſſus circumducitur circulus cartilagineus, *ſupercilium* dictus. Iſchia infernè ex utroque latere reclinantur versùs regionem pubis, ubi proceſſus efficiunt maximos perforatos, ut vulgò creditur, levitatis gratiâ. Proceſſus præfati *oſſa* dicuntur *pubis*, ſive *pectinis*. Cartilagine intermediâ per *ſynchondroſin* mutuò ſeſe contingunt. In fœminis mollior eſt, & craſſior cartilago, quo in partu dehiſcere queant oſſa pubis. Id tamen falſum exiſtimandum videtur. Quid ſint oſſa iliaca, & pubis.

CAPUT XVI.

De Oſſibus Artuum, ac primò Manus univerſæ, ſive Brachiorum.

Diſtribuuntur oſſa artuum ſuperiorum in ſuas claſſes, & deſcribitur humerus.

OSſa in artubus ad brachia alia ſpectant, alia ad crura. Oſſa brachii diſtribuuntur in oſſa *humeri*, *cubiti*, ac *manus extremæ*. Humerus unicum eſt os, magnum, validum, extrinſecùs inæquale, quod partem brachii ſupernam conſtituit. Caput iccirco maximum habet rotundum, quod ſcapulæ, ideſt ejus cervici, quam habet in acromio, innectitur. Anteriùs, prope caput, forìs nonnihil incavatur, foſſam, ſive ſinum efficiens oblongum, quà deſcendit alter de duobus tendinibus muſculi bicipitis brachii flexoris. Infernè injungitur humerus cum oſſibus cubiti; quocirca binos in extremo proceſsus emittit, cartilagine obductos, inæquales; longior quippe interior, quàm exterior, quibus cubitum excipit. Proceſſus præfati inæquales tuberculis gaudent ſinguli, quibus inhæreſcunt ligamenta, & tendines muſculorum, quorum ope carpus movetur, & digiti.

Deſcribuntur oſſa cubiti.

Ab humero ad manum uſque extremam producuntur oſſa cubiti, quæ bina ſunt. Alterum dicitur *ulna*. *radius* alterum. Sive *focile majus* nuncupatur ulna, *focile minus* dicitur radius. Ulna longior infernè eſt, & major, quàm radius. Hinc nomen retinet totius, & propriè vocatur quoque *cubitus*. Radius minor, ac brevior, ſitus eſt in facie ulnæ ſuperiori. Seſe tantùm contingunt oſſa præfata humeri versùs partes extremas, quæ, utì monuimus, globoſæ ſunt. Quocirca diſtant in medio, ut inter utrunque commodè magis muſculos brachii motores excipiant. Cubitus caput habet craſ-

ſum.

ſum. Binis donatur proceſſibus, quibus humero inne-ctitur. Proceſſus præfati dicuntur *roſtra*. Exterior longior ab Hippocrate (*a*) vocatur *olecranon*. Cubitus infernè oſſibus innectitur carpi, tum cartilagine intermediâ, tum proceſſu quodam, unde vinculum proficiſcitur, quo oſſa carpi colligantur.

Deſcribuntur oſſa manus extremæ.

Oſſa manus extremæ in oſſa diſtribuuntur *carpi*, *metacarpi*, *phalangis digitorum*. Octo ſunt officula carpi, quorum maximum vincere vix ſolet modicæ molis fabam. Eorum figura non multùm variat. Supernè quatuor ſunt, totidemque infernè quæ radio, cubitoque, ac oſſibus metacarpi adnectuntur. Colliguntur ſimul, conſtringunturque vinculis admodum validis a cubito, radioque exortis.

Deſcribuntur officula metacarpi.

Quatuor ſunt officula Metacarpi, oblonga, gracilia, fiſtuloſa. Oſſibus quatuor inferioribus carpi, item & prioribus digitorum injunguntur. In dorſo manus ſunt convexa. In volâ cava, ut objecta arripere, eaque comprehendere meliùs valeant.

Enumerantur in manu oſſa, quæ digitos conſtituunt.

Quindecim enumerantur oſſa, quæ conſtituunt digitorum phalangem; ſinguli namque digiti tribus conſtant officulis. Priora, ideſt in baſi digitorum, majora. Media minora. Extrema minima, ad digitorum præſertim apicem. Craſſiuſcula deprehenduntur ubi innectuntur, atque in nodos propterea ibi extuberant. Foris ſingula gibba ſunt, & nonnihil aſpera. Plana intus, & aliquantulum incurva; ut objecta profuga arctiùs corripere, eaque ſiſtere queant.

(a) *Lib. 7. Epid. n. 31.*

CAPUT XVII.

De Oſſibus Pedum, ſive Crurum.

Deſcribuntur oſſa artuum inferiorum in ſuas claſſes, & deſcribitur femur.

NOn ſecus ac brachium, trifariam dividitur crus, ſive pes: in oſſa *femoris*, *tibiæ*, ſive *cruris*, ac *pedis extremi*. Os femoris unicum eſt, ac maximum, præſertim ſi longitudinem ſpectes. Collum habet cum capite adnexo, cartilagine obducto, quo arctè ſeſe immittit in acetabulum coxendicis, ſive iſchii; ubi, ne levi excidere valeat de causâ, validè detinetur duplici ligamento. Alterum breve eſt, ac teres; veluti funiculus producitur ex medio acetabulo in medium caput femoris, cui arctiſſimè affigitur. Alterum latum, & craſſum, undequaque circumducitur per acetabuli ſupercilium, communi veluti faſciâ, ſive inſtitâ articulationem ambiens. Non procul a capite binos utrinque femur emittit proceſſus, qui *trochanteres* nuncupantur, ſive *rotatores*. Exterior major, & ſuperior. Interior minor, atque inferior. Alios infernè habet proceſſus, quibus tibiæ innectitur.

Deſcribuntur oſſa tibiæ.

Tibia, non ſecus ac cubitus, duo habet oſſa, ad partes extremas arctiſſimè conjuncta, medio nonnihil diſſita. Alterum interius, & majus. Alterum exterius, & minus. Interius majus nuncupatur *tibia*, ſive *focile majus*. Exterius minus *fibula* dicitur, ſive *focile minus*. Tibiæ pars poſterior lata eſt. Anterior acuta, quæ propterea cruris *ſpinam* conficit. Ibi fermè, ubi femori injungitur tibia, nimirum ad genu, anteriùs apponitur os aliud rotundum, latumque, quod *patella* vocatur, *rotula* a nonnullis, item & *mola*. Rotula, firmandæ, ne vacillet, ſive luxetur in genu, tutandæque articulationi, plurimùm conferre videtur. Infernè

ſinus

ſinus habet tibia, quibus excipit oſſicula tarſi. Habet quoque proceſſum rotundum, unde extuberat malleolus cruris interior. Fibula tibiæ adnectitur in latere, perinde ac ulnæ radius in cubito. Hæc infernè malleolum emittit cruris exteriorem, ibique plures habet ſinus, quibus aptantur oſſa *tali*, ſive *tarſi*.

Pes extremus diſtribuitur in oſſa *tarſi*, *metatarſi*, & *phalangis digitorum*. Septem ſunt oſſa tarſi. Quinque metatarſi. Quatuordecim phalangis digitorum. Eorum connexio, ſitus, & figura, ab iis, quæ in manibus extremis deſcripſimus, non multùm diſtant.

Diſtribuuntur oſſa pedis extremi in ſuas claſſes.

Extra ſceletum, præſertim ad tendines muſculorum extremos, atque ad digitorum internodia, tum in manibus, tum in pedibus, oſſicula quædam occurrunt minima, quæ, quia minima ſeſami ſemina æmulari ſolent, *ſeſamoidea* appellari conſueverunt. Extra ſceletum occurrunt, eoquòd unà cum tendinibus præfatis utplurimum avellantur. Paſſim replent nodorum intercapedines, ne præ niſu digitorum vacillent internodia.

Quid ſint ſeſamoides.

CAPUT XVIII.

De nonnullis membranis præcipuis interioribus corporis humani, & primò de iis, quæ conſtituunt parietes Abdominis.

HActenus de oſſibus, ac de membranis obvolventibus parietes ſinuum exteriores. De iis modò agamus oportet, quæ vel ſinus intus obducunt, vel earum conſtituunt parietes. De *meningibus* nimirum in capite, de *pleurâ* in thorace, necnon etiam de *diaphragmate*, de *peritonæo*, item & de *omento* in imo ventre. Verùm enim verò membranas haſce priuſquam attingamus, operæ pretium eſt, ut brevem ſaltem præ-

Quid ſint propriè muſculi abdominis.

præmittamus hiſtoriam muſculorum abdominis, qui ſimul ſumpti, eoquòd plerique in latum extendantur, veluti menbranæ quædam craſſiores, fibroſæ, ac muſculares, diverſi generis, per parietes abdominis explicantur; quinimmo & eoſdem parietes ipſi fermè conficiunt. Muſculi abdominis ſtatim occurrunt in facie præſertim anteriori abdominis ſub tegumentis communibus. Latiſſimi ſunt, craſſiſſimi, plurimùmque carnoſi. Explicantur utrinque per faciem univerſam imi ventris anteriorem, inter panniculum carnoſum, & peritonæum. Decem ſunt, ideoque in paria diſtribuuntur quinque, nomina ſua ducentes peculiaria a figurâ, ſitu, ductuque fibrarum vario. Hinc alii dicuntur *obliquè deſcendentes*. Alii *obliquè aſcendentes*. Alii *transverſi*. Alii *recti*. *Pyramidales alii*. Recti tamen, atque pyramidales, quoniam figuram undique latam, utì priores, non habent, dicendi reverà non ſunt muſculi membranoſi, ſed potiùs carnoſi, ut deinceps dicturi ſumus.

Deſcribuntur obliquè deſcendentes.

Obliquè deſcendentes latiſſimi ſunt. Originem ducunt a coſtis mendoſis, quibus inſeruntur tendinibus quibuſdam ſerræ adinſtar veluti dentati. Exinde per proceſſus vertebrarum tranſverſos deſcendunt ad coſtam oſſium iliacam, cui firmiter adhæreſcunt. Mox pars eorum carnoſa admodum craſſa extenuatur ubique, & tendines ampliſſimos, quamexiles licèt, & membranaceos efficit, qui ad *lineam albam* utrinque deſinunt.

Quid ſit linea alba.

Linea alba nuncupatur concurſus quidam tendinum muſculorum abdominis communis, qui ſeſe mutuò per medium abdomen implicando, lineam candidiſſimam conſtituunt, quæ a ſcrobiculo cordis per umbilicum ad pubem, per faciem imi ventris anteriorem, rectà deſcendit.

Deſcribuntur obliquè aſcendentes.

Detractis obliquè deſcendentibus, offendimus obli-

obliquè aſcendentes, qui enaſcuntur a coſtâ oſſium iliacâ, ac per proceſſus vertebrarum tranſverſos ſub prioribus ad coſtas aſcendunt mendoſas, quibus arctiſſimè affiguntur. Non ſecus ac obliquè deſcendentes, in tendines tenuiſſimos ſeſe extenuando membranoſos, in eandem lineam albam abſumuntur.

Sub obliquè aſcendentibus explicantur tranſverſi, qui originem ducunt a proceſſibus vertebrarum tranſverſis. Supernè coſtis adhærent mendoſis. Infernè oſſibus iliacis. Tendinibus ſuis membranaceis perexilibus ex utroque latere ad lineam uſque albam expanduntur. Deſcribuntur tranſverſi.

Inter tendines muſculorum præfatos adſunt muſculi recti. Craſſiſſimi quanvis, ac longiſſimi, longè minorem habent latitudinem. Proficiſcuntur tendinibus ſuis extremis, ſub finem oſſis ſterni, a lateribus cartilaginis mucronatæ. Non procul a lineâ albâ rectà deſcendunt utrinque ad oſſa pubis, quibus firmiter ita adhæreſcunt tendinibus ſuis inferioribus, ut avelli vix queant, niſi eorum diſcerpatur ſubſtantia. Caro, ſive venter rectorum in plures quandoque veluti muſculos dividitur, lineis quibuſdam intercedentibus tendinoſis. Deſcribuntur recti.

Sub rectorum finem in facie eorum exteriori ſeſe perhibent aſpectui pyramidales, qui minimi ſunt, id nominis ſibi vindicantes, eoquòd pyramidis adinſtar, a latâ, craſsâque baſi conſurgant ex oſſibus pubis, umbilicum versùs; ex quibus paulatim, & ſenſim decreſcentes extenuantur, donec tandem abeant in tendines minimos oblongos, quibus umbilicum interdum attingunt, plerumque licèt, priuſquam eò perveniant, penitus deleantur. Deſunt non ſemel muſculi pyramidales, iis præſertim, quibus craſſiores ſunt muſculi recti. Deſcribuntur pyramidales.

Seſe contrahendo muſculi abdominis deprimunt co- Muſculorum Abdominis munus præcipuum.

coſtas, viſcera comprimunt imi ventris; quæ compreſſa, attolluntur, atque impellunt ſubſtantiam diaphragmatis in cavum thoracis. Hinc pulmones quoque quodammodo comprimunt. Quamobrem reſpirationem plurimùm adjuvant, humores per viſcera validiùs promovent, fœces ab inteſtinis excludunt, emittuntque. Urinam tum ex renibus, tum ex ureteribus, tum ex veſicâ urinariâ, item & fœtum in puerperio, unà & ſecundinas, & lochia, ut luculentiùs, fuſiùſque dicturi deinceps ſumus, egerunt.

CAPUT XIX.

De Meningibus, Pleurâ, Mediaſtino, Peritonæo, & Diaphragmate.

Quid ſint meninges.

MEninges ſunt membranæ quædam, quibus cerebrum in Calvariâ obducitur. Altera exterior eſt, craſſa, validior; iccirco dicitur *craſſa*, ſive *dura meninx*. Tenujor altera, & mollior; quamobrem vocatur *meninx tenuis*, ſive *mollis*. Quia autem ex meningibus iſtis originem ducunt reliquæ omnes membranæ corporis humani, ut vulgò ſaltem creditur, paſſim ſibi comparant quoque penes Anatomicos *Matris* nomen; craſſior videlicet appellatur *dura mater*, tenujor dicitur *pia mater*. Veruntamen, quum de meningibus impoſterùm, ubi de cerebro ex profeſſo, agendum ſit, id paucis in præſenti de meningum ſitu, munere, ac ſtructurâ in genere prolatum fuiſſe, ſit ſatis.

Quid ſit pleura.

Pleura, utì ſuperiùs item innuimus, membrana eſt tenuiſſima, & validiſſima, quæ undequaque explicatur per parietes thoracis interiores, arctiſſimè coſtis adhærens, muſculiſque intercoſtalibus. Subſtantiam duram habet, denſam, maximè ſenſitivam, quæ facilè

ta-

tamen explicatur, ſive extenditur. Facies pleuræ interior, ne pulmones in reſpiratione tangendo lædat, levis eſt, & mollis. Exterior, ea nempe, quæ proximè attingit parietes thoracis interiores, aſpera, atque inæqualis; idque, ni fallor, ut muſculis intercoſtalibus, coſtarumque perioſteo meliùs adhæreſcat. Duplici compingitur lamellâ, atque inter utranque potiſſimùm dirimuntur trunci arteriarum, venarumque, necnon etiam nervi intercoſtales, quibus uberrimè pleura contexitur. Hinc levi inflammatur de cauſâ, dolorem, & febrem in pleuritide provocant peracutum.

Ad vertebras dorſales duplicatur, ac duplicata rectà producitur inter utrunque pulmonum lobum per medium thoracem ad ſternum, cui firmiter affigitur. Ideoque thoracis cavum univerſum a ſummo ad imum in duplicem findit ſectionem lateralem. Pleura ita duplicata *mediaſtinum* nuncupatur. Supernè claviculis adhæret. Infernè diaphragmati, cujus ſubſtantiam in regionem dexteram, atque ſiniſtram dirimit. Mollior eſt mediaſtini ſubſtantia, quàm pleuræ. Inter duplicem mediaſtini membranam inſeritur cor, œſophagus, vena cava, nervi, qui dicuntur *ſtomachici*, & pleraque vaſa lymphatica, quæ a partibus proximis tendunt ad receptaculum chyli commune, ut ſuo loco dicendum. Quid ſit mediaſtinum.

Mediaſtinum cor non modò ſuſpendit, ac vaſa fulcit, quæ diſtribuuntur per inferiora, verùm etiam thoracis cavum bipartitur, ut uno vulnerato thoracis latere, per alterum reſpiratio adhuc peragatur. Munus mediaſtini præcipuum

Quemadmodum pleura thoracem interiorem, ita peritonæum abdomen intus obducit, perque ejus parietes interiores undequaque explicatur, ac veluti ſacculus membranaceus viſcera nonmodò omnia imi ventris ſub diaphragmate includit; quinimmo & eorum nonnulla, variè ſeſe hinc inde duplicando, ſeorſim Quid ſit peritonæum.

veſtit. Binos infernè emittit proceſſus fiſtuloſos, qui ad inguina ex utroque latere tendines perforant muſculorum abdominis inferiores, ut ad ſcrotum producantur, in quo teſtes ſingulos laxè veſtiunt. Facies ejus exterior fibris quandoque aſpera deprehenditur. Interior mollis, & levis ob humorem tenuem oleaceum, qui jugiter exudat ex minimis glandulis per ejus ſubſtantiam undequaque diffuſis. Ubique firmiter adhæret faciei abdominis interiori, oſſibus præſertim iliacis, vertebris oſſis ſacri, ac oſſibus pubis. Subſtantia peritonæi, tenuis licèt, duplici conſtat lamellarum ſtrato, non ſecus ac pleura, ſive duplici membranâ, quarum altera exterior eſt, altera interior. Ab exteriori propriè producuntur proceſſus peritonæi ſuperiùs deſcripti. A partibus proximis ſuſcipit vaſa cujuslibet generis. Secto anteriùs peritonæo, confeſtim oculis obverſantur váſa, quæ dicuntur *umbilicalia*, quorum hiſtoriam exponam, ubi de *Fœtu*.

Quid ſit diaphragma.

Diaphragma dicitur, vel ſeptum tranſverſum, membrana muſcularis, lata, maximâ ex parte carnoſa, craſſa, & mollis, quæ tranſversùm aptatur ad thoracis confinia; ideoque cavum ventris medii ſecludit a cavo ventris imi. Figuram propemodum orbicularem habet. Poſteriùs tamen binos emittit proceſſus tendinoſos, quibus plerùnque infigitur prioribus lumborum vertebris. Exinde a vertebris ſurſum obliquè, veluti fornix, laxè producitur ad finem ſterni, cui adnectitur, ſeſe tamen circumcirca explicans, coſtarum inferiorum ambitui firmiter adhæreſcit.

Figura diaphragmatis in extinctis.

Facies diaphragmatis ſuperior, quæ thoracem ſpectat, in expiratione, atque adeo in extinctis, gibba eſt, vel convexa. Inferior, ea nimirum, quæ ventrem imum reſpicit, cava. Pluribus foraminibus pervium deprehenditur diaphragma, quà œſophagus tranſit, & vaſa deſcen-

ſcendentia, præter arteriam magnam deſcendentem, quæ producitur inter proceſſus tendinoſos poſteriores nuper deſcriptos. Subſtantia diaphragmatis marginem extremum habet tendinoſum, item & meditullium, quod centrum dicitur diaphragmatis. Reliqua ubique deprehenditur carnoſa. Duplici intercipitur membranâ. Superior producitur a pleurâ per faciem diaphragmatis gibbam. Inferior a peritonæo per faciem cavam. Arterias, venaſque plurimas habet a truncis proximis, item & nervos; inter quos præ cæteris inſignes ſunt nervi, unus ſcilicet ex utroque latere, qui triplici radice a cervice exoriuntur, utrinque deſcendentes per mediaſtinum indiviſi ad ſubſtantiam diaphragmatis uſque; per quam in quatuor, aut plures ſurculos dirimuntur, quorum alii diſtribuuntur per ſubſtantiam tendinoſam, per carnoſam alii &c. Ex truncis præfatis effunduntur quoque per membranam narium interiorem ſtamina nonnulla. Hinc, membranâ narium interiori concitatâ, convellitur per conſenſum diaphragmatis ſubſtantia, & ſternutatio, ut probabiliùs videtur, erumpit.

Non videtur diaphragma, niſi muſculus membranaceus, non ſimplex, ſed pluribus conſtans muſculis, ideſt biventer, ſive digaſtricus apud nonnullos. Triventer, ſive trigaſtricus apud alios; quorum caudæ, ſive tendines extremi cohærentes in medio, centrum diaphragmatis tendinoſum conficiunt. Capita autem, ſive alii tendines ſterno, & coſtis adhærentes, ambitum extremum diaphragmatis tendinoſum undequaque compingunt; quo fit, ut, quum agit diaphragma, contrahatur, & complanetur. Hinc ejus ſubſtantia media, uno eodemque tempore, quo tendit ad anteriora abdominis, deſcendit quoque ad inferiora. Quamobrem cavum abdominis anguſtius evadit, tum quum amplius ſit cavum thoracis. Quomodo in vivis agat diaphragma.

Munus diaphragmatis præcipuum.

Diaphragma, ut ad uſum deſcendamus, ad liberam reſpirationem, ac commodam humorum, per viſcera præſertim imi ventris, diſtributionem, ad validiorem fœcum excretionem, opportunamque fœtus in puerperio, lochiorum, ſecundinarumque excluſionem, ſeſe contrahendo, relaxandoque unà cum reliquis muſculis abdominis, plurimùm conferre exiſtimamus; viſcera quippe comprimit ſubjecta, a quibus humores exprimit &c. De iis tamen omnibus ſuo loco. Oeſophagum præterea infernè comprimit, clauditque, ne alimenta ingeſta levi de causâ eructentur.

CAPUT XX.

De Corde, & Pericardio.

Quid ſit cor.

COr inter organa corporis humani viventis fermè præcipuum, inter viſcera maximè neceſſarium, eſt pars organica, diſſimilaris, carnoſa, admodum craſſa, in medio thorace ſita, inter lobos pulmonum, ubi & ſanguinem propellit in corpus univerſum, atque a corpore univerſo eundem reducem recipit ſanguinem, lympham; unà & chylum, quem magis magiſque digerit, extenuatque. Sanguinem propellit ſeſe contrahendo. Sanguinem reducem, lympham, & chylum recipit, ſeſe viciſſim explicando. Hinc in thorace jugiter movetur cor, pulſatque, ideſt alternatim contrahitur, atque explicatur. Figura cordis exterior conica quaſi videtur; a latâ quippe baſi in mucronem decreſcit. Baſis ſuperior, partes nempe ſupernas ſpectat thoracis. Mucro inferior. Cordis magnitudinem, prout corporis univerſi variat moles, ipſam quoque variare comperimus. Nihilominus longitudo in adultis utplurimùm ad digitos producitur ſex tranſverſos. Latitudo

ba-

baſis ad quatuor, vel quinque explicatur. Ambitus cordis totius ad quatuordecim circiter extenditur.

Cordis baſis ſuſpenditur partibus ſupernis, vaſorum præſertim interventu, quæ ad cordis pertinent ſubſtantiam, item & ad ſinus. Reliquum cor liberum, & ubique ſolutum cernitur, ut faciliùs fortaſſe agendo contrahi, explicarique valeat. Quinimmo, ut diaphragmati ſubjecto cedat, cuſpis cordis ſiniſtrorsùm paululum vergit. Conditur inter binos mediaſtini parietes, ubi includitur membranâ quadam tendinosâ, veluti marſupio peculiari, quæ nuncupatur *pericardium*. Quibus partibus innectatur cor.

Pericardium, ſive capſula cordis, ſive cordis vagina, ſive marſupium, ſive ſacculus, dicitur membrana tendinoſa, quæ veluti ſacculus cor laxè includit. Cordis baſi firmiter adnaſcitur. Per reliquam cordis faciem exteriorem nullibi adnectitur. Extremitas pericardii inferior centro diaphragmatis tendinoſo in corpore humano accreſcit. Non ita in reliquis animalibus; homo enim rectà incedit; ideoque, niſi pericardio adnecteretur diaphragma, deorſum nimis adduceretur gravitate viſcerum abdominis; quæ, aut proximè, aut remotè diaphragmati ſuſpenduntur univerſa. A lateribus facies pericardii exterior membranis interioribus mediaſtini per minimas fibrulas hinc inde alligatur. Facies pericardii exterior aſpera nonnihil occurrit. Levis contra interior. Quid ſit pericardium.

Diſtinguitur ſubſtantia pericardii in duplicem lamellam, ſive in duplicem tunicam. Exterior provenit a mediaſtino. Interior originem ducit a truncis ſanguiferorum communibus, qui conſurgunt ex baſi cordis. Per membranas, tendinoſas licèt, diſtribuuntur propagines ſanguiferorum variæ, nervorumque, necnon etiam minima quædam lymphatica. Deſcribitur pericardii textura.

Pe-

Pericardii munus.

Pericardium nihil aliud præſtare videtur in corpore humano, quàm excipere, & continere humorem peculiarem, qui cor humectat, ejuſque irrorat fibras, ut facilior ſit cordis motus alternus.

Quid ſit humor pericardii, & unde proveniat.

Humor pericardii ſeroſum ſeſe perhibet, ſubſalſum, & aliquantulum rubicundum, veluti carnis loturam. Colligitur in cavo pericardii ad quantitatem cochlearis unius circiter. Quum ad ignem admovetur, tenujoribus, volatilioribuſque extenuatis, atque abſumptis particulis, paululum concreſcit. Exudat, utì opinor, vel a ſpiraculis ſanguiferorum inſenſibilibus, vel a *thymo*, vel, ut longè probabiliùs exiſtimo, a glandulis minimis hinc inde ſparſim ſitis, & per membranas pericardii, & per pinguedinem, quæ ad cordis baſin ſub pericardio exuberat. Recentiores nonnulli affirmant quoque humorem præfatum a partibus proximis per minima lymphatica defluxiſſe, ſe obſervaſſe, in cavum pericardii.

Deſcribitur cordis textura, æquè ac ſinus interiores.

Cordis ſubſtantia craſſa quanvis, & denſa, non æquè tamen ubique ejuſdem generis occurrit; quandoquidem tenujor, & mollior deprehenditur in latere cordis dextero; craſſior in ſiniſtro, magiſque compacta; ad apicem denſiſſima; ſub finem apicis admodum tenuis, quum ibi nihil aliud videatur, quàm productio quædam membranæ cordis exterioris. Partem efficit organicam; ſiquidem ablatâ, vel intimè læsâ, ceſſat omnino ſanguinis diſtributio per univerſas corporis partes, ceſſatque organórum facultas, item & vita. Diſſimilaris quoque haberi debet; membranâ quippe foris obducitur; fibris intus complicatur; inter fibras ſibi comparat a truncis communibus triplicis generis vaſcula, necnon etiam ductus minimos lymphaticos; quæ omnia ita conveniunt, ut ſinus quatuor interiores conſtituant in corde valdè conſpicuos. Bini laterales ſunt ad baſin.

Nun-

Nuncupantur *auriculæ*, quum non videantur, niſi cordis appendices cavæ, quæ tanquam bini loculi, ſive ſacculi carnoſi ad latera baſis exurgunt. Bini occurrunt per ipſam cordis ſubſtantiam, a baſi versùs apicem, vocanturque *ventriculi*.

Auriculæ abinvicem diſtinguuntur, cordis baſi intermediâ. Ventriculi, ſepto cordis fibroſo; quo fit, ut per foramina peculiaria communicent auriculæ cum ventriculis: ideſt auricula dextera cum ventriculo dextero, ſiniſtra cum ſiniſtro, nequaquam auricula cum auriculâ, ventriculus cum ventriculo. Ventriculis adapertis ſeſe perhibent aſpectui per eorum parietes interiores fibræ quædam carnoſæ craſſiores, quæ dicuntur *lacerti*. Seſe perhibent aſpectui plures quoque ſulci, ſive foſſulæ in ſubſtantiâ cordis excavatæ per parietes ventriculorum interiores. Lacerti, item & ſulci cordi contrahendo plurimùm conferre videntur; nam, quum ventriculorum parietes ſint admodum craſſi, contrahi commodè nequirent, niſi eſſent in ſulcos hinc inde proſciſſi, qui propterea in ſyſtole per variam lacertorum contractionem validè contrahuntur. Deſcribuntur ventriculi, item & auriculæ cordis.

Membrana cordis exterior, tenuis licèt, eſt admodum denſa. Explicatur undequaque per ambitum cordis, cui firmiter ita adhæreſcit, ut vix diſtinguatur. Huic extrinſecùs, in baſi præſertim cordis, plurimus adnaſcitur adeps; qui, ni fallor, delinire valet fibras cordis extremas, ne præ motu nimio areſiant. Deſcribitur membrana cordis exterior.

Hac detractâ membranâ, nuda obverſatur cordis ſubſtantia fibroſa. Hæc ubique deprehenditur carnoſa, præterquam in baſi, quæ tendinoſa eſt. Duplicis generis ſunt cordis fibræ. *Longitudinales*, ſive *rectæ*; *ſpirales*, ſive *obliquæ*. Longitudinales rectà deſcendunt per ſubſtantiam cordis interiorem a baſi ad mucronem; ideoque omnes ferè coeunt in lacertos, ſive in columnas Deſcribuntur cordis fibræ.

ventriculorum interiores. Spirales, quæ cæteras numero longè ſuperant, ab eâdem baſi cordis tendinosâ ductu obliquo, inflexoque, ſpirarum in modum, ad apicem prope per ambitum cordis exteriorem deſcendunt. Ab apice intus aſcendunt ad baſin cordis, ductibus ſpiralibus, prioribus omnino contrariis, per parietes ventriculi ſiniſtri ſeſe iterum intorquentes. Quinimmo præfatæ fibræ ſpirales interiores aſcendentes maximâ ex parte parietes ventriculi ſiniſtri conſtruere ſolent; adeo ut nihil aliud videatur ſeptum fibroſum inter utrunque ventriculum intercedens, niſi paries dexter ejuſdem ventriculi ſiniſtri contextus, ſive potiùs circumdatus fibris ſpiralibus intus aſcendentibus.

Munus præcipuum cordis fibrarum.

Fibrarum ſpiralium ope fit potiſſimùm, quod arctiſſimè coerceatur cor, ejuſque ſubſtantia in ſyſtole comprimatur. Etenim fibris præfatis contractis, & cor undequaque contrahatur neceſſe eſt; eoquòd per contractionem fibrarum iſtarum, ad baſin apice accedente, fieri minimè poſſit, quominus adinvicem accedant & ipſi parietes.

Deſcribuntur vâſa cordis.

Vaſcula, quæ per cordis ſubſtantiam uberrimè diſtribuuntur, ſunt arteriæ, venæ, nervi, ductuſque lymphatici, qui tamen potiùs excurrunt per faciem cordis exteriorem. Arteriæ, & venæ cordis dicuntur *coronariæ*. Binæ ſunt arteriæ coronariæ, item & binæ ſunt venæ coronariæ. Originem ducunt binæ arteriæ ex trunco arteriarum communi intra pericardium, prope baſin cordis ex communi ferè principio. Attamen versùs partes extremas per anaſtomoſin mutuò paſſim conveniunt. Binis arteriis coronariis totidem ferè reſpondent venæ coronariæ, quæ pluribus minimis diſtractis radicibus conſurgunt ex universâ cordis ſubſtantiâ, & truncis ſuis communibus aſcendentes conveniunt omnes in truncum venarum majorem communem intra pe-

pericardium, non procul a baſi cordis. Dicimus *ferè*; etenim ſurculos nonnullos prædictarum arteriarum intimiores ſanguinem expuere in eoſdem cordis ſinus, ex noviſſimis ſectorum obſervationibus olim accepimus. Tum arteriæ, tum venæ coronariæ valvulas habent in exortu minimas ſemilunares, quæ ſanguinis regreſſum prohibent. Nervi producuntur, & dirimuntur per univerſam cordis ſubſtantiam, tum a pari vago, tum a plexu, quem paulò ſupra cor in thorace offendimus, qui propterea *cardiacus* a Williſio nuncupatur.

At præter vaſa hæc, quæ per ſubſtantiam cordis, præſertim nutritionis gratiâ, motuſque pulſationis diſtribuuntur, conſurgunt ex eâdem cordis baſi trunci quatuor maximi communes ſanguiferi, qui haberi debent tanquam origo, & tanquam principium reliquorum omnium ſanguiferorum, arteriarum nimirum, venarumque, quæ per partes univerſas, ac per organa omnia corporis humani effunduntur. Quid ſint trunci præcipui arteriarum, venarumque.

Arteriæ egrediuntur a ventriculis per baſin cordis mediam duobus truncis maximis communibus omnino diſtinctis. Venæ proficiſcuntur ab auriculis ad latera baſis ejuſdem cordis duobus aliis truncis quoque maximis communibus, atque longè magis diſtinctis. Exinde tum arteriæ, tum venæ quaquaverſum per reliquas humani corporis regiones, vel per ipſam cordis ſubſtantiam diſtribuuntur, quum & vaſcula coronaria non ita pridem deſcripta ab iiſdem truncis communibus, ut ita dicam, fruticentur, germinentque. In quo tamen id maximè adnotandum reſpectu motus ſanguinis circularis per univerſum corpus, arterias reverà tantùm dici poſſe, a ventriculis egredi; a ventriculis quippe truncis veluti communibus, in plures propagines minores, & rurſus minores diſperſis, corpori univerſo ſanguinem impertiuntur. De venis contra opinari potiùs Unde propriè arteriæ, & venæ exoriri dicantur.

 debe-

debemus, pluribus diſperſis propaginibus minoribus a reliquis exoriri corporis partibus, ut truncis poſtmodum maximis communibus deſinant in auriculas. Siquidem ſanguis per reliquas omnes corporis regiones effuſus ſubit diſtractos venarum ramos, a quibus confluit in truncos communes, ac per truncos venarum communes iterum refluit ad cor, ut mox dicendum.

Quid ſint arteria aorta, vena cava: arteria, & vena pneumonica.

Arteria, quæ egreditur a ventriculo cordis ſiniſtro, quæ planè arteriarum omnium maxima eſt, quæque in univerſum dirimitur corpus, vocatur *Aorta*; ſive *arteria magna*, quum per hanc ſanguis a ventriculo cordis ſiniſtro effundatur in univerſas corporis regiones; Altera, quæ originem ducit a ventriculo dextero, quæque duntaxat effunditur per univerſam pulmonum ſubſtantiam, dicitur *Arteria pneumonica*, a nonnullis *vena arterioſa*. Per arteriam hanc ſanguis a ventriculo cordis dextero irrigat tantùm ſubſtantiam pulmonum. Vena, quæ a reliquis corporis partibus, uti ante jam diximus, egreditur, definitque in auriculam dexteram, vocatur *Vena cava*, a nonnullis *vena magna*; per hanc quippe venam a reliquis omnibus corporis partibus in auriculam cordis dexteram redux evomitur ſanguis. Altera vena, quæ pluribus ſuis propaginibus exoritur tantùm a ſubſtantiâ pneumonicâ, atque in truncum convenit communem, qui in auriculam aperitur cordis ſiniſtram, appellatur *Vena pneumonica*, a nonnullis *arteria venoſa*; quandoquidem per hanc venam redux a pulmonibus ſanguis refluit ad cor.

Deſcribitur motus ſanguinis circularis.

Quamobrem arteriæ aortæ reſpondet vena cava. Arteriæ pneumonicæ reſpondet vena pneumonica; eoquòd ſanguis, qui a ventriculo cordis ſiniſtro per aortam reliqua omnia corporis humani viventis irrigat membra, a reliquis omnibus corporis membris per venam cavam devolvatur in auriculam cordis dexteram.

Ab

Ab auriculâ cordis dexterâ deſcendit in ventriculum dexterum, a quo propellitur per arteriam pneumonicam ad pulmones. In pulmonibus ramuſculos ſubit venæ pneumonicæ, ac per truncum communem ejuſdem venæ pneumonicæ defluit in auriculam cordis ſiniſtram. Mox in ventriculum ſiniſtrum. A ventriculo ſiniſtro per aortam in univerſum corpus &c. Hinc ſanguis, motu quaſi perenni, in gyrum movetur per corpus humanum vivens a corde per arterias in univerſum corpus. Ab univerſo corpore per venas iterum ad cor. A corde per arterias ad reliquas omnes corporis regiones &c. Unde ſanguinis *motus circularis*, ſive *ſanguinis circulatio*, quæ Veteribus, niſi penitus ignota, fuit ſaltem admodum obſcura, & quam temporibus ferè noſtris luculenter evulgavit præ cæteris inclytus Harvæus Profeſſor Anglus.

Quicquid reverà obſervatur de motu ſanguinis circulari, qui per venas remeat ad cor.

Motum progreſſionis, motum nimirum, quo per univerſas humani corporis vitam habentis regiones in gyrum progreditur ſanguis, deſignantes, reducem ſanguinem a trunco venæ cavæ in auriculam dexteram, atque a trunco venæ pneumonicæ in auriculam cordis ſiniſtram immitti, jam ante innuimus. Adnotandum tamen, non omnem ſanguinem venoſum reducem planè a venis in auriculas effundi; quum aliqua ſaltem portio a truncis venarum communibus, quin auriculas ingrediatur, ventriculos ſtatim ſubit. Id appoſitè adnotavit idem Boerhaavius (*a*) ex auctoritate Ruyſchii, Lovv., Drak., illuſtris Euſtachii. *Venæ quotcumque in toto viſuntur corpore eâdem ratione ſe habent ad venam cavam. Hæc autem format amplum, atque membranæ arterioſæ ſimili obductum ſinum, qui in cavum auris dexteræ cordis, & in thalamum dexterum partim deſinit &c.*

K 2 CA-

(a) *Inſtitution. Medicar. num.* 135.

CAPUT XXI.

De Pulſatione cordis, ejuſque valvulis.

Deſcribuntur valvulæ cordis.

UT cor in arterias urgeat ſanguinem, contrahatur neceſſe eſt. Ut eundem ſanguinem a venis excipiat, explicetur neceſſe eſt. Hinc *ſyſtole*, & *diaſtole* cordis; ideſt *contractio*, atque *expanſio*, quæ quandiu corpus humanum vitam habet, tandiu alternari debent. Quocirca indeſinenter pulſat cor, & quodammodo palpitat intus in thorace: eâ tamen lege, ut quum ventriculorum fit ſyſtole, tum auricularum fiat diaſtole. Et viceversâ. Id profectò maximâ ex neceſſitate; nam ſeſe contrahentes ventriculi ſanguinem validè propellunt uno eodemque tempore per arterias, item & per venas univerſas, in auriculas; quæ propterea, niſi explicarentur, propulſi ſanguinis affluxum excipere nequirent. At, ne ſanguis ſemel propulſus a ventriculis in arterias, ab arteriis in ventriculos retrocedat; & ne ſanguis ab auriculis propulſus in ventriculos, a ventriculis retrocedat in auriculas, ad orificia ventriculorum valvulæ occurrunt duplicis generis, quæ a figurâ ſuâ exteriori varia ſibi comparant nomina. Aliæ quippe dicuntur *ſigmoides*, *ſemilunares*, *cucullares*, *mitrales*. *Tricuſpides aliæ*, ſive *pyramidales*.

Deſcibuntur valvulæ ſigmoides.

Numero tres ſunt ſigmoides in utroque ventriculo. Apponuntur ad ventriculorum orificia, ex quibus egrediuntur arteriarum trunci. Figuram habent conicam, ſive potiùs quodammodo elycticam, cavam intus. Baſis earum cava meatum reſpicit arteriarum interiorem. Cuſpis reſpicit, ſive quodammodo producta pervadit ventriculorum cavum. Altera facies valvularum, ea nimirum, quæ tangit ventriculorum parietes, cordis

dis ſubſtantiæ proximè adhæreſcit. Altera versùs cavum ventriculorum libera deprehenditur. Iccirco ita inſtructæ, ac poſitæ ſunt, ut deprimantur a ſanguine propulſo a ventriculis in arterias; qui propterea viam per eas ſibi ſternit, ut irruere valeat a ventriculis in arterias, ideſt a cuſpide versùs baſin valvularum depreſſarum. Contra, quum ſanguis retroducere enititur ab arteriis in ventriculos, ſubit valvularum cavum per baſin, quas iccirco inflat, earumque explicat parietes, & per parietes expanſos ſibi prorſus claudit regreſſum ab arteriis in ventriculos.

Tricuſpides ſeſe perhibent aſpectui in orificiis ventriculorum ad venas extremas, nempe ad orificia auricularum, inter auriculas, & ventriculos. Tres, utplurimùm occurrunt ſub finem auriculæ dexteræ. Binæ tantùm ſub finem auriculæ ſiniſtræ. Nihil aliud videntur valvulæ tricuſpides, quàm productiones lacertorum membranaceæ triangulares; quæ, ne in cavum auricularum reclinent nimis, lacertis alligantur, ſive columnis ventriculorum, per fibrulas minimas exortas ab earum cuſpidibus. Ita aſſurgunt valvulæ tricuſpides ex latâ, & nonnihil craſsâ baſi, ut cedant ſanguini venoſo, qui ab auriculis ingreditur ventriculos. Validè tamen reſiſtunt, quum idem ſanguis a ventriculis impetum faciat versùs auriculas. Deſcribuntur tricuspides.

Sedulò perpendenti ſtructuram cordis, motum pulſationis, ac munus, fieri minimè poteſt, quominus liqueat, cor muſculum eſſe carnoſum, cavum, pluribus conſtantem muſculis antagoniſtis, ſive contranitentibus, quorum beneficio perennet in univerſo corpore humano vitam habente ſanguinis motus circularis. Pluribus conſtare muſculis videtur antagoniſtis, quorum tendines reclinantur, & complicantur per baſin cordis tendinoſam; quippe diverſus eſt motus auricularum Cor inter muſculos recenſetur.

larum à motu ventriculorum; quinimmo & ex adverſo, opponuntur; motus enim auricularum directè, utì monuimus, motui opponitur ventriculorum, & viceversâ.

Declaratur cauſa motus cordis, utpote quæ nobis probabilior videtur.

Si quis quærat, aut cauſam motus cordis genuinam, aut quare contrahantur auriculæ, uno eodemque tempore, quo explicantur ventriculi, & e converſo, reſpondemus, pluribus id fieri de cauſis, & maximè per influxum ſpirituum animalium, qui a cerebro per nervos radiant in fibras cordis, quas ſubeunt, atque inflant; ſiquidem quum ſpiritus præfati a fibris auricularum tranſeant in fibras ventriculorum, fit, ut contrahantur priùs auriculæ, mox ventriculi. Reſpondemus præterea, quod cordis ſtructura ejuſmodi eſt, ut contractio ventriculorum neceſſariò inducere debeat expanſionem auricularum, & viceversâ. Quocirca fieri, neutiquam poteſt, quin ſyſtole, & diaſtole auricularum, & ventriculorum, utì diximus, alternentur &c.

Quare Veteres cor effecerint ſedem præcipuam caloris innati.

In cordis finibus longè magis efferveſcit ſanguis, quàm alibi. Quod anſam Veteribus dedit, ut haberent cor tanquam ſedem præcipuam caloris innati; id licèt fieri tantùm poſſit per motum ſanguinis inteſtinum, per fermentationem videlicet ejuſdem ſanguinis, quæ longè validior in finibus præfatis excitatur, ut ſuo loco fuſiùs.

CAPUT XXII.

De Arteriarum, venarumque ſtructurâ, pulſatione, diſtributione, atque uſu.

Declaratur arteriarum, venarumque ſtructura, & uſus.

ARteriarum parietes craſſiores longè, validioresque deprehenduntur, quàm venarum. Denſiſſimi ſunt, & quaſi cartilaginei; præſertim in exortu. Quo-

Quocirca duplicem arteriis paſſim conceſſere tunicam Majores, unam tantùm venis. Veruntamen tum in arteriis, tum in venis quadruplicem fuiſſe, palam fecit Williſius, minimè diſſentiens a Galeno, qui (*a*) hæc habet. *Unaquæque arteria conſtat duplici tunicâ; quibus poſſunt addi tertia, & quarta*. Exterior a minimis, quibus contexitur, vaſculis, retis in modum, dicitur *vaſculoſa*. A minimis altera, quibus componitur glandulis, vocatur *glandoſa*. Tertia dicitur *muſcularis*, ſive *fibroſa* a fibris ſuis carnoſis, quæ per eam undequaque producuntur. Interior, quæ nervorum ſtaminibus ubique contextam ſeſe profert, nuncupatur *nervoſa*. Tunicæ præfatæ longè tenuiores deprehenduntur in venis, ac minùs fibroſæ, quàm in arteriis. Arteriæ viciſſim contrahuntur in ſyſtole, atque explicantur in diaſtole, non ſecus ac cor; quamobrem nihil aliud videntur, quàm cor ipſum productum, extenuatum, & ut ita dicam effuſum per univerſa corporis organa. De pulſatione arteriarum id præ cæteris adnotandum, eas explicari, uno eodemque tempore, quo contrahuntur ventriculi, & viceversâ. Hoc ſanè fit, quia excipere debent, non ſecus ac auriculæ, ſanguinem, qui per ſyſtolen urgetur a ventriculis. Ac propterea arteriæ, & auriculæ adamuſſim ſibi reſpondent, tum in ſyſtole, tum in diaſtole. Venæ pulſu carent omnino pluribus ex cauſis, & præſertim ob texturam membranarum longè minùs fibroſam, necnon et ob ſanguinis per eas longè imminutam ebullitionem.

Munus arteriarum præcipuum eſt ſanguinem deducere, ac propellere a cordis ventriculis in reliquas corporis partes, tum pro earum nutritione, & caloris conſervatione, tum pro variâ humorum in glandulis ex- *(Munus arteriarum, æquè ac venarum præcipuum.)*

(a) *In adminiſtr. Anatom. lib. 7. cap. 5.*

excretione, tum ut ſanguis magis magiſque in dies cum aliis immiſceatur humoribus, extenuetur, depuretur, digeratur, & perficiatur in organis corporis humani. Quocirca reliquus a nutritione ſanguis, atque ab humorum ſeparatione, reducitur per venas a reliquis corporis partibus in auriculas cordis. Ideoque paſſim ubique occurrunt in venis, ad earum diviſionem potiſſimùm, valvulæ quædam tenues, & leves; quæ nihil aliud ſunt, quàm minimæ expanſiones tunicæ venarum interioris, ita fermè inſtructæ, ac poſitæ, ut cedant duntaxat ſanguini refluo a reliquis partibus corporis humani per eas ad cor.

Quid ſit aorta aſcendens, & deſcendens, item & arteriæ coronariæ.

Ut æquè per aortam diſtribuatur ſanguis in univerſas regiones corporis humani, truncus aortæ communis, ut primùm egreſſus eſt a ventriculo cordis ſiniſtro, adhuc tamen pericardio incluſus, binas emittit arteriolas coronarias, quæ, utì ante innuimus, effunduntur per univerſam cordis ſubſtantiam. Extra pericardium ſurſum tendit indiviſus, & ferè rectà quatuor circiter digitos. Mox plures germinat ramos; quorum pars maxima dirimitur per partes ſupernas, per brachia videlicet, & per membra capitis, tum exteriora, tum interiora. Subinde truncus paululum decreſcit, & reflectitur ſiniſtrorſum per partes infernas. Quamplurimos quoque emittit ramos, quibus propagatur per membra thoracis univerſa, ventris imi, necnon et per crura. Quamobrem truncus iſte a ſitu, atque munere *aorta* dicitur *deſcendens*. Alter contra vocatur *aorta aſcendens*.

Ulteriores diviſiones trunci aortæ aſcendentis.

Rami aortæ aſcendentis, qui producuntur utrinque per artus ſuperiores, & brachia potiſſimùm, ad digitos uſque extremos, nuncupantur *ſubclavii*, donec uſque tamen egreſſi nondum ſint cavum thoracis. Poſtmodum ab humero ſummo ad extremum uſque manus ex-

extremæ vocantur *axillares*. Reliqui, quorum quatuor occurrunt magis conſpicui, diſtribuuntur in *carotides*, & *vertebrales*, ſive *cervicales*. Binæ ſunt carotides, & totidem cervicales. Omnes æquè per collum ad caput aſcendunt. Carotides majores ſunt. A trunco aortæ deſcendentis altera, altera a ſubclaviâ, ut luculentiùs infra dicendum, conſurgunt per latera tracheæ, ut propaginibus inde ſuis penè innumeris per partes effundantur capitis internas, æquè ac externas. Quamobrem, digitis gulæ appoſitis, pulſare deprehenduntur trunci arteriarum carotidum. Râmi autem pulſant ad tempora. Vertebrales minores per cervicem, per regionem videlicet colli poſteriorem, ad cerebrum aſcendunt, medullam ſpinalem ingreſſæ, cujus ſubſtantiam ſubeunt per foramina vertebrarum. Cervicales utrinque originem ducunt a ſubclaviis. Carotis ſiniſtra emergit a trunco maximo aortæ aſcendentis. Non ita dextera, quæ utplurimùm a ſubclaviâ dexterâ. Subclaviæ rurſus plures ramuſculos emittunt, quorum alii dicuntur *intercoſtales ſuperiores*, *muſculares* alii, alii nuncupantur *mammarii*, id nominis a partibus, quibus proſpiciunt, ducentes.

Aorta deſcendens non procul a principio germinat, minimas producens arterias, quæ *bronchiales* dicuntur. Exinde intercoſtales emittit inferiores ubique, quarum ramos enumeramus viginti. Inter Intercoſtales, in regione ferè diaphragmatis, pullulat *phrenica*; quam ſubſequuntur arteriæ *lumbares*, *cœliacæ*, *meſeraicæ*, *hæmorrhoidales &c.* Inſigniores tamen ſunt arteriarum trunci *emulgentes*, qui a trunco aortæ communi deſcendenti producuntur ex utroque latere ad renes, quorum ſubſtantiam, pluribus diſperſi ramis, ingrediuntur. Emulgens ſiniſtra magis eminere ſolet, quàm emulgens dextera.

Diſtributio trunci aortæ deſcendentis.

Quid ſint trunci iliaci.

Aorta deſcendens ad principium oſſis ſacri ſuperſcandit venam cavam deſcendentem; mox finditur in truncos iliacos, qui, nonmodò effunduntur per pudenda, per regionem umbilicalem, hypogaſtricam &c.; verùm etiam producuntur per artus inferiores ad pedes uſque extremos.

Quid interſit diſcriminis inter aortam, & cavam.

Quicquid innuimus de diſtributione arteriarum, dictum quoque volumus de diſtributione venarum; eo tamen diſcrimine, quod truncus venæ cavæ longè amplior deprehenditur in exortu, quàm truncus arteriæ magnæ. Inſuper truncus venæ cavæ, nondum egreſſus a pericardio, in truncum dividitur aſcendentem, & deſcendentem. Præterea venæ, quæ in trunco venæ cavæ arteriis reſpondent carotidibus, ab Anatomicis dicuntur *jugulares*.

CAPUT XXIII.

De Thymo.

Quid ſit thymus

IN parte thoracis ſupernâ, e regione juguli, ibi fermè, ubi arteria aorta, & vena cava aſcendentes dividuntur, offendimus, inter ſubclavias, corpus quoddam glandoſum, valdè molle, ſpongioſum, albicans, quod duabus utplurimùm, vel tribus congregatur glandulis minoribus. *Thymus* dicitur. In pueris, & fœminis longè major eſſe ſolet thymus, & mollior, item et in vitulis, atque hædis. Quocirca in deliciis conviviorum habetur.

Quid ſit thymi ſtructura, & uſus.

Arterias, venaſque habet a proximis carotidibus, & jugularibus. Nervos a pari vago. Habet quoque lymphæ ductus, quos præ cæteris in vitulis obſervamus. Lymphæ ductus a thymo producuntur in venas axillares. An tamen emergant a thymo, nec ne, adhuc

huc obſcurum eſt. De ductu thymi excretorio nondum habemus, qui illum obſervaſſe affirmet, ſedulò licèt in hunc finem accuratiſſimè rimati ſint thymi texturam plerique Recentiores. Quod maximam porrò nobis ſuſpicionem facit, an reverà glandula ſit. Enim verò glandulas haſce habent nonnulli, tanquam lymphæ, chylique diverticulum a ductu thoracico; quod longè probabiliùs evaderet, ſi fides Bartholino habenda ſit, qui thymum lacte turgidum in recèns natis non ſemel obſervaſſe profert. Regnerus de Graaf humore potiùs quodam limpidiſſimo thymi glandulas turgentes vidiſſe affirmat. Quamobrem adſunt inter Recentiores, qui opinantur, thymum glandulam eſſe conglomeratam, fidenter ſibi ſuadentes, præcipuè inſervire humori a ſanguine ſecernendo, qui colligitur in pericardii cavo.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Res eſt valdè adhuc incerta, quâ ratione cor moveatur.

Quod cor moveatur motu quodam pulſatili, qui ſyſtole, & diaſtole jugiter alternetur, id obſervatio ſenſibilis luculenter declarat. Quod motus hujuſmodi, ut vita humani corporis organica conſervetur, neceſſariò exigatur, id quoque ſenſibus noſtris procul ab omni dubitatione abundè ſatis percepimus. An autem ab influxu ſpirituum animalium, an a motu ſanguinis circulari, an a fermentativo, an a ſolâ fibrarum ſtructurâ mechanicâ, motus cordis præfatus vitalis excitetur, id non ſatis hactenus exploratum habemus; eoque minùs, quod in vilioribus inſectis nonmodò, verùm etiam in nobilioribus, necnon etiam in avibus præſertim rapacibus, in anſeribus, & in ipſis quadrupedibus adhuc viventibus, corde quamvis reciſo, pulſationes in ventriculis, æquè ac in auriculis ad aliquot ſaltem tempus alternari deprehendimus, ſpirituum

quamvis per nervos influxu, æquè ac motu ſanguinis circulari omnino præcluſo &c. In re tam dubiâ, tamque difficili, ac penè inextricabili, non ſecus ac in aliis ejuſdem generis, quicquid alii probabiliùs protulerunt, et nos donec novi aliquid, quod veritati magis conſonet, ſive mathematicè demonſtrando, ſive phyſicè experiundo, nobis excogitare datum ſit, cum eâdem probabilitate proferre contenti erimus.

CAPUT XXIV.

De Sanguinis Conſtitutione, ac Motu.

Declaratur ſanguinis conſtitutio, & varius motus.

QUum ſanguis, utì monuimus, duplici conſtet humore ſenſibili, *ſero* nempe, ac *cruore*, negare haud debemus, quum id vel ſenſibus appareat, partem fluidam eſſe corporis humani viventis diſſimilarem, quæ duabus ſaltem partibus non ejuſdem generis congregetur. Verùm enim verò, quia poſito cruore, poſitoque ſanguinis ſero, poſitis videlicet in maſſâ ſanguinis partibus iis ſolis, quas ſenſibus attingimus, neque percipere, neque explicare poſſumus, per haſce partes ſenſibiles, innumeras penè affectiones, quibus ſanguis & ſecundùm, & præter naturam affici ſolet in corpore humano vitam habente, neceſſitate adducimur, ut inducamus præter præfatas partes ſenſibiles, & alias inſenſibiles, quibus & ſerum, & cruor compingitur, maſſæ ſanguinis ineſſe. Quod, ut ſatiùs innoteſcat, præſcire juvat, triplicem eſſe ſanguinis motum, qui corporis humani vitam animalem, atque organicam excitare, fovere, & conſervare valet. Unus dicitur *fluiditatis*. Alter *fermentativus*. *Progreſſionis* tertius, ſive *localis*.

Quid ſit motus ſanguinis fluiditatis.

Motus Sanguinis fluiditatis, eſt motus ille ſangui-

guinis inteſtinus, quo fluit ſanguis, quo videlicet ſanguis eſt de genere fluidorum: atque adeo, quo diſtinguitur a mixtis ſolidis, quæ arginibus, ſive terminis alienis, ut cum Philoſopho loquar, licèt non detineantur, attamen conſiſtentes in ſeipſis nequaquam effunduntur.

Motus ſanguinis fermentativus, eſt motus ille ſanguinis inteſtinus; quo maſſa ſanguinis intimè ſeſe exagitans, effervescit, ebullit, calorem ſuum naturalem ſibi nacta fovet, conſervatque: alteratur, digeritur, extenuatur. Per motum hujuſmodi fermentativum ſanguis eſt de genere mixtorum, quæ fermentationis ope incaleſcunt, non ſecus ac muſtum in doliis recèns conditum, cereviſia &c. Quid ſit motus ſanguinis fermentativus.

Motus ſanguinis localis, ſive progreſſionis, eſt motus ille, ut ita dicam, exterior, quo ſanguis de loco in locum ſubinde per vaſa ſanguifera in gyrum movetur ad irrigandas univerſas humani corporis partes viventes, tum exteriores, tum interiores; quas iccirco irrorat, humectat, calefacit, vivificat, & nutrit. Per motum localem, ſive progreſſionis haberi poteſt ſanguis de genere *projectorum*, ſive *propulſorum*, de quibus prolixè in Tractatu de Motu verba fecimus. Quid ſit ſanguinis motus localis.

Motus ſanguinis fluiditatis, utì ex phyſicis habemus, non ſecus ac in reliquis mixtis fluidis, item et in eodem ſanguine, provenit a motu ætheris illius, qui minimas ingreditur intercapedines minimorum ſanguinem componentium. Æther enim eſt, utì alibi palam fecimus, & præſertim in Tractatu de Motu: æther eſt, inquam, qui per rapidiſſimam Orbium vertiginem, validè, ac celerrimè exagitatus, concitatuſque, ſeſe immittit inter moleculas mixta fluida componentes, quas iccirco movet, exagitat, atque huc illuc impellit, & præſertim ab interioribus verſus exteriora &c. Unde, penes nos, probabiliter provenit motus ſanguinis fluiditatis.

Mo-

Unde, penes nos, probabiliter provenit motus ſanguinis fermentativus.

Motus fermentationis excitatur in ſanguine, eo-quòd ab ęthere, materiâ ſecundi generis penitus excluſâ, ſola per poros minimorum maſſam ſanguinis componentium moveatur materia primi generis; quæ hoc in caſu motum longè majorem ſibi comparat, moleculas ſanguinis minimas longè validiùs circumagit, eaſque intimè ſubit, ſolvit, infringitque.

Unde, penes nos, provenit probabiliter motus ſanguinis localis.

Motus ſanguinis localis, ſive progreſſionis producitur in corpore humano per ſyſtolen potiſſimùm cordis, arteriarumque; quarum parietes ſeſe contrahentes, ſanguinem contentum urgent, comprimunt, atque, ut ita dicam, exprimunt; qui, valvulis reluctantibus, quum retrocedere nequeat cor versùs, neceſſe eſt, ut ulteriùs procedat: a corde nimirum in arterias, ab arteriis in venas, a venis in auriculas cordis, ab auriculis in ventriculos, a ventriculis iterum in arterias, & ſic deinceps, tanquam a centro corporis humani ad circumferentiam, atque a circumferentiâ, utì diximus, ad centrum &c.

Calor naturalis in corpore humano vitam habente provenit a calore ipſius ſanguinis.

Motus ſanguinis præfatos ad vitam, æquè ac ſanitatem corporis humani conſervandam adeo neceſſarios exiſtimamus, ut nonniſi per ipſos, quicquid paſſim contingere ſolet in homine vitam habente, ratione corporis organici, aut proximè, aut remotè fieri poſſe autumemus. His de triplici ſanguinis motu naturali per vaſa ſanguifera ita prælibatis, adnotandum ſupereſt, calorem illum naturalem, quo corpus humanum adhuc vivens fovetur, exoriri a ſanguine, qui per organa in gyrum movetur; qui quodammodo fervet, atque intus ebullit, atque adeo partes, quas alluit, blandè calefacit.

Triplex ratio, quà in corporibus mixtis calor excitatur.

Calor in mixtis, uti habemus quoque ex phyſicis, provenit a motu quodam inteſtino minimorum corpora mixta componentium; qui, experientiâ teſte, inducitur in mixtis, ſive *igne admoto*, ſive *mutuo ſolido-*

dorum attritu, ſive *fermentatione*. Igne admoto toties ſuccenditur materia combuſtibilis, & calefiunt corpora omnia, quoties vel ea ad ignem, vel ignis ad ea admoveatur. Mutuo ſolidorum attritu excutimus ignem ex ſilice. Inflammatur, quum per axem in curru celeriter circumagitur rota &c. Fermentatione effervefcit, utì monuimus, & muſtum, item & cereviſia in doliis; calx viva, tum quum aquâ ſolvitur communi &c; in quibus ſanè minimæ partes componentes ſolvuntur, moventur, exagitantur, unà & reſolvuntur ab æthere tenuiſſimo, de quo non ſemel ex profeſſo loquuti ſumus. Hoc poſito, ita ratiocinari debemus. In ſanguine non inducitur igne admoto. Non mutuo ſolidorum attritu. Ergo per fermentationem. Non inducitur igne admoto; commentitium quippe, ac planè chimericum flammulam ducimus ineſſe viſceribus naturaliter ſuccenſam, aut calorem inſitum, hiſque ſimilia, quæ non modo Veteres, verùm et ipſe Carteſius fabulatus eſt. Non inducitur mutuo ſolidorum attritu; ſanguis enim fluorem quamvis habeat, qui propterea quamvis in gyrum moveatur, motus tamen is per tubulos progreſſionis idoneus nequaquam videtur calori in eo ſuſcitando; quando quotidiè obſervamus motus hujuſmodi longè validiores in fluminibus decurrentibus, quin aqua ita decurrens, vel minimum, per alveum, ac litus, validiſſimè quamvis affricetur, incaleſcat. Concludendum itaque ſupereſt, induci in ſanguine per fermentationem: ideſt per motum quendam inteſtinum, quo, utì monuimus, minimæ partes ſanguinis componentes ab æthere concitatæ exagitantur, & præcipuè a materiâ primi elementi, ut alibi fusè docuimus.

Quænam ſint minimæ partes, quæ probabiliùs maſſam ſanguinis conſtituant.

Quod quum ita ſit, rationi conſonum videtur inferre, ſanguinis maſſam congregari particulis quibuſdam, quæ ſen-

ſenſus noſtros minimè licèt afficiant, fermentationi concipiendæ plurimùm tamen idoneis: *alkalicis* nempe, atque *acidis*; quæ, utì in Tractatu de fermentatione palam fecimus, ſunt principia fermentationis. Quia autem fermentatio ſanguinis, ſuaptè naturâ, lenis eſſe ſolet, ideoque præter partes præfatas alkalicas, acidaſque, quæ, ratione fermentationis, veluti cauſa proxima efficiens, & propriè occaſionalis habendæ ſunt, per eas quippe, tanquam per conditiones neceſſarias proximè quaſi excitantur, ponamus neceſſe eſt, in maſsâ ſanguinis partes alias, quæ fermentationem nimiam temperant, & quodammodo coerceant; quales ſunt particulæ ſanguinis oleaceæ, butyraceæ, ſive balſaminæ, quas ſulphureas vocamus; quæque, utpote molles, flexiles, plicatiles, ac in minimos veluti ramuſculos ubique diſtractæ, effuſæque, aliis immixtæ, præſtant, eas implicando, ne cum impetu in fermentatione circumagantur. Quapropter in maſsâ ſanguinis, ut calorem fermentativum corporis humani viventis explicemus, unà et reliquas omnes proprietates, tum naturales, tum præternaturales, ponamus oportet, & partem *alkalicam*, & partem *acidam*, & partem *ſulphuream*, ſive *balſaminam*. Reliquæ ſi quæ præter haſce inſint in ſanguine partes conſtituentes; *aquoſæ* videlicet, ſive *phlegmaticæ*, *terreſtres*, ſive *tartareæ* ab iis diverſæ, ibi potiùs inſervire autumabimus, tanquam vehiculum, & tanquam menſtruum ſolvens, quod reliquas ſolvat, atque hinc inde vehat, & veluti frænum eas detineat, ne ob volatilitatem nimiam extenuatæ, planè in auras evaneſcant.

ANI-

ANIMADVERSIONES PRIMÆ.

Declaratur quicquid nos intelligere volumus, quando dicimus alkali, acidum, ſulphur, aquam, & terram, ratione conſtitutionis ſanguinis.

SI quis inter Chymicos, probè, ac maturè philoſophandi indoctus, objiciat, partem acidam nunquam elici a ſanguine, hunc rogamus primò, ut, quæſo, oſtendat, neque ignem, neque menſtruum aliud ſolvens ab igne diverſum deleviſſe, ac omnino deſtruxiſſe, ſive comminuiſſe, vel adeo ſaltem extenuaſſe partem ſanguinis acidam, ut ipſa impoſterùm acorem ſuum haud potuerit amittere: quod profectò plurimùm difficile cenſemus. Atque id ſi nihilominus fecerit, reſpondemus, partem eam ſanguinis *acidam* dixiſſe, non quia ſaporem reverà præſeferat acidum, verùm quia eoſdem propemodum effectus præſtare valet in fermentatione ſanguinis, quos præſtare ſolent particulæ acidæ cum alkalicis effervеſcentes; adeo ut, ratione fermentationis calcis vivæ tum quum ſolvitur aquâ communi, non ſecus ac *alkali* habetur *calx viva*, ita et *acidum* haberi poterit *aqua communis*, inſipida quamvis, atque acoris intrinſecè prorſus expers &c. Quicquid dicimus de parte ſanguinis acidâ, idem fermè dicendum exiſtimamus de parte alkalicâ, de parte oleaceâ, ſive ſulphureâ ejuſdem ſanguinis. Quapropter in eo diſcrepare non placuit a chymicis cordatioribus, qui obſervando, & ratiocinando, rem potiùs, quàm voces in rebus medicis perveſtigare aggrediuntur, cum quibus propterea *alkalicas* appellamus particulas quaſdam ſanguinis magis raras, ac pervias. Dicimus *acidas* particulas alias nonnullas ejuſdem ſanguinis ſolidiores, magis compactas, ac penè impervias, quæ ſive ſpicula habent, ſive exceſſus quoſdam, ſive ſunt in minimos aptatæ cylindros, qui pervadere queunt ſpiracula, vel meatus minimos inſenſibiles partis alkalicæ; a quibus propterea

omnino excluſâ materiâ ſecundi generis, ſanguinis fermentatio ſuſcitatur. *Sulphureas* dicimus particulas alias ſanguinis molles, flexiles, plicatiles, & nimiæ ſanguinis fermentationi cohibendæ plurimùm idoneas. *Phlegma*, ſive *ſerum*, ſive *lympham* ſanguinis dicimus partem eam ſanguinis fluidam, quæ reliquas ſolvit ſanguinis partes, ut vim ſuam, niſum, ſive virtutem opportunè exercere valeant. *Caput* tandem *mortuum*, ſive *tartarum*, ſive *terram* dicimus ſanguinis, quicquid craſſioris magis gravitat in maſsâ ſanguinis, ac per eam fluitando, tanquam frænum cohibet reliquas ſanguinis partes leviores, volatilioreſque, ne præ nimio motu concitatæ diſſipentur. At enim verò a vocibus præfatis ſi quis adhuc abhorreat, plenam æquo animo ei facimus poteſtatem, ut non procul ab hypotheſi Galenicâ appellare ad libitum poſſit partem ſanguinis ſulphuream *ſanguinem ſtrictè ſumptum*, *bilem* partem alkalicam, acidam *melancholiam*, ſive *atrambilem*, phlegmaticam *pituitam*; dummodo cum nobis unanimi conſenſu, quicquid vocibus iſtis in Re medicâ deſignare velit, clarè, & diſtinctè exponat.

ANIMADVERSIONES SECUNDÆ.

Opinio galenica item et chymica, ratione partium, quæ maſſam ſanguinis conſtituunt.

SAnguis, veluti pars diſſimilaris vel a Priſcis olim habebatur, quam quatuor iccirco humoribus præcipuis conſtare tradebant, *ſanguine ſtrictè ſumpto*, *pituitâ*, *bile flavâ*, *atrabile*, quam *melancholiam* item appellare conſueverunt: ſanguinem ſtrictè ſumptum humorem eſſe affirmantes ſanguinis peculiarem *calidum*, atque *humidum*: pituitam humorem *frigidum*, atque *humidum*: bilem flavam, *calidum*, & *ſiccum*: atrambilem, ſive melancholiam *frigidum*, & *ſiccum*: id elementorum ad normam quatuor Ariſtotelis, *aeris* nempè, *aquæ*,

aquæ, *ignis*, & *terræ*. Hinc pro hujus, vel illius humoris in ſanguine exceſſu diverſa corporis humani viventis excogitabant Galenici temperamenta; atque affectiones ferè omnes, ſive omnis intemperies ejuſdem corporis humani viventis pro eorum exceſſu, aut defectu exoriri decreverunt. At enim verò vetus iſta opinio, detecto præſertim motu ſanguinis circulari, plurimùm ſuſpecta eſſe cepit Recentioribus; qui per analyſin iccirco chymicam in maſſam ſanguinis acriter inquirentes, alia ſanguinis principia enucleare aggreſſi ſunt; proferentes, cum Williſio præſertim, quinque eſſe partes præcipuas, quæ ſanguinis maſſam conſtituunt, *ſulphuream*, *alkalicam*, *phlegmaticam*, *terreſtrem*, atque *acidam*; eo tamen diſcrimine, quod pars ſulphurea, & phlegmatica præ cæteris maxima ſit, pars acida, & terreſtris minima, vixque ſenſibilis; proferentes præterea partem ſulphuream, alkalicam, & phlegmaticam volatiliorem eſſe, quæ propterea de facili diſſipatur, atque evaneſcit. Fixam contra affirmant, partem eſſe acidam, & terreſtrem; eoquòd, ſanguine ad ignem admoto, reliquis evaneſcentibus, ſalia acida, ac pars terreſtris reſiſtunt; quocirca, vel fundo ſubſidunt vaſorum, vel lateribus adhæreſcunt ſub formâ, ſive *ſalis*, ſive *tartari*.

Quare opinio galenica, item et chymica hìc nobis improbanda videatur.

Principia Chymicorum præfata, ſive elementa, accommodata magis licèt videantur viciſſitudinibus penè univerſis, quæ ſanguinis causâ corpori humano vitam habenti occurrunt, exponendis, explicandiſque; attamen ea quoque, non ſecus ac Galenicorum humores, maximas patiuntur difficultates; & ea quamvis, ſive ignis, ſive aliorum menſtruorum ope per chymicos a ſanguine eliciantur, ſuſpicari adhuc poſſumus, neque injuriâ, ne per ignem, neve per alia menſtrua ab igne diverſa planè immutentur, & de novo quaſi excitentur

ob mutuam unionem particularum, ſive menſtrualium, ſive earum, quæ per ignem in materiâ combuſtibili exaltantur, cum aliis particulis, quas in eodem ſanguine ſoluto offendunt. Inſuper partes iſtæ diverſæ, quas tanquam principia componentia ex corporibus mixtis educere contendit analyſis chymica, extenuatæ, exaltatæ, ac defæcatæ quantumvis ſint, craſſiſſimæ tamen haberi debent ratione earum, quæ, & ob maximam tenuitatem ſenſus noſtros fugiunt, & eoquòd concitatiſſimæ ſint, in vaſis, optimè licèt ſtipatis, detineri minimè poſſunt, ex quibus, in ſanguine præſertim, provenit calor, & reliquæ qualitates, tum expoſitæ, tum exponendæ. Atque adeo neſcio quid *dogmatici* redolere exiſtimandum ducimus hypotheſin Galenicam, quæ obſervationibus minimè reſpondet. Neſcio quid *Empirici* chymicam, quæ, rationibus omnino poſthabitis, ſenſibus fidit nimis. Ea contra, quam cum aliis non ita pridem et ipſi excogitavimus, quam hìc propoſuimus, quamque per varias obſervationes ſenſibiles ratiocinando eduximus, experientiæ, æquè ac rationi innixa videtur.

ANIMADVERSIONES TERTIÆ.

Ea, quæ nos dicimus principia fermentationis, impropriè principia, ſive elementa dicuntur.

F*Ermentatio* in genere nihil aliud eſt, quàm *motus quidam inteſtinus minimorum mixta componentium, quo, ſolutâ mixtorum compage, mixta immutantur, digeruntur, & quandoque omninò deſtruuntur, de aliâ in aliam formam tranſeundo.* Motus iſte inteſtinus in mixtis fermentando idoneis inducitur a materiâ quadam tenuiſſimâ, maximè mobili, ac maximè concitatâ, quam nos *primi generis*, ſive *primi elementi* in phyſicis nuncupavimus, quæque per eorum minimos meatus, perque eorum intercapedines, ſoluta, ac li-

libera, & ſui, ut ita dicam, juris facta, celerrimè movetur, atque exagitatur. Id pluribus quamvis ex cauſis contingere poſſit, fermentationem paſſim tamen ſuſcitari obſervamus in mixtis alkalicis, quæ ſalia imbibunt acida. Quocirca acidum, atque alkali penes chymicos pleroſque habentur veluti principia, ſive veluti fermentationis elementa. Perperam utique, quum neque principia, neque elementa propriè dicenda ſint. Non dicenda ſunt principia, quia, utì diximus, & utì dicturi ſumus, ſunt corpora completa, quæ *materiam* ſuam, & *formam* habent peculiarem. Non dicenda ſunt elementa, quandoquidem elementa, corpora licèt completa ſint, ſimpliciſſima eſſe debent, quæ propterea aliis corporibus ſimplicioribus haud componuntur. *Elementa* enim, penes Phyſicos, ſunt *corpora completa, ſimpliciſſima, quæ reliqua corpora mixta componunt, & in quæ poſtremò ſive reſolvuntur, ſive reſolvi poſſunt eadem corpora mixta, quæ iis componuntur*. At acidum, item et alkali tantam neutiquam habent in rerum naturâ ſimplicitatem, ut et aliis corporibus completis ſimplicioribus non componantur, atque in alia ſimpliciora reſolvi nequeant. Quicquid de acido, & alkali innuimus, dicendum quoque videtur de reliquis chymicorum elementis, quæ vires ſuas exerere, eaſque in naturâ exercere minimè poſſent, niſi eſſent corpora mixta, moleculis videlicet conflata materiæ tertii generis, ſive tertii elementi, de quibus in diſſertationibus noſtris de Fermentatione, necnon etiam in Tractatu præſertim de Motu, ſatis ſuperque loquuti ſumus.

ANI-

ANIMADVERSIONES QUARTÆ.

Brevì deſcribitur ſalium varietas, & natura.

NIl quamvis antiquiùs in Re medicâ, atque uſitatiùs, adhuc tamen incertum, obſcurum, atque ambiguum eſt, quid id nominis *ſal* verè deſignet. Sal, ſive Græcis *Hals*, vulgò dicitur mixtum quoddam, ſive naturale, ſive artificiale, aut cryſtallinum, aut veluti cryſtallinum, quod aquâ facilè ſolvitur, ac denuò, utì priùs, aquâ præſertim abſumptâ, evaporatâque, concreſcit. Hinc ſalium duplex claſſis, *naturalium* nempè, atque *artificialium*. Salia naturalia, vulgò ſunt *commune*, ſive *marinum*, *ſal gemmæ*, *nitrum*, *alumen*, *ammoniacum*, *vitriolum*, & reliqua, ſi quæ alia in fodinis ſuis peculiaribus congregentur, de quibus præ cæteris Schroderus, Hoffmannus, Ettmullerus, Lemery, noviſſimè Guglielmini, & reliqui profusè ſcripſere. Artificialia eliciunt chymici ex triplicis generis materiâ, *vegetabili* ſcilicet, *animali*, & *minerali*, quæ quum ſint penè innumera, hìc prolixè recenſere non lubet. Id tantùm pro inſtituti ratione hìc adnotare ſatis ſit, ſalia artificialia diſtingui in *eſſentialia*, & *cinericia*. Eſſentiale dicitur ſal, quod elicitur ex decoctionibus mixtorum naturalium, & potiſſimùm plantarum, eoquòd participare credatur de naturâ, ſive eſſentiâ mixti illius naturalis, unde elicitur. Cinericium vocatur ſal, quod ex mixtis naturalibus, per combuſtionem in cinerem pridem verſis, educitur. Præterea ſalia in genere modò dicuntur *fixa* a Recentioribus, modò *volatilia*, modò *fuſa*, modò *concreta*. Dicitur fixum ſal, quum vel ad ignem admotum concreſcit potiùs, quàm ſivè fundatur, ſivè in auram exaltetur. Volatile dicitur, quum aut ignis calore, aut Solis, aut aliâ de cauſâ exaltetur, atque eva-

evaneſcat. Dicitur fuſum, quum ſub formâ humoris, liquidâ nempe, ſeſe perhibeat. Dicitur concretum, quum in ſubſtantiam ſolidam concreſcat. Salia tum fixa, tum volatilia, tum fuſa, tum concreta, tum artificialia, tum naturalia, tum eſſentialia, tum cinericia, *acida* quandoque nuncupari ſolent, quandoque *alkalica*, quandoque *acria*, quæ utplurimùm alkalica, item et acria ſunt. Dicuntur acida, ſi particulis congregentur oblongis, acutis, non friabilibus, & quodammodo ſcindentibus. Dicuntur alkalica, quæ friabilia ſunt, ob meatus minimos innumeros, ſive ob minima ſpiracula inſenſibilia, quibus perviæ, atque adapertæ undequaque, ſeſe perhibent moleculæ eorum componentes, particulis acidis imbibendis, deſtruendiſque idoneæ. Alkali enim nihil aliud ſonat, penes ſaltem Lexicographos nonnullos, quàm *acido inimicum*. Acria tandem dicuntur, ſi præter inſenſibiles meatus ſuperficiem habeant aſperam, rudem, atque, ut ita dicam, ob varias, quæ extuberant, particulas angulares, plurimùm inæqualem; quæ iccirco ſcindit, lacerat, abſumit, exedit, & quodammodo adurit, linguam præſertim, & fauces, quibus ſalia præfata acria apponuntur. Hinc perperam vulgò ſalia acria cum acidis interdum confunduntur. Sàlia acida quippe refrigerare, acria contra incendere potiùs valent, utì deinceps, ubi de Elementis luculentiùs, dicendum erit.

CAPUT XXV.

De Vita, & Morte Hominis.

QVandiù corporis organa in homine ritè ſint conſtituta, ac per vaſa ſanguifera quandiù appoſitè ſanguis in gyrum moveatur, ac reliqui per ductus

Quid ſit in homine Anima rationalis.

ctus ſuos peculiares ritè fluant humores, tandiu & *vivere*, & *ſanus*, ac proſperè vivere dicitur homo, ratione corporis organici. Vita tamen ejuſmodi eſt hominis planè *corporea*, *materialis*, atque, ut ita dicam, mechanica, quam cum brutis communem habet. Verùm enim verò, quum animal ratione prædictum homo ſit, vitam habeat item neceſſe eſt rationalem, cujus ope cogitet, percipiat, judicet, ratiocinetur. Hinc inferre debemus vitam humanam, non tantùm emerſiſſe ex vario organorum motu, quæ humoribus per ea decurrentibus concitantur, ut perperam, quam impiè non minùs præ cæteris olim ſomniavit Democritus; verùm etiam ex variis cogitationibus, quas elicimus a ſubſtantiâ quadam incorporeâ, materiæ prorſus, item et corruptionis experte, quæ corpus nobis informat organicum; eique intimè unitur, carnem intrinſecè animans humanam. Subſtantiam hanc ſpiritalem, incorpoream, materiæ prorſus expertem, immortalem, *Animam* propterea vocamus *humanam*. Hanc dicimus *Mentem humanam*, ſive potiùs *ſpiritum hominis* rationalem.

Quid requiritur, ut homo integrè vivat

Carnem animat humanam, ſecus enim neque ullum ab organis percipere poſſet homo ſenſum prorſus incorporeum, neque ullum in organis ad nutum voluntatis motum excitare. Hinc ad vitam humanam requiritur primò, *prioritate* ſaltem *naturæ*, ut vivat, ut ita dicam, *materialiter* corpus humanum organorum ope, quibus conſtruitur. Secundò requiritur, ut anima vivat rationalis, quæ, corpus licèt in homine deſtruatur, ipſa, quum ſit prorſus incorporea, & iccirco immortalis, deſtrui minimè poteſt. Requiritur tertiò, ut ea conſervetur unio, quâ anima humana rationalis organis intimè conſociata corpus informat humanum, tanquam hominis *forma ſubſtantialis*, & peculiaris. Vi-

Vitam corporis humani materialem deſcribere poſſumus, *actionem eſſe, ſive motum organorum, qui vel proximè, vel remotè provenit in corpore humano a motu præſertim ſanguinis circulari per meatus ſanguiferos: ideſt a motu, ſive potiùs a pulſatione cordis*, quod eſt organum, utì diximus, præcipuum, cujus ope ſanguis in gyrum propellitur per organa præfata; atque adeo eſt organum præcipuum, quo reliqui omnes impelluntur humores, quibus in organis motus vitales excitantur. Quid ſit vita corporis humani materialis.

Vitam animæ incorporeæ, ſive rationalis, quæ propterea neceſſe eſt, ut vita ſit omnino ſpiritalis, dicendum eſt, *actionem eſſe purè ſpiritalem mentis incorporeæ; quâ, utpote rationalis, cogitando, percipit, judicat, atque ratiocinatur*. Quid propriè ſit vita animæ rationalis.

Vitam hominis inferre debemus, *actionem eſſe quandam mutuam, quâ organorum motus, licèt materiales, excitare valent cogitationes nonnullas animæ, ſive mentis materiæ prorſus expertis, quæ organa informat, & quâ alternatim cogitationes animæ, ſpiritalis licèt, excitare poſſunt, in organis per eandem animam informatis, motus quoſdam peculiares, ob eam videlicet intimam unionem, quâ anima rationalis corpus in homine organicum informat*. Atque, ut id cuique ſatiùs innoteſcat, ponamus ex. gr., radios lucis reflexos ab objecto viſibili per pupillam immiſſos, ac per humores oculorum infractos retinam ita movere in bulbo, ac per retinam fibras opticas, ſive potiùs ſubſtantiam interiorem in nervis opticis, ut ex ſenſorio communi viſionem excitent; ſpeciem nimirum cogitationis, ſive ſenſus quam *viſionem* appellare conſuevimus; quæ profectò in homine corporeo ſine animâ incorporeâ fieri minimè poteſt. Hæc eſt *cogitatio* mentis incorporeæ, utì patet, excitata in homine vitam habente per mo- Quid ſit vita hominis.

tus organorum materialium. Ponamus è converſo, eandem mentem incorpoream imperando exegiſſe, ut in corpore humano, quod informat, fle ctatur ex. gr. brachium. Flectitur ſtatim brachium, eâ præviâ cogitatione, ad mentis nutum, ſi modò ſanus vivat homo, eoquòd ſpiritus animales, veluti ex præſcripto mentis ita imperantis, propellantur a cerebro per nervos in fibras motrices muſculorum, qui brachio flectendo inſerviunt. Motus ejuſmodi eſt *motus* organorum materialium, qui elicitur in corpore humano vitam habente per cogitationem mentis incorporeæ, ideſt materiæ prorſus expertis, quæ corporis organa informat; & qui iccirco excitari in organis nequaquam potuiſſet, niſi ab animâ incorporeâ eſſent intimè informata.

Quid ſit mors in eodem homine, qui vitam priùs habebat.

Ex quo inferre debemus, quum ceſſet unio præfata in homine inter animam humanam, & corpus organicum, quod in eo ab eâdem animâ informatur, tum ceſſare quoque actionem eorum mutuam, quâ, utì ante jam diximus, homo, utpote animal rationale, vivit. Quo in caſu *moritur* homo: deſtruitur videlicet in rerum naturâ animal illud rationale, quamvis anima rationalis vivat inde ſeorſim ab eo corpore humano, quod pridem informaverat. Corpus autem humanum, adhuc licèt ſubſiſtere quodammodo poſſet, ratione figuræ exterioris, non ampliùs vivit; quinimmo formam ſibi inducens cadavericam, quatenus mortale, paulatim ſubinde deſtruitur. Hinc dicitur *cadaver*, ſive corpus humanum extinctum, ſimul atque in eo ceſſaverit actio, ſive motus organorum vitalis, qui, utì diximus, ſive proximè, ſive remotè provenit a motu ſanguinis circulari, videlicet a motu cordis pulſatili. Inde liquet, quod Medicus clinicus, ut vivat homo in rerum naturâ, ſanitatem, & vitam corpo-

poris organici planè reſpicere debet; quandoquidem tandiu ſanus erit, & tandiu ſibi vitam in terris ſervabit, quandiu in eo ſanitas, & vita corporis organici manere, ac vigere poterit.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

COr, ut ex iis, quæ hactenus innuimus, abundè colligitur, haberi debet veluti fons, & principium vitæ organicæ corporis humani viventis. Tripliciter vitam, methaphyſicè ſaltem cogitando, ratione hominis actu viventis, conſiderare expedit. Ratione nimirum: *corporis organici viventis* in homine defecturi, quod ab animâ incorporeâ, non defecturâ informatur: *animæ*, ſive mentis incorporeæ, in homine non defecturæ informantis: *totius hominis*, qui conſurgit ex mutuâ unione corporis organici, ac animæ, ſive mentis incorporeæ; quæ veluti partes conſtituentes ex lege divinâ conſociantur in rerum naturâ, ut animal illud præſtantiſſimum ratione præditum *Hominem* conſtituant; qui, quandiu inter corpus organicum, atque animam incorpoream unio præfata conſervetur, tandiu vivat ſtatutum eſt. Unio autem iſta tandiu in homine conſervari debet, quandiu in eo vita corporis organici conſervetur, utì fuſiùs in ſequentibus, & luculentiùs exponam.

Triplex vita hominis, quandiu vivit homo, methaphyſicè tantùm diſtinguitur.

CAPUT XXVI.

Quid ſit Sanitas Corporis humani vitam habentis.

ACtio, ſive organorum motus, in quo conſiſtit vita corporis humani viventis, ita quandoque eſt, ut munus ſuum perfectiſſimè exequantur partes ſingu-

Definitur ſanitas corporis humani.

læ componentes; quo in caſu *ſanum* vivere dicitur corpus humanum; *morbo* contra affici, quum non ita ſe res habeat, adhuc licèt vivere poſſit idem corpus humanum. Quocirca ſanitatem corporis humani viventis definire optimè liceat, *qualitatem quandam eſſe, ſive ſtatum perfectiſſimum humani corporis vitam habentis; in quo ſingulæ ejus partes, tum ſolidæ, tum fluidæ munus ſuum peculiare ſive abſolvunt opportunè, ſive abſolvere valent*. Hinc illud Galeni (*a*). *Non operari, ſed poſſe, eſt ſanum eſſe*. Quocirca appoſitè ſanitatem deſcribens, nil aliud eſſe tradit Sennertus, quàm *eas, quæ ſecundùm naturam ſunt, actiones exercendi potentiam ex partium omnium naturali conſtitutione dependentem*. Ex quibus ſubjectum ſanitatis eſſe liquet *corpus humanum vivens*, partes ſcilicet corporis humani vitam habentis. Etenim, quæ haud vivunt, quibus propterea actiones naturales edendi nulla facultas eſt, neque *ſanæ*, neque *ægrotantes* planè dicendæ ſunt.

Quo pacto ſanum, & morbo affectum ſe eſſe cognoſcit homo.

Ut rectas edant actiones partes corporis humani viventis, neceſſe eſt, ut optimè ſint conſtitutæ. Quamobrem, ut cauſam ſanitatis efficientem, & conſervantem hauriamus, ſedulò, ſolerterque ea omnia perpendere, atque explorare debemus, quæ exiguntur ad conſtitutionem naturalem partium, quæ organa componunt corporis humani vitam habentis. Hinc eſt, quod in Phyſiologiâ conſiderare conſueverunt Majores *Elementa, Temperamenta, Humores, Spiritus, Calidum innatum, Partes, Facultates*, atque *Actiones*, item et *Generationem* ejuſdem corporis humani; in quo partes componentes plurimùm, ex eorum ſententiâ, ſuſcipere, redolere, ut ita dicam, & retinere ſolent qualitatis ſeminis illius, ex quo in conceptione conſurgunt. Nos item, ne Veterum inſtitutum pervertamus, ea omnia in

(a) *De Morb. diff. cap. 2.*

in hoc Tractatu, quem præ manibus habemus, hinc inde ſparſim, prout res exegerit, dilucidè non minùs, quàm breviter declarabimus. Interea temporis, antequam ulteriùs procedamus, adnotemus hìc oportet, quaſi in limine, ſe vivere non aliâ de causâ hominem cognoſcere, niſi ex variis ſenſibus, variiſque cogitationibus, quæ in mente incorporeâ, quæ corpus animat humanum vivens, excitantur per organa corporea ab objectis ſenſibilibus, quæ ea, alterando, quodammodo afficiunt. Secundò adnotemus oportet, ſe ſanum eſſe ſentire ex voluptate quâdam intimâ, ut ita dicam, & perfectâ, quæ provenit, & conſervatur in eâdem mente incorporeâ, ab optimâ organorum conſtitutione; quæ, niſi optima ſit, aut permoleſtas doloris, ſive mæſtitiæ cogitationes, aut pravas, licèt ſuaves, ut in amentibus non rarò contingit, aut nullas, ut in apoplecticis, elicere, & fovere ſolet. Id profectò, quia homine vivente, ob mutuam unionem corporis organici, & ſpiritus incorporei, neceſſe eſt, ut anima humana, quamvis incorporea, utì alibi demonſtravimus, ſentiat, eo quo poſſit modo, affectiones corporis illius organici, quod informat; non ſecùs ac idem corpus organicum informatum affici quoque debet in affectionibus animæ informantis, quamvis ipſa materiæ prorſus expers ſit. Id in dies experimur in animi præſertim motibus, qui a Græcis *pathemata* nuncupantur; & qui animam quamvis primariò afficiant incorpoream, afficere quoque ſolent organa ipſa corporea; in quibus propterea et morbos inducunt, atque inductos, quamvis inveteratos, ſanant, ſicuti in mœrore præ cæteris, gaudio, amore, odio, atque irâ contingere obſervamus.

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit hominis interitus, ſive deſtructio in rerum naturâ.

HIs præmiſſis, longè ſatiùs eluceſcit quicquid tum de vitâ, tum de ſanitate, tum de morbo, tum de interitu corporis humani viventis, æquè ac totius hominis pridem innuimus. Eluceſcit nimirum, vitam corporis humani *actionem eſſe, ſive motum organorum, qui vel proximè, vel remotè provenit in corpore humano vitam habente a motu ſanguinis, & præſertim circulari, ſive progreſſionis, per vaſa ſanguifera: ideſt a motu cordis ſeſe viciſſim contrahentis & explicantis*. Vitam mentis humanæ incorpoream, *actionem eſſe purè ſpiritalem mentis incorporeæ, quâ mens ipſa, utpote rationalis, cogitat, percipit, judicat, atque ratiocinatur*. Vitam hominis *actionem eſſe quandam mutuam partim corpoream, quâ organorum motus materiales excitare valent cogitationes nonnullas animæ, ſive mentis incorporeæ, quæ organa corporea informat & partim incorpoream, quâ alternatim cogitationes animæ, licèt incorporeæ, excitare queunt in corpore humano organico per eandem mentem informato motus organorum purè corporeos*. Hinc manifeſtum item eſt, ut vivat homo, neceſſe eſſe: ut in eo vivat priùs corpus humanum: ut inde vivat mens humana ei infuſa, atque, ut ita dicam, intimè conſociata tanquam forma hominis ſubſtantialis: et ut unio conſervetur inter *copus humanum* organicè, ut ita dicam, vivens ab animâ informatum, & inter *mentem humanam* ſpiritaliter viventem, quæ præfatum corpus humanum organicè vivens informat. Ex quo liquet, ut vita hominis tandem aliquando deſtruatur, vitæ humanæ deſtructioni, *prioritate* ſaltem *naturæ*, præcedere debuiſſe deſtructionem corporis organici. Non ita tamen opinari debemus de vitâ ſpiritali mentis incor-

corporeæ; quæ utpote materiæ expers omnino, niſi ad nihilum reducatur, quod in rerum naturâ planè repugnat, deſtrui neutiquam poſſet. Hinc ſanitas, eoquòd in ſtatu perfectiſſimo ſita ſit, reverà neque augeri, neque imminui poteſt. Ægritudo autem modò magis, modò minùs intenditur, prout magis vel minùs pars affecta laborat, & læditur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOL. ET PATHOL.

Triplex humani corporis vitam habentis conſtitutio, ſive ſtatus ex Galeno.

TRiplicem humani corporis vitam habentis conſtitutionem, ſive ſtatum eſſe tradit Galenus. *Salubrem, inſalubrem, & neutrum*. Salubris eſt, in ſtatu videlicet perfectæ ſanitatis, tum quum partes ejus univerſæ componentes, tum ſolidæ, tum fluidæ ita ſint conſtitutæ ratione tum ſtructuræ ſuæ peculiaris, tum ſitus, tum connexionis, tum ſoliditatis, tum reliquarum omnium qualitatum, ut actiones omnes, tum peculiares, tum communes, individuo conſervando, ac ſpeciei propagandæ inſervientes, rectè, & commodè ſive abſolvant, ſive abſolvere valeant. Quum res autem non ita planè ſuccedat, *inſalubris* habendus eſt; in quo tria præcipuè conſideranda veniunt, *morbus, cauſa morbi, ſymptomata*; de quibus univerſis & in hac, & in ſequenti ſectione ſuo loco agendum. Quod quum ita ſit, chimericum ducimus omnino, conſtitutionem neutram ſibi unquam comparare potuiſſe corpus humanum vivens, in quâ neque ſanitatem habeat, neque ullo morbo quodammodo laboret.

Variæ morborum ſpecies in genere.

Morborum, quibus aut afficimur, aut affici poſſumus alii vulgò dicuntur *humorales*, alii *organici*. Organicus eſt, qui partibus ſolidis inhæret. Humoralis, qui fit humorum vitio, quin partes ſolidæ intrinſecè affectæ ſint. Morbi tum humorales, tum orga-

ganici differre ſolent inter ſe ratione *magnitudinis*, *motus*, *moris*, *eventus*. Ratione magnitudinis dicitur *magnus*, & *parvus*. Magnus dicitur morbus, qui vel impensè affligit, vel vires plurimùm labefactat. Contra dicitur parvus, Ratione motus, & præſertim durationis, modò vocatur *longus*, modò *brevis*. Brevis dicitur *acutus*, ſi cum brevitate conjunctam habeat magnitudinem. Longus nuncupatur *chronicus*, ſi longus ſit unà & magnus, non ſecus *ac hydrops, febris hectica &c.* Ex quibus patet nonnullas fieri poſſe affectiones in corpore humano vitam habente, quæ chronicæ ſint ratione *eſſentiæ*, atque acutæ ratione *paroxyſmi*, ut in Epilepſiâ ex. gr. contingit. Acutus triplex eſt. *Peracutus. Acutus ſimpliciter. Acutus ex decidentiâ.* Rurſus peracutus alter eſt *extremè peracutus*; alter *peracutus ſimpliciter*. Extremè peracutus adeo vehementer, atque velociter movetur, ut tertiâ vel quartâ die ſolvatur, ſive ad ſalutem, ſive ad mortem. Simpliciter peracutus ad ſeptimam uſque perducitur. Acutus ſimplex, quum ſtrictè ſimplex ſit, ad diem tendit decimamquartam. Quum laxè ſimplex ad vigeſimam, & ultra. Acutus ex decidentiâ ad diem quadrageſimam uſque perducitur; ſin autem terminos hoſce preterierit, appellatur *longus*, *diuturnus*, *chronicus*. Item & ratione motus, modò dicitur *continuus*, modò *intermittens*. Continuus eſt quum ſine intermiſſione a morbi principio ad finem producatur. Intermittens contra quum èx intervallo recurrat. Ratione moris alter dicitur *benignus*, qui leniter affligit, alter *malignus*, qui triplex eſt, *venenatus*, *peſtilens*, *contagioſus*. Venenatus eſt, qui vitæ corporis humani ob venenum, ſive aſſumptum, ſive admotum, ſive intus ob maximam humorum pravitatem, & corruptionem genitum, planè adverſatur. Peſtilens, qui malignam, & deleteriam, ideſt

ideſt perniciosſam habet qualitatem, atque in omnes promiſcuè graſſatur. Contagioſus, qui ex commercio in alios quoque facilè effunditur. Ratione eventus, *ſalutaris* alius vocatur, qui nullum ſcilicet vitæ minitatur periculum. *Lethalis* alius, qui certiſſimam infert perniciem. *Periculoſus* alius, dubii videlicet eventus.

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

UT ſanitas præſens, conſtitutio videlicet ſalubris corporis humani vitam habentis, conſervetur, mentem, æquè ac animum ſedulò intendamus oportet in ea, quæ inſequuntur axiomata, quæ nonmodò ad *hygienen*, verùm et ad *therapeuticen* ſpectare videntur. Axiomata nonnulla ad praxim medicam ſpectantia.

I. *Natura nihil agit temerè*.

II. *Naturæ omne nimium inimicum eſt*.

III. *Natura haud ſubitas fert mutationes*; *quocirca omnis ſubita mutatio haudquaquam periculi expers*.

IV. *Natura eſt morborum medicatrix*; *Medicus verò Naturæ miniſter, eamque rectè agentem imitari debet*.

V. *Conſuetudo altera eſt natura*. *Hinc conſueta longo tempore, deteriora quamvis ſint, inſuetis minùs moleſta eſſe ſolent*.

Per ea eſt, quod, & ſanitati conſervandæ, & ægritudini deſtruendæ, ſex rerum, quæ a Medicis barbarè *nonnaturales* vocantur, uſum dirigere debemus. Res ſex nonnaturales vulgò dictæ ſunt. 1. *Aer*. 2. *Cibus*, & *potus*. 3. *Excreta*, & *retenta*. 4. *Somnus*, & *vigilia*. 5. *Motus*, ſive corporis exercitatio, item et *quies*. 6. *Animi affectus*, quæ Græcis *pathemata* nuncupantur. Nonnaturales dicuntur, eoquòd, neque principia ſint, neque cauſæ conſtituentes partium corporis humani viventis. Attamen extrinſecùs, ut ita dicam, quantumvis adveniant, nonniſi per ea, & ſanitas diu, & vita ipſa humani corporis Quid ſint in ſenſu medico res ſex, quæ nonnaturales dicuntur.

viventis conſervari,& ſpecies propagari poteſt;quandoquidem quandiu iis rectè utimur, tandiu ferè ſemper corpus humanum vivens ſanum conſervari ſolet; quod, quum iiſdem contra abutimur, tum de facili ægrotat.

Quid homini faciundum ſit, ut ſanus conſervetur.

Verùm, ut paucis omnia complectar, cum Celſo dicam. (a) *Sanus homo, qui & benè valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis ſe obligare legibus debet.* Hinc enim ad ſententiam Ettmulleri, aliorumque, nullis ſtrictis, neque Veterum, neque Recentiorum ſe alliget legibus, ſed libertate utatur ſuâ; aliàs *medicè vivere, eſt miſerè vivere*. At optimum, ſingulare, ac penè dicam, divinum ſanitatis conſervandæ præſidium, ſive potiùs oraculum habemus ex Hippocrate, qui ſcriptum reliquit: *Sanitatis ſtudium eſt non ſatiari cibis, neque impigrum eſſe ad labores.* Et alibi: (b) *homo edens ſanus eſſe non poteſt, niſi etiam laboret.* Quamplurimos autem reſolvendi, præcavendique morbos rationem idem ſubminiſtrat, docens, *quiete, atque abſtinentiâ multos, & magnos morbos curari.* Quamobrem optimè ſobrietas ab Helmontio totius vitæ cardo nuncupatur.

CAPUT XXVII.

Exponuntur Elementa ad Mentem Galenicorum.

Quâ ratione elementa dicenda ſunt corpora ſimplicia.

PArtes corporis humanì, quum reverâ ſint corpora mixta, non ſecus ac reliqua omnia corpora mixta, ſuis congregari debent elementis. Elementa, utì ante jam innuimus, dicuntur in Phyſicâ corpora ea ſimpliciſſima, quæ reliqua omnia corpora mixta componunt, & in quæ poſtremò, ſive reſolvuntur, ſive reſolvi poſſunt eadem corpora mixta, quæ iis componuntur. Corpora dicuntur elementa, quoniam partes ſunt mixtorum com-

(a) *Lib. I. cap. I.* (b) *In lib. de diæt. n. I.*

completæ, ſubſtantiales, reverà exiſtentes in rerum naturâ, extenſionem habentes; ſecus enim alia corpora phyſica conſtituere nequaquam poſſent. Dicuntur ſimplicia, eoquòd conſtare nequeant aliis corporibus ſimplicioribus completis genere diverſis. Iccirco elementa conſtant ſolummodo *materiâ*, & *formâ*, quæ profectò minimè ſunt corpora completa, verùm tantummodo ſunt principia corporum completorum, rerum videlicet naturalium *incompleta*.

Mixtorum elementa, ſive rerum materialium principia completa quatuor ſunt penes Philoſophum. *Terra. Aqua. Aer. Ignis.* Qua de re (*a*) Anaxagoram confutavit, aliosque, perperam ſibi ſuadentes, mixtorum elementa extitiſſe infinita. Eos quoque confutavit Hippocrates unicum tantùm affirmans (*b*) elementum extitiſſe in rerum naturâ. Cum Ariſtotele conſenſere Galenici univerſi, ac propterea præfatis elementis adſcribere conſueverunt, non ſecus ac idem Ariſtoteles, eaſdem qualitates peculiares. Quocirca terram docent frigidam eſſe, & ſiccam; aquam frigidam, & humidam; aerem calidum, & humidum; ignem calidum, & ſiccum. Qualitates haſce *primas* appellant, exiſtimantes eas primò elementis ineſſe, atque ab iis alias exoriri qualitates, quas iccirco *ſecundarias* appellant. Quamobrem gravitas ex. gr. in terrâ, levitas in aere, & reliqua, quæ penes eos ſunt qualitates ſecundariæ, proveniunt a qualitatibus primariis, videlicet a frigiditate terræ, a calore aeris &c.

Qualitates præcipuæ, quæ quatuor elementis Ariſtotelis adſcribuntur.

Rurſus qualitates præfatæ aliæ dicuntur *activæ*, aliæ *paſſivæ*. Activæ ſunt, quæ præ cæteris, & ad mutuam elementorum alterationem, & ad mixtorum conſtitutionem validiùs agere ſolent. Paſſivæ, quæ minùs. Hoc poſito, definitiones haſce, quamvis admodum obſcuras, item et falſas utplurimùm, tradunt.

Diſtinguuntur qualitates elementorum præfatæ in activas, & paſſivas.

O 2 DE-

(a) 3. *de Cæl.* (b) *Lib. de Nat. hum.*

DEFINITIONES GALENICORUM.

I. Caliditas eſt *qualitas prima activa, quæ congregat homogenea, & diſgregat heterogenea.* Hinc in viſceribus noſtris apud Galenicos humores reſolvit, incidit, maturat, extenuatque.

II. Frigiditas eſt *qualitas prima activa, quæ congregat homogenea, ſimul atque heterogenea.* Iccirco in glacie congregata promiſcuè obſervamus aquam, paleas, lignum, lapides &c. eò uſque per calorem diſgregentur. Quocirca in corpore humano calorem temperat nimium, ne ſolvat mixtorum compagem, adſtringit humores, eoſque condenſat.

III. Humiditas eſt *qualitas prima paſſiva, faciens, ut ſuis terminis ſubjectum difficilè, alienis facilè ſiſtatur.* Id liquet in aquâ, vino, oleo, & reliquis, quæ humida ſunt, & quæ propterea, niſi arginibus detineantur alienis, undequaque effunduntur. Hinc lubricat partes ſolidas corporis humani, eaſque molliores facit, & leves.

IV. Siccitas eſt *qualitas prima paſſiva, faciens ut facilè ſubjectum ſuis ſiſtatur terminis, difficilè tamen ut alienis aptetur.* Verùm enim verò, quum id in igne, calidiſſimo licèt, minimè contingat, reſpondent id fieri *per accidens*, ob maximam nimirum tenuitatem ſubjecti igniti. Siccitas exiccat partes nonnullas corporis humani, eaſque exaſperat.

Secundarum qualitatum, quæ proximè in corporibus mixtis exoriuntur a temperie, & mixtione primarum, quatuordecim ſolent enumerare: *raritatem, & denſitatem: gravitatem, & levitatem: duritiem, & mollitiem: ſubtilitatem, & craſſitiem: ariditatem, & lubricitatem: friabilitatem, & lentorem: aſperitatem, & le-*

& lenitatem. Raritas opponitur denſitati. Gravitas levitati, & ſic deinceps.

C A P U T XXVIII.

Exponuntur ad Mentem Chymicorum.

QUinque eſſe tradunt elementa Chymicorum plerique, & maximè Recentiores, non aliâ de causâ, niſi quòd per analyſin chymicam ex mixtis ferè univerſis naturalibus ſubſtantias quinque omnino diverſas educere ſolent, quibus iccirco nomina quoque imponunt diverſa, *ſpiritum*, *oleum*, ſive *ſulphur*, *ſal*, *aquam*, *terram*. Quo reverà nequaquam a Galenicis diſcrepare videntur. Spiritus enim ob tenuitatem maximam, & mobilitatem particularum ſuarum componentium, quæ levi de causâ diſſipantur, convenit cum igne; qua de re nominatur quoque *mercurius*. Qualitates oleo, & ſali adſcribunt Chymici, quæ non diſcrepant a qualitatibus, quas aeri tribuit Ariſtoteles. Enimverò activa eſſe affirmant ſpiritum, oleum, & ſal. Paſſiva contra reliqua duo: aquam ſcilicet, & terram, quæ propterea *caput* item *mortuum* appellari conſueverunt.

Fuſiùs deſcribuntur Chymicorum elementa.

Varias ſalis, ac penè innummeras, utì non ita pridem innuimus, eſſe tradidere ſpecies Chymici; quas, & brevitatis amantes, & quia in præcedentibus jam recenſuimus, ſingillatim recenſere iterum omittimus. Adnotemus tamen ſatis hìc ſit, a Chymicis præfatis acida, & alkalica dici ſalia, præſertim ratione fermentationis. Ideoque, quoniam ſalia acida ſubire commodè nequirent alkalica, ut ex mutuâ eorum unione fermentatio ſuſcitetur, niſi particulæ ſal acidum componentes ſint quodammodo oblongæ,

Salia acida, & alkalica quo ſenſu dicantur a Recentioribus in Phyſicâ.

ri-

rigidæ, acutæ, atque ſcindentes, opinantur Recentiores, ſalia acida variis congregari particulis oblongis, acutis, angularibus, & quodammodo ſcindentibus; quo fit ad mentem eorum, ut ſalia præfata ſint erodentia, ac fibras permoleſtè quandoque pungant, & lædant organorum noſtrorum &c. Raras è converſo, & pervias eſſe inferunt particulas, quæ ſalia compingunt alkalica; quæ propterea nonniſi per minimos meatus, quos habent, ſalibus acidis imbibendis, abſorbendiſque fieri poſſunt idonea. Enim verò friabilia utplurimùm eſſe ſolent alkalica, & longè minùs compacta, quàm ea, quæ dicuntur acida. Quocirca et inſipida plerùmque ſunt alkalica; & ſi quandoque acria, utì obſervamus in eo ſale, penes nos, alkalico, quod impropriè a Chymicis vocatur ſpiritus ſalis ammoniaci, & inter ſalia tertii generis ab iis recenſetur, id fortaſſe provenit a ſuperficie aſperâ nimis, atque erodenti ob aſperitatem ſcindentem particularum componentium, licèt friabiles, & perviæ ſint, necnon et a motu quodam validiſſimo, quo ſolutæ concitantur ob copiam maximam ætheris, qui ſalia præfata alkalica acria, tum ob raritatem tum ob tenuitatem earum undequaque ſubit, ambit, eaſque huc illuc celerrimè impellit, exagitat, infringitque. Hinc ſalia hujuſmodi facilè avolant, atque evaneſcunt; quinimmo, avolando, nares acriter, atque oculos proximè adſtantes ſtimulant. Nil mirum itaque ſi alkali, quum acre ſit, palatum, et viſcera incendat, humores ſolvat &c. Acida contra refrigerare ſolent, atque humores conglutinare, utì obſervamus de aceto, de ſucco limonum, de ſpiritibus ſulphuris, item et vitrioli, & tum, quum maximè humoribus ſulphureis, atque oleaceis confundantur. At enim verò plura de his ſi quis cupiat, conſulat diſſertationes noſtras de fermentatione jamdudum in lucem editas, ubi rem pro viribus,

bus, fusè, & luculenter, quantum fieri potuit, expoſuimus.

CAPUT XXIX.

Exponuntur ad Mentem Democriti, & Carteſii.

Quid ſint atomi in ſenſu atomiſtarum.

AB Anaxagorâ Philoſopho, penes Majores noſtros celeberrimo, non multùm diſtare videntur Democritus, Epicurus, item et Lucretius olim, nec non etiam temporibus ferè noſtris Gaſſendus; omnes quippe nihil aliud exiſtimavere fuiſſe elementa rerum naturalium, preterquàm numerum atomorum infinitum, quæ ad eorum mentem concurſu quodam mutuo corpora mixta univerſa, ſive ſenſilia, ſive inſenſilia exiſtentia componunt. *Atomos* vocant indiſcriminatim minima quædam ſolida individua variè figurata, quæ iccirco ob tenuitatem quam habent maximam, ſenſus omninò fugiunt, ſimpliciſſima tamen, & completa. Simpliciſſima, quum in eorum ſententiâ aliis non componantur partibus diviſibilibus, utpotè individua. Completa, eoquòd reverà corpora ſint figurata, atque exiſtentia, ſenſus quamvis noſtros minimè attingere valeant. Hinc fit, ut non negent Atomiſtæ, cordatiores ſaltem, veram Ariſtotelis elementorum exiſtentiam, *terræ*, nimirum, *aquæ*, *aeris*, atque *ignis*. Quemadmodum, neque negant exiſtentiam *ſpiritus*, *olei*, *ſalis* &c. quæ ſunt elementa chymica. Opinatur autem ea nequaquam eſſe corpora adeo ſimplicia, ut aliis non componantur corporibus ſimplicioribus, atomis nempè. Hinc atomos potiùs quàm ea dicendas eſſe concludunt vera elementa rerum naturalium, quæ Orbem univerſum compingunt.

Hìc

Quare Carteſius atomos reiciat.

Hìc inſurgit Renatus Des Cartes, qui, utpote Geometra acutiſſimus, atomos præfatas ſubſiſtere haud poſſe ſibi cognitum habuit; etenim, quum corpora ſint figurata, extenſionem phyſicè habeant quoque neceſſe eſt. Si extenſionen habent, percipi haud poteſt, corpora eſſe individua, atque adeo, non coſtare aliis particulis ſemper indefinitè diviſibilibus: tenujoribus tamen, quæ atomos ſingulas componunt. Id luculentiſſimè liquet, ex pluribus præſertim demonſtrationibus geometricis, tum apud Euclidem, tum apud Appollonium &c. Perperam itaque Democritus, & cum Democrito Gaſſendus, aliique Recentiores Atomiſtæ, elementorum ſimplicitatem in eo ſitam eſſe opinantur, quod dividi nequeant atomi; quæ, quum corpora ſint, utì ante jam monuimus, neceſſe eſt, ut dividi ſemper poſſint in alia corpora minora, & rurſus minora, & ſic deinceps. Quocirca, ne proceſſus admittatur in infinitum, adducit præfatus Carteſius, veluti per ſimplicem hypotheſin, materiam quandam univerſalem, ſive ſubſtantiam quandam longè, lateque extenſam, ubique homogeneam, ſibique ſimilem; quæ tamen ob motum ei inditum in creatione Mundi ab Opifice ter Optimo Maximo, qui eam ex nihilo excitavit, indeſinenter moveatur, & dividatur, ſive potiùs infringatur in particulas varias hetereogenas, ideſt variè figuratas, inſenſiles tamen; quæ poſtmodum hinc inde, modò variè congregatæ, modò variè diſtractæ, varias compingunt moleculas majores, ac per moleculas alia compingunt corpora mixta, tum ſenſilia, tum inſenſilia; quæ ope generationis, & corruptionis in rerum naturâ conſurgunt viciſſim, deſtruunturque. Id, utì diximus, Carteſius tradidit in ſuo ſyſtemate phyſico, tanquam meram hypotheſin, quæ cæterùm ſacris Textibus non planè cohœrere videretur, a quibus quo pacto principio creavit Deus Cœ-

Cælum, & Terram &c. ſanè habemus. At nos equidem non fugit quicquid hìc adverſus Carteſianos afferre quiſpiam conſuevit pervicax atomorum defenſor: nimirum atomos, penes Atomiſtas, individuas eſſe, non quòd extenſionis expertes ſint, ſed quòd tantam habeant duritiem, ac concretionem, ut neque intrinſecùs, neque extrincecùs ullo pacto infringi queant. Huic in diſſertationibus noſtris in lucem editis abundè pro viribus noſtris olim reſponſum fuit.

Quid ſit in ſenſu carteſiano materia primi elementi, in noſtro, primi generis.

Hæc hypotheſis carteſiana, ſi rem accuratè perpendas, cum eâ omnino conſonare videtur, quam, utì diximus in precedentibus, confutavit Hippocrates, (*a*) ubi affirmat, non unicum eſſe poſſe elementum, quia, *ſi unico*, inquit, *elemento Homo conſtaret, non doleret, quia nullum eſſet contrarium*. Nihilominus varias particulas variè figuratas, quas Carteſius eduxit ex hac materiâ univerſali ſimpliciſſimâ prorſus homogeneâ, variè tamen per motum diviſâ, diſtinguere conſuevit in tres claſſes præcipuas diverſi generis, quas elementorum nomine inſignivit. Prima claſſis earum eſt, quæ ob tenuitatem maximam, necnon et ob motum concitatiſſimum; materiam quandam conſtituunt tenuiſſimam inſenſilem, maximè mobilem, quæ ubique fluit, refluit, atque effunditur per minimos meatus univerſos, per univerſas intercapedines, perque univerſa interſtitia, quæ in reliquis pervia offendit moleculis craſſioribus. Materiam hanc appellavit Carteſius *primi elementi*, nos in Tractatu noſtro de Motu eam appellavimus quoque *primi generis*.

Quid ſit in ſenſu carteſiano materia ſecundi elementi, in noſtro, ſecundi generis.

Altera claſſis earum eſt, quæ craſſiores ſunt, rotundæ tamen, ac ſphæricæ, ſive quaſi ſphæricæ ob diuturnam angulorum attritionem, eoquòd alias offendentes in motu ſeſe infringant, atque atteran-

(*a*) lib. de Nat. hum.

tur in ſuperficie. Particulæ præfatæ in ſphærulas minimas ita redactæ, materiam quandam conſtituunt in rerum naturâ craſſiorem, magiſque reſiſtentem, atque adeo multò minùs concitatam, ſive exagitatam, longè validiorem quamvis, quàm materia primi elementi, quæ, utì monuimus, concitatiſſima eſt. Hæc altera materia *ſecundi* a Carteſio dicitur *elementi*. Nos eam appellavimus item materiam *ſecundi generis*.

Quid ſit æther in ſenſu carteſiano, ſive materia ætherea, materia ſubtilis.

De præfatâ materiâ ſecundi generis, id præ cæteris adnotemus oportet, quum longè, latèque per Orbem univerſum effundatur, globulisque congregetur minimis rotundis, fieri haud potuiſſe, ut globuli componentes adamuſſim ita ſeſe contingant, ut varias inter ſe non relinquant ubique intercapedines; quas, quum vacuæ eſſe nequeant, ſubeat neceſſe eſt materia primi elementi longè tenujor. Materia iccirco ſecundi elementi ſubſiſtere nequaquam poſſet ſola in rerum naturâ, videlicet ſine interventu materiæ primi elementi; quæ globulos ſecundi elementi undequaque circumdat, iiſque per univerſam penè peripheriam circumfunditur. Hinc in Orbe univerſo, ad mentem Carteſii, conſurgit aggregatum quoddam materiæ primi, ſecundique elementi; quod longè minus movetur, ſive exagitatur, hoc eſt longè minùs eſt concitatum, quàm ſola materia primi elementi. Longè tamen magis quàm ſi materia ſecundi elementi ſola in rerum naturâ exiſtere potuiſſet. Aggregatum iſtud materiæ primi, ſecundique elementi quaquaversùm per Orbem effuſum eſt id, quod Carteſius appellat *ætherem*, *materiam ætheream*, *materiam ſubtilem*; quæ meatus univerſos, univerſas intercapedines, atque omnia interſtitia mixtorum variè ingreditur, pro ut diverſa eſt eorum forma, & conſtitutio, eorumque denſitas, & raritas.

Quid ſit materia tertii elementi in ſenſu carteſiano, tertii generis in noſtro.

Tertia tandem claſſis eſt reliquarum molecularum-

rum, quæ, utpote craſſiores, atque inæquales, rudes, atque, ut ita dicam, indigeſtæ, figuras habent varias, valde diſſimiles, quæ motui propterea longè magis reſiſtunt, quæ videlicet difficiliùs moventur, atque exagitantur, & quæ iccirco ex facili mutuò ſeſe comprehendunt, uniuntur, & motum planè amittentes in moles majores concreſcunt. Hæc appellatur ab eodem Carteſio *materia tertii elementi*; quam nos appellavimus *materiam tertii generis*. Materia tertii elementi eſt, quæ in hypotheſi Carteſianâ mixta compingit in rerum naturâ longè craſſiora, tum ſenſilia, tum inſenſilia, *terram* videlicet, *aquam*, *aerem*, & *ignem*, & reliqua omnia, quæ iis componuntur, mixta craſſiora, necnon etiam *ſpiritus*, *ſalia omnia*, *ſulphur*, *phlegma*, & *caput* tandem ipſum Chymicorum *mortuum*, quod *tartarum*, ſive *terra* a nonnullis vocitatur; & quicquid iis denique, ex eorum ſententiâ, in Orbe conflatur.

Quare mixta variis ubique ſpiraculis diverſi generis pervia ſint.

Corpora præfata, ſive mixta, quum variis congregentur particulis diverſi generis, neceſſe eſt, ut ſpiraculis ſaltem minimis, ubique pervia ſint, varii quoque generis, hoc eſt variè configuratis, quæ repleri debent materiâ ſubtili, ſive æthere; qui ea, utì monuimus, ingreditur motu quodam perniciſſimo, quem ſuſcipit ab impulſu vorticis univerſalis, utì pridem in Tractatu de Motu præcitato fusè, ac luculenter expoſuimus.

Quâ ratione variæ opiniones, quæ circa rerum naturalium elementa verſantur, conciliari poſſunt.

Materia præfata ſubtilis, quæ ingreditur corpora mixta, ſi vel adeo ſit craſſa, vel ſi non in tantâ ſit quantitate, ut exagitare queat in mixtis moleculas componentes, mixta, quæ componuntur, erunt hoc in caſu corpora ſolida; eòque ſolidiora, ac dura magis, quò particulæ præfatæ componentes ab æthere intimè minùs exagitantur. Contra autem, ſi vel ob tenuitatem, vel ob copiam majorem, eas æther commoveat, atque exagitet, erunt fluida; eòque fluidiora, quò magis

exagitantur. In quo tamen id potiſſimùm adnotare juvat, ſi a meatibus præfatis inſenſilibus, vel ob minimas anguſtias, vel aliâ de cauſâ excludatur a materiâ primi elementi materia ſecundi elementi, tum moleculas componentes mixta naturalia tantam in motu acquiri celeritatem a materiâ concitatiſſimâ primi elementi, quæ ſola eo in caſu, & ſui juris, ut ita dicam, facta, in ſpiraculis movetur, ut vel flammam, vel ignem, vel fervorem, vel fermentationem concipiant. Ex quibus patet a Democrito non aliâ de cauſâ diſſentire Carteſium, quod attinet ad elementa mixtorum, niſi quòd Democritus particulas minimas elementorum componentes effingit individuas, & Carteſius eas oſtendit dividi poſſe *indefinitè*. Multò minùs diſcrepare videtur a Peripateticis, quum materia primi elementi non ſit reverà niſi quàm ignis ille perquamtenuis defœcatiſſimus elementaris, qui procul dubio appellari quoque poteſt materia primi elementi, ſive primi generis. Enim verò Anaxagoras (*a*) ignem *æthera* nominavit. Materia ſecundi elementi, ſive ſecundi generis convenit cum aquâ elementari. Materia ætherea, ſive materia ſubtilis, ſive æther carteſianus convenit cum aere elementari. Materia tertii elementi, ſive tertii generis, eo quòd craſſior longè ſit, quàm reliqua elementa, atque motui longè minùs idonea ob varias ac valdè diſſimiles particularum figuras, adamuſſim convenire poteſt cum terrâ elementari, modò tamen ignis, aqua, aer, & terra in ſenſu uſurpetur ſcholaſtico; ideſt dummodo uſurpentur tanquam corpora elementaria ſimpliciſſima, puriſſima, quibus reliqua omnia mixta componuntur, & in quæ, ſive reſolvuntur poſtremò, ſive reſolvi poſſunt. Affectiones, & qualitates elementorum iſtorum expoſuimus nonmodò in præcedentibus, verùm etiam in Tractatu de Motu præcitato. Si

(*a*) *lib. 1. de Cal. text. 22.*

Cur æther a Carteſio inter elementa rerum naturalium propriè non recenſetur.

Si quis quærat, quare nequaquam appellet Carteſius ætherem, ſive materiam æthercam *elementum*. Reſpondemus, id factum fuiſſe a Carteſio, quia æther, quum ſit aggregatum ex materiâ primi, & ſecundi elementi, dici haud poteſt, corpus ſimpliciſſimum fore, utì ſunt reliqua tria elementa, quæ & ſimpliciſſima, & diverſi generis ſunt.

CAPUT XXX.

De Regionibus Elementorum ex hypotheſi carteſianâ.

HypotheſisCarteſiana, ratione regionis elementorum, eſt planè commentitia, neque ſacris paginis coheret.

ACutiſſimè, perperam licèt, urget Carteſius ſuam de elementis hypotheſin, eamque accomodat ad ſyſtema damnatum copernicanum. Collocat enim in centro Orbis Solem, qui, penes Carteſium, nil aliud eſt, quàm aggregatum materiæ concitatiſſimæ primi elementi. Sol undequaque materiâ circumdatur, ſive potiùs circumfunditur ſecundi elementi ad globum terraqueum uſque, qui componitur, ex illius ſententiâ, materiâ tertii elementi. Id mechanicè expoſuit Auctor in Tractatu ſuo phyſico ad leges motus vorticis illius univerſi, cujus in centro Solem accomodavit. Hoc non modò commentitium eſt, verùm etiam ſacris adverſatur Paginis, ex quibus habemus, globum terraqueum centrum eſſe fixum, & prorſus immobile vorticis ipſius Solis, qui ab Oriente motu ſuo diurno tendit in Occidentem &c. Præterea *in principio creavit Deus Cælum, & Terram* &c. nequaquam materiam ſimpliciter extenſam, & motum, quem poſtmodum in eâ ſuſcitavit, utì idem fabulatur in ſyſtemate ſuo phyſico, licèt per ſimplicem hypotheſin ad explicanda rerum phænomena ad leges motus mechanici.

Ni-

Negari non poteſt vera, ac phyſica in rerum naturâ materiæ cujuſdam inſenſilis, longè, latèque effuſæ exiſtentia.

Nihilominus, falſa quamvis omnino ſit hypotheſis carteſiana, ratione generationis, & ſitus elementorum, non negamus tamen exiſtentiam in rerum naturâ materiæ cujuſdam tenuiſſimæ inſenſilis heterogeneæ, quam ætherem appellare poſſumus; eoquòd per Orbem hinc inde moveatur motu quodam perniciſſimo; quo, prout modò tenujor ſit materia præfata, modò craſſior, modò magis, modò minùs copioſa, varios inducit motus, variaſque progignit in mixtis viciſſitudines, utì quoque in Tractatibus præcitatis demonſtravimus. Hujuſmodi quippe viciſſitudines, generationes, & corruptiones mixtorum naturalium proveniunt omnes a motu molecularum componentium; quæ tamen, quum corporeæ ſint, moveri nequeunt nonniſi concitatæ ab aliis corporibus, quæ eas proximè impellunt. At, quum corpora iſta, quæ proximè agunt in moleculis eaſque impellunt, ſenſus fugiant omnino, inferamus neceſſe eſt, inſenſilia eſſe; atque adeo ex iis materiam quandam confici mobilem, concitatiſſimam, adeo tamen extenuatam, atque ſubtilem, ut ſenſus organa proximè afficere nequaquam valeat.

Materia ætherea, inſenſilis licèt ſit, ab effectibus, quos inducit, ſenſibus quotidiè percipitur.

Proximè diximus, quandoquidem materiam ſubtilem, ſive ætheream quotidiè ſentimus beneficio aliarum molecularum ſenſilium, quæ per eam impelluntur. Eam ex. gr. ſenſibus noſtris in igne quotidiè percipimus, non proximè, ſed adjuvantibus particulis craſſioribus, quæ inflammatæ in materiâ combuſtibili, non aliâ de cauſâ agunt, atque inflammantur, niſi quòd ſolvuntur, exagitanturque ab æthere, ſive ab aere eo tenuiſſimo, qui meatus minimos ingreditur materiæ præfatæ combuſtibilis, particulas ejus componentes validè impellit, movet, exagitat, atque adeo mixti ſolvit compagem, & particulas ſolutas ſecum abripit; quæ propterea moventur, quaquaverſum effunduntur, & vel ſenſus concitant. Si

Unde in æthere, penes nos, provenit motus ille celerrimus, quo per Orbem movetur.

Si quis tamen hìc quærat unde materia iſta ætherea ſibi comparet motum ſuum validiſſimum, reſpondemus a motu celerrimo vorticoſo, quo circumducitur in vortice eo maximo, quo Sol quotidiè in gyrum movetur per vorticis eclipticam ab Ortu in Occaſſum, atque ab Occaſu in Ortum circumcirca globum terraqueum. Etenim Sol, quum maximæ ſit molis, & quum perniciſſimè moveatur, fieri minimè poteſt, quin ſemper impellat, & ſecùm abripiat copiam maximam ætheris illius tenuiſſimi, qui propterea ita motus, atque compulſus vorticem concitat maximum rapidiſſimum, validiſſimumque, qui centrum cum globo terraqueo habet commune, utì quoque demonſtravimus. Æther iſte, ſive aer tenuiſſimus, per quem in gyrum Sol movetur, ab Ariſtotele, (*a*) aliiſque Philoſophis veterrimis, item et *æther* paſſim vocatur. *Hæc verò in aere. Hæc autem in æthere. Et æther in Cælo. Cælum autem non ampliùs in alio eſt.*

Quare corpora, quæ tum a Veteribus, tum a Chymicis, tum ab Atomiſtis proponuntur veluti elementa, reverà elementa neutiquam ſunt.

Ex motu vorticis iſtius, utì palam fecimus, ſive fiat propè globum terraqueum, ſive a globo longè diſtans, motus maximus oriatur, neceſſe eſt, materiæ ætheréæ; quæ celerrimè movetur ab eclipticâ vorticis ad axem globi terraquei, atque ab axe per polos in eclipticâ &c. Hinc materia præfata motu hoc ſuo perenni motus univerſos mixtorum, tum intrinſecos, tum extrinſecos ſuſcitare valet, quos in rerum naturâ, & ſecundùm naturam, & præter naturam quotidiè obſervamus. Atque adeo, poſitâ in rerum naturâ materiâ fluidâ, poſitoque motu Solis in gyrum per Orbem univerſum, facilè percipere, atque explicare poſſumus generationes omnes, corruptiones, affectiones, & proprietates naturales mixtorum naturalium, dummodo tamen ſint mixta phyſica inanimata, cogitationis videli-

(a) *lib. 4. tex. 46.*

licet, & ſenſus omnino expertia, quin diutiùs ad virtutes confugiamus occultas, ad proprietates ſympathicas, atque antipathicas, & reliqua, quæ ſunt reverà in Accademiis tutiſſimum ignorantiæ aſylum. Quamobrem, exiſtant quamvis in rerum naturâ quatuor Veterum, Chymicorum quinque, ac penè innumera Atomiſtarum elementa, ea nequaquam elementa reverà habenda ſunt, quum non ſint corpora ſimpliciſſima, & nonniſi per motum alterius materiæ ſimplicioris concitatiſſimæ, cujus ope vel ipſa agunt elementa, qualitates ſuas exerere, atque exercere valeant. Quæ de elementis hactenus expoſuimus, ſi quis accuratè perpendat, æquè ac intimè percipiat, ſi tamen reliquas omnes Philoſophiæ partes optimè calleat, citra negocium per quam facilè, & luculenter, nonmodò haurire poterit cauſas univerſas qualitatum, actionum, item et affectionum omnium, quæ in corpore humano, quatenus materiale eſt, contingere ſolent; verùm etiam ea dilucidè exponere ad mentem tum Veterum, tum Recentiorum, tum Chymicorum, qui in pleriſque quæſtionibus, verbis profectò potiùs, quàm re non cohærere videntur.

Menshominis, licèt incorporea, neceſſe eſt, ut in corpore humano, quod informat, agat per organa corporea.

Diximus *quatenus materiale*, quatenus videlicet vitam habet materialem, atque omnino corpoream ab actione organorum materialium. Etenim quatenus vivens, & agens quoque ope Mentis incorporeæ, quæ illud animat, informatque, neceſſe eſt, ut præter motum materiæ, ponamus in homine cogitationes quoque prorſus incorporeas; quæ in ejus Mente excitantur incorporeâ, in eâ nempe formâ hominis prorſus incorporeâ; quæ, utpote corpus informans humanum materiale, debet quoque, utì palam fecimus in animadverſionibus præſertim noſtris metaphyſicis, in eodem corpore humano, & cum eodem corpore vitam habente, per organa ejuſdem corporis agere &c. ANI-

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

QUum adinvicem varia in unum congregentur elementa, ita tamen, ut ex mutuâ eorum unione corpus aliquod exurgat, in quo elementorum qualitates mutuò alterentur, id corporis *mixtum* propriè nuncupatur. Unio elementorum præfata *alteratorum* propriè dicitur *mixtio*. Quocirca appoſitè Ariſtoteles (*a*) mixtio eſt, inquit, *miſcibilium alteratorum unio*. Miſcibilia ſunt elementa, quæ in mixtione verâ alterentur, neceſſe eſt. Quandoquidem unio plurium ex. gr. ſeminum, quæ denuò ſecerni poſſunt, vocatur *appoſitio*; non ſecus ac aquæ, vinique permixtio in vaſe, nuncupatur *confuſio*; eoquòd, licèt impoſterum vinum ab aquâ ſecernere non valeamus, novam tamen formam in hujuſmodi mixtione minimè ſibi comparant, adeo ut tertium quid ex eâ conſurgat, quod neque vinum, neque aquam ſapiat. Hinc mixtio, penes Chymicos, qui nullam in elementis admittunt veram alterationem, *eſt unio naturalis ſpiritus*, *ſalis*, *ſulphuris*, *aquæ*, *ac terræ*. *Naturalem* dicunt, ut ab appoſitione, & confuſione diſtinguatur mixtio, quas appellant mixtiones *artificiales*, *accidentales*, *extrinſecas*. Quid ſit reverà mixtio penes Chymicos.

Hoc poſito, liquet primò in mixtione elementa eſſe debuiſſe contraria; ſecus enim ſeſe mutuò alterare, & quodammodo deſtruere nequaquam poſſent. Liquet ſubinde, generationem a verâ mixtione differre tantùm ſecundùm magis, & minùs, nempe gradibus, quamvis affirment Peripatetici priſtinam elementorum formam remanere in mixtione, ſed valdè alteratam; in generatione omnino corruptam, ut nova adveniat. Hinc vulgatum illud penes Phyſicos: In quo diſtet generatio a verâ mixtione.

(a) 1. *de Generat. Cap.* 10.

corruptio unius, eſt generatio alterius; quum generatio reverà nil aliud ſit, penes nos, quàm major elementorum in mixtis alteratio. Hinc corpora mixta propriè dicuntur lapides, qui quamvis, vel penes nos, per digeſtionem alimoniæ cujuſdam intus influentis incrementum ſibi ſuſcipiant, in iis tamen terra ex. gr. compacta, maximam, ſaltem ratione ſenſuum noſtrorum, non ſubit alterationem. Plantæ contra, frondes, flores, fructus in arboribus &c., eoquòd in iis eò perveniat elementorum alteratio, ut priſtinâ eorum formâ prorſus deletâ, novam acquirant, utì declarant ſenſus, propriè nuncupantur *corpora generata*, ſive *mixta generata*. Quamobrem corpora mixta dici quoque poſſunt terra hæc noſtra ſenſilis, aqua, aer craſſus, atque ignis hic noſter materialis; quæ, quamvis materiam præ cæteris ſapiant elementorum, a quibus denominari ſolent, nihilominus haud ſunt corpora ſimplicia; aliis ſiquidem congregantur elementis, ut patet ex Phyſicâ.

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula I.

FIGURA I.

Indicat Muſculi partes exteriores.

F G C Muſculus biceps cubiti flexor
G C Tendines
G Venter, ſive caro
F Caput
C Cauda

FIGURA II.

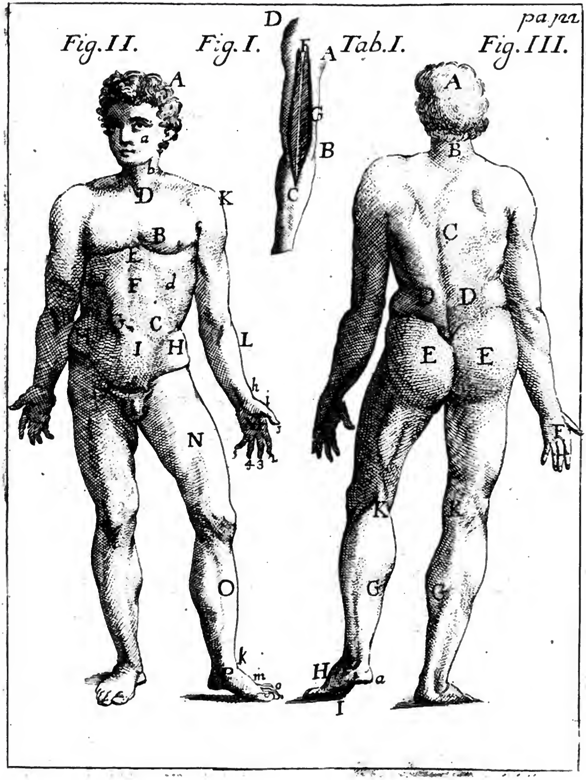
Indicat partes exteriores Corporis humani anterioris.

A Caput
B Thorax
C Abdomen
a Facies
b Collum
D Jugulum
E Scrobiculum cordis
c c Axillæ
F Epigaſtrium
d d Hypochondria
G Regio umbilicalis
H H Ilia
I Hypogaſtrium
e Regio pubis
ff Inguina
g Pudendum
K Humerus
L Cubitus
h Carpus
i Metacarpus
1. 2. 3. 4. 5. Digiti
M Vola manus
N Femur
O Tibia
k Tarſus
m Metatarſus
o Digiti
P Malleolus internus

FIGURA III.

Indicat partes exteriores Corporis humani poſterioris.

A Calvaria
B Cervix
C Dorſus Pectoris
D D Lumbi
E E Nates ſive clunes
F Dorſus manus
G G Sura
H Dorſus pedis
I Planta pedis
K K Poplites
a Calcaneus
b Malleolus externus.

Fig. II.
Fig. I.
Tab. I.
Fig. III.

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula II.

FIGURA I.

Indicat oſſa anteriora Scheleti humani.

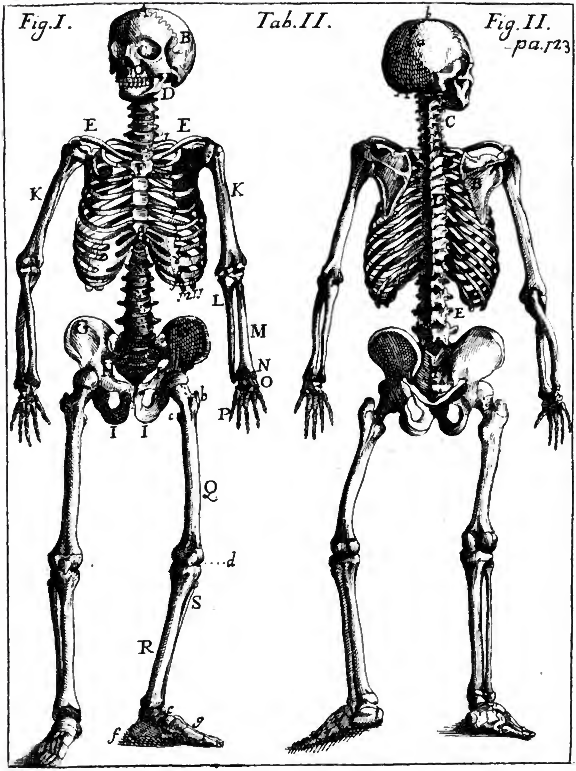
A Os Frontis
B Oſſa temporum
C Maxilla ſuperior
D Maxilla inferior
E E Claviculæ
F Sternum
1.2.3.4.5.6.7. Coſtæ legitimæ
8.9.10.11.12. Coſtæ ſpuriæ
a Cartilago enſiformis
G G Oſſa ilium
H H Oſſa coxendicis
I I Oſſa pubis
K Humerus
L Cubitus, ſive focile majus
M Radius
N Oſſa carpi
O Oſſa metacarpi
P Oſſa digitorum
Q Oſſa femorum
b Rotator major
c Rotator minor
d Rotula, ſive patella
R Tibia
S Fibula
T Os Sacrum
e Oſſa tarſi
f Oſſa metatarſi
g Oſſa digitorum

FIGURA II.

Indicat Oſſa poſteriora Scheleti humani.

A Occiput
a Sutura lambdoidea
b Sutura Sagittalis
B Scapulæ
C Vertebræ cervicales
D Vertebræ dorſales
E Vertebræ lumbares
F Vertebræ oſſis Sacri.

Fig. I. Tab. II. Fig. II.
pa. 123

Digitized by Google

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula III.

Clarè indicat Auriculas, & Ventriculos cordis ſectos, & adapertos, necnon etiam motum ſanguinis per univerſum corpus.

A Ventriculus cordis ſiniſter

B Locus, qui indicat ejus orificium

CCCCC Truncus arteriæ aortæ

DDD Rami ejuſdem, ideſt ſuperiores, & inferiores

EE Rami venæ cavæ, ideſt ſuperior, & inferior

F Auricula dextera ſecta

G Ventriculus dexter, qui meliùs occurrit in ſequenti tabulâ

H Arteria pneumonica ſecta

II Rami ejuſdem

K Truncus venæ pneumonicæ

LL Rami ejuſdem

M Auricula cordis ſiniſtra

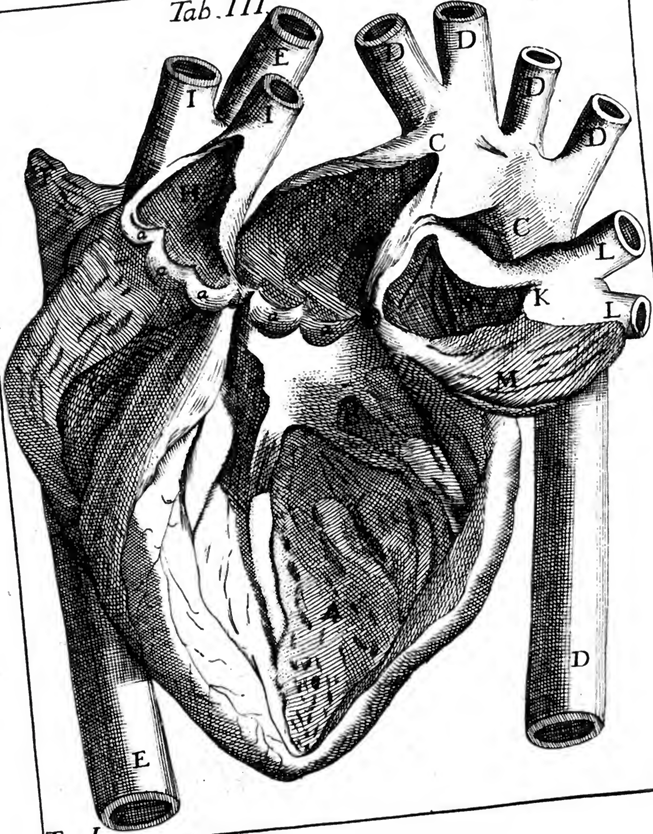
N Ejus cavum adapertum

O Locus, qui indicat ejus orificium

aaa Valvulæ Sygmoides

Sanguis a Ventriculo cordis A *ſiniſtro per orificium* B *ingreditur truncum* CCC *arteriæ aortæ. Exinde per ramos* DDD *effunditur per univerſas regiones corporis humani. Ex quibus refluit per ramos* EE *venæ cavæ in truncum communem ejusdem venæ cavæ, qui evomit eundem ſanguinem in auriculam cordis dexteram* F. *Vnde per ejus orificium defluit in Ventriculum* G *dexterum ejuſdem cordis. Ab hoc per arteriam pneumonicam* H *effunditur per univerſam pulmonum ſubſtantiam, a quâ per truncum* K *venæ pneumonicæ remeat in auriculam ſiniſtram* M. *Exinde per orificium* O *deſcendit in Ventriculum cordis ſiniſtrum* A; *a quo iterum per truncum arteriæ aortæ, & ſic deinceps.*

Tab. III.

Digitized by Google

Digitized by Google

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tabula IV.

Quæ clarè indicat eadem in eodem corde, alio modo introſpecto.

A Ventriculus cordis ſiniſter

B Locus, qui indicat ejus orificium

CCCCC Rami arteriæ aortæ, ideſt ſuperiores, & inferiores

DD Rami venæ cavæ, ideſt ſuperior, & inferior

E Auricula dextera ſecta

F Ejus cavum adapertum

GGG Ventriculus cordis dexter

H Arteria pneumonica ſecta

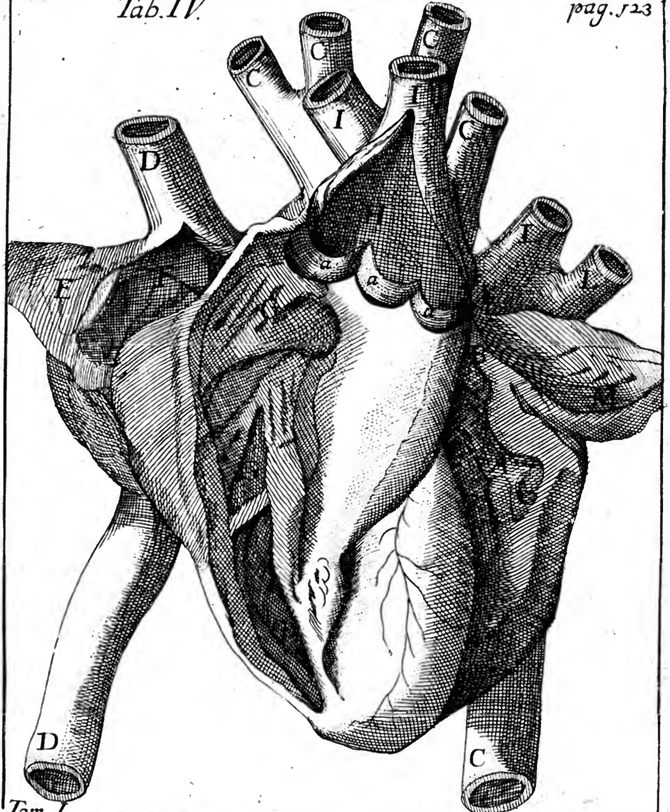
II Rami ejuſdem

K Truncus venæ pneumonicæ

LL Rami ejuſdem

M Auricula ſiniſtra ſecta

a a a Valvulæ Sygmoides.

C
C
C
I
I
C
D
E
a
a
D
C

LIBRI PRIMI

SECTIO SECUNDA

De Febribus, aliiſque Morbis, qui afficere ſolent ſanguinem, unà et cor.

CAPUT I.

De Febribus in genere.

Quum nihil aliud eſſe videatur *Febris*, quàm *calor naturalis in corpore humano vivente præter naturam ſive adauctus, ſive imminutus, vitio quodam, quod pravam inducit ſanguinis fermentationem*, ut febris natura, ejuſque ſymptomata luculenter innoteſcant, quicquid de triplici ſanguinis motu per meatus ſanguiferos corporis humani viventis in præcedentibus innuimus, hìc mente imprimis recolendum eſt; qui utì diximus, triplex eſt: *fluoris*, *fermentativus*, *localis*, ſive *progreſſionis*; etenim febris, triplicem quamvis motum iſtum afficere quodammodo ſemper ſoleat ſaltem non directè, directè tamen, ut ex dicendis haurire quiſque poterit, nonniſi motum ſanguinis fermentativum afficit; quod, ut magis eluceſcat, conditiones ſingulas, quibus febris definitionem expoſuimus, ſingillatim perpendere juvat. Et primò febrem ideo *calorem* eſſe affirmavimus in corpore humano vivente præter naturam ſive *adauctum*, ſive *imminutum*, quia in febribus pleriſque, calor quamvis augeatur, negare tamen minimè poſſumus, vel in febribus quandoque, in iis nimirum,

Febris definitio.

 quæ

quæ *frigidæ* propterea nuncupantur, a principio ad finem calorem naturalem præter naturam imminui. Quinimmo et febres ipſæ, in quibus calor proceſſu temporis augetur, non raro prævio rigore, utì docet experientia, ſuſcitantur.

Declaratur definitio febris præallata.

Dicimus præterea *humorum vitio*; calor quippe neque augetur in febribus, neque imminuitur, ut ita dicam, *ab extrinſeco*, quemadmodum fit, quum foco v. gr. aſſidemus, neque a chylo optimi ſucci, ac fervido, neque a gelidis potionibus, neque ab aere extrinſeco; verùm oritur a pravâ quadam fluidorum alteratione, ſive corruptelâ, quæ pravam ſanguinis fermentationem procreat; ſiquidem optima ſanguinis fermentatio, quemadmodum calorem naturalem inducit, ita quoque prava ejuſdem ſanguinis fermentatio calorem præternaturalem in corpore humano vitam habente inducat, neceſſe eſt.

Sanguis eſt, qui in febribus, ex noſtrâ ſententiâ, primariò afficitur.

Ex quibus patet, partem in febribus primariò affectam *ſanguinem* eſſe; qui profectò affici poteſt vitio, tum ſui, tum reliquorum fluidorum: lymphæ videlicet, ſucci nervei, vel ſpirituum animalium, æquè ac vitalium, chyli, bilis, ſucci pancreatici &c., necnon et quandoque vitio item partium ſolidarum, in quibus non ſemel humores ſtagnando corrumpuntur, atque in gyrum cum ſanguine poſtmodum effuſi, fermentationem febrilem ſuſcitant; utì contingere quotidie ſolet in tumoribus, qui ſuppurant, ulceribus, vulneribus &c. Hinc illud Hippocratis (a) *dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm jam confecto*.

Præter ſanguinem in febribus, ſecundariò tamen, reliqui afficiuntur humores cum partibus univerſis.

Dicimus partem in febribus *primariò affectam* ſanguinem eſſe; etenim ſi unà cum ſanguine in febribus contingat, ut reliqui quoque afficiantur humores, item et organa ferè univerſa, & cor præ cæteris, arteriæ, & ner-

(a) *Sect.* 2. *Aph.* 47.

nervi, id fit *ſecundariò*, eoquòd ſanguis pridem alteratus, & præter naturam ſive fervidus, ſive frigefactus, reliquos humores coinquinare, item et organa lædere debeat.

Quod quum ita ſit, ſigna febris diagnoſtica deſumenda veniunt ab alteratione, quæ provenit in corpore humano, & ab eodem ſanguine, qui in vaſis ſanguiferis pravè fermentatur, & a cæteris partibus, tum fluidis, tum ſolidis, quæ in eodem corpore humano vitam habente, ob pravam ſanguinis fermentationem, alterari, & lædi debent. Quocirca febris indicia primaria eſſe ſolent calor præter naturam aut adauctus, aut imminutus. Secundaria pulſus præter naturam immutatus, virium defectus, pandiculationes, oſcitationes, cephalalgia, artuum, lumborumque dolores utplurimùm vagantes, nervorum permoleſtæ irritationes, rigores cutanei, appetitus dejectus, nauſea, quandoque vomitus, urinæ non congruæ, & reliqua; quæ, quamvis in febribus non æquè ſemper reſpondeant, neque febres tantummodo comitentur, in febribus tamen examinanda, ac ſedulò in ægrotantibus perquirenda ſunt, quoniam per fermentationes febriles, aut proximè, aut remotè in corpore humano, dum vivit, utplurimùm excitantur. Diagnoſis.

Cauſam febrium proximam univerſalem efficientem ex iis, quæ ante jam diximus, patet, vitium eſſe ſanguinis, quod pravam ſanguinis fermentationem peperit. Quia autem ſanguinis fermentatio, utì monuimus, ſuſcitatur per materiam *primi generis*, ſive *primi elementi*, quæ ſola per meatus minimorum ſanguinis maſſam componentium evagatur, inferre debemus, vitium ſanguinis præfatum, quod febrem ſuſcitat, ſitum eſſe præſertim in humore quodam, ut ita dicam, heterogeneo, qui meatus minimos præfatos Cauſæ.

tos immutare ita valeat, ut plus, vel minùs, quàm par eſt, ad fermentationem naturalem inducendam, excludatur materia *ſecundi generis*, ſive *ſecundi elementi*; quæ, utì ex Phyſicis habemus, maximum motum, maximum momentum, maximamque celeritatem in æthere compeſcit materiæ primi generis &c. Humor autem heterogeneus, extraneus, ut ita dicam, ſive non congruus, qui *fermentum febrile* appellari poteſt, aut generatur in eâdem ſanguinis maſſâ, aut per meatus, ſive ſpiracula cutis, aut per pulmones unà cum aere inſpirato, aut per ductus lacteos vaſa ingreditur ſanguifera. Quapropter cauſa febrium remota præcedens, ſive *procatarctica*, educenda eſt potiſſimùm a qualitate, & quantitate *ſex rerum nonnaturalium*, quibus, aut utimur, aut quandoque potiùs abutimur.

Prognoſis. Prognoſis deſumitur in febribus a temperamento ægrotantis, a naturâ caloris febrilis, tum exterioris, tum etiam interioris, a qualitate, & quantitate pulſus, item et urinæ, a ſanguinis inſpecti conſtitutione, necnon et a varietate, atque intenſione reliquorum ſymptomatum, quæ in febribus contingunt; de quibus tamen omnibus ſuo loco ſingillatim dicendum, ubi de febribus ſingulis ex profeſso acturi. In genere tamen adnotandum, ſevo ſcatentes febribus ardentibus longè minùs lædi, cæteris paribus, quàm graciles, & macilentos. Sevum enim uno eodemque tempore, quo ſolvitur, &, ut ita dicam, funditur ob excandeſcentiam febrilem, a ſanguine præterlabente abſorbetur, atque adeo oleoſitate ſuâ tantum ſanguinis fervorem lenire, ac blandè compeſcere valet. Pulſus magnus in principio plerùmque bonus, & quò major, eò melior habendus. Contra, quum imbecillitatem præſeferat, eoquòd vires tum indicet maximè fractas, dubii eventus exiſtimandus. Intermittens, niſi unà, et val-

et valdè debilis ſit, non peſſimus habendus. Symptomata in febribus, licèt ingraveſcant, cum pulſu tamen magno, atque æquali, meliora ſunt, quàm leniora cum pulſu parvo, & inæquali. Urina turbida, nihil in matulâ deponens, magnam in febribus humorum perturbationem declarat. Quò tenuior, & rubicundior, eò pejor. Quandiu cruda, tandiu ſuſpecta. Quò major, vel minor ex indiciis apparet ſanguinis perturbatio, eò quoque magis, vel minùs anceps haberi debet febris. *Autumnales longæ* utplurimùm, *aut mortales*, tum maximè, quum ſymptomata ingraveſcant. Id profectò ob ſpirituum animalium, atque vitalium, quos calor æſtivus pridem diſſipavit, inopiam.

Curatio diætetica.

Non ſecus ac in cæteris affectionibus, ita et in febribus, ut methodicè curentur, ex triplici fonte, *diætetico* nimirum, *pharmaceutico*, ac *chirurgico* elicienda ſunt præſidia medica. In diætâ id præ cæteris obſervandum in genere, ratione victus ex Hippocrate (*a*), quod *corpora impura, quò plùs nutries, eò magis lædes.* (*b*) *Si quis cibum febricitanti dederit, ut ſano robur, ſic laboranti morbus*; quandoquidem in febribus, organorum facultatibus enervatis, aut ſaltem immutatis, alimentorum copia neque digeri probè, neque extenuari, neque defœcari, neque commodè diſtribui poteſt. Habenda tamen ratio eſt temperamenti, regionis, anni temporis, ætatis, febriſque naturæ, de quibus univerſis ſuo loco dicendum. Interim de diætâ in febribus, ex eodem Hippocrate (*c*), id in genere adnotare juvat primò, quod *victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris, & aliis, qui tali victu uti conſueverunt*; fluida nempe alimenta longè faciliùs concoquuntur, citiùs, citraque magnum laborem ſolidas partes, æquè ac fluidas corporis humani viventis reficiunt.

(a) *Aph.* 10. *Sect.* 2. (b) *Aph.* 68. *Sect.* 7. (c) *Sect.* 1. *Aph.* 16.

ciunt. Secundò, quod *in acceſſionibus abſtinere oportet, nam cibum darè, nocuum eſt; & quibus per circuitum fiunt acceſſiones, in ipſá acceſſione abſtinere oportet*; (*a*) in acceſſione enim cibus ingeſtus organa jam labefactata, magis adhuc defatigat, atque adeo febricitantem magis quoque lædit. Obſervamus tamen bilem nonnullis, aut reliqua viſcerum fermenta in acceſſionibus ita exaltari, ut nonniſi aliquid vel in ipſa acceſſione in refectionem iis propinetur, adeo laborent, ut ſyncopæ frequentiſſimæ ſuperveniant, aliaque peſſima ſymptomata, non ſine maximo vitæ febricitantis diſcrimine. Ratione motus, & quietis, motus nimius, exercitatio videlicet membrorum nimia, diſſipat nimis partem fluidorum volatiliorem, ac propterea organorum facultates magis, magiſque enervat. Quies contra, ſi nimia ſit, efficit, ne ſanguinis recrementa debitè per glandulas excernantur, quæ propterea in vaſis intus cumulata fermentationem febrilem magis adhuc fovent. Quicquid innuimus de motu, & quiete, idem fermè dicendum de ſomno, vigiliiſque. Animus, quantùm fieri poſſit, vacans a curis univerſis hilaritatem ſervet. Hilaritas quippe ſola febres quandoque, contumaciſſimas licèt, extinxit.

Curatio pharmaceutica, item et chirurgica.

In Pharmaciâ febricitantes omnes, ubi ſaltem febre laborant calidâ, humectare, & refrigerare debemus: *omnis febris, qua febris humectatio, ac refrigeratio remedia ſunt* ex Galeno (*b*). Præmiſſis itaque, ſi tamen conveniunt, lenibus purgationibus, aut clyſteribus ſimplicibus, quibus blandè ſolvatur alvus, iis potiſſimùm, qui aut edaces ſunt, aut alvi adſtrictionem patiuntur, aut repletione nimiâ laborant, propinandæ ſunt potiones copioſæ refrigerantes idoneæ, de quibus omnibus ſuo loco inferiùs. In Chirurgiâ, æſtui febrili ſe-

(a) *Sect. 1. Aph. 11.* (b) *Meth. med. lib. 9. cap. 14.*

ſedando, an ſanguinis miſſio conveniat, in quibus, & quando opportunè conveniat, id quoque de febribus ſingulis ſermonem in ſequentibus habentes, quantâ valeamus induſtriâ, protulimus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Comparantur aliorum de febre cum noſtrâ definitiones.

DEfinitionem, quam de febre tradidimus, ſi quis accuratè perpendat, longè ſatiùs per eam, febris naturam propriè, ac clarè circumſcriptam nos expoſuiſſe ſibi ſuaſum iri non diffidimus, Dialecticâ dummodo probè inſtructus, rectè definiendi, deſcribendique genuina calleat præcepta; quàm, ſi aut cum Hippocrate, aut cum Galeno quis dixiſſet: *converſionem eſſe nativæ caliditatis in igneam naturam*; aut cum Avicenna: *calorem eſſe præternaturalem in corde accenſum, & mediantibus ſanguine, & ſpiritibus, per arterias, & venas in totum corpus diffuſum*; aut cum Williſio: *motum eſſe inordinatum ſanguinis, ejuſque nimiam effervescentiam cum calore, ſiti, aliiſque præterea ſymptomatibus, quibus æconomia naturalis variè perturbatur*; aut, non ita pridem, cum ipſo Bellino: *vitium eſſe ſanguinis, aut in motu, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in horum aliquibus, aut in omnibus*; omnes quippe ſuperiùs allatæ definitiones, tantorum Virorum cum veniâ dixiſſe liceat, vel planè obſcuræ ſunt, vel falſæ, vel ſaltem non propriæ, eoquòd ſolis febribus nonmodò conveniant, verùm et ad alias extendantur affectiones.

ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

Quid ſint ſigna, eaque in ſuas claſſes diſtribuuntur.

S*Ignum* dicitur *quicquid rem aliquam ſignificat*, ſive *quicquid evidens eſt, cujus ope res aliqua occulta quodammodo educitur*; quamobrem in Re medicâ, in eâ videlicet Medicinæ parte, quam *Semioticen* appellavimus, ſignum vocamus *quicquid, aut declarat, aut notum facere valet ea, quibus indigemus in medendi methodo, ut dignoſcamus, an corpus humanum vivens ægrotet, cujus generis ſit affectio, quâ ægrotat &c.* Hinc alia dicuntur *ſalubria*, alia *inſalubria*, alia *neutra*, utpote quæ, vel ſanitatem indicent corporis humani viventis proſperam, vel adverſam, ſive morbum, vel neutram ejuſdem corporis diſpoſitionem, quam ut poſſibilem profert Galenus. Rurſus alia vocantur *pathognomonica*, ideſt *morbum indicantia*. Alia *ſynedrevonta*, nimirum *aſſidentia*. Pathognomonica morbum indeſinenter comitari ſolent; cum eo quippe incipiunt, augentur, imminuunturque, uſque dum tandem deficiant; ideoque morbi eſſentiam propriè commonſtrare valent. Synedrevonta morbis non cohærent neceſſariò, neque eorum indicant eſſentiam; verùm indicant potiùs quicquid affectionibus evenire ſolet per accidens, ratione ſcilicet, tum *magnitudinis*, tum *indolis*, tum *eventus*. Signa hæc prodeunt utplurimùm proceſſu morbi; quocirca nuncupantur quoque *epiphænomena*, nimirum poſt apparentia, *epigenomena*, hoc eſt poſt genita. Præterea alia eorum præſentem indicant corporis humani viventis ſtatum, dicunturque *diagnoſtica*, ſive *demonſtrativa*. Alia prænunciant futura, dicunturque *prognoſtica*. Alia præterita commemorant, dicique ſolent *commemorantia*, ſive *anamne-*

ſti-

ſtica, quæ tamen paſſim, tum ſub diagnoſticis, tum ſub prognoſticis comprehenduntur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſint cauſæ; eæque in ſuas claſſes diſtribuuntur.

QUicquid morbis excitandis quomodocumque, aut confert, aut conferre valet, id *morbi cauſa* dicitur. Hinc aliæ dicuntur *per ſe*, aliæ *per accidens*. Per ſe dicitur, quum agit primò tanquam cauſa efficiens, ratione illius, quam producit affectionem; ut *ſcammonium* ex. gr., quod, calidiſſimum licèt cenſeatur, bilem nihilominus, penes Galenicos, calidoſque humores egerit: tanquam cauſa *per ſe*, viſcera impensè præter naturam calefacere valet, eorumque inflammationes inducere: eadem contra viſcera, tanquam cauſa *per accidens*, humores calidos educendo, poteſt quandoque præter naturam refrigerare; ideoque tanquam cauſa per accidens idoneum cenſeri poteſt *ſcammonium*, hepatis ex. gr. intemperiei frigidæ, & ſiccæ pariendæ. Præterea, modò appellatur *cauſa principalis*, modò *adjuvans*, modò *ſine quâ non*. Principalis eſt, quæ affectionem proximè producit, quæque ſola eam inducere valet. Adjuvans eſt, quæ ſola quamvis affectionem non inducat, aliis tamen, ut inducatur, auxiliatur; requiritur nimirum tanquam conditio neceſſaria. In *tumore* ex. gr., qui ob contuſionem extrinſecùs intumeſcit, tubuli contuſi, & labefactati, partem affectam licèt non attollant tanquam cauſa efficiens, ſunt tamen veluti conditio perquamneceſſaria, ut pars affecta in tumorem attollatur; quæ profectò in iis circumſtantiis neutiquam attolleretur, atque intumeſceret, niſi in tubulis læſis humores ſtagnando concreſcerent, eorumque propterea parietes ex interioribus versùs exteriora

in omnem dimenſionem propellerent. Rurſus dici poteſt modò *proxima*, modò *remota*, prout vel proximè, vel remotè morbos inferat. Item modò *exterior*, modò *interior*. Exterior, vel eſt neceſſaria, vel nonneceſſaria. Cauſæ exteriores neceſſariæ ſitæ ſunt in vitio quodam, ſive abuſu ſex rerum nonnaturalium, de quibus ante jam diximus; quæ, quum benè ſe habeant, & quum iis probè, ac opportunè utamur, morbos quamvis non inferant, neceſſariò tamen quodammodo afficere debent corpus humanum vivens, quod ſecus vivere diù nequaquam poſſet. Non ita ex. gr. lapidis ictus, viperæ morſus, & reliqua, quæ, quum ſint fortuita, inter cauſas morborum exteriores nonneceſſarias recenſentur. Cauſæ interiores, quæ videlicet, in receſſibus corporis humani viventis deliteſcentes, ſenſibus haud quaquam obverſantur, ſed per ſimplices conjecturas deprehenduntur, ſunt vel *antecedentes*, vel *conjunctæ*. Antecedentes movent conjunctas, ut affectionem proximè pariant. Quocirca in tumore præter naturam ſine causâ manifeſtâ extrinſecùs exorto, humor, qui ad partem confluit affectam, priùs quàm ibi ſtagnet, cauſa antecedens eſt. Humor ſtagnans, qui jam confluxit, & qui tumorem proximè producit, cauſa conjuncta vocatur. Id de cauſis quoque exterioribus, quæ propterea exteriores conjunctæ nuncupantur, tum, quum morbum proximè pariant, dicendum eſt. Telum ex. gr. quod vulnus inflixit, ratione vulneris inflicti, eſt cauſa externa conjuncta. Cauſæ exteriores antecedentes paſſim in Re medicâ vocitantur *procatarcticæ*, ideſt *præincipientes*. Cauſa conjuncta, vel *ſimpliciter conjuncta eſt*, vel *continens*. Conjuncta ſimpliciter eſt, in exemplo ſuperiùs allato, telum vulnus infligens, quo poſito ponitur et vulnus, eoque tamen ablato, vulnus haud aufertur. Continens eſt, quâ poſitâ, ponitur morbus, & ſub-

& ſublatâ, morbus, quem infert, aufertur. Calculus icc irco obſtructionem faciens in collo veſicæ, non injuriâ haberi poteſt veluti cauſa conjuncta continens interior, ratione ſuppreſſionis urinæ; quæ eo in caſu, ideo non egeritur, quia calculus reſiſtit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD SEMIOTICEN SPECTANTES.

EX ſignis prognoſticis, quæ uti monuimus, in morbis futura indicant, alia deſignant morbi *eventum*, an videlicet ad ſalutem, an ad interitum tendat. Alia *tempus eventus*, an brevi nimirum, an diù duraturus ſit. Alia *modum in eventu*, an ſcilicet quâ ſolvendus ſit criſi, ſi ad ſalutem; an quibus opprimi ſymptomatibus debeat æger, ſi ad interitum. Varia, ratione prognoſis, ſignorum genera.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUicquid cauſa morbi in corpore humano ægrotante, præter morbi eſſentiam, producit præter naturam, ſive moleſtum, dicitur ſymptoma, quod reverà nihil aliud eſt, quàm *accidens, ſive potiùs modus præternaturalis, ſive eſſentialis, ſive accidentalis, qui morbi eſſentiam inſequitur, & ſine eâ ſubſiſtere nequit.* Eſſentiam morbi inſequitur, aut prioritate tantùm *naturæ*, aut prioritate *temporis*, & *naturæ*, ſive aut proximè, aut remotè. Quamobrem triplex eſt ſymptomatum genus. *Actio læſa. Excrementorum vitium. Qualitas partium mutata.* Quid ſit ſymptoma.

ANI-

ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ.

Diſtribuitur medendi methodus in ſuas claſſes, in Diætam ſcilicet, Pharmaciam, & Chirurgiam.

MEdendi methodus, in quâ præſertim ſita eſt curatio therapeutica, apud Capivaccium, aliosque nonnullos Praxis Medicæ ſcriptores, eſt *Ars, quâ per indicationes inveniuntur auxilia, ut deperdita ſanitas corporis humani viventis reſtituatur*. Medicinæ pars, quæ de hac agit arte, Græcis *Therapeutice* nuncupatur. Indicatio, penes Practicos, eſt *oſtenſio auxiliorum, ſive potiùs agendorum demonſtratio*. Dicitur quoque *communitas*, item & *ſcopus*, quæ voces frequentiſſimè a Clinicis uſurpantur. Scopum tamen luculentiùs deſcribendum exiſtimamus, *perceptionem eſſe, ſive comprehenſionem juvantis ex indiciis in morbo deſumpti*. Quicquid percipitur juvans, vocatur *indicatum*; quæ indicant, dicuntur *indicans*. Nexus inter indicans, atque indicatum, vocatur *indicatio*. In tumore, qui præter naturam extuberat, habemus indicia humoris ſtagnantis; qui, ut curetur, reſolutionem indicat; ac propterea humor ſtagnans hoc in caſu indicans eſt. Reſolutio, ſive præſidia, quæ reſolvere debent, ſunt *indicatum*. Mutua connexio, quam inter humorem ſtagnantem in parte affectâ *reſolvendum* percipimus, & *reſolutionem*, ratione curationis, eſt quod *indicatio* dici debet. Auxilium, ſive præſidium idem fermè ſonat, ac ſi dicas *remedium*: id nimirum, quod ſanitatem, aut præſentem conſervare, aut amiſſam reſtituere valet. Ex triplici fonte deſumuntur auxilia. *Diætetico*. *Pharmaceutico*. *Chirurgico*. Diæta dicitur victus ratio, vivendi modus, ac lex, certa victus inſtitutio, & norma, non in ſolo cibo, potuque conſiſtens, verùm in omnibus aliis rebus nonnaturalibus dictis. Pharmacia hìc ſumitur pro eâ therapeutices,

ces, necnon etiam hygienes parte, quæ verſatur circa auxilia per os ſumenda; quæ vocantur quoque præſidia, ſive auxilia, ſive remedia interiora, atque univerſalia. Chirurgia propriè eſt ea pars tum hygienes, tum therapeutices, quæ rectam beneficio manus, equeac inſtrumentorum, pro ſanitate, vel conſervandâ, vel recuperandâ, nos docet adminiſtrationem. Hìc tamen ſumitur pro eâ Medicinæ parte, quæ verſatur in auxiliis exterioribus, partibus externis præſertim apponendis, ſive injiciendis, quæ propterea vocari quoque ſolent ***auxilia particularia, localia***, ſive ***topica***.

CAPUT II.

De Febre Ephemerâ.

Febres, aut continuæ ſunt, aut intermittentes, aut continuæ intermittentes, quæ *periodicæ* quoque paſſim nuncupantur. Continuæ diſtribuuntur in *Ephemeras, Acutas,* & *Chronicas.* Acutæ modò *benignæ* ſunt, modò *malignæ* &c. Febris Ephemera, ſive *Diaria*, *eſt febris quædam continua ſimplex, ſive benigna, quæ ſine periculo citiſſimè ſolvitur per circuitum utplurimum viginti circiter quatuor horarum.* Hinc dicitur *ephemera*, unius videlicet diei. Deſcriptio Febris Ephemeræ.

Febris ephemera ferè ſemper excitari ſolet præviâ quadam levi per cutim univerſam horripilatione; quam inſequitur calor febrilis, intenſus licèt, æqualis tamen a principio ad finem, nullo alio intercurrente paroxyſmo. Cutis præterea in febre ephemerâ affectis mollis, atque humida, ſive leniter madida tactui eſſe ſolet. Cæterùm reliqua omnia, quæ reliquis in febribus indiſcriminatim obſervamus ſymptomata, et febres ipſæ ephemeræ habere ſolent. Diagnoſis.

Fe-

Cauſa. Febrem ephemeram exoriri plerùmque obſervamus, præpeditâ recrementorum, ſive ſenſilium, ſive inſenſilium, per minimos cutis meatus, expiratione. Enim verò frequentes ſunt potiſſimùm tempore hyemali, ubi aer, flantibus præſertim aquilonibus, rigidior, ac gravior factus, validiùs comprimit cutem, ac in cute comprimit glandulas, earumque vaſcula excretoria, item & valvulas minimas, ac meatus minimos, in quibus ſiſtit minimorum effluvia expiranda; quæ in maſſam iccirco ſanguinis retrogreſſa pravam ſanguinis inducunt fermentationem: ideſt eam fermentationem, unde oritur ephemera; quæ haud ceſſat, niſi fermentum illud febrile non congruum, atque effœtum, ſive effervescendo abſumatur, ſive in ſudorem, aut in urinam excernatur, vel alio quovis pacto a reliquo ſanguine, ut ita dicam, deſpumetur. Nil mirum igitur, ſi ſuſcitetur ephemera, ſudore intempeſtivè præcluſo aut ſalivatione interceptâ, fluxuque compreſſo hæmorrhoidali &c. quæ non aliâ ex causâ febres haſce paſſim moviſſe deprehendimus.

Prognoſis. Febris ephemera, utì ex hactenus dictis hauriendum eſt, omni periculo vacare ſolet. Quinimmo, & ſponte, ut ita dicam, ſuâ procul ab omni operâ medicâ, ſive in ſudorem, ſive ſaltem in madorem ex cute univerſum, utplurimùm extenuatâ, reſolvitur. Non eſt tamen quod, & ob errores in victu, aliiſque rebus ad diætam ſpectantibus, & ob præſidia medica præpoſterè adhibita, tandem aliquando exulcerata degenerare non poſſit in *ſynochum putridam*, in *hecticam*, aliaſque graviores affectiones. Hinc, ne id ſuccedat, cautè ſemper incedendum.

Curatio. Quinimmo, quia ephemera, utì diximus, citiſſimè ſolvitur, ideo ſatiùs conducit ſemper ejus ſolutionem prorſus relinquere naturæ, ac temporis beneficio.

Aer,

Aer, quem reſpirare hoc in caſu debet æger, eligatur temperatus, & quantùm poſſit purus. Nocent inſolationes, balnea frigida, aer ventilatus, & reliqua, quæ, vel nimiùm movent, vel tranſpirationem ſiſtunt. Victus perquamtenuis ſit, concoctu facilis, atque humidus, quinimmo & plerùmque nullus. Potiones conveniunt potiùs tepentes, frequentes, & largæ; quæ propinari poſſunt ex aquâ ſimplici hordeaceâ, ſive mellitâ, ſive ſaccharatâ. Necnon etiam conveniunt decoctiones thè, caffè, infuſiones florum violarum, borraginis cum corticibus citri, ſive aurantiorum &c., quæ diaphoreſin, item et diureſin citra periculum blandè movere valent. Si adſit repletio, alvo præſertim ſuppreſsâ, injiciendi ſunt clyſteres, horis tamen opportunis, ſimpliciſſimi, ex eâdem aquâ hordeaceâ, modicè aut ſalitâ, aut ſaccharatâ, aut mellitâ, ſive ex decoctionibus emollientibus, ex jure, & ſimilibus, quæ ventrem leniter concitant, atque inteſtina fovent, humectantque. Defricationes quoque per cutim univerſam, & cucurbitulas leves membris extrinſecùs ubique defixas plurimùm idoneas febribus hujuſmodi mitigandis, ſolvendiſque exiſtimamus. Verùm enim verò, quandoquidem ad praxin medicam faciendam meliùs erudire nemo poterit Tyrones, quàm ipſa experientia, Rerum præſertim medicarum dux, & magiſtra, ad calcem ſingulorum capitum, hiſtoriam practicam exponendam ſuſcepimus; ut inde luculentiùs quiſque ſeligat quicquid practicè in eâ præſtare debeat affectione, quam clinicè tractare aggreditur, & quam pridem, theoricè tantùm, atque in genere, ut ita dicam, propoſuimus.

Hiſtoria I.

Quicquid, febri Ephemeræ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

Tityrus agreſtis ætatis ſuæ annum agens decimum circiter octavum corporis validi, modicæ ſtaturæ, non pinguis, neque macilentus, plethoricus tamen, Menſe Decembri venando plurimùm inſudans, ac ſudore repente præcluſo, febre ardentiſſimâ, prævio autem per artus præſertim, necnon etiam per dorſum, & lumbos, rigore, inde corripitur. Conqueritur in paroxyſmo de dolore capitis acuto, ac permoleſtâ temporum pulſatione, ſitique intensâ. Pulſum habet celerem, & magnum, cutem mollem, humidamque unà & cætera ſymptomata, quæ febrem ephemeram ex cutis conſtipatione, utì pridem expoſuimus, futuram fore, prædicere ſolent. Quamobrem niſi vehementiora ſubſequerentur, eam haud maximi fecimus; non deſperantes criſi quadam, ſive ſenſili, aut per ſudorem, aut per urinam, ſive ſaltem inſenſili per minimos cutis meatus erumpente, brevì ſolutum iri. Iccirco, ut a cibo prorſus per horas 24. ſeſe abſtineret æger, conſtituimus. Quinimmo, quia crapulis ante indulſerat, & alvus erat adſtricta, eam clyſtere blandè ſolvendam exiſtimavimus. Quocirca clyſterem ſimpliciſſimum ita præſcripſimus A. Et ad ſitim reſtinguendam, emulſionem hanc B, quam, ut ad libitum largè biberet, poteſtatem fecimus.

Itidem diaphoreſi tempeſtivè promovendæ, cutim univerſam, palmis oleo amygdalarum dulcium inunctis, ut leniter defricaretur, fecimus. Enim verò, eâ per vices largè hauſtâ emulſione, clyſtere unà et fœcibus abundè reſtitutis, ac univerſo corpore, ut ante jam innuimus, defricato, placidè obdormivit æger. Sudor per univerſum corpus erupit, & febris ante horam a morbi principio 18. planè ceſſavit. A ℞.

A ℞. *Mell. comm. unc.iiij. Sal. comm. dragm.ij. Aq. hord. q.ſ.m. pro clyſtere, ut m.*

B ℞. *Sem. melon. unc.ij. Aq.Nucer., ſive comm. lib.j. m. f. emul. S. A., & adde Syr. violat. violac.unc. ij. b., ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

IN pleriſque morborum quatuor diſtinguuntur tempora. *Principium. Augmentum. Status. Declinatio.* Principium nuncupatur quoque propriè *invaſio*, ſive *acceſſio morbi*. Augmentum dicitur quoque *exacerbatio morbi*. Status propriè vocatur *vigor morbi*, ſive paroxyſmus, a nonnullis quamvis promiſcuè dicatur *paroxyſmus* invaſio, item et *acceſſio*. Declinatio, quæ tamen utplurimùm deeſt in morbo lethali, qui multò ante plerùmque interimit, nuncupatur etiam *finis*. Id, nonmodò de morbis præcipuis, verùm etiam de ſymptomatibus nonnullis, & de ſingulis præſertim recurſibus, qui, aut periodicè, aut erraticè, aut alio quovis pacto in affectionibus potiſſimùm intermittentibus invadunt, dicendum eſt.

Quid ſit principium, augmentum, ſtatus, & declinatio morbi.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

CLyſter, *clyſterium*, *clyſma*, aut *enema*, nonniſi *injectionem*, ſive *ablutionem* in Praxi medicâ ſonant. Clinicè tamen uſurpatur utplurimùm pro injectione fluidorum in anum, ſive in inteſtinum rectum, beneficio fiſtulæ, aut tubi cujuſdam idonei. Alii dicuntur alterantes, purgantes alii; quibus addunt item et roborantes, ratione qualitatis rerum, quibus parantur. Nos autem eos diſtinguendos ſatiùs ducimus in emollien-

Quid ſit clyſter.

lientes, atque irritantes; in quibus id potiſſimùm adnotare juvabit; eos planè falli, qui, ut alvus validiùs purgetur, clyſterem emollientibus, unà atque irritantibus componunt, haud prævidentes, quicquid emollit, acrimoniam irritantis enervare; non ſecus ac quicquid irritat, vim non ſemel emollientem fruſtrari.

An per clyſteres nutriri, ac refocillari poſſit corpus humanum vivens.

Clyſteres in genere quò ſimpliciores ſunt, eò plerùmque validiores, citrà quamvis maximum ægrotantis incommodum alvum cieant. Quamobrem eos ex ſimplici aquâ hordeaceâ, ſive modicè ſalitâ, ſive mellitâ, ſive ſaccharatâ frequentiſſimè præſcribere conſuevimus, optimo ferè ſemper cum ſucceſſu. Præter clyſteres præfatos, habemus quoque clyſteres refrigerantes, anodynos, refocillantes, necnon etiam nutrientes. De clyſteribus anodynis id adnotemus præ cæteris oportet, opiata, doloribus inteſtinorum ſedandis, per clyſteres immiſſa, ſi doſin convenientem ſuperant, ſoporem quandoque lethalem intuliſſe. An verò liquor per clyſterem injectus refocillare, & nutrire poſſit, id hactenus incertum eſt. Quod refocillare poſſit utplurimùm probabile exiſtimamus. Quod poſſit nutrire, id maximas, penes nos, patitur difficultates, & quamvis omittamus, portionem ſaltem quandam tenuiſſimam fluidi illius, quod clyſtere impellitur in fiſtulam inteſtinorum, per vaſa lactea ex colo perduci in receptacula Meſenterii, ut ibi cum chylo immiſceatur; nihilominus rem perdifficilem ducimus, ut in alimoniam partium alendarum tranſire valeat, niſi in ventriculo priùs, atque in inteſtinis, ope ſuccorum digeſtionis, extenuatus ſit, alteratus, atque digeſtus; quod fieri nequaquam poteſt, niſi materia enematis ex inteſtinis craſſis transferatur in tenuja; quò ſanè, valvulâ Bauhini reluctante, transferri nequit.

quit. Et in volvulo, ſi clyſteres quandoque immiſſos nonmodò, verùm et fœces ipſas vomitu egeſtas obſervemus, id præter naturam, motu inteſtinorum periſtaltico inverſo, eveniſſe haud dubitandum.

Temporibus ferè noſtris a Recentioribus excogitatum quoque fuit inſtrumentum quoddam, quo, vel fumum tabaci in uſum clyſteris per anum ſibi quiſque commodè adhiberi, immittique poſſit, inteſtinorum doloribus contumacioribus, citò, blandè, ac opportunè ſedandis, diſcutiendiſque. Inſtrumenti hujuſmodi ſtructuram, formam, item et modum adhibendorum id generis clyſterum, fusè nobis deſcripſit Bartholinus (*a*); necnon et Federicus Dekkers. (*b*) Clyſter ex fumo tabaci per anum immiſſo.

CAPUT III.

De Synocho ſimplici.

Quum ultra ſpatium horarum 24. producatur febris continua benigna, quod nonrarò contingit, ſolvi nequaquam ſolet, niſi ad quartam, aut quintam, aut ſeptimam diem; quo in caſu, ſi intra terminos hoſce feliciter ſolvatur, propriè dicitur *Synochus ſimplex*. Sin autem eos prætereat, & ulteriùs perducatur, vocatur *Synochus putrida*, aut *fermentativa*. Definiri itaque poteſt Synochus ſimplex, *febrem eſſe continuam ſimplicem, ſive benignam, quæ utplurimùm, utpote benigna, ſine periculo efferveſcit, neque ultra diem ſeptimam producitur*. *Synochus* dicitur, quaſi continens, ideſt contiguum, ſive non intercisum. Hujus cauſam ſibi ſuadebant Majores in vaſis duntaxat contineri, atque humores propterea, ſolidis partibus planè illæſis, tantùm affici. Definitio ſynochi ſimplicis.

Sy-

(a) *Cent. 6. hiſt. anatom. 66.* (b) *Obſerv. ſuis pract. circa diuretica.*

Diagnoſis. Synochus ſimplex eadem ferè habet ſymptomata, quæ habere ſolet ſimplex ephemera. Synochus tamen ſimplex ſub veſperam plerùmque exacerbatur, atque a cibo ſumpto, quod de ſimplici ephemerâ haud obſervamus. Ideo ſub veſperam exacerbatur, quia aer veſpertinus craſſior, atque impurior factus, ſpiramenta cutis extrinſecùs plurimùm immutare, atque per pulmones inſpiratus maſſam ſanguinis intrinſecùs inficere valet. Neque mirari debemus, ſi chylus non procul a paſtu, rudis, indigeſtus, & crudus per ductus lacteos, & per thoracicum in vaſa ſanguifera proximè immiſſus, fermentationem ſanguinis naturalem magis, magiſque turbet, atque excandeſcentiam febrilem validiùs foveat.

Cauſa. Quum Synochus ſimplex nihil aliud ſit, quàm longior, & validior, ut ita dicam, ephemera, credendum eſt, vitium ſanguinis, quod pravam in febribus fermentationem inducit, majus eſſe nonnihil in ſynocho ſimplici, quàm in ſimplici ephemerâ, utpote quæ mitior, utì ante jam diximus, & brevior eſſe debeat.

Prognoſis. Synochus ſimplex, levis licèt, & ſine periculo plerùmque ſit, quum majori tamen periculo haberi debet, quàm ſimplex ephemera. Perſæpè ad quartam, ad quintam, & ad ſeptimam tendit diem, & nonniſi aut ſudore, aut urinâ, aut quandoque hæmorrhagiâ extenuatur.

Curatio. In Synocho ſimplici tenuis ſit victus, humectans, refrigerans, concoctuque facilis. Potiones largæ conveniunt, non ſecus ac in capite præcedenti ad ephemeram curandam propoſuimus; quinimmo, & quum ardor febrilis impensè urgeat, optimo cum ſucceſſu gelidas quoque ad nimium viſcerum æſtum febrilem compeſcendum ſubacidas non ſemel propinavimus. Ad ſordes ex meatibus primarum digeſtionum detergendas, necnon et ad inteſtina fovenda, abluendaque, clyſteres conveniunt refrigerantes, atque emollientes. In ple-

plethoricis ſanguinis miſſio haud negligenda, & tum, quum maximè, vel menſtrua ſuppreſſa, vel fluxum interceptum hæmorrhoidalem, vel ex naribus, ſubſequuta ſit ſynochus. Defricationes, cucurbitulæ, inunctiones, & fotus modicè tepentes, & reliqua exteriora, quæ cutim extendunt, atque emolliunt, ejuſque meatus explicant, opportunè adhibita, nonniſi plurimùm conferre valent.

Hiſtoria II.

Quicquid, Synocho ſimplici medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

DAmætas viator, vir ætatis annorum triginta, optimè conſtitutus, temperamenti, quod vocant calidum, & humidum, ſive ſanguineum, habitus plethorici, nonnihil pinguis, proceræ ſtatituræ, ac penè athleticus, qui ſanguinem floridum, ſtatis temporibus, ac propemodum periodicè vere quotannis ex naribus emittere conſuevit ad libram, & ultra, non ſine maximo œconomiæ animalis commodo. Menſe Aprili ſubdio equitans, aere ſereno, ac feriantibus ventis, ob Solis ardorem plurimùm inſudat. Propè veſperam, zephyro flante frigidiuſculo, ceſſat illico ſudor. Paulò poſt rigore quodam correptus, unà et doloribus per articulos potiſſimùm circumvagis, iter ſiſtit. In proximâ recumbit tabernâ. Rigorem, qui ad horam circiter duravit, inſequitur ardor febrilis, levis quamvis initio, vehementiſſimus exinde. Incœnatus obdormit inquietus, atque inſomniis exagitatus. De dolore capitis pergravi potiùs, quàm acuto, conqueritur expergefactus. Sitit, fauces quamvis, unà et linguam humidam habeat. Pulſus frequens eſt, æqualis autem, & altus. Urinæ ſanorum ſunt ſimiles. Facilè reſpirat. Congruè decumbit. Mollis, ac rore veluti quodam tenuiſſimo ſuperfuſa extrinſecùs deprehenditur cutis. Sub veſ-

veſperam, eâdem fermè horâ, quâ pridiè ſeſe manifeſtavit, exacerbatur febris. Poſtridiè diluculo nobis in Noſocomio ſeſe commiſit curandum. Pulſum iccirco, ſymptomata, æquè ac cauſas ſedulò explorantes, febrem, quâ Damætas laborabat, ſynochum fore ſimplicem non deſperavimus. Ad alvum itaque, quæ diù compreſſa fuerat, concitandam, clyſtere ſimplici immiſſo, libram circiter ſanguinis ex brachio confeſtim educendam duximus; atque horâ circiter a phlebotomiâ elapsâ, ut ſitim largè expleret, potionem hanc A frigidiuſculam præſcripſimus. Neque alio victu in refectionem bis in die utebatur, quàm ferculo ex hordeo, & pane in jure modicè ſalito, elixato, atque expreſſo, ovorum vitello ſuperaddito. Pro potu ad libitum ſorbebat, aut aquam ſimplicem hordeaceam, aut nucerianam, aut communem cum ſaccharo depurato, ſucco, & corticibus, ſive citri, ſive limonum non inſuaviter paratam. Siti hauſtibus reiteratis præſcriptæ potionis, expletâ, horis duabus circiter a ſanguinis miſſione placidè obdormivit. Longè meliùs ſeſe habere experrectus prædicabat. Enim verò febris inde in dies ſemper decreſcere cepit, donec eâdem in omnibus ab ægro ſervatâ methodo, ſudore uberrimo ſub finem a decubitu diei quartæ omnino evanuit.

A ℞. *Syr. de pom. unc. ij. de cort. citr. unc. j. Aq. Nucer., ſive font. puriſſim. lib. iv. Succ. limon. q. ſ. ad g. ſ. m. f. p., & largè bibat iterum, atque iterum, donec ſitis omnino reſtinguatur.*

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Conditiones in pulſu explorandæ.

NIhil aliud eſt pulſus in corpore humano vitam habente, quàm *cordis, arteriarumque motus ſenſilis, qui in organis ejuſdem corporis humani alterna-*

natur per ſyſtolen, *& diaſtolen*. Fit, ex Veterum ſententiâ, a facultate vitali, ut caloris nativi conſervetur temperies. Ex quo patet, cor, item et arterias eſſe pulſus inſtrumenta. Cauſæ autem pulſus efficientes eædem planè ſunt, quas, ratione motus cordis, arteriarumque, jam ante expoſuimus. Motus arteriarum, item et cordis præfatus ſenſilis, qui, neque in omnibus, neque idem ſemper eſt ſibi ſimilis vel in uno eodemque individuo, maximam pulſuum differentiam, ac varietatem, ſive *abſolutam*, ſive *reſpectivam* efficit; quæ, ut in praxi optimè diſtinguantur, exigunt, ut ratione eorum id hìc maximè adnotemus, quum pulſus non ſit reverà, niſi motus contractionis, atque expanſionis cordis, arteriarumque, quinque imprimis in eo expendere opus eſſe, *movens*, *ſpatium*, per quod fit motus, *tempus*, *quietem* inter unum, & alterum ictum, *inſtrumentum*.

Declarantur præfatæ pulſus conditiones.

Ictus propriè dicitur in pulſu motus arteriarum tactui in carpo præſertim occurrens. Quies appellatur intervallum, ſive temporis ſpatium, quod inter ictum utrunque intercedere ſolet. Ratione iſtorum, videlicet ratione ſpatii, pulſus ſimplex dicitur, *magnus*, diciturque *parvus*. Ratione temporis dicitur, aut *celer*, aut *tardus*. Ratione quietis, aut *creber*, aut *rarus*. Ratione momenti, quod ictibus exercet, aut *vehemens*, aut *debilis*. Ratione inſtrumenti, arteriarum nimirum, aut *durus*, aut *mollis*.

Magnus dicitur, qui ſpatium ſuperat motui arteriarum conceſſum a naturâ. Contra nuncupatur parvus.

Celer eſt, quum arteria pulſans brevi tempore ſpatium percurrit, ſeſe tum explicando, tum contrahendo. Contra vocatur tardus.

Frequens, ſive creber eſt, quum arteria brevi interpoſitâ pulſat quiete. Contra vocatur rarus.

Vehemens eſt, qui tangentes digitos validè ferit, & quodammodo reluctatur. Contra vocatur debilis.

Durus eſt, quum digiti tangentes arteriam in carpo duram quaſi, & reſiſtentem offendunt, quæ propterea haud facilè cedit. Contra vocatur mollis,

Quid ſit pulſus compoſitus, & præſertim intermittens.

Ex ſpeciebus pulſuum præfatis ſimplicibus, aliæ componuntur, quæ propterea dicuntur compoſitæ: magnus nimirum, & celer &c.: rarus, & debilis &c.: tardus, & rarus &c., & ſic de aliis. Ex quo patet pulſum ſimplicem componi quandoque poſſe. De iis tamen experientia, & uſus potiùs quàm deſcriptio, quantumvis ſcrupuloſiſſimè, ut ita dicam, exarata, Tyrones erudire poterit; quamobrem, ne tempus fruſtra teramus, brevì hìc tandem adnotandum ſupererit, pulſum intermittentem eſſe, quum arteria ita inter utranque pulſationem quieſcit, ut pulſatio una, duæ, vel tres &c. inter utranque deficere videantur; ſive, quum poſt unam, vel plures pulſationes intermiſſas iterum pulſare incipiat.

Quid ſit pulſus intercurrens, ſive intercidens.

Intercurrens, ſive intercidens vocatur, qui omnino intermittenti opponitur. In hoc ſiquidem inter utranque pulſationem plures aliæ diverſi, ut ita dicam, generis intercurrunt, quæ crebritatis inæqualitatem inducunt.

Quid ſit pulſus deficiens.

Deficiens nuncupatur, quum ictibus quibuſdam inæqualibus perceptis, planè deficere, & ceſſare videatur arteriarum motus; qui, ſi in priſtinum redeat, tales pulſationes inducit, quæ tum conſtituunt pulſum reciprocè deficientem. Neque aliud intereſt diſcrimen inter pulſum verè intermittentem, & reciprocè deficientem, niſi quod reciprocè deficiens poſt longum intervallum, quo pulſus omnino deficere videtur, iterum, ut ita dicam, reviviſcit. Intermittens autem poſt quatuor,

tuor, aut quinque ictus ad ſummum intermiſſos, revertitur.

CAPUT IV.

De Synocho putridâ, ſive fermentativâ.

Definitio ſynochi putridæ, ſive fermentativæ.

SYnochus, quæ *fermentativa*, ſive *putrida* nuncupatur, ideo id ſibi nominis a Majoribus comparavit, quia a putredine quadam ſanguinis fermenteſcente exoriri opinabantur. Nihil aliud eſt, quàm *febris continua, atque acuta, quæ cum periculo producitur, ob vitium humorum intenſius, quod validiorem propterea, diuturnioremque pravam inducit fermentationem, ac graviora iccirco infert ſymptomata.*

Diagnoſis.

In Synocho enim putridâ, calor, capitis dolor, & reliqua longè magis infeſta eſſe ſolent, quàm in ſynocho ſimplici. Pulſus inſuper variè micantem ſeſe perhibet. Genæ intensè rubent; necnon etiam maculis, quandoque et liveſcentibus, cutis univerſa ſuffunditur. Variæ ſunt urinæ. Alvi excrementa prætermodum graveolent. Non raro ſupervenit diarrhœa. Intumeſcunt hypochondria. Anxius quandoque fit æger, deliquiis cum ſudore frigido obnoxius &c., quæ omnia maximam œconomiæ animalis perturbationem præſeferunt.

Cauſa.

In hac, non ſecus ac in cæteris febribus, in quibus calor præter naturam intenditur ob pravam ſanguinis adauctam fermentationem, in cauſam adducere poſſumus quicquid non congrui, &, ut ita dicam, extranei maſſæ ſanguinis immixtum, eam ita inficit, turbatque, ut partes ſanguinis fermentativæ, quas, ratione fermentationis, *acidas*, atque *alkalicas* appellavimus, ſolutæ, ſuique juris propemodum factæ, parte præſertim olea-

 ceâ,

ceâ, atque balſaminâ, quam *ſulphuream* diximus, ſive abſumptâ, ſive præcipitatâ, ſive a reliquis prorſus extricatâ, liberè coeunt, atque adeo longè magis efferveſcunt. Ex quo, & calor præter naturam augetur, & cor irritatur, necnon etiam variæ fiunt ſeri, lymphæque fuſiones, ac variæ ſanguinis in tubulis potiſſimùm capillaribus congeſtiones; quæ præcordiorum anxietatem, deliquia, ſudores frigidos, ac maculas exteriores, hypochondriorum tenſiones &c. inducunt.

Prognoſis. Synochus putrida, quum in eâ, utì monuimus, œconomiæ animalis everſio longè major ſit, periculoſa ſemper habenda; eòque periculoſior, quò gravioribus ſtipatur ſymptomatibus. Solvitur perſæpè critico ſuperveniente ſudore, interdum urinâ abundè excretâ, nonrarò alvo ſolutâ, ac fœcibus copioſè egeſtis, quandoque hæmorrhagiâ, longè rariùs vomitu.

Curatio. Victus Synocho quoque putridæ curandæ, ut ſit idoneus, eligendus eſt tenuis, humidus, concoctuque facilis, & refrigerans. A ſordibus officinis digeſtionis detergendis,& tum quum maximè repletionis, & congeſtionis appareant indicia, conducunt clyſteres, item et purgantia leniora, quæ parare convenit floribus caſſiæ, electuariis lenientibus, ſyrupis roſaceis, infuſionibus ſenæ orientalis tartariſatis, in ſero præſertim caprillo &c., modò blandè, ac leniter alvum concitent. Si adſit plethora, ſanguis educendus; in quo tamen animadvertendum, an extent malignitatis indicia, ſiquidem hoc in caſu cautè admodum incedendum. Ad ſanguinis nimiam excandeſcentiam reprimendam conducunt decoctiones,æquè ac infuſiones ex floribus,herbis,&radicibus refrigerantibus,emulſiones ex ſeminibus ejuſdem generis,aquæ per deſtillationem elicitæ ex cichoreo,borragine, ſoncho, radicibus graminis &c. Plurimùm idoneum cenſemus quoque in hunc finem ſerum caprillum depura-

ratum, aquam, ſive nucerianam, ſive hordeaceam, ſive avenaceam, ſive alteratam per infuſionem corticum citri, & reliqua; quæ largè hauſta diluunt, ſolvuntque quicquid in Synocho putridâ pravam fermentationem excitaverit. Quinimmo, ſi calor febrilis magis magiſque adhuc intendatur, cum oris præſertim amaritudine, potiones nonnihil ſubacidas ad bilem coercendam feliciſſimo ſemper cum ſucceſſu propinavimus. Defricationes interim, cucurbitulæ, fotus aquæ tepentes ad hypochondria, inunctiones, & reliqua ejuſmodi, quæ diaphoreſin provocant, membranas exteriores explicant, emolliuntque, atque humores per tubulos, æquè ac glandulas cutaneas in gyrum promovent, non negligenda. Potiones, quæ præſertim interdiù propinantur, niſi immineat, ſive interior, ſive exterior inflammatio, frigidas potiùs in Synocho fermentativâ, quàm tepentes commendamus, quæ viſcerum perquammoleſtum ardorem ex nimiâ ſanguinis fermentatione ſuaviter demulcent.

Hiſtoria III.

Quicquid, ſynocho putridæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

ÆSchinus, qui vigeſimum quartum ætatis nondum exegerat annum, modicæ ſtaturæ, pinguis, calido, humidoque temperamento præditus, ideſt ſanguineo, crapulis, venerique indulgens, die ſeptimâ Martii, anno a Deiparæ ſemper Virginis Partu 1700. permoleſtam quandam capitis gravitatem horâ circiter a prandio perſentire cepit, quam febris vehementer ardens ſine rigore inſequuta eſt. Viribus iccirco fractis, decumbit. Conqueritur de ſiti ardentiſſimâ, ac impenſo viſcerum ardore. Anxius fit, nauſeabundus. Pulſum valdè inæqualem habet, maximèque concitatum; altum tamen, & vegetum. Intumeſcunt hypochon-

chondria. Urinæ ſunt rubicundæ. Lingua, & fauces aridæ. Adſtricta eſt alvus. Quamobrem, clyſtere ſimplici ſub veſperam immiſſo, ut aquam nucerianam frigidam largè potaret cum ſyrupo violat. violac. præſcripſimus, item et ut incœnatus obdormiret. Non multùm requievit. Quinimmo et varia per noctem ingrata paſſus inſomnia, longè pejùs ſe habere affirmabat. Nihilominus tum ex aſpectu, tum ex decubitu, tum ex reliquis, quæ non perperam ſe habebant, malignitatis indicia nondum extabant. Quapropter febrem ſynochum potiùs fermentativam, ac putridam, quàm malignam futuram eatenus judicavimus. Hinc frictionibus præviis per cutim univerſam, ac ſanguine per venam ex brachio ad libram circiter educto, emulſionem hanc A refrigerantem, & aliquantulum ſoporiferam, horâ circiter a phlebotomiâ ſumendam, eamque horis medicis quotidiè repetendam, frigidam autem ſemper, præcepimus. Victu interim tenui, humidoque ex panatellâ in jure gallinaceo cum hordei cremore cocta bis in die horis congruis reficiebatur. Die a morbo quartâ, hac methodo in rebus omnino ſervatâ, ad horas circiter quatuor, aut quinque placidè tandem requievit. Plurimùm inſudavit. Maximam urinæ copiam excrevit, ac multò meliùs ſe habuit. Poſtridiè, loco emulſionis præfatæ, aquam frigidam nucerianam, cum corticibus citri alteratam perbibit ſemper ad ſeptimam uſque diem, donec ſcilicet, rebus omnino pacatis, a febre immunis penitus evaſit.

A ℞. *Sem. melon. unc. ij., pap. alb. dragm. ij., aq. lactuc., papav. ana lib. ſs., ſacch. depurat. q. ſ. ad g. ſ. m. f. emul. S. A. Sum. ut m.*

CA-

CAPUT V.

De Cauſo.

SYnochus putrida, quum in hac calor plurimùm ita intenditur, ut ardentiſſimus, & vehementiſſimus vel tactu percipiatur, propriè dicitur *Cauſus*, ideſt *incendens*. Quamobrem paucis cauſus deſcribendus videtur, *ſynochum eſſe putridam, in quâ calor vel extrinſecùs ita intenditur, ut vel tactu acerrimus, ac vehementiſſimus deprehendatur.* Definitio Cauſi.

Hinc dignoſcitur imprimis a calore febrili, qui in gradu percipitur intenſiſſimo; quem, utplurimùm, comitantur ſitis ardentiſſima, ac propemodum inexplebilis, vox clamoſa, capitis dolor plerùmque pungens, infeſtiſſimæ temporum pulſationes, & reliqua; quæ de Synocho putridâ in capite præcedenti recenſuimus, quæque intenſiſſimum ſanguinis fervorem præternaturalem commonſtrare ſolent. Diagnoſis.

Fermentum febrile, quod cauſum excitare valet, ex dictis inferre debemus, ſitum eſſe in humore quodam pravo maſſæ ſanguinis immixto, qui ſive deſtruat, ſive præcipitet, ſive alio quovis pacto dirimat, ac ſeparet omnino a reliquo ſanguine partem eam ſulphuream, oleaceam, & balſaminam; quæ, utì monuimus, ad maximam ſedandam ſanguinis fermentationem in eodem ſanguine cumulatur; quæ tamen quandoque abſumitur, & diſſipatur quoque pluribus aliis ex cauſis, nimirum, aut ob nimiam inſolationem, aut ob nimiam membrorum in motu exercitationem, aut ob vigilias, lucubrationeſque diu protractas, animique affectus vehementiores &c., in quibus maximum fieri ſolet minimorum diſpendium. Fieri item poteſt, ut in eâdem ſanguinis maſſâ, Cauſa.

maſſâ ob varios in rebus errores, augeantur partes ſanguinis heterogeneæ, quas, ratione fermentationis, *alkalicas*, atque *acidas* appellavimus. Verùm enim verò, ne in Theoriâ exponenda fruſtra tempus diutiùs hìc, quàm par eſt, teramus, quo pacto ex pravâ ſanguinis fermentatione calor in cauſo intendatur, ex iis, quæ alibi de fermentatione expoſuimus, commodè elicere quiſque poterit.

Prognoſis. Cauſus, quum reverà de genere ſit acutorum, neutiquam ſine periculo habendus; quinimmo et dubii ſemper eventus eſſe debet. *Acutorum morborum non omnino ſunt certæ prædictiones, aut ſalutis, aut mortis* ex Hipp. (*a*). Ad diem utplurimùm, perducitur decimamquartam, in quâ, aut ſolvitur, aut febricitantem interficit. In ſenibus, ex Galeni ſententiâ, ferè ſemper lethalis. Pulſus in cauſo quò imbecillior, & a ſtatu naturali recedit magis, eò majori ſemper cum periculo. Cauſus, utì practicè obſervavimus, ſignis coctionis ex urinâ apparentibus, rigore die critico ſuperveniente, aut per ſudorem, aut per urinam, aut per alvum, aut per alias excretiones, humoribus peccantibus ejectis, plerùmque ſolvitur. Hinc rigor in talibus circumſtantiis prænuncium eſſe ſolet criticum.

Curatio. Victus vel in cauſo tenuis eſſe debet, humectans, refrigerans, facilisque coctionis. Potiones iis non abſimiles, quas pro curatione ſynochi, tum ſimplicis, tum fermentativæ paulò priùs deſcripſimus, & ad cauſum curandum eligendæ ſunt. Inteſtinis a ſordibus, clyſteris ope injecti, ablutis, ſanguis iterum, atque iterum ſi opus fuerit, ſymptomatibus ſedandis, educendus eſt. In præſcribendis evacuantibus, fortioribus maximè, cautè incedendum; hæc quippe, niſi,

(a) *Aph.* 18. *ſect.* 1.

niſi leniſſima ſint, membranas interiores irritando, & ſerum lymphaticum ex tubulis exprimendo, febrem exaſperant; quæ contra extinguitur potiùs, ſive ſaltem per hauſtus delinitur uberrimos, utì ante jam diximus, & utì impoſterum dicturi ſumus.

Hiſtoria IV.

Quicquid, Cauſo medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

DArius Vir nobilis, corpore venuſto, nonnihil tamen gracili, temperamento calido, & ſicco, ideſt bilioſo præditus, annum ætatis nondum compleverat trigeſimum ſeptimum, tum quum poſt varios, in victu præſertim, errores, Menſe Octobri, dum animi relaxandi gratiâ ruri commorabatur, febri ardentiſſimâ correptus fuit. Is propterea, opem medicam quærens, nobis ſeſe curandum objecit. Febris principio lenis, & vix ſenſilis percipitur. Mox intenſiſſimus ex eâ, ac penè intolerabilis ſuccenditur calor. Calori aſſociatur dolor capitis acerrimus, ac pulſans. Plurimùm ſitit. Aridam linguam, & fauces habet. Vocem clangoſam edit. Dies eſt morbi quarta, & ſymptomata ingraveſcunt. Pulſum explorantes, arteriam in carpo plurimùm ſemper irritatam, ejuſque pulſationes admodum varias, validè licèt ſeſe explicantes, adinvenimus. Urinæ erant rubicundæ, tenues, ac perexiguæ. Diu noctuque pervigil, irrequietus conquerebatur. Liberè tamen reſpirabat, ac optimè decumbebat. Oculi, ac facies univerſa benè ſe habebant. Quamobrem cauſum febrem fore judicantes, vivendi normâ, ut ſupra, ratione victus ferè præſcriptâ, alvum, ritè quamvis reſponderet, ad ſordes nihilominus inteſtinorum magis adhuc expurgandas, clyſtere ſimplici concitandam judicavimus. Id profectò, ut ſanguinis miſſio præmeditata longè tutiùs fieri poſſet; quam diluculo poſtridie, die videlicet quintâ,

ex venis hæmorrhoidalibus ad libram circiter præſcripſimus. Sanguine, venis jam adapertis, extillante, capitis dolor longè mitior ſubinde ſemper evalit; ac ſiti per hauſtus frequentes aquæ nucerianæ expletâ, blando poſtmodum ſopore captus ad horas ferè quatuor placidiſſimè quievit; atque in omnibus dehinc meliùs ſe habere ſenſit. Die ſextâ corporis peripheriâ pluries defricatâ, ac cucurbitulis ſcarificantibus cervici, æquè ac dorſo infixis, alteram ſanguinis libram educi curavimus. Sanguis floridus licèt, ſero tàmen parcè ſcatebat. Qua de re, ut quamſæpiſſimè hauriret in dies, aut aquam nucerianam, aut hordeaceam, aut juſculum inſulſum cum ſeminibus citri alteratum, præcepimus. Clyſteres quoque quotidiè reiterandos, eòuſque donec die tandem nonâ, procul ab omni criſi manifeſtâ, unà cum febre reliqua omnia ceſſaverint ſymptomata, judicavimus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit propriè morborum ſolutio critica.

AFfectiones univerſæ, quæ nos præter naturam invadunt, contumaciſſimæ quamvis, ac diuturnæ, tandem aliquando ceſſent neceſſe eſt, ſive ad interitum, ſive ad ſalutem corporis humani viventis ſeſe ſolventes; ſive, utì non ſemel contigiſſe in Praxi obſervavimus, in alias affectiones ſeſe commutantes. Id dupliciter fieri ſolet, ſenſim videlicet, & paulatim; ſubitò & repentè. Quum ſenſim ad interitum ſolvitur affectio, tum ſolutio vocatur *Maraſmus*. Quum ſenſim ad ſalutem, tum propriè dicitur *ſolutio*, ſive *lyſis*. Quum ſubitò, & repentè in utroque caſu vocatur *criſis*. Hinc vulgatum illud penes Clinicos: *ſolvuntur morbi, aut per criſin, aut per lyſin*. Criſis tamen paſſim uſurpatur pro ſolutione ægritudinis ſubitâ, ac repentinâ ad ſalutem

tem corporis humani vitam habentis. Quum affectio, quin vel interimat, vel planè ſolvatur, in aliam affectionem tranſit, tum dicitur *Metaptoſis*, ideſt permutatio, fitque aut per *Diadochen*, aut per *Metaſtaſin*. Per diadochen, tum quum materia peccans ad partem ignobiliorem defertur; hoceſt quum ſupernè deorſum, intus foras, & procul a morbi foco, non ſine aliquo ſaltem ægrotantis commodo excluditur. Per metaſtaſin fit e converſò, quum nimirum materia peccans ex partibus ignobilioribus moveatur ad partes nobiliores, idque ferè ſemper in perniciem ægrotantis.

Solutiones haſce, motu quodam, neque perperam omnino, declarare conſueverunt Majores, ad lancem phyſices expendentes, *movens*, *mobile*, *terminum a quo*, *ad quem*, *medium*, *per quod fit motus*. Movens in eorum ſententiâ eſt ipſa natura, quæ materiam concoquit peccantem, atque humores pravos ſecernit, ut eos inde die extrudat critico. Mobile eſt materia peccans. Terminus a quo eſt morbi augmentum, tum quippe reverà incipit criſis. Incipit videlicet motus is, quo natura, ſive potiùs ſtructura organorum corporis humani vitam habentis, per humores, quibus adjuvantibus agunt organa, excutitur, ut ita dicam, & conatur, ut quicquid ſibi non congruum, atque infenſum eſt, egerat, excludatque. Terminus ad quem eſt ſanitas in criſi perfectâ, interitus in criſi malâ, ſive lethali, vel ſtatus ei proximus, quum in aliam tranſit morbi ſpeciem. Veluti medium habetur id ſpatii, ſive intervalli, quod ab invaſione morbi ad ſolutionem uſque intercipitur.

Declarantur voces nonnullæ, quibus varios criſis gradus explicare conſueverunt Veteres.

Præterea motus præfatus partim dicitur *localis*, partim *alterativus*, partim *naturalis*, partim *violentus*. Localis dicitur ratione *materiæ peccantis*, quæ ſanè movetur, atque exagitatur, ut in criſi perfectâ, ſive ſalutari per vias conſuetas excernatur. Alterativus dicitur

Triplex motus genus, ratione criſis, penes Priſcos.

ratione animalis, ſive *ſubjecti ægrotantis*, fieri quod minimè poteſt, quominus quodammodo alteretur, ut vel per criſin ſalutarem convaleſcat, vel per lethalem intereat. Naturalis dicitur reſpectu naturæ, quæ, tanquam proprium inſtrumentum, criſin movet primò, ut ajunt, & *per ſe*. Violentus dicitur, habitâ ratione perturbationis, celeritatis, & certaminis, quod in organis corporis humani ægrotantis fieri debet, quum criſis intus intentatur, atque abſolvitur.

ANIMADVERSIONES SEMIOTICÆ.

Conditiones, quæ ad optimã criſin requiruntur.

UT perfecta ſit criſis, unà et ſalutaris, ſex exigit conditiones. Primò, ut optimis indicetur ſignis. Secundò, ut ſit manifeſta. Tertiò, ut die fiat critico. Quartò, ut fida ſit. Quintò, ut tuta. Sextò. ut conveniens tandem ſit, tum morbo, tum naturæ, ſive conſtitutioni ægrotantis. Perfectam, & ſalutarem indicant criſin dies *judex*, item et ſigna coctionis optima; coctiones enim penes Hippocratem *celeritatem judicii, criſis nimirum, & morbi ſecuritatem oſtendunt. Cruda verò, & non concocta, aut in malos abſceſſus converſa, dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidivam afferre ſolent.* Denotant quippe maximam naturæ irritationem, ejuſque leges, & conſuetudines, ſive funditus everſas, ſive prætermodum labefactatas. Criſin manifeſtam declarant evacuationes inſignes, quæ ſive excernendo, ſive per abſceſſus fiunt. An autem die contingat critico, id ex iis educendum, quæ de diebus criticis deinceps dicturi ſumus.

Fidam facit criſin, ſi nullas poſt ſe morbus relinquat reliquias, ex quibus ſuperſit, niſi recidivæ periculum, aliqua ſaltem ſuſpicio.

Tuta eſt criſis, ſi erumpat cum lenibus ſympto-

ma-

matibus, necnon etiam cum ægrotantis tolerantiâ.

Conveniens denique, ſi fiat per loca conferentia tum ægrotanti, tum naturæ ægritudinis, & conſtitutioni. Atque adeo conveniens exiſtimanda erit criſis in Juvene febre ex.gr. correpto ardente, ſi fiat per narium hæmorrhagiam. Inconveniens ſi in Sene per alvi fluxum. In morbo chronico confert, utplurimùm, per abſceſſum. In acuto per excretionem.

Criſis imperfecta, altera tendit in meliùs, altera in deteriùs. Illa, morbum quamvis non planè ſolvat, efficit tamen,ut affectionem,qua laborat,alacriùs perferat æger. Hæc affectionem magis, magiſque in dies exaſperat.

Reliquùm ſigna criſis alia ſunt *antecedentia*, alia *comitantia*, alia *ſubſequentia*. Rurſus antecedentia, tempus alia prænunciant, alia ſpeciem criſis. Tempus criſis innoteſcit ex ſignis, tum coctionis materiæ morbificæ, tum ipſius morbi. Speciem criſis declarant ea loca, quà criſis adventura eſt, an per vomitum, an per urinam, an per ſudorem &c. Signa criſis diſtribuuntur in antecedentia, comitantia, & ſubſequentia.

Signa comitantia ea ſunt, quæ unà cum criſi apparent, atque adeo criſin declarant, an bona ſit nec ne, an perfecta, an imperfecta &c. hæc deſumuntur præſertim ab ipſamet naturâ criſis, necnon et a cauſis criſin promoventibus. Iccirco criſis, quæ fit per excretionem, judicari debet ſalutaris, & bona, ſi commodè fiat. Et ut commodè fiat, quatuor maximè requiruntur. *Qualitas laudabilis*. *Quantitas moderata*. *Tempus opportunum*. *Excernendi modus naturæ familiaris*. Humor excernendus laudabilis dicitur, ſi peccans, & coctus per criſin evacuetur. Moderatæ dicitur quantitatis, ſi excernatur ad juſtam menſuram; exiguus enim ſuſpectus eſſe debet; uberior quàm par eſt, enervat, atque adeo periculo non vacat. Tempore fit oppor- Explicantur ſigna præfata.

portuno, ſi diebus erumpat criticis. Familiaris, ſi per loca conferentia, & naturæ commoda. Conditiones tamen præfatæ attendendæ ſunt potiſſimùm in criſi, quæ per excretionem fit. In eâ quippe, quæ per abſceſſum erumpit, tria maximè perpendenda ſunt, ut cenſeatur legitima. *Quò*. *Unde*. *Propterquod*.

Quicquid requiritur, ut decubitus in morbis ſit ſalutaris.

Quò denotat partem, in quam deſcendit materia peccans, quæ inferior ſit, oportet, ignobilior, remota a parte affectâ, & capax, ut affluxum excipiat totius materiæ peccantis, quæ ſecus retrocedendo ſymptomata quoque pejora inferre poſſet. *Unde* partem denotat, ex quâ deſcendit humor peccans; decubitus enim fieri debet apud Practicos ſecundùm directionem, ideſt ſi partem ſiniſtram afficit morbus, minimè per dexteram decubitus, quinimmo et per eandem ſiniſtram optimus exiſtimari ſolet in abſceſſu. *Propter quod* declarat cauſam, quæ abſceſſum inducit: num a naturâ digeſtis, coctiſque humoribus peccantibus: num a materiâ urgente, & naturâ divexante, humoribus adhuc crudis, & nondum ſubactis; quo in caſu parvus eſt abſceſſus, neque ſufficiens, ut affectionem ſolvat.

Signa criſis conſequentia deſumuntur ab *actionibus*, *excrementis*, & *qualitatibus* corporis affecti, quæ ad ſtatum naturalem quò magis accedunt, eò ſpem criſis optimæ meliorem faciunt; & viceverſà &c.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Denominantur dies, reſpectu morbi.

Dies critici, ii nimirum, in quibus, utplurimùm, criſis erumpere ſolet, alii dicuntur verè, & perfectè critici. Alii indices, aut judices. Alii intercidentes, necnon et intercalares. Dies perfectè critici ſunt ii, in quibus criſes habere ſolent notas omnes criſis perfectæ, qui propterea vocantur *principes*, & *radicales*.

Hu-

Hujuſmodi, penes Practicos, ſunt dies ſeptimus a decubitu, decimusquartus, vigeſimus, vigeſimusſeptimus, trigeſimusquartus, quadrageſimus.

Indices vocantur qui criſin indicant futuram, ideſt quartus, undecimus, decimusſeptimus, item et vigeſimus quartus. Indicant verò per ſigna præſertim, quæ apparent coctionis in urinâ. Si apparent ex.gr. die quarto, criſin præcinunt futuram ad diem ſeptimum; ſi undecimo, ad decimumquartum, & ſic deinceps.

Appellantur intercidentes tertius, quintus, nonus, decimustertius, decimusnonus, & penes nonnullos item et decimusquintus, & decimusoctavus, in quibus nonniſi per accidens, & præter naturam, inquit Sennertus, vel ob paroxyſmi vehementiam, vel ob cauſam externam, natura concitata expulſionem intentat intempeſtivam.

Præter dies hoſce, alii dicuntur *non critici*, ſive *vacui*, in quibus nulla, aut admodum raro, ſive imperfecta, & mala plerùmque accidit criſis. Sunt ſextus, octavus, decimus, decimusſecundus, decimusſextus, decimusoctavus, quibus addunt nonnulli vigeſimumſecundum, vigeſimumtertium, vigeſimumquintum, vigeſimumnonum, trigeſimum, trigeſimumſecundum, trigeſimumtertium, trigeſimumquintum, trigeſimumoctavum, trigeſimumnonum, qui et *medicinales* paſſim nuncupantur; eoquòd tutiùs diebus hiſce præſcribere poſſit Medicus purgantia, phlebotomiam &c. Poſt diem quadrageſimum languent, ut ita dicam, morbi, & lentâ coctione, atque abſceſſu potiùs, quàm criſi ſolvuntur, experientiâ teſte.

Dierum criticorum enumeratio, ut æqua ſit, fieri debet, ad noſtram ſententiam, ab eâ horâ, ex quâ manifeſtam percipit æger actionum ſuarum læſionem. Varia de cauſis dierum criticorum fabulari conſueverunt Scripto-

ptorès, earum qualitates, & virtutes vario Lunæ influxui præ cæteris adſcribentes; quæ tamen, quum propemodum commentitia videantur, fuſiùs impræſentiarum recenſere non arridet.

C A P U T VI.

De Febribus Malignis.

Quare febres malignæ vocentur.

INter febres acutas, peracutas quoque, ac mortiferas eas connumeramus, quæ a pravitate ſymptomatum *malignæ* nuncupantur. In iis quippe, eoquòd ob labem quandam penè veneficam, quæ humores univerſos inficit, ſanguinis compages longè magis, quàm in cæteris febribus a ſtatu naturali recedat, funditus, ut ita dicam, evertitur œconomia animalis. Duplici ex cauſâ ab eo, quem, ut ſanitas in corpore humano vivente conſervetur, habere debet, ſtatu præter naturam recedere ſolet, penes Recentiores, ſanguinis compages; nimirum vel quia denſa nimis ſit, ſive nimis concreta ob acidum coagulans, exuberans, quod partem ſanguinis ſulphuream denſat; vel quia ſit nimis laxa, ſive ſoluta nimis, alkali exuberante, quod eam ſolvit. Quapropter febres in genere malignæ bifariam diſtinguuntur in *verè malignas*, atque in *malignas peſtilentes*, ſive *peſtiferas*. Propriè maligna dicitur febris, quum in eâ ſanguinis compages, eoquòd præter naturam plurimùm concreſcat, a ſtatu naturali longè recedit. Peſtilens autem, & maligna nuncupatur febris, quum in eâ ſanguinis compages, eoquòd præter naturam plurimùm ſoluta fluorem nimium habeat, a ſtatu naturali longè recedit. Utraque dicitur maligna, quia utraque occultè, utplurimùm, & quaſi per inſidias agit, & clanculùm febricitantem non ſemel interficit. De febre pro-

propriè malignâ in hoc capite acturi, de malignâ peſtiferâ in ſequenti agendum ducimus.

Definitio febris veræ malignæ.

Febris verè maligna, quæ quoque maligna dicitur ex coagulo, *eſt febris quædam acuta perniciofiſſima, quinimmo et quandoque peracuta, in quâ ſymptomata maximam indicant humorum pravitatem, ac univerſam œconomiæ animalis everſionem ob coagulum quoddam ſanguinis virulentum.*

Diagnoſis.

Indicia malignitatis, tum ex coagulo, tum ex nimiâ ſolutione, ſunt in febribus admodum ambigua; pleraque enim communia eſſe ſolent, & paſſim in utriſque indiſcriminatim obverſantur. Hujuſmodi ſunt virium lapſus repentinus, horripilatio frequens, necnon et animi dejectio. Quocirca perterritus, utplurimùm, nimiùm timet æger, anxius eſt, inquietus, delirat, conqueritur, ac palpitat, lipothymiæ, ac ſyncopæ frequenter obnoxius. Hæc omnia principio febris, & tum quum maximè pulſui, atque urinæ ſanorum ſimilibus aſſocientur, inteſtinam febribus ineſſe denotant malignitatem. Quandoque adeſt nauſea, vomitus, cardialgia, atrociſſima cephalalgia, aurium tinnitus, item et ſurditas, vertigo, pectoris anguſtiæ, viſcerum ardor urens, convulſiones, & reliqua. Alii præterea malignè febricitantes ſunt ſomniculoſi, quinimmo et lethargo quandoque conſopiti arctiſſimè dormiunt. Alii contra pervigilant inſomnes. Oculos præſeferunt alii obſcuros, feroces alii. Lacrymas alii fundunt involuntarias. In ſudores alii reſolvuntur frigidos. In nonnullis defluit, vel ſaltem extillat ex naribus ſanguis &c. Verùm, ut paucis omnia complectar, ea univerſa ſymptomata in febribus malignis non raró exoriuntur, quæ facultates univerſas corporis humani viventis commotas, irritatas, atque labefactatas eſſe commonſtrare valent. Pulſus præterea, item et urina, niſi ſanorum ſimilia ſint,

maximam habent varietatem. Lingua, & fauces areſieri, & nigricare perſæpè ſolent, unde ſitis intenſiſſima &c. Inſuper extrinſecùs in pluribus erumpunt exanthemata, petechiæ, aliæque maculæ liveſcentes, necnon etiam tumores, qui ad inguina præſertim, ſub axillis, & ſecus aures in abſceſſus erumpunt; quæ omnia humores ob labem veneficam contractam in glandulis ſtagnare, concreſcere, ac putreſcere ſatis ſuperque declarant.

Cauſa. Febris verè maligna, ut per ipſam patet definitionem, provenit a fermento quodam venefico, quod ſanguini in vaſis ſanguiferis immixtum, uno eodemque tempore, quo pravam ſanguinis fermentationem inducit, ſanguinis maſſam intimè ita inficit, ut eam præter naturam coagulet.

Prognoſis. Lethales utplurimùm ſunt febres hujuſmodi, fraudolentes, & ſubdolæ. Quinimmo et quò in verè malignis atrociora apparuerint ſymptomata, eò meliorem, utì obſervationes docent quotidianæ, ſpem ſalutis inde deſumere debemus; eoquòd longè minùs tum habere ſoleant periculi. Nil mirum itaque, ſi Ægrotum, Adſtantes, & Medicum quamſæpiſſimè fallant. Verumtamen ſi floccos aut carpat Æger, ſi plicas explicet linteorum, ſi quid non congruè ſibi arripiat, id funeſtum fore ſemper obſervavimus. Malum quoque ſi negligenter decumbit, & indecorè nudetur. Pulſus valdè explicatus, validus, conſtans, atque æqualis in febris proceſſu melior eſt, quàm ſi parvus evadat, debilis, profundus, atque inæqualis. Delirium morbi principio, quod, ſopore præſertim ſuperveniente, non ſedetur, peſſimum haberi debet, item oblivio, motuſque convulſivi, inter quos præ cæteris ſingultus, tremores, & ſpaſmus. Vigiliæ contumaces, quas utplurimùm lethargus inſequitur, perniciem

ciem inferunt. Si oculi ferocitatem præſeferant, ſi præter voluntatem, procul ab occaſione manifeſtâ, lacrymentur, ſi nullo apparente extrinſecùs ophtalmiæ indicio, oculorum bulbi doleant, raro evadunt Ægri, item et ſi rubeant intenſè, atque in ſopore niſi adamuſſim committantur palpebræ, ita ut inde albi quid foris appareat. Linguæ tremores, æquè ac manuum damnat Hippocrates. Ex naribus ſtillæ ſanguinis, cardialgia, & maxima apepſia mortem proximam interdum præcinunt. Petechiæ, aliæque cutis maculæ, luridæ quamvis, ac liveſcentes, quæ die nonâ, ac decimâ prodeunt, non malæ ſemper exiſtimandæ. Contra ſi ſtatim ab initio morbi fœdæ, atque obſcuræ, quæ minimam habeant extenſionem, aut uberrimæ effundantur cum anxietate, & reſpiratione difficili, & præſertim ſi retrocedant, lethale eſt. Si tuſſis accedat, ſi cutis vel leniter madefiat, & quodammodo irroretur, ſicut et in aliis, ita et in febribus quibuſcumque malignis ex coagulo ſerum ineſſe ſanguini, & naturales per glandulas fieri excretiones indicat; ideoque bonum.

In febribus verè malignis, malignis nimirum ex coagulo, curandis, ſanguis valdè concretus blandè ſolvendus, & virus coagulans, aut corrigendum, aut deſtruendum, aut foras eiciendum eſt. In diætâ aer ſit temperatus, ventilatus, & purus, qui alteretur quoque, ſi opus fuerit, ſuffitibus variis odoratis, utì ex ligno juniparino, aloetico, ex foliis roriſmarini, aliiſque idoneis accenſis combuſtibilibus, in quibus ea pinguedo, quâ ſcatent volatili, balſaminâque, per ignem extenuata, atque, ut ita dicam, exaltata, longè, latèque per aerem effunditur, ſpiracula ſubit cutis, necnon etiam pulmones inſpirata, atque adeo ſanguini ſeſe funditus immixta, labem veneficam contractam diſcutit, extenuat, emendatque. Ambiens Curatio.

 fri-

frigidum nocet ſemper. Victus, principio ſaltem, tenuis ſit, optimi ſucci, & qui facilè digeratur. Proceſſu tamen ad vires pridem enervatas reficiendas plenior convenit. Potiones calidas potiùs quàm frigidas hiſce in caſibus profuiſſe obſervavimus. Evacuantia, item et emetica, in febribus paſſim, licèt malignis, atque indiſcriminatim uſurpentur, admodum tamen ſuſpecta pluribus de cauſis eſſe debent, tum ob maximam organorum ex labe contractâ irritationem, tum ob virium defectum, quibus purgationes, & præſertim catharticæ fortiores, plurimùm adverſantur. Tutiores longè ſunt clyſteres, quorum ope alvo, & bis in die priùs ablutâ, conferunt potiones alexipharmacæ ex aquis deſtillatis, & decoctionibus florum ex. gr. borraginis, foleorum ſonchi, card. benedict., rutæ caprar., cichorei, radicis ſcorzoneræ, contrayervæ &c. Commendantur item pulveres abſorbentes, atque alkalici, utì ſunt oculorum cancrorum, matrisperlarum præparat., margaritar., cor. cer., & præcipuè philoſophici, ſive uſti &c. quæ diaphoreſin, & diureſin placidè movent, quæque, niſi juvent, nocere ſaltem nequicquam poſſunt. Si adſint convulſiones, dolores interni, cardialgia, deliquia, vigiliæ contumaces &c., apprimè conducunt anodyna, theriacalia, cordialia &c., quæ utpote vim habeant alexipharmacam, ſive directè, ſive non directè ſanguinem ſolvunt, irritationes ſiſtunt, & vel ſudorem, vel urinam placidè movent. Sanguinis miſſionem, neque paſſim cum Riverio admittendam, neque cum aliis indiſcriminatim planè damnandam cenſeo. Ubi ſanguis redundat, & imprimis ob diù retentam ſanguinis excretionem per loca conſueta, in pueris nimirum ex naribus, in adultis ex hæmorrhoidibus, in fœminis poſt pubertatem ex fluxibus menſtrualibus, non video cur iis vel in febre malignâ ex coagulo non emittendus ſit ſanguis,

per

per ea præſertim loca, ex quibus egeri conſueverat, ſive ſaltem per partes proximas. At enim verò, ſi phlebotomia ſuſpecta nobis unquam fuerit, certum eſt, eam hiſce in caſibus præ cæteris debuiſſe; nam quemadmodum febres hujuſmodi per phlebotomiam ex locis conſuetis, idoneis nimirum, opportunè conſtitutam, curatas interdum obſervavimus, ita et necem quamſæpiſſimè attuliſſe intempeſtivè præſcriptam evidentiſſimè cognovimus. Tutiùs itaque ſemper erit in labe malignâ, niſi urgeat neceſſitas, eam omittere. Non idem tamen de veſicantibus, & ſinapiſmatibus judicandum; quæ profectò, & tum, quum maximè extet ex coagulo malignitas, virus coagulans reſolvunt, diſcutiunt, deſtruunt, ac foras, aut ſudore, aut urinâ eximunt. Defricationes interim, inunctiones, fotus, cucurbitulæ, & præſertim ventoſæ, haud negligendæ; quinimmo et, ubi opus fuerit, eas in cute ſcarificare conducit.

Hiſtoria V.

Quicquid, febri malignæ medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

CRemes ruſticus annorum quadragintaquinque circiter, temperamenti calidi ad humidum vergentis, validus, ac pinguis, benè pridem in omnibus ſe habens, Menſe Septembri varia, in rebus ruſticis ſeſe villicando exercens, ſubdio paſſus incommoda, repentè febricitat. Ad proximum in Urbe Noſocomium delatus, viribus omnino fractis, conqueritur de præcordiorum anguſtiâ, de acri viſcerum ardore, ac de aurium tinnitu. Pulſus valdè inæqualiter explicatur. Frequens eſt, unà et imbecillis. Urina ſanorum eſt ſimilis, & quamvis non ſitiat, linguam, & fauces aridas habet. Febris identidem in dies, nullâ periodi ſervatâ lege, animi tamen prævio ſemper deliquio, necnon et ſudore, ſive potiùs madore tenui quodam frigido, exacerba-

batur. Quibus maturè conſideratis, malignam fore febrem ex coagulo ſuſpicabar, eòque magis, quia calor urens, viſcera quamvis intus affligeret, foris nuſquam effundebatur. Quinimmo frigidæ potiùs vel ad tactum partes extremæ utplurimùm deprehendebantur. Victu craſſiori, ac pleno, fructibus cujuſque generis, meroque plurimo antequam ægrotaſſet, veſci ſolitus erat æger. Alvus triduò fœces non excreverat. Quamobrem, clyſtere injecto, fœcibus antea egeſtis, ut cutis leniter univerſa cum oleo Matthioli quotidiè defricaretur præcepimus. Clyſter injectus erat hujuſmodi A, quem bis in die horis congruis ad diem uſque ſeptimam reiterandum duximus. Præſcripſimus præterea potionem hanc B horis Medicis in decoctione alexipharmacâ, ut infra, hauriendam. Victus fecimus ut eſſet tenuis, humidus inſuper, & medicatus. Fercula quippe parabantur ſoncho, cichoreo, borragine in jure gallinaceo modicè ſalito, ac per infuſionem raſuræ cor. cer., ac matrisperlar. alterato elixatis, necnon etiam cum ovi vitello recentis quaſſato immixtis. Pro potu aqua deſtillata modò ſonchi, modò ſcorzoneræ, modò carduibenedicti alternatim ad libitum propinabatur. Sub finem diei quartæ delirare cepit, ſomniculoſus eſſe, ac prætermodum nauſeabundus. Quapropter, rebus jam præſcriptis haud omiſſis, ad veſicantia, & ſinapiſmata confugimus, partibus infernis applicanda; quibus virus illud malignum, quod organa nobiliora labefacere jam ceperat, aut evinceretur, aut ſaltem averteretur. In quem finem leni emetico ex hydrelæo cum oxymelite ſimplici, ut vomitum blandè cieret, tepenti non ita pridem propinato, purgans quoque, quod validiùs ageret ita paratum C inde ſumendum duximus. Quum primùm alvum concitaverit purgans, ut ſerum caprillum depuratum, ac cum eodem melle hiſpano non inſua-

ſuaviter mellitum ad libras duas circiter ſuperbiberet, necnon et aquam nunc ſimplicem puriſſimam, nunc corticibus citri alteratam per vices abundè biberet, poteſtatem fecimus; quam per urinam, æquè ac per alvum unà cum fœcibus, ſine dolore ubertim excrevit. Poſtridie, die nimirum a decubitu ſeptimâ, ſub noctem obdormivit, plurimùm inſudavit, atque experrectus, longè meliùs ſe ſenſit. Sudor per noctes ſingulas ad diem decimamquartam uberrimè proſequitur, donec tandem, labe virulentâ penitus deletâ, febris maligna ex coagulo, ut opinor, quâ per dies ferè quindecim, & ultra, non ſine maximo vitæ diſcrimine, Cremes ruſticus laboraverat, ſoluta eſt.

A ℞. *Mell. com. unc. iv., ſal. com. unc. ſs, aq. hord. q. ſ. m. p. clyſ. ut m.*

B ℞. *Confect. hyacint., alkerm. ana dragm. j., aq. theriac., tot. cit., flor., & fruct. acerbor. aurant. ana unc. j. m. ſol. exag. & adde juſcul. alterat. cum foliis ſonchi, card. benedict., radicib. ſcorzon., & contrayer. bib. æger. ut m.*

C ℞. *Sen. orient. mund. unc. ſs., rhab. elect. dragm. j., cinnam. opt. ſcrup. j., ſer. Capr. rec. lib. j. m. f. lev. inf., & mac. S. A. Colat., & adde mell. hiſp. opt. unc. iij. cap. ut m.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

In Febribus malignis non ſemper damnanda eſt ſanguinis miſſio.

IN febribus, tum ex coagulo, tum ex ſolutione malignis, indiſcriminatim, hìc præſertim ROMÆ, veluti plena periculi, utpote quæ febricitantem confeſtim penè jugulet, incuſari ſolet ſanguinis miſſio, tum potiſſimùm, quum ea adſit ſuſpicio, febrem exarſiſſe ob aeris peſſimam quandam virulentiam, quam

quam in Agro Romano, æſtate, aut autumno vel leniter conſopitus quis clam contraxerit. Enim verò ſanguinem mittere hoc in caſu pernicioſum ferè ſemper extitiſſe unanimi penè omnium firmata conſenſu, vetus item et recens opinio fuit, quam magis adhuc ſemper in dies, neque injuriâ, convaluiſſe accepimus. Et quamvis planè obſcurum ſit, cur præ cæteris in febribus ejuſmodi improſperè quidem hactenus ceſſerit id chirurgiæ præſidium, rem tamen ita prorſus ſe habuiſſe longævus per diutinam experientiam nos item ſatis ſuperque edocuit uſus. Nihilominus ſi aut viſcerum inflammationis, ſive præſentis, ſive imminentis, aut ex redundante ſanguine, proximæ ſuffocationis, aut hæmorrhagiæ non ita facilè compeſcendæ non dubia adſint indicia, in plethoricis præcipuè ſanguinem, aut cucurbitulis in cute ſcarificantibus, aut hirudinibus ex partibus infernis elicere, rationi conſonum ducimus; quod fermè in Regiis præſertim Hiſpanorum Urbis Noſocomiis non ſemel cum ſucceſſu tentavimus.

Sanguis non indiſcriminatim ex qualibet parte in febribus malignis emittendus.

Quare autem in affectionibus ſaltem quibuſdam ex unâ potiùs, quàm ex alterâ humani corporis parte venas ſolvere conducat, reperto ſanguinis circulo etiamſi penitus ignoremus, negare tamen haud poſſumus, obſervationibus practicis edocti, ſanguinem ut ex vaſis quibuſdam peculiaribus peropportunè eductum quamſæpiſſimè profuiſſe, ita quoque noxam plurimam intuliſſe, ubi, aliis tubulis ſectis, eandem ſanguinis quantitatem in iiſdem propemodum ægritudinibus ex oppoſitâ regione detraximus.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Theriac., mithrid., confect. hyac., alker., & reliqua, quamvis medicamenta composita, non ſemper damnanda.

IN medendi methodo, non ſecus ac in reliquis, nonmodò Medicinæ, verùm etiam univerſæ Philoſophiæ partibus, ſimplicitatem quantumvis ſemper amavimus, non eſt tamen, quòd inter medica præſidia confectiones hyacinthinas, alkermes, theriacam, mithridatum, & reliqua hujuſmodi non magni faciamus; quæ compoſita quamvis, vi ſanè plurimâ in uſu medico pollere, tum in gravioribus ſedandis ſymptomatibus, tum etiam in morbis omnino quandoque profligandis, abundè comperimus. Fieri nihilominus poſſet, non inficior, ut præfata præſidia, vel ad longè majorem ſimplicitatem redacta, niſi meliores, eoſdem ſaltem propemodum effectus præſtarent. Attamen hiſce in rebus ad Praxin medicam ſpectantibus, quas ad multos jam ante actos annos nobis indeſinenter uſus, & conſuetudo probavit, vetuſtatem venerari potiùs, quam vanam quandam Recentiorum innovandi libidinem conſectari, Tyronibus præcipuè ſuadebamus olim, ſuademus modò, & ſuadebimus ſemper.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quomodo tutò, citò, ac blandè moveri debeat ſudor.

SUdoribus ciendis, eliciendiſque, aquam ſimplicem communem, aut frigidam, aut tepentem abundè hauſtam, cute universâ priùs, oleo præſertim inunctâ, & defricatâ, atque cubiculo modicè tepefacto, præ cæteris omnibus diaphoreticis, vel præ lapidibus ipſis bezoar., hyſtricis &c., longè magis idoneam ſemper adinvenimus; quam propterea quoties in hunc fi-

nem, atque in iis circumſtantiis adhibuimus, toties planè, brevì, tutò, ac blandè effectum ſuum præſtitiſſe hactenus obſervavimus. Interdum verò, quum id tamen citra ægrotantis noxam fieri datum ſit, ne vel injuriâ pervicaces exiſtimemus, ſinimus, vulgo indulgentes, ut præfata quoque præſidia, ſudori promovendo penes Clinicos decantata, tametſi prorſus eſſent inepta, propinentur; quo et futiles plerùmque, inaneſque quæſtiones, & ſophiſticas, verboſaſque inductiones, ac permoleſtas, penè ad nauſeam in congreſſibus medicis, refrictas digreſſiones opportunè quandoque reſecando, ut æger quantocius revaleſceret, unicè curavimus. Verumtamen ſudorem, quantumvis ſorbitionibus, ut ante jam diximus, largè hauſtis, facilè ſit movere, id tamen nequaquam morbi principio, humoribus peccantibus, crudis adhuc, indigeſtiſque tentandum, ne loco materiæ morbificæ ea lympha tenuis, oleoſa, balſamina, quæ febriles æſtus compeſcit, per diaphoreſin aut exprimatur, aut egeratur. Atque adeo, ne febris, ſudore excreto, excandeſcat. Quod quamſæpiſſimè contigiſſe ſatis ſuperque conſtat.

ALIÆ ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ, AD CHIRURGIAM PRÆSERTIM SPECTANTES.

Opinio probabilis, cur ſanguis ex vaſis majoribus ſcalpello ſolutis eductus in febribus malignis, lethalis utplurimùm ſit.

SI quotidianis obſervationibus fidem adhibere velit, negare nemo poterit in febribus malignis, in Urbe ſaltem, necnon et in Regionibus finitimis, perniciem quandoque maximam intuliſſe ſanguinem ex brachio præſertim, venis majoribus ſectis, etiamſi parcè emiſſum. Quod tantâ ſaltem cum noxâ fieri nequaquam ſolet, ſi vel longè uberior is, aut hirudinibus ex vaſis hæmorrhoidalibus, aut ex cute cu-

cucurbitulis ſcarificatâ educatur. Non latet id tanquam ridiculum ratione motus ſanguinis circularis a nonnullis Anatomicis Recentioribus improbatum fuiſſe, ac penè irriſum. Experientia tamen nos, etſi non facilè credulos, ut rem ita ſe habere ingenuè fateamur, olim inducere valuit. Num autem id ſuccedat, quia ex vulnere inflicto unà cum ſanguine, qui validè erumpit, maximum quoque fiat ſpirituum præſertim vitalium diſpendium, utì Veteres opinabantur; num quia motus ſanguinis progreſſionis per ejuſmodi phlebotomiam valdè acceleratus ex latebris viſcerum venenum quoddam abditum, & quaſi ibi conſopitum excitet, educat, fundatque; num uno, eodemque tempore, quo ſanguis cum impetu per vulnus exilire contendit, ſeſe intus in venas ab aere extrinſeco proximè circumfuſo neſcio quid virulenti ſeſe immittat, quod unà cum fermento ſanguinis maligno immixtum, atque intimè cum reliquo ſanguine longè, latèque perfuſum, maſſam univerſam magis magiſque coinquinet, ejuſque fermentationem funditus evertat, utì nos, tanquam longè probabiliùs excogitavimus olim, id aliis planè decernendum relinquimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

INter cætera Artis præſidia, quibus ab ineunte ætate, quum Praxis medicæ planè imperitus Theoriæ tantùm vacabam, adverſari ceperam, ea propemodum reiciens, veluti in perniciem quaſi excogitata, obverſabantur veſicantia; eo quippe tempore ſuadere mihi neutiquam potueram, quo pacto id puris, quod in parte affectâ erodentibus arte vitiatâ procreatur, ſanguinis febrilem impuritatem eluere unquam valeret. Veſicantia, ut quandoque prodeſſe, ita et nocere poſſunt.

Quinimmo fluidis univerſis id potiùs inficiendis, fœdandiſque idoneum eſſe intuliſſem, niſi variis deinceps in Urbe præſertim Noſocomiis præfectus, poſtquam ægrotos tractare maturiùs ſuſceperim veſicantia profectò, ſicuti pluribus in morbis nocere, ita pariter et in aliis prodeſſe ſatis ſuperque exploratum habuiſſem. Cur autem modò prodeſſe, modò nocere potuerint, ex dictis in præcedentibus abundè conſtat, neque eſt cur in eo diutiùs immoremur. Id tantùm rurſus innuere præſtat, veſicantia eâ parte tenujori, ac volatiliori, quâ intus ſeſe immittunt, ſudori, atque urinæ ciendis, egerendiſque mirificè conferre. Cavendum verò ne iis adhibeantur, quibus ſive ob luem veneream, ſive aliâ quâque de causâ, affecti ſunt aut renes, aut veſica urinaria, aut organa generationis adjacentia; quæ ſale cantharidum volatili exaſperata inflammantur, atque adeo ægrotantem longè magis lædere ſolent; propter quod veſicantibus, maximâ niſi neceſſitate coacti, inflammatione viſcerum proximè imminente, uti nequaquam debemus.

CAPUT VII.

De Febre Malignâ Peſtilenti.

Deſinitio febris peſtilentis.

FEbris, quæ maligna peſtilens vocatur, peſtilens ideo dicitur, quia in peſte graſſari utplurimùm, atque invaleſcere creditur. Eſt *febris quædam perniciosiſſima, acuta, & peracuta, in quâ ſymptomata maximam indicant humorum pravitatem, atque univerſam animalis œconomiæ everſionem ex ſolutione quâdam ſanguinis virulentâ.*

Diagnoſis.

Quia autem eoſdem planè affectus, qui in corpore humano vivente exoriuntur a pravâ ſanguinis fermen-

mentatione, quum præter naturam ob coagulum veneficum inſpiſſatus concreſcit, eoſdem, inquam, præſtare quoque valet prava ejuſdem ſanguinis fermentatio, quum præter naturam ſolutus prætermodum fluit, ſive effunditur, perquamdifficile exiſtimamus in febribus malignis dignoſcere, num ex *coagulo*, num ex *ſolutione* malignitas extet. Nihilominus id maximè adnotandum, eum, qui febre malignâ peſtilente laborat, plerùmque aut nequaquam ſitire, aut ſitim in eo non adeo intendi, eoquòd fauces, item et linguam mollem utplurimùm, atque humidam habeat ob exuberantem ſalivam, quæ ſanguinis compage ſolutâ uberrimè in glandulis ſalivalibus ſecernitur. Frequentiores præterea, & adhuc magis pernicioſæ eſſe ſolent in cute congeſtiones, quæ in febribus hujuſmodi fiunt. Hinc profectò carbunculi, exanthemata, necnon item bubones peſſimæ indolis, ſuppurationes pravæ &c., in quibus ſalia acria, atque erodentia tubulos exedendo, membranas irritando, ac nervos vellicando, non modò dolores excitant acerrimos, verùm etiam ſolidarum partium gangrænam, atque ſphacelum inducunt.

Ex definitione febris malignæ peſtilentis inferre debemus, eam excitari a fermento quodam venefico, quod ſanguini in vaſis ſanguiferis intus immixtum, uno eodemque tempore, quo pravam ſanguinis inducit fermentationem, maſſam ſanguinis intimè inficiat, & prætermodum ſolvat. Ex quo opinari non erit abs re, fermentum, quod febres verè malignas fovet, acidum eſſe virulentum coagulans; atque acre virulentum eſſe potiùs, ac ſolvens fermentum, quod malignas peſtilentes inducit. Cauſa.

Quicquid innuimus, ratione prognoſis, in capite ſuperiori de febre verè malignâ, id planè et de malignâ peſtilenti item affirmare debemus. In hac tamen Prognoſis.

an-

anthraces, & bubones lethales penè ſemper. Nihilominus quò citiùs erumpunt, atque ex locis conſuetis, eò meliùs. Anthraces non procul a cordis regione, bubones in collo, vel retrò aures, funeſta utplurimùm. Febres hujuſmodi motibus convulſivis, hæmorrhagiâ exuberante, animique deliquio, ſudore præſertim frigido aut prævio, aut ſuperveniente, necem moliri ſolent. Et ſi quandoque ſolvantur, phthiſis inſequitur, hydrops, cachexia, aliæque affectiones chronicæ, ex quibus nonniſi admodum rarò evadit Æger.

Curatio. Ut febris peſtilens evincatur, id pro viribus tentare debemus, ut virus ſolvens in maſſâ ſanguinis deſtruatur, ſive ſaltem eluatur. Victus igitur ei non ſit abſimilis, quem in capite præcedenti propoſuimus, ſubacidus tamen potiùs, quàm amaricans. Quamobrem ferculis multùm commendamus folea acetoſæ immixta, uvam, quæ vulgò dicitur *ſpina*, ſive groſſularia, paſſulas orientales recentes, hiſque ſimilia. Sorbitiones quoque parentur ſubacidæ, cum ſucco præſertim, ac corticibus citri, aut limonis, aut cum ſucco omphacino &c. Frigidæ ſanè propinentur, rarò tepentes, quinimmo et quandoque gelidæ. Purgantia, æquè ac emetica noxam hiſce in caſibus attuliſſe ſemper hactenus obſervavimus. Niſi reſpondeat alvus, clyſteribus ciendâ. Alexipharmaca leniora, tum diuretica, tum diaphoretica, quæ fermentum peſtilens blandè egerant, eligenda. Inter hæc apprimè conducunt terracea, boloſa, cruſtacea, abſorbentia &c. Hinc conveniunt terræ ſigillatæ omnes, nuceriana, raſuræ cor. cer., eboris, matrisperlarum, mandibulæ lutii præparatæ, dentes apri in pulverem redacti, margaritæ præparatæ, cancrorum oculi, cor. cer. philoſophicum, lapis cordialis, coralli præparati; gelatina cor. cer., & ſimilia. Ut vires ſolutæ inſtaurentur, & præſertim in deliquiis, commendamus theria-

ca-

calia, confectiones cordiales, hyacinthinam, alkermes, ſive in bolos cum conſervâ roſarum digeſtas, ſive in aquis ejuſdem generis ſolutas. Maſſa ſanguinis, ne fluxus lethalis ſuperveniat, opportunè minuenda. Veſicantia, item et ſinapiſmata prorſus arcenda, utpote quæ particulis ſuis acribus, atque volatilibus, quas intus immittunt, ſanguinis compagem magis magiſque ſolvant, tubulos erodant, atque adeo hæmorrhagiam non rarò vel moveant, vel augeant, unà et reliqua ſymptomata exulcerent.

Hiſtoria VI.

Quicquid, febri peſtilenti medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declamus.

LYſimachus viator annorum quinquaginta circiter, optimè conſtitutus, temperamenti ſanguinei, calidi nempe, atque humidi, habitus plethorici, vegetus quantumvis, & ſanus, pluribus tamen diù itinerando defatigatus incommodis, Menſe Octobri repente febricitat. Febris principio mitem ſeſe perhibet. Inde exaſperatur. At enim verò, neque ſitit, neque capite laborat, neque calor extrinſecùs intenditur. Viribus tamen planè deſtitutus, unà et animo dejectus valdè timet. Ferox eſt aſpectu. Livore quodam præter naturam ſuffunduntur oculi. Anxius eſt, brevì ſe deceſſurum exiſtimans. Pulſus, lingua, fauces, urina nullam ferè ſenſibuseatenus præſeferebant præternaturalem immutationem. Affectionis cauſas interim inquirentes, Lyſimachum ab ineunte ætate ſanguinis copiam quotannis per fluxum hæmorrhoidalem excernere ſub finem Æſtatis ſolitum fuiſſe intelleximus, qui Æſtate proximâ præteritâ omnino reſtiterat. Clyſtere itaque ſimplici injecto, venas hæmorrhoidales hirudinibus appoſitis illico aperiendas judicavimus ad libram circiter ſanguinis. Sanguis erat floridus, tenuis, ſolutus,

ac

ac ſeroſus. Horâ circiter a ſanſanguinis miſſione interpoſitâ, potionem hanc A frigidam ſtatim ſumendam præſcipſimus. Sorbitione hac ſumptâ, paululùm obdormivit. Expergafactus caput ſibi pergravatum ſenſit, ac prurientibus antea ſuperciliis, ex naribus ſanguis affatim inde ſtillare cepit ad libras uſque circiter duas; qui nonniſi per motus univerſos convulſivos, reſtitit, quibus identidem per horam circiter miſerè torquebatur. Convulſiones bis, aut ter in die quotidiè recurrebant, nullâ ſervatâ periodo, cum febris exacerbatione ad diem uſque ſeptimam decubitus. Erat decubitus dies ſecunda, & morbi tertia, ex quâ præfatæ convulſiones inceperant. Convulſiones præterea inſequebantur ſudores quandoque frigidi, item et ſyncopæ, quibus profligatus, ac viribus planè fractus procul dubio, ut opinor, deceſſiſſet, niſi per id conditum B cordiale opportunè refectus, quodammodo refocillaretur. Interea temporis ad vires conſervandas, duobus ovorum vitellis recentium in jure gallinaceo modicè ſalito, cum hordei cremore alterato, ſolutis, bis in die veſcebatur, item et aquam gelidam ſaccharatam ut ſuprà cum corticibus, & ſucco limonum paratam, ut ad libitum interdiu ſorboret poteſtatem fecimus. Diebus ſingulis in Aurorâ juſculum jejunò inſulſum alteratum ex radicibus ſcorzoneræ, graminis cum foleis ſonchi, acetoſæ, meliſſæ, & cum ſeminibus citri propinabatur. Alvus clyſteribus frequenter abluebatur. Sub finem diei ſeptimæ a decubitu æſtuare intus cepit Æger, uberrimè tandem inſudavit, ac maculis quibuſdam ubique per cutem liveſcentibus effuſis, a motibus convulſivis, unà et a ſudoribus frigidis, item et a ſyncope prorſus immunis deinceps fuit. Hinc rebus in dies gradatim ſubinde in meliùs procedentibus, ante diem decubitus vigeſimamprimam hac methodo planè con-

convaluit; enervatus tamen, & viribus ita languens, exſuccus, atque excarnis, ut ad tabem proximè accederet; quinimmo et penè dicam attingeret, niſi per optimam vivendi normam, ac per uſum diuturnum lactis aſinini, a pluribus quibus per ſex ferè menſes obnoxius viciſſim impoſterum fuerat, incommodis ſe ſubducere valuiſſet.

A. ℞. *Syr. de cort. citr. unc. j., aq. acetoſ., meliſſ., ſonc. ana. unc. iv., m. f. p. &c.*

B. ℞. *Conf. hyac; alker., conſ. roſ., marg. præp., corall. rub. præp. ana. drag. j., ſyr. de pom. unc. ij., aq. cinnam., flor. aurant. ana. unc. ſs. m. f. cond. cochleatim in dies propinandum.*

ANIMADVERSIONES THERAPEUTICÆ AD CHIRURGIAM PRÆSERTIM SPECTANTES.

Quid ſint bubones parotides, anthraces, ſive carbunculi &c.

SIve ex coagulo, ſive ex ſolutione malignitas extiterit in febribus, anthraces, & bubones ob labem intus ingenitam, utì dictum eſt, non raro in iis vel extrinſecùs extuberant. Tumores ſunt quidam inflammatorii, qui humoribus pravè alteratis, atque in tubulis ſtagnantibus, variis in locis, & præſertim exterioribus, ex regionibus humani corporis ægrotantis, præter naturam attolluntur. Bubo dicitur, quum glandulas inficit inſigniores quaſi humani corporis vulgò *emunctoria*, ac per inflammationem ad ſuppurationem tendit. Anthrax autem, ſive carbo, ſive carbunculus, quum membranis nervoſis, partibuſque tendinoſis acriter inhærens, eas mordicando lacerat, corrumpit, incendit, ac penè inurit. Bubones diſtinguuntur in benignos, malignos, & venereos. Benigni vocantur, ſive ſimplices, qui in pueris præſertim, atque adoleſcentibus, redundante in partibus affectis ſero, extant; qui propterea, & cor-

poris robur, & proſperam valetudinem inferre ſolent. Maligni nuncupantur, qui ab illuvie quadam, ſive malignâ, ſive peſtilenti, quæ humores priùs coinquinaverit, exoriuntur. Venerei tandem dicuntur, qui ob labem fiunt ex impuro concubitu contractam. Bubones paſſim ex inguibus erumpunt; interdum tamen ad fauces, ſecùs aures, in collo, partibuſque finitimis; quo in caſu *parotides* propriè appellari debent.

Quid præſtandum ſit in curatione bubonum, qui ex malignitate extent.

Bubones malignos nequaquam diſcutiendos cenſemus, ſed tentandum potiùs, ſymptomaticè quamvis extiterint, ut blandè maturati, ad commodam ſuppurationem quantociùs perducantur, quà humores peccantes, ibique ſtagnantes egeri poſſint. Parotides verò, quum non ſemel adeo increſcant, ut præſens inde ſuffocationis immineat periculum, tum niſi proximæ, ac ſalutaris ſuppurationis non ambigua nobis ſeſe objecerit ſpes, exigunt, ut aut immaturè aperiantur, aut fotibus, vel inunctionibus, vel cataplaſmatibus emollientibus, volatilioribuſque, benignè ſemper, quum id tamen fieri poſſit, reſolvantur. Quinimmo et quum neceſſitas urgeat, eas hiſce in caſibus nequaquam ſanè cauſticis, at ferro candente inurere non planè damnamus.

Quid præſtandum ſit in curatione anthracis.

Anthraces, ſive carbunculi eam propemodùm requirunt curandi methodum, quâ, gangrænæ evincendæ, extirpandæque, quotidiè utimur; in quo conatus omnis adhibendus videtur, ne pars infecta proximam non infectam corrumpat. Hinc ut ſuppuratio propediem, ſive potiùs corruptio ſequatur, curandum eſt, atque adeo eſcharæ ſeparatio. In quo plurimùm ſanè cauti ſimus oportet, ne aut altiùs quàm convenit ſcarificando, aut acriùs quàm par eſt erodendo, topicorum auxilio morbum longè magis exulceremus. Nos quamſæpiſſimè anthraces ita, ut ſequitur, optimè curatos vidimus:

mus: nimirum debitè priùs parte in antrhace affectâ proximè emoriturâ ſacrificatâ, atque cum aquâ calcis vivæ poſtmodum intimè madefactâ, mel hiſpanum ſpecificè paratum, linteamentis eo intimè imbutis, ſuperimpoſuimus: idque ſæpeſæpiùs in dies renovavimus, donec ulcus tandem omnino exterſum cicatricem induxerit. Mel hac propemodum ratione parare conſuevimus A. Interdum addidimus etiam therebentinam venetam ovorum vitello ſolutam, theriacam, & reliqua, quæ pro indicatorum ratione nobis congruere viſa ſunt.

A ℞. *Mell. hiſpan. unc.ij., ſper. cet. dragm. ij., camph. ſcrup. j., ſpir. vin. rect., ſive aq. Reg. Hung. unc. ſs., m. pro uſu ut m.*

CAPUT VIII.

De Febre Hecticâ.

INter febres chronicas primò ſeſe obiicit hectica, febris nimirum, quæ in habitu corporis conſiſtere, in partibus videlicet ſolidis humani corporis viventis ineſſe, autumabant Priſci, quam proinde hecticam dixerunt, ſolutuque difficilem habuerunt. Eam verò paucis deſcribendam cenſeo, *febrem eſſe chronicam, in quâ, calor augeatur licèt, lenis eſt, acris tamen nonnihil, ac liquans, qui propterea ſolidas partes fundendo, earum maciem extremam, ſive tabem inducit.* Tres habet gradus. Primus eſt, quum in eâ calor febrilis adeo lenis eſt, ut vix percipiatur, quo in caſu febricitantem, non modò, atque adſtantes, verùm et Medicum ipſum eludere valet. Alter eſt, ubi calor febrilis aliquantulùm exacerbatur, & unâ præſertim, vel alterâ horâ poſt paſtum interpoſitâ, intenſior ſit. Tertius eſt, ubi calor febri-

Definitio febris hecticæ.

Gradus hecticæ.

acris, ut ita dicam, & mordicans, in hecticâ adeo intenditur, atque extenditur, ut partibus ſolidis adipoſis imprimis liquatis, corpus univerſum extenuet, emacietque. Febris hectica, quæ, quum eò devenerit, nullam planè curationem admittit, propriè dicitur *maraſmoides*, *maraſmus*, ſive *tabes*.

Diagnoſis, Signa, quæ num hæctica, & quo in gradu ſit febris, declarant, alia ex dictis eluceſcunt, alia ſunt quæ ſequuntur. Pulſus frequens in primo hecticæ gradu, celer, & minor ſemper in dies. Sopor quaſi pervigil. Permoleſtum quoddam, vix tamen quandoque ſenſile capitis, cæterarumque partium faſtidium. Calor in gradu hecticæ ſecundo, unius circiter horæ ſpatio poſt paſtum interpoſito, plurimùm intenditur. Rubore intenſiùs ſuffunduntur genæ. Torpidi evadunt ægri, mærentes, triſtes, infeſti. Sitire incipiunt. Tuſſiculâ nonnunquam infeſtantur ſiccâ. Urinæ, quæ naturales priùs erant, craſſiores fiunt, atque oleoſæ. Sudores, & præſertim nocturni, uberrimi ſanè, graveolenteſque in gradu tertio, iique liquantes; quibus iccirco ſolvuntur vires, extenuatur adeps, abſumitur caro, uſquedum maraſmoides tandem, ſive tabes manifeſta inſequatur.

Cauſa. Hecticam febrem ab ulceribus utplurimùm interioribus, necnon etiam exterioribus, & inductam, & fotam fuiſſe cognovimus; ſanies enim, quæ a ſanguine præterlabente in ulceribus abſorbetur, humores labefacit univerſos, eoſque coinquinat, fœdatque; atque adeo fermentationem ſuccendit febrilem, quæ tamen lenis ſaltem principio ſit, neceſſe eſt; eoquòd particularum vis fermenteſcens, ſanie per ſanguinem effusâ, quodammodo obruatur, eatenus dum tandem ſanguinis balſamo per fermentationem diuturniorem abſumpto, ſive præcipitato, aut alio quovis pacto a reli-

quis ſecreto, exaltetur, calorem majorem, ſive potiùs acriorem exerat; qui ſolidas iccirco partes, atque imprimis adipoſas fundendo, ſudores, item et urinas oleoſas, eaſque uberrimas movet, quæ *colliquativa* nuncupantur.

Febris hectica facilè in gradu primo curari poſſe creditur. Difficiliùs in ſecundo. Neutiqam planè in tertio. Ab anno decimooctavo ad trigeſimum quintum uſque, penes Hippocratem, (*a*) hecticæ febri obnoxii ſumus; quo tempore quamdifficilè, ſi ſuccendatur, evadimus. Non ita, quum vel ante, vel poſt eam ætatem ſupervenerit. In fœminis faciliùs ſolvitur, quàm in maribus. Alvi fluxus ſi inſequatur, febricitantem quamprimùm deceſſurum præcinit. Si decidunt capilli, peſſimum omen faciunt: maximam quippe indicant fluidorum corruptelam, ſuccique alibilis acrimoniam, qui reſcindit, eroditque potiùs quàm nutrit pilorum radices; quæ propterea reciſæ, exſuccæ, ac penè dicam, excarnes avelluntur; quo fit, ut proprio pondere defluant capilli. Hectica febris, quæ ab ulceribus fovetur exterioribus, niſi ea tamen curationem planè reſpuerint, longè minùs habet periculi, & longè faciliùs cedit, quàm quæ producitur aut ſine causâ manifeſtâ, aut ab ulceribus internis. Prognoſis.

Nullum unquam, hecticis curandis, prout ipſa rerum magiſtra quotidiè præcipit experientia, magis antiquum, magis accommodatum, ac præſens videtur præſidium, quam pacatus animus, jucundæ conſuetudines, ruſticationes ſalubres, itinera, equitationes, vectationes, & vel in exteras regiones navigationes frequentes, ac diuturnæ, quibus vel tabidos quandoque ſolis omnino reſtitutos nonmodò accepimus, verùm et ipſi vidimus. Ubi id contra nullatenus profue- Curatio.

(a) *Sect.* 5. *Aphor.* 9.

fuerit, incaſſum penè pleraque ceſſiſſe alia remedia in hecticâ verâ ſemper obſervavimus. Victus eſſe debet optimi ſucci, humectans, non ſemper tamen tenuis, quin et plenior potiùs, utplurimùm, quàm tenuiſſimus, concoctu cæteroquin facilis, & medicatus, ut infra dicendum. Vinum noxam plerùmque intulit. Loco vini ptiſanam alii, alii mulſam, cereviſiam alii obiciunt. Infuſionem radicis chinæ cum melle hiſpano, ac ſufficienti quantitate optimi cinnamomi in mulſæ formam digeſtam, nos utique commendamus. Loco mellis, ſatiùs interdum quoque utimur paſſulis majoribus recentibus mundatis, necnon et radice glycyrrhizæ &c. In victu proſunt hordacea, amygdalata, cancri fluviatiles, in juſculis præſertim ſive gallinaceis, ſive vitulinis elixatis. Nocent ſalita nimis, aromatizata, eaque omnia, quæ particulis ſcatere ſolent acribus, ac volatilibus nimis; quæque iccirco humores univerſos acriores in dies ſemper efficiunt, magiſque erodentes. Aer deligatur temperatus, ſerenus, perflatus, qui ad humidum, frigidumque potiùs, quàm ad calidum declinet. Id præ cæteris monet Galenus, qui docet præterea æſtivo tempore, ubi calor magis intenditur, hecticâ febre laborantes, commorari debere in locis ſubterraneis, quæ ſint frigidiſſima, unà et maximè ventilata; eoquè unico præſidio febricitantem hecticum extremâ macie confectum, intra menſem reſtitutum ſe vidiſſe proclamat Riverius. Niſi reſpondeat alvus, clyſteribus leniter concitanda. Plurimùm confert, utì ante jam diximus, hilaritas. Mærorem e converſò, æquè ac animi anguſtias, curaſque mordaces hecticam quamſæpiſſimè per ſe ſolas induxiſſe habemus. Coitus, maximè nimius, fugiendus, in quo ſanguinis, ut ita dicam, uligo, quæ nimiam fluidorum compeſcit acrimoniam, abſumitur. Purgationes peni-
tus

tus in hecticâ proſcribendæ, ne lympham eam per dejectionem educamus; quæ humores concretos diluit, ac ſalium vim acrem, fundentemque enervat. Hinc potiùs humectantia conveniunt, alkaliſata, boloſa, atque abſorbentia. In quem finem optimo cnm ſucceſſu adhibentur pulveres ocul. canc., raſur. ebor., cor.cer.&c., gelatina ejuſdem cor. cer., & reliqua ejuſmodi, decoctiones emollientes, antiſcorbuticæ ex radicibus ex.gr. graminis, altheæ, fragarum, ex floribus, foleiſque borraginis, violarum, primulæveris, pimpinellæ, hederæ terreſtris, cochleariæ &c. At præ cæteris ſerum, item et lac, aſininum imprimis, ſolemne, ac præſens hecticæ curandæ ſolet eſſe auxilium; de quibus in hiſtoriâ, necnon et in animadverſionibus ſubſequentibus fuſiùs. Ad obſtructiones viſcerum, quæ hecticam paſſim aut fovere, aut comitari, aut ſaltem inſequi ſolent, reſerandas, perquamidoneas cenſemus aquas chalybeatas largè hauſtas, non ſecus ac nucerianam, quæ particulas inſuper ſalſas eluit, infringitque, ac per urinam ſubducit. Sanguinis miſſio,ubi redundet, & ob menſes præſertim aut non debitè fluentes, aut diu retentos, ſive ob excretiones conſuetas, aut per hæmorrhoides, aut per nares, aut per alia loca non ita pridem ſuppreſſas, neceſſaria videtur. Veſicantia contra, item et fonticuli planè ableganda; eoquòd pus illud, quod in ulceribus conficitur, per ulcera ea extrinſecùs inducta, non excernatur omnino; quinimmo ejus aliqua ſaltem portio, ſive a ſanguine, ſive ab aliis per ulcera circumeuntibus humoribus abſorpta, in gyrum per venas remeat, fluidorum maſſam iterum coinquinat, atque hecticam potiùs exaſperat. Veſicantia præterea damnamus item, ratione potiſſimùm cantharidum, quarum acerrima effluvia, utì ſenſibus patet, a carne extrinſecùs affectâ,intus immittuntur in vaſa, ac flui-

fluidorum acrimoniam longè magis acuunt. De fotibus, æquè ac balneis, aquæ potiſſimùm dulcis, non ita judicandum, quæ opportunè adhibita, ſeri vim erodentem diluunt.

Hiſtoria VII.

Quicquid, febri hecticæ medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

GLycerium nobilis, ac nubilis puella, quæ decimumſeptimum nondum compleverat annum, optimè conſtituta, robore valens, atque aſpectu venuſta, temperamento prædita calido, humidoque, nempe ſanguineo, amore tribus circiter ab illinc menſibus vehementer capta, zelotypa fit, ac miſerè ideo angitur. Menſe Auguſto, tum, quum fluxus lunares, qui priùs opportunè, commodè, affluenterque ad id temporis nunquam non confluxerant, recurrebant, ex inopinato exterrita, ac menſibus iccirco omnino compreſſis, febre corripitur ardentiſſimâ, rigore prævio; quæ ex acutâ poſt diem morbi vigeſimamprimam, quartana ſimplex evadit, contumax, diutina, quam tandem pertæſa, ulteriorem curationem ad annum, & ultra neglexerat. Fluxus præfatus pridem ſuppreſſus, utì conſueverat, tandem reverſus quartanam penitus ſolvit. Paulò poſt febricula quædam inſequitur; quam, cum ad menſes fere octo ſine ullâ ſenſili remiſſione perduraſſet, hecticam eſſe pronunciavimus. Mitis erat quippe calor. Lenis per articulos univerſos evagabatur dolor. Aderat tuſſicula, quæ duarum circiter horarum ſpatio a paſtu interpoſito nonnihil exacerbabatur, quo tempore impensè quoque rubebant genæ. Torpida erat, languens, pervigil, ſiticuloſa, mœrens, irrequieta, noctu præſertim, ubi præterea in ſudores uberrimos ſolvebatur. Urinas emittebat craſſas, oleoſaſque. Pulſus parvus erat, frequens, & celer. Saliva ſalſa.

Cor-

Corpus inſuper univerſum tabes ita confecerat, ut febrem ad gradum ſaltem hecticæ ſecundum perveniſſe, inferre quiſque potuerit. In eo planè ſtatu hanc menſe Aprili Anno ſalutis 1713. tractare cepimus. Quia autem, ut famem, quâ interim laborabat quaſi caninâ, expleret, opiparè veſcebatur, & alvus adſtricta erat, ventrem ideo blandè priùs ſero caprillo ſolventi A concitavimus. Ut verò viſcerum obſtructiones evincerentur, atque ut ab humoribus labes ſundens jam ante contracta elueretur, ſerum hac aliâ ratione B paratum in Aurorâ quotidie iterum ſumendum confecimus. Ut primùm alvus ſero ſolventi ſoluta, fluere ceperit, alteram quantitatem ſeri caprilli ad libras circiter quatuor depurati ex intervallo potandam ei præſcripſimus; ac deinde, modò ulteriùs ſitiiſſet, ut aquam nucerianam frigidam, utut ei libuiſſet vel poſt paſtum ſuperbibiſſet, poteſtatem fecimus. Serum præfatum B pro diebus ſequentibus conſtitutum in cubili hauriebat. Et poſtquam ad horam ferè quieviſſet, inſurgere conſueverat, per amœna ſubinde ambulatura. Ut placidè tamen, commodè ac lentè incederet, ne ſanguis excandeſceret, hortabamur. Lacte interim duntaxat caprillo cum ovorum vitellis recentium quaſſatis, per B. M. cocto bis in die cum ſ. q. panis optimi triticei, abſtemia prorſus, reficiebatur. Loco vini potare conſuevit decoctionem hanc C. Diebus quindecim vix exactis, ſudores nocturni planè ſiſtuntur. Uberior excernitur urina, quæ tamen optimæ ſit conditionis; atque alvus laxitatem quandam inde naturalem ſibi comparare cepit. Quamobrem longè placidiùs noctu requieſcebat Glycerium. Longè minùs febricitabat. Et ut multa paucis complectar, longè meliùs eam ſe deinceps habere manifeſtiſſimè cognovimus. Adeo ut brevì poſt, febre radicitus extinctâ, ac animo tandem pacato, carnem ſibi induit, modicam ſuſcepit

pinguedinem, neque alia impoſterum patiebatur incommoda, præter eam, quâ adhuc vexabatur tuſſiculâ ſiccâ, atque irritanti, quæ, ut planè extenuaretur, lac aſininum poſt ſeri præfati uſum, eâ,quæ inſequitur ratione D paratum, propoſuimus; neque incaſſum, ſiquidem lac illud ſorbere vix ceperat, ut optimè convaluerit; eâ tamen prorſus in omnibus ſervatâ ratione, quam pro uſu ſeri præſcripſimus.

A ℞. *Mell. hiſpan.opt. unc.iv., crem.tart. drag.ij., ſer. caprill. lib.j., m.f. ſerum ſolv. ſumendum in Aurorâ, cui horæ unius circiter interpoſito intervallo, ſuperbibere alteram per vices incipiat ſeri quantitatem ad libras uſque quatuor, & ultra.*

B ℞. *Flor. borrag., viol., primulæver., ſoleor. pimpinel., heder. terreſtr., choclearia ana. pug.iij., ſer. capril. recent. lib.j. m.f. levis infuſ., & mac. S. A., col., f.f. expr. & adde Mell. hiſp.opt. unc.j., matriſperl. præp.dragm.j. cap. quot. jejunò in A. pro ſyr. ad dies* 40. *circiter.*

C ℞. *Hord. mund., & elixat. unc.ij., rad.opt. chin. dragm. ij., cinnam. opt. ſcrup.j., aq. nucer.lib.iv. m.f. inf. & mac.S.A.ad hor.xii. circ. ciner. calid. Adde paſſular.majorum mundat. rec., & mel. hiſp.q.ſ. ad g.ſ. bull. lenit., deſp. S. A., col. pro potu quotid. ut m.*

D ℞. *Lact. aſin. lib.j., cui adde ſyr. rad. chin. cum mel. hiſp. confect. unc.j. cap. bis in die h. m.*

ANIMADV. AD THERAPEUT. SPECTANTES.

Quid ſit mel, & quid præſtet in uſu medico.

MElle intus ſatiùs quàm ſaccharo in Praxi medicâ utendum ducimus. Mel quippe, nihil aliud eſſe videtur, quàm ſuccus quidam roſcidus, quem ex variis hinc inde delectiſſimis floribus, odoratiſque foleis delibare ſolent apes; quemque ingeſtum, ac leviter immutatum ex ſtomacho poſtmodum in foveolis al-

vea-

vearium cereis eructant; ubi reconditus fermentatur, atque effervefcit; donec optimè tandem digeſtus, atque in mellis formam ſubactus, eam, quâ pollet vi, ſibi comparet balſaminam. Particulas, quæ tamen blandè agunt, longè volatilioris habet, quàm ſaccharum *hodiernum commune artificiale*, quod ex cannis contuſis, atque contritis expreſſum, igne concreſcit. Saccharum dico hodiernum commune artificiale; *vetus* enim, quod, penes Majores noſtros, ſolemne fuiſſe accepimus, ſpecies fuit mucoris, ut ita dicam, melliti; qui naturæ ſolius ope in foleis, ſive in tubo talium cannarum extrinſecùs ex ſucco quodam earum tenuiſſimo exudante, cum rore matutino immixto, ad Solem inde, veluti manna, inſpiſſatur. Mel tum ob plurimum, quod habet volatile, tum ob balſamum illud roſcidum, tenue, ac blandum, quod ex plantis potiſſimùm ſuaviter fragrantibus rore madefactis nanciſcitur, leniter ſolvit, detergit, roborat, unà et aperit. Quamobrem Mulierum menſibus, aut deficientibus, aut diu ſuppreſſis ciendis, revocandiſque; necnon etiam obſtructionibus viſcerum reſerandis præſens ſanè haberi debet remedium; quo optimo cum ſucceſſu in jure utplurimùm ſimplici ad unciam unam, aut duas quotidie in dies plures ſubinde frequentiſſimè utimur et ipſi, jampridem edocti a Viro celeberrimo Franciſco Redi Præceptore noſtro olim digniſſimo, qui pro re natâ mel præſertim hiſpanum in præfatis affectionibus prædicare conſueverat. Hiſpanum præ cæteris in Italiâ optimum exiſtimamus, inde Calabrum. In plagis ſiquidem ejuſmodi calidioribus ob majorem plantarum virtutem mel longè melioris notæ deligitur. Si decoquatur, & deſpumetur, tenujores avolant particulæ, atque adeo ejus, ex noſtrâ ſententiâ, potiùs obtunditur vis, quâ morbis medetur. Mellis abuſus pluribus ex cauſis no-

xius cenſeri debet, juvenibus potiſſimùm, hypochondriacis, ſcorbuticis, hyſtericis, & maximè febrientibus, dummodo febris ardens ſit; eoquòd cum ſuccis inteſtinorum facilè fermentando, effervescat, immutetur, corrumpatur, atque in vappam, ut ita dicam, degeneret.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Victus ſalitus pro hecticis curandis non planè improbandus.

SUnt qui hecticæ curandæ victum planè inſulſum commendare conſueverunt; atque adeo hecticâ affectos ab eduliis ſalitis omnino arcebant. Sal quamvis, vel ex noſtrâ ſententiâ, quum eo hectici abutantur, valdè noxium haberi debeat, utpote quod intus per meatus corporis humani effuſum, humores vniverſos, & præſertim lymphaticos acriores facere, magiſque erodentes valeat. Tantum tamen Clinicorum eâ in re rigorem non probamus. Salis abuſum in hecticis utique damnamus; quemadmodum damnamus item, fercula iis neque ſale vel minimum condiri. Sal enim dapibus modicè inſperſum, ventriculi fibras, æquè ac inteſtinorum roborat, blandè ſtimulat, fermentorum vim acuit, digeſtiones adjuvat, ſecretiones movet, alvum lubricat, atque alios optimos præſtat effectus vel in hecticis ipſis; qui præpoſterâ ejuſmodi quandoque victus potiùs ratione, quàm febre ipsâ, brevì, aut contabescunt, aut cachectici prætermodum intumeſcunt &c. Hyacinthus Fontana, vulgò *Farfallino*, municeps noſter inter comicos modulatè canentes, temporibus noſtris celeberrimus, hecticè ſuperioribus annis febricitans, Pariſiis Romam, penè jam confectus, nauseabundus, imbecillis, inſomnis, ac propemodum expirans, redierat; quem nos protinus quaſi, menſe

Ja-

Januario inter ludos baccanaliorum, convaluiſſe obſervavimus poſtquam eo, quo utebatur victu, prorſus inſipido fidenter improbato, ut fercula de more ſaliret præmonuimus. Si adeo, utì vulgò creditur, nobis noceret ſal, ſaporibus, quos ex dapibus non inconcinnè ſalitis elicit, ſenſus noſtros tam eleganter neutiquam ſcalperet; quum ſenſuum organa, ut et in aliis tractatibus ante jam declaravimus, ad id unicè nobis inſtruxerit Sapientiſſimus ille Maximus Optimus Opifex, ut per affectiones modò ſuaves, modò inſuaves ab objectis ſenſilibus intimè partas, quicquid humani corporis fabricæ conſervandæ, ſibi conveniat, ad punctum, ut ita dicam, temporis quiſque intelligat.

CAPUT IX.

De Febre Intermittente in genere.

Varia intermittentium genera.

QUia febris intermittens, modò certâ, modò incertâ recurrit periodo, hinc fit, ut modò dicatur *vera intermittens*, ſive *intermittens regularis*, modò dicatur intermittens *erratica*; ſive intermittens *non regularis*. Vera intermittens eſt, ubi *certâ recurrit periodo*. Intermittens erratica vocatur, quum *incertâ recurrit periodo*. Veræ intermittentes rurſus dividuntur, *ratione temporis*, *ratione moris*, *ratione complicationis*. Ratione temporis diſtribuuntur in *quotidianas*, *tertianas*, *quartanas*, *quintanas &c.* Ratione moris in *benignas*, *& malignas*. Ratione complicationis in *ſimplices*, *& compoſitas*; quæ iterum diſtinguuntur in *compoſitas homogeneas*, atque in *compoſitas heterogeneas*. Compoſitæ homogeneæ, ſive ejuſdem generis, dicuntur, quæ pluribus componuntur intermittentibus ejuſdem generis. Hujuſmodi ſunt quotidia-

tidiana ex. gr.,ſive duplex, ſive triplex &c.,duplex, ſive triplex tertiana, quartana &c. Intermittentes heterogeneæ vocantur,ſive generis diverſi,quum intermittentes ſimplices, quibus componitur intermittens compoſita, ſint diverſi generis, ut ex. gr., quum quotidianæ ſimplici injungatur tertiana, quartana, & ſic de cæteris.

Diagnoſis. Ex hactenus dictis de naturâ, ac diverſitate intermittentium in genere, educuntur quoque ſigna diagnoſtica; de quibus tamen fuſiùs, quum de ſingulis intermittentibus verba facienda ſunt, dicturi, non eſt, cur impræſentiarum plura dicamus.

Cauſa. Febres intermittere, eaſque per intervalla recurrere, ideo autumamus,quia humor peccans, fermentum nempe febrile confectum priùs, atque in cavis,meatibus, tubulis, ſive in glandulis obſtructis collectum, adeo ibi cumuletur, atque excandeſcat, ut objicibus tandem, ſive repagulis ſuperatis, atque diſtractis, identidem eructet in maſſam ſanguineam, quâ fædatâ, labefactâque, nil mirum, ſi ejus vis, aut fervor quodammodo priùs obruatur; qui poſtmodum, ſubactis, digeſtis, atque extenuatis, ſive diſcuſſis craſſioribus grumis, neceſſe eſt, ut invaleſcat, ac longè majorem vim acquirat. Hinc fermentatio, calor videlicet in acceſſionibus, quæ intermittunt, principio utplurimùm valdè reſtinguitur, incrementum longè majus deinceps ſuſcepturus.

Prognoſis. Duo potiſſimùm, ratione prognoſis, de intermittentibus in genere conſideranda ſeſe objiciunt: febris nempe natura, atque urinæ conſtitutio. Reſpectu febris,*quocunque modo intermiſerit, periculo vocat* ex Hippocrate. (*a*) Attamen, ubi acceſſiones malignitatem præſeferunt, planè quantumvis intermittant, neutiquam ſine maximo vitæ periculo recurrunt. Intermittens,

(a) *Aph.43. ſect.4.*

tens, quæ diu ſeſe produxerit, aut in hecticam, aut in hydropem facilè deſinit. Autumnales contumaciores. Si negligantur, aut ſi perperam tractentur, fieri ſolent continuæ, quandoque acutæ, quandoque chronicæ admodum pervicaces. Reſpectu urinæ, ſi principio tenuis ſit, clara, cruda; & craſſior tamen ſi ſubinde evadat, turbeturque, febrem intermittentem brevì ſolutum iri indicat. Quinimmo et ſedimentum quò citiùs demittit, eò meliùs.

De curatione intermittentium perpauca hæc in genere recenſere juvat. In diætâ id præ cæteris curandum, ne vel ante, vel in ipſo paroxyſmo veſcatur æger. Quinimmo principio paroxyſmi, neque potus propinandus, cujus tamen in ſtatu, atque in declinatione potiſſimùm, pluribus de cauſis, de quibus infra, pleniſſima facienda eſt copia. *Quicquid enim,* verbis utor Dolæi, *paroxyſmus in ſtomacho invenit, id omne corrumpit, atque in ſcorias febriles vertit.* Sorbitiones chalybeatas commendamus, utpote quæ viſcerum obſtructiones intermittentibus conſuetas reſerare valeant. Vigente paroxyſmo, necnon etiam ſub finem, ſudoribus præſertim inſtantibus, ut largæ ſint, ac frequentes, opera danda eſt; membranas quippe, ex æſtuatione febrili arefactas, refrigerant, humectantque, ſalia concreta, & quodammodo fixa, volatilioribus in fermentatione febrili abſumptis particulis, ſolvunt, eaque per ſudorem, quem longè faciliùs movent, eluunt, emittuntque. Emetica, vomitoria nempe, febribus extinguendis, extirpandiſque, ſi unquam convenerint, id maximè in intermittentibus, & præſertim contumacioribus, ex vitio ventriculi contuliſſe, comperimus. Ubi idonea cenſentur, unâ, vel alterâ horâ antequam paroxyſmus invadat, & tum maximè, quum ſtomachus nauſeabundus ſponte, ut ita dicam, ſuâ, ſeſe exonerare enititur, Curàtio.

pro-

propinanda; vel quum a ſomno matutino experrectus æger, aut oris amaritudinem, aut nauſeam, aut ructus patitur nidoroſos. Morbi principio, utì diximus, maximè conveniunt; neque nocent proceſſu, ſi intermittens, aut producatur, aut reviviſcat, aut ſymptomata ingraveſcant. Leniora tamen eligantur, quæ neque irritent nimis, neque viſcera torqueant. Purgationes, ſi fortiores ſint, intermittentes utplurimùm exaſperant; organorum quippe facultates evertunt, fluidorum conſtitutionem turbant, vires minuunt, atque æſtus febriles, ſymptomatum recrudeſcente ſyndrome, movent magis, ac augent. Clyſteres contra vel ante paroxyſmum injecti, & præ cæteris leniter detergentes, ſymptomata valdè leniunt, iis præſertim, quibus aut alvus adſtringitur, aut injunguntur in paroxyſmo præcordiorum anguſtiæ, viſcerum ardor, borborygmi, hypochondriorum inflationes &c. Febrifuga, cortices nempe kinæ kinæ, coni cupreſſini exſiccati, cortices aurantiorum, hiſque ſimilia nequaquam in paroxyſmo, verùm aut ingruente, aut multò ante, aut etiam poſt, vel diebus ipſis intermiſſionis, propinanda ſunt, eaque iteranda, parvâ tamen doſi per vices plures, iterum, atque iterum vel quum ad plures dies penitus intermiſerit febris, quo morbi radicibus omnino ſublatis, intermittens funditus tandem evellatur. Hæc tamen, niſi alvo priùs opportunè purgatâ, humoribus ritè præparatis, ac fermento febrili per acceſſiones febriles quodammodo ſubacto, adhiberi tutò nequaquam ſolent, præterquam in intermittentibus malignis; quibus principio confeſtim occurrere debemus, ne ægrotum interficiant, ut deinceps fuſiùs dicturi. Acceſſiones, niſi prævià ſaltem aliquâ horripilatione invadant, febrifugis plerùmque reluctantur. Venæ ſectionem intermittentibus compeſcendis ut-

utplurimùm ſine ſucceſſu hactenus experti ſumus; quinimmo et atrociores quandoque provocaſſe invaſiones, obſervavimus. Non ita tamen ubi febris intermittens excretiones ſanguinis diù retentas inſequuta ſit; tum enim minimè negligendam exiſtimamus.

CAPUT X.

De Quotidianâ ſimplici benignè intermittente.

QUotidiana benignè intermittens ea dicitur febris, *quæ quotidiè intermittit, atque adeo quotidiè recurrit ſine malignitatis indiciis, frigore tamen, utplurimùm, atque horrore præviis, febrientem non procul a cibo ingeſto invadens.* Definitio quotidianæ ſimplicis benignè intermittentis.

Quamobrem ab invaſionibus præſertim dignoſcitur quotidianis, quæ penitus intermittere, atque recurrere debent ſine ullo malignitatis indicio, ut quotidianam ſimplicem benignè intermittentem propriè conſtituant. Diagnoſis.

Quicquid commenti unquam fuerint Veteres de origine febris hujuſmodi intermittentis, pituitæ in ſtomacho, æquè ac in inteſtinis putreſcentis vitium culpantes, nos longè probabiliùs ducimus, non aliâ de causâ quotidianam ſimplicem benignè intermittentem excitari, niſi quòd humor quidam ſtagnando in tubulis obſtructis viſceris alicujus, depravetur, ac depravatus tantum ibi quotidie ſuſcipiat incrementum, ac tanto cum impetu obices quotidie impellat, ut ſemel in die eos vincat, atque in vaſa irrumpat ſanguifera; ubi ſanguini immixtus fermentationem febrilem ſuſcitet. Quod autem ut luculentiùs ſit, ponamus ex. gr. in meſenterio, ductibus quibuſdam lacteis obſtructis, glandulis, ſive potiùs receptaculis chyloſis ſtagnando inhæſiſſe Cauſa.

portionem quandam chyli; quæ ibi propterea conſiſtens adeo alteretur, ſive potiùs depravetur, ut in fermentum abeat febrile; quod intra ſpatium horarum 24. ita cumuletur, effervescat, rarefiat; ac rarefactus ita ebulliendo intumeſcat, ut ibi incluſus diutiùs ſtare nequeat. Atque adeo ponamus, impetu facto, viam ſibi per meatus obſtructos quodammodo ſtraviſſe. Fermentum id, tum deferatur neceſſe eſt in cyſternam chyli communem, ac per ductum thoracicum, venamque ſubclaviam ſiniſtram in auriculam cordis dexteram; ubi ſanguini immixtum, ac intimè perfuſum, unà cum eodem ſanguine quaquaverſum effunditur. Hinc fermentatio ſuſcitatur febrilis, quæ ferè ſemper, tremore, ac frigore præviis, invadere deberet; quibus exinde ſuccedere æſtus febrilis; quæ fieri minimè poteſt, quominus habeat incrementum, ſtatum, ac decrementum, ceſſans quotidiè penitus, atque recurrens pluribus ex cauſis mox exponendis.

Quare ivaſiones febriles utplurimùm prævio rigore, & certâ, ſive incertâ periodo exciteutur &c.

Deberent priùs ſenſibiles fieri tremores cum frigore. Fermentum enim febrile, quod recèns ſanguini commiſcetur, & unà cum ſanguine vaſis ſanguiferis diſtribuitur, crudum adhuc, craſſum, rude, atque, ut ita dicam, indigeſtum, cordis ruditer irritat fibras, æquè ac minimos plexus nervoſos, ſanguinis fermentationem obruit, & calorem iccirco compeſcit, imminuitque. Inde horripilatio, tremores quandoque ſpaſmodici, concuſſiones, ac moleſta corporis univerſi perfrigeratio. Perfrigerationem ideo paulò poſt inſequitur æſtus febrilis, quia fermentum febrile ulteriori fermentatione magis magiſque ſubactum, ſenſim ſemper per gradus extenuatur, donec tandem exaltatum incendatur, atque efferveſcat. Quamobrem in intermittentibus univerſis perfrigeratio ſaltem aliqua ſpaſmodica, ac convulſiva, æſtum febrilem præcedere ſolet.

Fer-

Fermento demum febrili, aut penitus abſumpto, aut deſpumato, aut excreto, egeſtoque, calor extinguitur febrilis; qui modò magis, modò minùs producitur, prout major, vel minor eſt quantitas humoris peccantis, ſive prout magis, vel minùs reſiſtit &c; neque priùs recurrit, quàm alia quantitas humoris ſtagnantis, ſtagnando alteretur, atque in fermentum febrile, uti priùs, convertatur, in vaſa ſanguifera iterum, atque iterum irrupturum. Quicquid innuimus de quotidianâ intermittente, intelligere quoque expedit de tertianâ, quartanâ, ac de univerſis intermittentibus; quarum periodi excitantur, præfiniuntur, diriguntur que a qualitate, & quantitate materiæ pravæ ſtagnantis in viſceribus obſtructis, in quibus magis magiſque in dies immutatur adhuc, atque corrumpitur. In viſceribus dicimus obſtructis, id ſiquidem contingere poteſt vitio, non modò ſolius meſenterii, verùm etiam hepatis, lienis, pancreatis &c., necnon etiam a ſuppuratione quadam interiori; quæ tamen febres, erraticas potiùs procul ab omni lege, quàm periodicas, ſtatis temporibus, intermittentes progignere, atque educare ſolet.

Febris quotidiè intermittens, periculo quamvis plerùmque vacet, contumax adeo eſſe ſolet, ut ad plures menſes quandoque perducatur. Neglecta tamen, ſive ſi perperam tractetur, non expers periculi; quinimmo et ad tabem, & ad hydropem, febricitantem quamſæpiſſimè deducens, enecare ſolet. Prognoſis.

Quotidianis intermittentibus ſolvendis plurimùm confert aer calidus, & ſiccus potiùs, quàm frigidus, atque humidus, victus tenuis, humectans, optimi ſucci, concoctuque facilis. A vino, prioribus præſertim diebus, planè abſtineatur. Alvus ſit adaperta, animique affectus, fieri quantùm poſſit, pacati. Priuſquàm febrifugis utamur, ut alvus, & ſtomachus eluatur, nec- Curatio.

 non

non etiam ut humores præparentur, opera danda eſt. In quem finem clyſteres, non modò præſcribendi ſunt priùs, verùm etiam purgantia, item, ſi opus fuerit, emetica, aut vomitoria, leniora tamen, & blandiora. Decoctiones dehinc, infuſiones, atque emulſiones conveniunt emollientes, aliquantulùm amaricantes, deobſtruenteſque, de quibus univerſis in hiſtoriâ ſequenti. Si redundet ſanguis, minuendus. Quibus opportunè præmiſſis, quum febris adhuc tamen quotidiè recurret, tum ad præſidia febrifuga, de quibus et in ſuperioribus verba fecimus, & in ſequentibus facturi ſumus, confugiendum.

Hiſtoria VIII.

Quicquid, quotidianæ ſimplici intermittenti medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

PAmphilus decem et octo ab illinc annis natus, corpore ſano, nonnihil pinguis, ac temperamento, quod calidum, & humidum dicitur, ſanguineo videlicet, præditus, Menſe Auguſto, ardente Syrio, non procul a fonte frigidiſſimo, ſub umbrâ platani, zephyro flante, ludendo delaſſatus, placidè obdormit inſudans. Experrectus, ac fame tentatus, fructibus præſertim horariis, avidè veſcitur, quibus vinum malvaticum meracius ſuperbibit; quo temulentus domum revertit, atque recumbens, ſopore arctiſſimè captus, ad plures horas iterum obdormit. Expergiſcitur tandem, & ut conſopitus plurimùm inſudaſſet, faucibus exhauſtis, plurimùm ſitit. Hinc intus, utì dictitabat, penè arefactus, gelidam, quam artificiosè ei confecerant, perquàm acidam ex ſucco limonum, largè ſorbere cepit. Siti expletâ, denuo recumbit, unà et requieſcit. At ex inopinatò vehementiſſimis torminibus, alvo ſuppræſsâ, excitatus, niſus habet evomendi irritos; quibus occurrit theriaca, quam vino generoſo ſolutam deglu-

glutivit. Solvitur inde alvus, ac niſibus evomendi planè pacatis, longè meliùs ſe habere teſtatur. Attamen nauſeabundus, ac viribus perfractis, admodum languens, de maximâ conqueritur apepſiâ, unà et de ſummâ capitis imbecillitate: id ferè per triduum, eò uſque dum non procul a prandio, tandem frigefactus, ac rigore quodam repentino correptus, ad horam circiter concutitur. Mox calor febrilis inſequitur, qui proceſſu intenſiſſimus fit; ac poſtmodum decreſcens, intra ſpatium horarum 12., vomitu prævio bilioſo amariſſimo, prorſus extinguitur. A febre immunis fit ad eandem planè uſque horam diei præcedentis. Ex quo iterum, utì pridem, iiſdem ſymptomatibus renaſcitur, item et reſolvitur paroxyſmus, eandem propemodum ſervans periodum ad diem uſque morbi octavam. Quo tempore ſeſe nobis tractandam objecit. Febrem eſſe quotidianam ſimplicem benignè intermittentem dignoſcentes, eam hac, quæ inſequitur, methodo illico tractare ſuſcepimus. Ex erroribus, quos in victu potiſſimùm præmiſerat, necnon et ex nauſeâ, vomitu, ſapore pravo, atque hypochondriorum inflatione, quæ in paroxyſmo præter naturam intumeſcebant, ſtomachum, æquè ac inteſtina, ſarcinâ recrementorum quadam effœtâ, ſive non congruâ in hoc morbo affici imprimis, pro certo habuimus. Eluenda iccirco quamprimùm fore judicantes, potionem hanc A emollientem blandè ſolventem, clyſtere ex ſolo jure ſalito priùs injecto, hauriendam confecimus. Quæ ut concitaverit alvum, iterum atque iterum præcepimus, ut ſuperbiberet juſculum modicè ſalitum ad quantitatem libræ unius, & ultra, per vices tamen, quo ſatiùs alvi colluvies elueretur. Ut primùm itaque præfatæ purgationis ope abluta eſt alvus, longè meliùs impoſterum ſe habere cepit æger, ratione præſertim, tum nauſeæ,

tum

tum vomitus, tum hypochondriorum, quæ priùs intumuerant. At enim verò, licèt non adeo uti pridem infeſti, recurrebant tamen quotidie paroxyſmi. Hinc humoribus, juſculo alterato decoctionibus idoneis, quod jejunò potabat, priùs præparatis, quotidianam hanc intermittentem febrifugis planè eradicandam decrevimus; quæ per infuſionem quater, diebus ſingulis ita ut in B præbuimus. Dies erat morbi decima, ex quâ ejuſmodi febrifugo uti ceperat, neque incaſſum; ſiquidem ante diem vigeſimam ſeptimam, ſudoribus uberrimè erumpentibus, unà et urinâ abundè excretâ, in priſtinum ſe optimè reſtitutum ſenſit Pamphilus.

A ℞. *Syr. viol. viol. unc. ij., ol. amygd. dulc. rec., & ſ. ig. ex. unc. iv., aq. cinnam. unc. j., m., & cap. in jure inſulſo tartariſato.*

B ℞. *Cort. kin. kin. unc. j., cinnam. opt. dragm. ij., ſal. tart. dragm. ſs., aq. com. lib. iv., m. f. inf., & mac. in B. M. ad hor.* 48. *circiter S. A. Adde mell. hiſpan. unc. iv. bull. levit., deſpum. colet. cap. per vices ad quantitatem unc. iv. ſingulis vicibus hac lege, uncias nimirum quatuor h. m., & tantundem horâ quotid. ante prandium, & ante cœnam &c.*

CAPUT XI.

De Tertianâ ſimplici benignè intermittente.

Definitio.

FEbris tertiana ſimplex benignè intermittens, tertiana ideo vocatur, quia tertiâ quaque die recurrit; quocirca eam deſcribendam ducimus, *febrem eſſe, quæ planè licèt intermiſerit, tertiâ quaque die recurrit, rigore utplurimùm præeunte ſine ullo malignitatis indicio*. Rigore dicimus utplurimum *præeunte*, eoquòd in tertianis quandoque, raròquamvis, ut vel ipſi

ipſi paſſim obſervavimus, ſine ullâ, vel leviſſimâ ſenſibili horripilatione de tertiâ in tertiam diem recurrat calor febrilis.

A periodo, qua tertiâ quaque die recurrit febris, quæ omnino intermiſerit, evidentiſſimè dignoſcitur, eam temporis proceſſu tertianam fore. Principio autem tertianam fore ſimplicem intermittentem benignam ſuſpicari datum erit, ſi intra horarum duodecim circiter ſpatium, nullo vel levi apparente malignitatis indicio, planè intermiſerit. Si cum horrore, ac frigore vehementer febrientem corripuerit. Si febris progreſſu impensè tandem incaluerit. Si vomitus acceſſerit amaricans, aut principio, aut incremento, aut in ſtatu, ſive in decremento paroxyſmi. Hinc non modò vomitus inter ſymptomata tertianarum ſimplicium connumerari ſolet; verùm etiam quicquid moleſti infert, tum in ore, tum in ventriculo, tum in partibus finitimis humor peccans, qui ventriculi, unà et inteſtinorum plexus nerveos lædere poſſit, antequam evomendo egeratur: anxietas nimirum, præcordiorum anguſtia, nauſea, ſapor amaricans, ructus nidoroſi, atque, faucibus exhauſtis, ſitis quandoque ardentiſſima &c. Diagnoſis.

Quicquid de origine tertianæ ſimplicis benignè intermittentis protulerint Priſci, fermentum febrile in eâ, non ſecus ac in reliquis univerſis intermittentibus, ubique locorum confici, latitare, et cumulari poſſe in viſceribus obſtructis corporis humani viventis exiſtimamus; quandoquidem ſi de tertiâ in tertiam diem in vaſa irrumpat ſanguifera, minimè fieri poterit, quominus excitet acceſſiones febriles typo tertianario ex intervallo recurſuras, ut non ita pridem ſatis ſuperque declaravimus. Cauſa.

Tertiana ſimplex benignè intermittens, nullum quamvis naturâ ſuâ periculum habeat, non eſt tamen, Prognoſis.

quod

quod nonrarò, aut ſi negligatur, aut clinice malè adminiſtratâ ſi vitietur, evadere non poſſit vel intermittens maligna, vel continua acuta, ac perniciosa, ut non ſemel percepimus. Nonnumquam, declinante præcipuè autumno, in quartanam ceſſiſſe obſervavimus. In ſenibus neutiquam ſine periculo. Superveniens icteritia, tertianam ſolvit. Tertiana, quæ legitima eſt circuitibus ſeptem terminatur ex Hippocrate (*a*) vel ad ſummum decem. Sin autem ulteriùs producatur, difficilior curatu fit. Nubecula alba per urinam in matulâ ſtagnantem ſuſpenſa, brevì ſolvendam tertianam denotat. Quò vehementiora in acceſſionibus apparuerint ſymptomata, dummodo febris penitus intermiſerit, eò citiùs ſolvendam fore, prænunciant. Ulcera, quæ labiis ſupervenerint, eam contumaciorem fieri penes nonnullos indicant; tametſi non ita ſentiant alii perplures, inter quos Riverius præcipuè ita ſcriptum nobis reliquit (*b*). *Scribit Haly, & vulgatiſſimâ docetur experientiâ, tertianâ laborantibus, ſi ulcera, aut puſtulæ in labiis, & naribus erumpant, finem febris præſagire. Eſt enim quædam veluti criſis, quæ ad illas partes fit.* Quum diù protrahitur, viſcerum obſtructiones, & lienis imprimis contumaciſſimas facit.

Curatio. Præter ea, quæ, ratione diætæ quotidianæ ſimplici curandæ, antea propoſuimus, quæ profectò et tertianæ ſimplici evincendæ planè conveniunt, animadvertendum ſupereſt, tertianam ſimplicem intermittentem, benigna licèt ſit, valdè tamen pervicacem feciſſe victum ſaccharatum, mellitum, ſalſum, atque aromatizatum, validam, ac diuturnam corporis exercitationem, item et vigilias datâ operâ diù protractas. Hinc ſopori quandoque opiata in tertianâ conciliando apprimè conducunt; quæ ſola eam nonrarò, contumaciſſimam quam-

(a) *Sect. 4. aph. 59.* (b) *Prax. Med. lib. 17. cap. 3. de febr. tertian.*

quamvis, omnino extenuaſſe, conjecimus. A vino prorſus abſtinendum. Quietem tum animi, tum corporis præ cæteris commendamus; corpore quippe quieſcente, ac animo pacato, ſuccorum in organis digeſtiones, in vaſis deſpumationes, in glandulis ſecretiones, longè faciliùs peraguntur. De curatione pharmaceuticâ, æquè ac chirurgicâ, quum eadem ferè pro curandis, tum tertianis ſimplicibus, tum ſimplicibus quotidianis benignis uſurpari debeat, non eſt cur hìc plura addamus; eòque minùs, quod ſi quid de iis reliquum eſt, in hiſtoriâ, quæ inſequitur, id fusè exponere non dedignabimur.

Hiſtoria IX.

Quicquid, tertianæ ſimplici intermittenti medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

LEucippus venator, vir annorum triginta circiter, optimè conſtitutus, neque pinguis, neque prætermodum gracilis, temperamento præditus, quod calidum, & ſiccum, ſive bilioſum vocant, ſtaturæ proceræ, nullum propemodum, in victu præſertim, ordinem ſervans, menſe Januario ſubdio venando, aquilone viciſſim, atque auſtro promiſcuè, nullâ lege ſervatâ, ex adverſo flantibus, æquè ac reflantibus, varia paſſus incommoda, ruſticum tuguriolum ingreditur. Algens gelu, ac imbribus madefactus, foco aſſidet. Caleſit. Conquieſcit. Valdè inde exuriens, leguminibus, cæpis, item et carne ſuillâ abundè veſcitur, mero interim plurimùm indulgens. Domum poſtridie reverſus acerrimis, ac circumvagis per articulos univerſos doloribus tentatur, quos capitis quædam gravedo non ita pridem præceſſerat. Paulò poſt horror, unà et rigor inſequitur ingens, cui hòris duabus ferè elapſis calor febrilis accedit. Is principio mitis. At adeo deinceps intenditur, atque extenditur, ut in progreſſu intolera-

bilis evadat, neque reſtinguitur, niſi plurimo priùs egeſto ſudore, ac uberrimâ urinâ excretâ; quod ad horam ferè a paroxyſmi principio duodecimam contingere conſueverat. In paroxyſmo a primo ad ultimum nauſeabundus, plurimùm ſitit, ac de dolore capitis permoleſto conqueritur. Eâdem fermè horâ, eodem typo, alternis diebus, iiſdem ſymptomatibus febris ita recurrit, ut ex tertiâ invaſione eam tertianam fore exquiſitam ſimplicem benignè intermittentem prædicere non dubitaverim, quam propterea non ultra ſeptimum paroxyſmum ſeſe producturam fore ſperans, operam tantummodo dedi, optimâ victus ratione præſcriptâ, ut alvus diebus intermiſſionis clyſteribus elueretur. Atque humores juſculis alteratis cum foliis cichorei, borraginis, atque acetoſæ interim præparare ſtudui. At enim verò, quum rem præter opinionem ceſſiſſe ex octavi paroxyſmi magis recrudeſcente invaſione intellexi, ſtatim Diatartaro P. Caſt., quod ad dragmas decem in bolos reformavimus, ante cœnam deglutito, fæcibus ab alvo omnino excluſis, necnon & ſanguine ex venâ in brachio ſolutâ, biduo poſt, die nimirum intermiſſionis proximè futurâ, ad libram circiter educto, ad uſum kinæ kinæ confugiendum decrevimus, quam Leucippo eâ quâ inſequitur A ratione propinavimus. Bolos præfatos quatuor vix vicibus deglutiverat, quum tertiana planè ceſſaverit. Ne tamen impoſterum revixiſſet ampliùs, Leucippum per alias vices, diebus quindecim circiter interpoſitis, prædictis bolis, ut identidem ad menſem, & ultra uteretur hortati, effecimus, ut is morem nobis gerendo, eâ, quam præſcripſimus, methodo omnino convaluiſſet.

A ℞. *Cort. kin. kin., rhubarb. elect. ana. ſcrup. j., ſal. tart. gra. vij. m. in pollinem redigantur, & in bol. cum ſyr. de cichoreo redacta, cap. quotid. ſtatim ante prand., & ante cœnam.* CA-

CAPUT XI.

De Quartanâ ſimplici benignè intermittente.

NOn ſecus ac quotidiana, item et tertianâ, a periodo, quâ febricitantem corripit, quartanæ ſibi comparat nomen febris ea intermittens, quæ quartâ quaque die recurrit. Quocirca quartanam ſimplicem benignè intermittentem deſcribendo, affirmare non erit abs re, *eam eſſe febrem, planè intermittentem, quæ quartâ quaque die, ab omni procul malignitatis indicio, recurrit, prævio utplurimùm rigore, aliorumque ſymptomatum concomitante catervâ.* Definitio quartanæ ſimplicis benignè intermittentis.

Ideoque a periodo, quam recurrendo in acceſſionibus ſervare ſolet, potiſſimùm dignoſcitur. Quartanarii præterea famelici plerùmque ſunt, quinimmo et perſæpè *picacei*; id, ni fallor, ob vitiatum ſtomachi fermentum, quod ventriculi plexus præter naturam mordicando eum elicit pravum ventriculi ſenſum, quo inducuntur, ut vel congrua, vel etiam quandoque non congrua avidè appetant. Inſuper moroſi, item et languentes deprehenduntur, ptyaliſmo frequenter obnoxii. Urinam præter naturam variè alteratam excernunt. Sudores uberrimè, graveolentes, glutinoſos, atque acidum utplurimùm ſpirantes emittunt. &c. Diagnoſis.

Quum paroxyſmus de quartâ in quartam diem in hac febre recurrat, inferre non dubitabimus, fermentum febrile, quod quartanam procreat, fovetque, per biduum coerceri, & carcere, ut ita dicam, detentum intus in vaſis, ſive in glandulis obſtructis commorari; in quibus iccirco, diù ſtagnando, magis magiſque corrumpitur, atque impenſiùs aceſcit, quàm in quotidianâ ſimplici, & in ſimplici tertianâ. Nil mirum igi- Cauſa.

tur, ſi quartanam utplurimùm comitentur obſtuctiones viſcerum longè contumaciores; eoquòd humores in quartanariis longè acidiores evadant, magis magiſque concreſcant, fixentur, & ſtagnent.

Prognoſis. Quartana ſimplex benignè intermittens plerùmque ſine periculo exoriri, & perdurare ſolet, iis præſertim, qui nondum ſenio confecti plurimùm habent roboris, quo, recurrentibus paroxyſmis, diù reſiſtere queant. De genere eſt chronicorum, atque ad annum, & ultra non ſemel producitur, tum maximè, quum autumno ſuccendatur. Interdum, ubi contumaciſſima ſit, in hydropem deſinit, aut in cachexiam, necnon et in affectiones ſcorbuticas, & quamſæpiſſimè in hecticam. Infantibus faciliùs, quàm adultis diſcutitur. Senibus non expers periculi.

Curatio. Victus, quartanæ curandæ, non abſimilis illi, quem reliquis intermittentibus extenuandis hactenus præſcripſimus, conveniens eſt. Vinum in quartanâ, quæ plurimùm ſeſe protraxerit, non omnino ablegandum; quod autem benè diluere, ac temperare juvat aquâ chalybeatâ per extinctionem ferri candentis ad obſtructiones reſerandas. Purgationes tum emeticas, tum catharticas propter virium imbecillitatem, niſi blandè moveant, planè damnamus, & maximè in morbi proceſſu. Qua de re humoribus pravis diſcutiendis, egerendiſque ſatiùs ducimus *epicraticè* potiùs incedere rhabarbaratis, aliiſque ſolventibus amaricantibus, quæ humores concretos ſolvunt, eorumque acorem emendant. In quem finem inter alterantia commendamus quoque decoctiones amaricantes, cichor. ex. gr., centaurii minoris, & reliqua aperientia; quibus quandoque immiſceri præſens eſt remedium emollientia, utì ſunt flores, folia, atque radices malvarum, violarum, borraginis, altheæ, graminis, hiſque ſimilia. Oleoſa tamen,

tamen, pinguia, eaque denique omnia, quæ ventriculi, inteſtinorumque fibras prætermodum relaxare valent, noxam intuliſſe quartanariis ferè ſemper animadvertimus. Fœcibus in organis digeſtionis congeſtis, utì propoſuimus, ante diſcuſſis, atque humoribus probè alteratis, niſi tamen ceſſet febris, eam, ut conſuetis febrifugis planè deleamus, conari debemus.

Hiſtoria X.

Quicquid, quartanæ intermittenti medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

MEliboeus villicus, qui ætatis ad annum nondum pervenerat ſexageſimum, corpore ſano, temperamento pituitoſo, frigido nempe, humidoque præditus, æſtivo tempore, menſe videlicet Auguſto ſub canicularis æſtus finem, procul ab omni manifeſtâ occaſione, febre malignâ, utì credebatur, ex coagulo, correptus eſt, quâ diù vexatus, ac penè confectus, die vigeſimâ morbi primâ exactâ, tandem aliquando convaluit; valdè tamen exinde imbecillis, macilentus, ac planè enervis. Menſe Octobri, dum ut famem, quæ tum maximè ſupervenerat acerrima, expleret, opiparè veſcebatur, ex inopinato poſt cœnam decumbens, adeo frigeſcit, ut penè algens nullo pacto, niſi horis tribus elapſis, calefieri potuerit. Frigori calor ſtatim accedit febrilis, qui de gradu in gradum ſubinde ſemper invaluit, uſque dum maximus tandem evaſit. Ab horâ duodecimâ decreſcere cepit, ac uberrimo ſuperveniente urinæ affluxu, quam ſub finem, a principio paroxyſmi, horæ circiter decimæ octavæ excrevit, omnino evanuit. Paroxyſmus eodem fermè principio, eodem incremento, æquè ac decrementó, quartâ quaque die, eâdem fermè horâ, iiſdemque ſymptomatibus recurrit, intervallo nimirum quartanario. Hanc itaque quartanam fore præſentiens vel æger, eamque parvì faciens ad plures menſes pla-

planè neglexit. Quinimmo et varios in victu potiſſimùm errores committens, viribus planè deſtitutus, ac macie penè conſumptus, menſe Aprili Anni 1717., ad Noſocomium confugit. Jamdudum erat, ex quo nauſea ſuperveniens, eam edendi maximam ſubſtulerat aviditatem. Alvum interim quotidiè commodè, atque opportunè exinaniebat. Plurimùm ſitiebat. Sudoribus nocturnis, diebus præſertim intermiſſionis, infeſtabatur, iiſque graveolentibus, craſſis, atque acorem inſuper ſpirantibus, quo tempore parcè mingebat. Urinæ tenues ſemper erant, aquoſæ, atque non coctæ, nullum deponentes ſedimentum. Quibus omnibus maturè conſideratis, Meliboeum in Noſocomio ægrotantem ita ut in A tractare cepimus. Victu interea temporis utebatur optimi ſucci, concoctu facili, qui tamen tenuis erat, ob eam maximam, quâ tenebatur apepſiâ. Vini loco, eoquòd vinum ipſum ſummoperè faſtidiret, aquam mulſam chalybeatam cum corticibus citri, ac cinnamomo infuſis, non inſuaviter alteratam in uſum quotidianum potabat. Quia autem hujuſmodi curandi methodum parùm proceſſiſſe poſt dies octo cognovimus, præter decoctiones præfatas alterantes, quas in Aurorâ ſumebat, uſum corticis kinæ kinæ eâ, quâ inſequitur ratione B, inſtituimus. Die tertiâ ab uſu febrifugi iſtius quartana omnino intermiſit. Attamen, quoniam languens adhuc erat æger, & ad vires recreandas, & ad cibi, quæ planè defecerat, revocandam cupiditatem, optimam chocolatam in lacte caprino per extinctionem ferri candentis chalybeato ſolutam, atque ſpumantem, diebus ſingulis bis per triduum, loco prandii, & loco cœnæ, ut ſorberet, præcepimus, experientiâ quamſæpiſſimè edocti, ſorbitionem hanc ſolam morborum diuturnitate viribus fractis reſtaurandis, ſpiritibus obrutis excitandis, refocillandiſque, plurimùm profuiſſe. Enim verò illico ali-

aliquantulùm reſtitutus, & cibos conſuetos appetere, & longè minùs incommodè poſt cibum requieſcere cepit. Quamobrem reliquis omnibus procul amotis medicis præſidiis, ut ſemel ſaltem in die jejunis faucibus antelucanis horis, ut obdormire inde commodè potuiſſet, eandem potionem ex chocolatâ lacte ſubactâ, exagitatâque ſorbendo, intra menſem tantum ſibi roboris, omnino convaleſcens, nactus eſt, ut dehinc, ſemper licèt abſtemius, nunquam ſe meliùs habuiſſe, chocolatæ vel in rebus medicis uſui plaudens, decantaret.

A ℞. *Folior. pimpinel., cichor., centaur. minor. ana. pug. iij., ſalv. fol. iij. aut iv., ſem. citr. contuſ. dragm. j., cinnam. opt. ſcrup. ſs., aq. chalyb. q. ſ. m. decoqu. S. A. Col., & adde ſyr. de cichor. cum rhab. unc. j, Cap. quot. in A. per dies xv.*

B ℞. *Cort. kin. kinæ, Rhabarb. elect. ana. ſcrup. j., ſal. tart. ſcrup. ſs. m in tenuiſ. pulv. redigant., ac in b. cum theriac., ac conſerv. roſar. ana. dragm. ſs. S. A. reform., cap. ſtatim ante prandium, & ante cœnam quotidie per dies viij.*

ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

NOn rarò contigiſſe obſervavimus, & obſervamus in dies, invaſiones febrium intermittentium, quamvis planè intermittant, præſeferre tamen, & in vigore præſertim invaſionis, nonnulla malignitatis indicia, delirium nempe, ſoporem quaſi lethargicum, convulſiones, non rarò petechias, & reliqua, quæ humores omnes, labe quâdam malignâ, ſive ex coagulo, ſive ex ſolutione fœdatos commoſtrare ſolent. Tum, quamvis, utì diximus, planè intermittat febris, *maligna* nuncupatur *verè intermittens*; quæ profectò, quoniam

Quid ſint febres malignæ intermittentes, & quomodo curandæ.

niam febrientibus,vel prioribus invaſionibus,necem molitur, ſummoperè periculoſa habenda eſt. Hinc febribus hujuſmodi verè intermittentibus malignis, ne dum Romæ, ut ita dicam, conſulitur, Saguntum expugnetur, febrifugo confeſtim occurrendum eſt. Quemadmodum autem hiſce in caſibus clinicè incedendum ſit, id fusè eâ, quæ inſequitur, hiſtoriâ exponere aggrediar.

Hiſtoria XI.

Quicquid, febri malignæ intermittenti medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

ARchillis Mulier, tribus ab illinc annis vidua, annorum quadraginta & ultra, modicæ ſtaturæ, temperamenti calidi, atque humidi, corpore ſana, ac fluxibus licèt per pudenda conſuetis ad Menſes complures planè exhauſtis, viribus, æquè ac valetudine ad id temporis optimè conſtans, menſe Novembri ruri febre ex improvisò corripitur, quæ valdè pernicioſam vel principio ſeſe manifeſtavit. Hæc tamen ex intervallo horarum duodecim circiter omnino extinguitur. A primò ad ultimùm paroxyſmi arctiſſimo quodam lethargo veluti conſopita ſpaſmodicè identidem convellebatur. Aridæ, atque exſuccæ erant fauces, æquè ac lingua. Intumuerant hypochondria. Partes extremæ penè algentes ad tactum, madore quodam frigido irrorabantur. Horror, quo febris invadere conſueverat, brevis erat, & vix ſenſibilis. Pulſus ſanorum ſimilis vel in ipſo vigore paroxyſmi, item et, quas parcè tamen emittebat, urinæ. Quibus maturè conſideratis & antequam alter rediret paroxyſmus febrem hanc malignam fore intermittentem conjicientes, clyſtere ad alvum eluendam priùs immiſſo, ut ſatiùs tamen expurgaretur, id ſolvens A ex oleo amygdalarum dulcium recenti, & ſine igne extracto, confeſtim ſumendum confecimus. Cui tum, quum alvum con-

concitare cœperit, largè ex intervallo ſuperbibit juſculum inſulſum cum ſeminibus citri alteratum. Ter itaque, die intermiſſionis primâ, alvo modicè ſolutâ, juſculum ex foliis cichorei, borraginis, ac ſonchi alteratum poſtridie in Aurorâ potandum præbuimus, obſervantes interim, num de tertiâ in tertiam paroxyſmus deinceps reviviſceret; qui profectò, iiſdem ſymptomatibus, eâdem propemodum horâ Archillidem aggreſſus, eam adeo profligavit, ut animam brevì actura quaſi videretur. Quamobrem ſine morâ coxis, cruribuſque inferioribus veſicantia, necnon etiam ſinapiſmata plantis adhibuimus; idque ut a cerebro, item et a præcordiis humor peccans eo, quo valuiſſet, modo, averteretur, qui partibus iis præ cæteris minitabatur. Solvitur paroxyſmus ſudore uberrimo, unà et urinâ copioſè excretis, quæ ſub finem paroxyſmi egeſſit. Paroxyſmo iterum ſoluto, ne tantâ atrocitate deinceps recurreret, vires ejus infringere febrifugis enitebamur, quæ ſtatim ita ut in B præſcripſimus. Præterea, quia ſanguine plurimo ſcatere, ex indiciis inferre rationi conſonum videbatur, eòque magis, quia excretionibus menſtrualibus, utì diximus, planè carebat, venas ex pudendis ſolvendas hirudinibus judicavimus; ex quibus die intermiſſionis ſecundâ, libra circiter ſanguinis, ut lethargus præcipuè, quo in acceſſionibus arctiſſimè detineri conſueverat, diſcuteretur, datâ operâ effecimus, ut guttatim deflueret. Rediit paroxyſmus tertius, & longè minor, item et quartus, qui et adhuc longè mitior exarſit. Mox Archillis eâ a primo ad ultimum ſervatâ methodo optimè convaluit. Enervis tamen, ac viribus ad menſem planè integrum deſtituta.

A ℞. *Tart. bonon. dragm. ij., ſenæ orient. mund. unc. ſs., aq. comm. q. ſ. m. f. inf. S. A. Col., & adde Mell. hiſpan. opt. unc. ij, olei amygd. dulc. rec.*

& ſ. igne extrac. unc. iv. cap. ut m.

B ℞. *Cort. Kin. Kin.; rad. contrayer. ana. ſcrupij. m. in pulv. redig., ac in b. cum conſ. hyacint. alb. reform. cap. quot. h. m. quibus ſuperbib. ſemper juſculum alteratum cum radicibus ſcorzoneræ, contrayervæ, cum foliis card. benedict., ſonchi, ac pimpinellæ.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES, ET PRÆSERTIM RATIONE PHARMACIÆ.

Quicquid adnotare debemus in cortice peruviano præſcribendo.

PErquampauca ſanè ex promptuariis Medicis nobis extant præſidia, quæ in cæteris morbis profligandis eam vim exerceant, quam in reſolvendis febribus ſaltem quibuſdam corticem Kinæ Kinæ ſpecificè exercuiſſe jamdudum obſervavimus. In quo autem præfati corticis facultas febrifuga ſita ſit, nondum exploratum habemus; & amaritiem intenſiſſimam, unà et auſteritatem quandam ſapori licèt præſeferat, an tamen refrigeret, an calefaciat, an ſolvat, an coagulet, an fundat, an præcipitet, an alios denique in corpore humano vitam habente abditos occultè præſtet effectus, planè hactenus ignoramus. Id tantummodo ex obſervationibus, & noſtris, & aliorum practicè accepimus, corticis abuſum viſcerum quandoque obſtructiones contumaciſſimas, profundos abſceſſus, menſium in fœminis ſuppreſſiones, hæmorrhoidum in maribus frequentiſſimè pepériſſe. Quocirca id præcisè adnotare expedit, ne corporibus prætermodum impuris, aut fluxibus ejuſmodi depurantibus, vel præſentibus, vel imminentibus, modò fieri poſſit, propinetur. *Modò fieri*, inquam, *poſſit*; intermittentibus quippe malignis, penitus quamvis intermittant, niſi febrifugis quamociſſimè occurramus, prioribus invaſionibus æger omninò perfractus utplurimùm ſuccumbit. Mo-

Modus, quo cortex is præſcribitur, varius eſt, betur enim in ſubſtantiâ,& vires ejus eliciuntur quoque infundendo,decoquendo, macerando,necnon etiam condiendo. Antiquiſſimum fuit, corticem Kinæ Kinæ, hac, quæ inſequitur, formulâ A parare, & propinare. Dehinc in intermittentibus maximè continuis loco vini aquis deſtillatis, ſive ſcorzoneræ, ſive cardui benedict., ſive rutæ caprar., hiſque ſimilibus uti conſueverunt alii. Poſthac tincturam ex cortice præfato elicere præſertim aggreſſi ſunt Galli in vino eodem per digeſtionem in B. M., eâ, quâ inſequitur lege B. Nos autem in vino niſi in corporibus quibuſdam cachecticis, vel in quartanis diuturnioribus id febrifugum nunquam propinare conſuevimus; eoquòd longè meliùs in reliquis febribus reſtinguendis per alia menſtrua potiùs, quàm per vinum, vires ſuas exerere experientia nos certiores fecerit; a quâ præterea didicimus,ſi per vices ſubinde in parvâ doſi exhibeatur, validiùs, ac tutiùs egiſſe, quin ſymptomata vel minimùm exaſperet in paroxyſmo. Methodum iccirco, quâ corticis Kinæ Kinæ præſcribendæ utimur, ſequens C propemodum eſſe ſolet. Hujuſmodi formula ſimpliciſſima eſt, eâque optimo ſemper cum ſucceſſu uſi ſumus, tum in tertianis ſimplicibus, tum in quotidianis, tum in tertianis duplicibus, ſive intermittentibus, ſive continuis, dummodo ſint benignæ. In quartanis verò,& præſertim tum quum quartanarius viſceribus obſtructis ad cachexiam vergat, febrifugum ex cortice Kinæ Kinæ hac aliâ ratione D parare conveniens eſt. Ubi intermittens malignitatis notas præſetulerit, tum cortici Kin.kin., radicem contrayervæ hoc pacto E aſſociavimus. In caſu malignitatis, bolis præfatis addere ſolet quiſpiam guttas aliquot olei ſcorpionum Matthioli; quod licèt non improbemus, ambigere tamen adhuc poſſumus, obſervationibus innixi, num

Formulæ, quibus cortex præfatus peruvianus præſcribi ſolet.

per id unicè ad labem malignam eluendam, utì opinantur, validiùs agat cortex. Quia verò non ſemel contingit, ut præfatos bolos deglutire nequeat æger, tum corticis, aliarumque rerum cum cortice præſcribendarum, tincturam aquis deſtillatis ita ut in F propemodum elicere conſuevimus. De cortice præfato, hæc præ cæteris, ut ante jam diximus, adnotare fas eſt, primò incaſſum ut plurimùm adhiberi, niſi acceſſiones cum aliquo ſaltem rigore invadant. Secundò, experientia nos docuiſſe, magis prodeſſe corticem multò ante paroxyſmum, quàm vel in ipſo paroxyſmo, vel principio paroxyſmi propinare. Tertiò, quum non omnino febrem uſu corticis extinguatur, toties repetendum fore, quoties intermittens reviviſcat. Quartò, niſi quid malignitatis redoleat paroxyſmus, tutiùs ſemper poſt ſeptimam acceſſionem, alvò purgatâ priùs, atque humoribus digeſtis, propinari. Quintò, in formâ ſolidâ deglutitum, in pulverem redactum nimirum, atque in ſtomacho cum alimentis immixtum, digeſtumque, longè validiùs agere. Perpauca hæc propemodum ſunt, quæ de cortice peruviano in Praxi medicâ nos hactenus obſervavimus, quæque Tyronibus perpendenda candidè, ac ingenuè propoſuimus; ne tam egregium, ac penè dicam unicum, certum ſedandis, reſolvendis, extenuandiſque febribus ſpecificum ab exteris Regionibus non ita pridem nobis invectum, quod rerum Parens, provida Natura, ideſt Supremus ille Mundi conditor, adverſæ valetudini reparandæ, tantâ mortalibus benignitate præbuit, ne, inquam, in eorum, præpoſterè adhibitum, convertant potiùs perniciem.

Quicquid de cortice hoc febrifugo paucis innuimus, & de conis quoque cupreſſinis dictum volumus, quos eâdem fermè in febribus curandis vi pollere jamdiu comperimus; de quibus iccirco in Tractatu de Febribus verna-

vernaculo idiomate ſuperioribus annis edito prolixiùs ſermonem inſtituimus.

A ℞. *Cort. kin. kin. in pulv. redac. dragm ij., vin. opt. lib. circit. ſs. m. f. inf. per horas xij. circiter pro unâ vice tantùm paroxyſmi principio propinanda.*

B. ℞. *Cort. kin. kin. unc. ſs., vin. opt. lib. ij., m. f. inf. per B. M. ad horas 48. circiter, ſumenda quater in die quotidiè per congrua intervalla ad quantitatem unciarum trium circiter vicibus ſingulis.*

C ℞. *Cort. kin. kin. in pulv. redact. ſcrup. j., ſyr. idonei, viol. viol. videlicet, vel de cichor., de capill. vener. q. ſ. m. ref. b. quem cap. quotidie, ſive b. m. cum juſculis alteratis, ſive proximè ante prandium, & ante cœnam ad dies tres, aut quatuor, & ultra.*

D ℞. *Cort. kin. kin., rhab. elect. ana. ſcrup. j., ſal. tart. ſcrup. ſs. m., in pulver. redig., & cum ſyr. de cichor. in b. reform. cap. ut ſupra.*

E ℞. *Cort. kin. kin., rad. contrayer. ana. ſcrup. j. m. in pulv. redig., & cum confectione ſive hyacinth., ſive alker., ſive cum theriac., mitridat. &c. prout virulentiæ malignæ qualitas exegerit in b. ref. cap. ut ſupra.*

F ℞. *Cort. kin. kin., rad. contrayer. ana. unc. ſs. aq. Card. B. lib. iv. m. f. inf. & macer. S. A. cin. cal., ſive B. M. ſumenda per vices, ter, aut quater die quotidiè ad uncias tres, aut quatuor circiter.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES, ET PRÆSERTIM AD PHARMACIAM.

CONTRAYERVA, cujus hiſtoriam inter cæteros accepimus a Bahuino, Schrodero, necnon et poſtremò, quantùm ſcio, ab Ettmullero, cyperi ſpecies videtur. Ejus nobis radices aliquot abhinc annis ex Provinciâ

Quid præſtare valeat in Praxi medicâ uſus radicis contrayervæ.

vinciâ Peruvanâ invectæ ſunt. Acre quoddam impensè aromaticum ſapiunt; hinc, eoquòd calefacere debeant, vim iis alexipharmacam, videlicet contra venenum, paſſim adſcribunt. De hac radice id quanquam affirmare nequeam, quod de cortice Kinæ kinæ ante jam affirmavi, non inficior tamen, blandè ſolvere poſſe, alimentorum coctiones adjuvare, excretiones tum diaphoreticas, tum diureticas placidè promovere, vermes, ſive lumbricos intus ingenitos, aut pellere, aut enecare &c., utì præcitati Scriptores teſtantur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES, ET PRÆSERTIM AD PHARMACIAM.

Quicquid judicandum ſit de uſu olei in morbis curandis.

NIl planè temporibus noſtris in Re medicâ frequentiùs, nil uſitatiùs, quàm olei amygdalarum dulcium recèns & ſine igne extracti, ac per os, ad labem, in morbis pleriſque, qualemcunque eluendam, propinati, neſcio an dicam uſum, an potiùs abuſum. Oleum præfatum opportunè, ac debitè præſcriptum, hauſtumque in torminibus præſertim, convulſionibus, atque irritationibus univerſis, in nephritide potiſſimùm ex calculo, pectoriſque inflammationibus plurimùm procul dubio profuiſſe inficias ire haud poſſumus. Attamen quotidie obſervavimus quoque, atque obſervamus in dies, eos, qui Medicis quibuſdam ad exceſſum, ut ita dicam, oleaceis, ſeſe tractandos fidenter commiſerunt, ſi quando evaſerint, obſervavimus, inquam, viribus eos adeo exinde deſtitutos, atque tanto ciborum faſtidio correptos, ut longo tempore imbecilles, & nauſeabundos, per ejuſmodi tam oleoſam, tam lubricam, tamque incertam medendi methodum, longè magis quàm per morbi perniciem confractos extitiſſe. Enim verò nos

nos edocet experientia; oleum, utpote quod vi polleat emolliendi, relaxandi, retundendique, ventriculi, æquè ac inteſtinorum facultatem, item et fermentorum robur adeo enervare, ut maxima deinceps ſubſequatur apepſia, imbecillitas, aliaque perplura incommoda; quæ nonniſi vel in corporibus ipſis cæteroquin vegetioribus, diuturnitate temporis evincuntur. Hinc, niſi contraindicatum ſit, plurimùm ſanè confert oleo per os in ægritudinibus, quibus convenit, propinando immiſceri priùs dragmas aliquot, necnon etiam unciam unam aquæ cinnamomi, quâ volatilius factum, longè minùs organa lædat. Quicquid de oleo amygdalarum dulcium innuimus, dicendum quoque autumamus de oleo olivarum communi, de oleo ſeminum melonum, & præ cæteris de oleo ſeminum lini; quod quamvis aliquando viſcerum inflammationibus diſcutiendis opportunum eſſe poſſit remedium, utì docet Ettmullerus, aliique, plurimis tamen tantam quandoque noxam intuliſſe reſcivimus, ut valdè ambigamus, an in morbis edomandis eam exerceat, quam ei paſſim adſcribunt, facultatem.

Quiſquis autem, inter medica præſidia, oleum ſive ex oleis, ſive ex ſeminibus præfatis expreſſum, elicitumque damnare, atque omnino proſcribere aggreditur, ob eum humoribus noſtris infenſiſſimum acorem, quo ſcatere ſibi ſuadet, ut ad id, quod mox dicturi ſumus, animum quæsò, ac mentem adhibeat, hunc rogamus. Rerum acidarum uſus diutinus nos abundè monet, acidum nequicquam humani corporis viventis œconomiæ adeo eſſe inimicum, ut eo, non modò proſperæ valetudini conſervandæ, verùm etiam & adverſæ reparandæ, pluribus ſaltem in caſibus uti commodè non debeamus; quando & ad famem, diù conſopitam, excitandam, & ad ventriculi cruditates extenuandas, & ad ſanguinis

Res eſt admodum incerta, an oleum acidum reverà ſit.

æſtus

æſtus nimios temperandos, & ad bilem prætermodum exaltatam coercendam, rebus acidis haud incaſſum quotidie veſcimur. Præterea, oleum acorem habere, eoquòd erodat, atque in rubiginem convertat metalla, res plurimùm eſt incerta; aqua ſiquidem communis crocum ex ferro, necnon et ex ipſo chalybe, ad Solem præſertim incaleſcente, quamcitiſſimè educit; & nihilominus quis aquam communem proinde intrinſecè acidam cenſere, ejuſque acorem valde noxium jure criminari poterit? Aqua item et oleum, acida tametſi non ſint, ut fermentationem tamen in mixtis inducant, eorumque ſolvant compagem, ac ferruginem eliciant, abundè eſt, ut in minima ſpiracula ſive in minimos mixti meatus ita ſeſe immittant, ut ab iis materiam excludant duntaxat craſſiorem primi generis; quemadmodum & in diſſertationibus noſtris de Fermentatione, & in Tractatu de Motu, & in capitibus quoque præcedentibus, ante jam fusè expoſuimus. Quia verò eundem propemodum effectum oleum præſtare poſſet, ratione ſubſtantiæ bulbi oculorum exterioris, tum quum evenit, ut guttula aliqua ejuſdem olei, quantumvis minima, fortuitò ſeſe intus in palpebras ingerat, nil mirum ſi æther ille tenuiſſimus, qui per meatus oleo obſtructos celerrimè movetur, exagitaturque; nil mirum, inquam, ſi membranas acriter incendat, & lacrymas exprimat, acoris quamvis expers omnino eſſet oleum, quod bulbo inhæſit.

CAPUT XIII.

De Febribus continuis intermittentibus, & de Intermittentibus compoſitis.

Deſcriptio febrium intermittentium compoſitarum, & continuarum intermittentium.

UBi contingit, ut febris, nequaquam licèt intermittat, per paroxyſmos tamen periodicè exacerbetur

betur manifeſtos, qui ex intervallo recurrant, ſive in dies ſingulos, ſive aut tertiâ, aut quartâ quaque die &c: tum vocatur vel continua intermittens, vel continua periodica; & ubi recurrat ſine periodo, nùncupatur febris continua erraticè intermittens. Quum quotidiè exacerbatur, dicitur quotidiana continua. Quum alternis diebus, vocatur tertiana continua. Quum quartâ quaque die, dicitur quartana continua &c. Non raró quoque evenit, ut febris reverà intermittat, recurrens autem per paroxyſmos, aut duplicatos, aut etiam triplicatos, &c., vel uno eodemque die, vel alternis &c. Hinc altera conſurgit intermittentium ſpecies, quæ dicuntur verè intermittentes compoſitæ, quotidiana nimirum duplex, triplex. Tertiana duplex, triplex, & ſic de cæteris; de quibus tamen id potiſſimùm animadvertendum eſt, paroxyſmos in tertianâ duplici, duplicique quartanâ &c. uno eodemque die ſingulos quandoque recurrere, quandoque diebus diverſis. In tertianâ ex. gr. duplici intermittente, interdum uno eodemque die ingeminantur paroxyſmi, temporibus autem diverſis. Interdum alternantur ita, ut ſine paroxyſmo nullus habeatur dies. Quo in caſu, ſi paroxyſmi alternis adeo producantur, ut præcedens nequaquam remittat omnino, priùsquàm alter, qui inſequitur, recurrat, tum ſpecies exardebit febrium continuarum intermittentium, quæ dicuntur, ſive quotidianæ, ſive tertianæ intermittentes per *ſubintrantiam*, aut per *ſubingreſſum* continuæ. Hæc autem omnia, quum ſatis ſuperque ex iis, quæ ante jam diximus, innoteſcant, non eſt cur ulteriùs urgeamus, febres ſingulas, ſive continuas intermittentes, ſive intermittentes compoſitas definitionibus peculiaribus ſingillatim, ac fusè deſcribendo.

Signa itidem, quorum ope febres ejuſmodi dignoſci queunt, ex præallatâ febrium deſcriptione, ac divi- Diagnoſis.

ſione perquàm facilè erit elicere. Id tantùm in tertianâ præſertim duplici adnotandum ſupereſt, ne eam cum quotidianâ ſimplici intermittente confundamus, tum præcipuè, quum paroxiſmi tertianæ duplicis, diebus alternis ſeſe alternantes, quotidianâ invaſione, quotidianam ſimplicem mentiri ſolent: adnotandum, inquam, ſupereſt, num paroxyſmi, qui ſingulo quoque die revertuntur, eâdem horâ, iiſdemque ſymptomatibus revertantur, num e converſo. In primo caſu pro quotidianâ ſimplici continuâ intermittente habetur. In ſecundo pro tertianâ duplici intermittente, perinde ac ſi duabus tertianis ſimplicibus componeretur, quarum acceſſiones per vices alternentur, de tertiâ in tertiam alternatim ſibi reſpondentes. Altera utplurimùm, diebus nimirum alternis, major eſſe ſolet. Altera, diebus nimirum intermediis, ſolet eſſe minor.

Cauſa. Si quis ea, quæ de febribùs continuis ſimplicibus, æquè ac de ſimplicibus intermittentibus innuimus, accuratè perquirat, ex facili enucleabit, quare quandoque fiant continuæ periodicæ, æquè ac intermittentes compoſitæ &c.

Prognoſis. Intermittentes compoſitæ, quæ penitus intermiſerint, longè minùs habent periculi. Inter acutas, quinimmo et inter peracutas eas connumerare debemus, tum maximè, quum ſibi conjunctam labem malignam habeant. Febres continuæ intermittentes, quamvis continuæ ſint ex ſubingreſſu, non ſemel adeo ſunt funeſtæ, ut febricitantem quomociſſimè interimant.

Curatio. In curatione id præ cæteris præſtandum, ut una ſaltem citius, quàm fieri poſſit, ex pluribus componentibus, febris evincatur; unâ quippe delatâ, longè faciliùs altera dabit manus, & cedet. Alvo igitur purgatâ, ac humoribus probè præparatis, febrifuga quamprimùm adhibenda ſunt, præſertim ſi paroxyſmus vel

le-

leviſſimo cum frigore, aut rigore inceperit.

Hiſtoria XII.

Aſcanius adoleſcens, qui vigeſimum primum nondum compleverat annum, corpore gracili, temperamento calido, & ſicco, vel bilioſo præditus, optimè valens, & organis benè inſtructus, Menſe Januario ludens, atque in paleſtrâ ſeſe vehementer exercens plurimùm incaluit, inſudavitque. Ita ſudans in contentione refrixit. Inde febricitavit. Febris erat continua; at quotidie cum rigore ita exacerbabatur, ut rigor, item et calor febrilis alternis diebus longè magis intenderetur, quam diebus intermediis. Eadem quoque ratio reliquorum erat ſymptomatum, ſitis potiſſimùm, capitiſque doloris, quæ diebus majoris afflictionis vehementiùs ſanè ægrotantem torquere conſueverant: diebus videlicet alternis, in quibus longè major morbi deprehendebatur exacerbatio. Æſtus inſuper febriles diebus præfatis nonnulla præſeferebant malignitatis indicia. Pulſus quippe parvus erat, compreſſus, & valdè inæqualis. Urina perexigua, ac tenuis. Fauces aridæ. Nigricabat lingua. Delirabat æger, atque anxius de ſummâ virium proſtratione conquerebatur, ob ſoporem quendam præterea continuum, dies, noctesque pervigilem valdè ſollicitus. Alvus tamen rectè reſpondebat. Neque fœces a ſtatu naturali recedebant. In vigore acceſſionis uberrimè ſudat, quod autem ibi præſertim contingit, ubi minùs affligitur. Dies eſt morbi tertia, ex quo Aſcanium ita ægrotantem obſervabamus, cui nihil aliud eatenus adhibuimus, niſi potiones uberrimas, item et clyſteres; qui quamvis ſimpliciſſimi, alvum nihilominus ſatis commodè cientes, ſordes uberrimas quotidiè educebant. Ut victus in-

Quicquid, hemitritæo medendo, præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

interim perquamtenuis eſſet, refrigerans, atque humectans, utque a vino prorſus abſtineret, curavimus. At horis medicis emulſionem hanc A frigidam potandam ei præſcripſimus. At enim verò quum præſidia iſta parùm proceſſerint, febrem hanc intermittentem, valde perniciosam fore tertianam duplicem, ex ſubingreſſu continuam, ſatis ſuperque nobis innotuit. Quocirca Aſcanio propinare ſtatim cepimus bolos febrifugos hac lege B confectos. Per triduum præfatos vix is deglutiverat bolos, quum ex eâ tertianâ duplici per ſubingreſſum continuâ, ſive planè malignâ, ſive ſaltem peſſimi moris, nullâ, præter ſudorem conſuetum, apparente criſi manifeſtâ, prorſus evaſerit.

A ℞. *Sem. melon. unc.j., pap. alb. dragm.ij., aq. ſonch., ſcorzoner., card.ben. ana. unc.iij.m., f. emul. S.A. Alteretur levi infuſione corticum citri, & adde Juleb., rad.contrayer. S.A. parat. unc.ſs. cap., ut m.*

B ℞. *Cort. kin.kin., rad. contrayer., oculor. cancror. ana. ſcrup.j.m., in pulv.redig., & cum confect. hyacint., atque alkerm. æquali portione in bolos reformat. cap. bis quotidie, videlicet ſtatim ante prandium, & ante cænam.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ UNIVERSALES.

Variæ febrium ſpecies, quæ nomina ſua a ſymptomatibus utplurimùm ſortitæ ſunt.

EOs equidem ſcimus, qui verba, quàm res pluris facere conſueverunt, præter eas, quas jam ante deſcripſimus, alias etiam pene innumeras febrium ſpecies in medium protuliſſe, ratione præſertim eorum, quæ inferre ſolent ſymptomata. Qua de re alias dixerunt *morbillares* eſſe, alias *ſcarlattinas, petechiales* alias, alias *colliquativas, helodes* alias, alias *aſſodes, caſtrenſes* alias, *ſyn-*

ſyncopales, *humorales*, *epialas*, *lypirias*, *horrificas*, *hemitritæas*, *ſiticuloſas*, *famelicas*, *cardiacas*, *torminales*, *præfocantes*, *anheloſas*, *aſthmaticas*, *tuſſiculoſas*, *arthriticas*, *inſanas*, *emeticas*, *diureticas*, *diaphoreticas*, *catharticas &c.*, quarum tamen omnium, tum quum ex dictis, tum ex infra dicendis perfectiſſimam ſibi cognitionem haurire, ac comparare quiſque poſſit, non videtur cur ad nauſeam prolixiorem ſingularum tradamus hiſtoriam. Id tantùm propterea paucis hìc adnotare ſufficiat: primùm *hemitritæos* dici, ſive *hemitritæum* a nonnullis, febrem quandam compoſitam continuam malignam, ac putridam, cui accedit præterea tertiana verè intermittens; ſive febrem tertianam continuam, cui aſſociatur quotidiana verè intermittens: ſecundò *lypiriam*, vel *lypirias*, ſive propriè *leipyrias*, dici, quam nonnulli confundunt cum epialâ, febrem quandam continuam valdè malignam, cum inflammatione viſcerum eriſipelaceâ, in quâ interiora veluti uruntur, uno eodemque tempore, quo frigent exteriora, & præſertim extrema. Febrem hanc porrò utplurimùm lethalem, eam quamvis nequaquam neque Sylvius, neque Dolæus ſeſe obſervaſſe affirment, nos porrò Romæ, in Noſocomiis præſertim, quibus præſumus, præ cæteris in Gente Hiſpanâ, non ſemel obſervavimus. De reliquis Lexicographos conſulito.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM SPECTANTES.

FEbres inſuper, non ſecus ac alii plerique morbi, modò dicuntur *endemicæ*, ſive *endemiæ*, quum peculiares, item et communes in aliquâ tantùm Regione ſint, ob aeris patritii inclementiam, ſive ob alimentorum pravitatem &c., quæ iccirco nuncupantur quoque *ver-*

Aliæ Febrium ſpecies, quæ diſtinguuntur ob rationem, quâ invadunt.

vernaculæ, ſive *gentilitiæ*, a nonnullis item et *caſtrenſes*, ubi potiſſimùm per militum caſtra evagentur. Modò dicuntur *epidemicæ*, ſive *epidemiæ*, quum non alicui tantùm Regioni, neque peculiares, neque communes ſint, neque per eandem ſemper effundantur, quinimmo quum modò per hanc, modò per illam ob aeris malignam infectionem, non innatam, ſed contractam ſuſcitentur. Modò dicuntur *ſporadicæ*, quum videlicet omni tempore, omnique loco exoriri poſſint, & ſeorſim quenquam invadere procul ab omni contagii ſuſpicione. Ab endemiis iccirco differunt, atque ab epidemiis, eoquòd ſporadicæ febres multos uno, eodemque tempore, variis tamen in locis, quin tamen ex contagio communicentur, ſparſim corripiant. Morborum iſtorum, qui ſporadici vocantur, luculentiſſimam inter Veteres a Galeno habemus deſcriptionem, penes quem tamen, & quidem in latiori ſenſu, id nominis uſurpatur: *Morbi diverſi non ejuſdem generis, alis aliis contingentes.*

CAPUT XIV.

De Morbis, qui propriè reſpiciunt motum ſanguinis progreſſionis, item et fluiditatis, ac primò de Polypo.

In quo ſenſu polypi vox hic accipiatur.

DE febribus, quæ ſunt affectiones quædam univerſales, quæ ſanguinis motum fermentationis propriè reſpiciunt, hactenus egimus. De Polypo igitur, item et de cordis palpitatione, animique deliquio, de ſyncope, necnon etiam de lipothymiâ, quæ ſunt affectiones, quæ ad motum unicè ſanguinis progreſſionis partim, partim ad motum, qui in eodem ſanguine fluiditatis dicitur, pertinere videntur, reliquum eſt, ut deinceps agamus. Polypus, vox ſcilicet in Praxi medicâ admodum

dum ambigua, ad denotandas varias humani corporis paſſim uſurpatur affectiones. Quandoquidem productionem, ſive exceſſum modò quendam morboſum deſignare ſolet mollem, carnoſum, qui ex naribus producitur ad chirurgos propriè ſpectantem, cujus mentionem facit vel Hippocrates. Modò autem ſignificat corpus quoddam variæ molis, variæque figuræ album ut plurimùm, quandoque licet liveſcens, ac molle, quod in finibus præſertim cordis concreſcit, ac in ramos diviſum, diſtractumque ſeſe per vaſa ſanguifera immittit. De tali polypo loquuti ſunt Recentiores complures, inter quos Marcellus Malpighius. De eo unicè impræſentiarum nos quoque acturi, brevì recenſebimus quid ſit, unde oriatur, quid præſtet, & an curationem admittere queat ullam. Polypus dicitur a figurâ exteriori, quâ polypum piſcem, animal videlicet marinum de ſepiarum genere, molle, exſangue, pluribus veluti pedibus non æquè productis inſtructum æmulari ſolet. Polypi piſcis hiſtoriam præ cæteris profuſam inter Italos Scriptores exaravit Aldovrandus. Nihil aliud eſt polypus, de quo hìc agimus, quàm *materia quædam fibroſa, in maſſam concreta, variæ, utì diximus, molis, ac variæ figuræ, coloris plerùmque cinerei, ſive liveſcentis, conſiſtentiæ, modò magis, modò minùs validæ, quæ utplurimùm in ſinibus cordis concreſcit, ut inde producatur, & dirimatur in ramos plures effuſus, quibus immittitur in vaſa ſanguifera*. Hinc liberum, atque expeditum ſanguinis motum per meatus ſanguiferos progreſſionis præcludens, plurimùm variat corporis humani viventis œconomiam animalem, ac varia icciréo inducit peſſima ſymptomata, eòuſque dum necem tandem inferat. Polyporum ſubſtantia alba, utì diximus, eſt utplurimùm, liveſcens, lurida, nec non etiam ſubflava, quandoque quaſi tendinea, quandoque membranacea, quæ

Definitio polypi.

quæ profectò nihil aliud eſſe videtur, quàm materia, quædam ſanguinis chyloſa, albuginea, ſive pultacea in ſubſtantiam mollem, ſolidamque congeſta.

Diagnoſis. An polypus adſit cordi intus inhærens, dignoſcitur potiſſimùm a qualitate pulſus pravâ, item et a reſpiratione difficili. Pulſus intermittens, quinimmo et intercurrens in cordi hærente polypo affectis eſſe ſolet, valde inæqualis, qui maximam præterea in qualitatibus univerſis præſefert inæqualitatem. Reſpiratio difficilis eſſe debet, quum pulmones, retardato ſanguinis, per meatus polypo obſtructos, motu progreſſionis, liberè nec explicantur, nec contrahuntur. Accedunt præterea ſyncopes frequentes, creberrimæ cordis nonrarò palpitationes, virium imbecillitas, atque uno ut omnia verbo complectar, quicquid denique præter naturam exoriri valet, tum, quum liberè moveri nequeat ſanguis per meatus ſuos præcipuos, quà in gyrum movetur a corde ad pulmones, a pulmonibus ad cor. Nil mirum itaque, ſi ſymptomata præfata univerſa eò magis infeſta evadunt, quò organa in motu validiùs exercentur.

Cauſa. Polyporum cauſa ſita eſſe videtur in coagulo quodam ſanguinis, cujus cauſâ lympha, ſive pituita quædam, aut ſuccus ipſe chyloſus, qui cæteroquin in alimoniam ſanguinis digeri, atque extenuari deberet, a reliquo ſecedit ſanguine, concreſcens eò uſque dum in materiam polypoſam inſpiſſetur, quæ tum in ſinibus, tum in meatibus, ductibuſque ſanguiferis per appoſitionem extrinſecam alterius materiæ ejuſdem generis, majus ſemper in dies incrementum ſuſcipit, in ramos ſe ſe profundens, per venas longè faciliùs, quàm per arterias, in quibus motui libero ſanguinis circulari, utì ſupra innuimus, obices nectit. &c.

Prognoſis. Polypi hujuſmodi interiores, qui non ſemel vel in

reni-

renibus, aliiſque corporis humani receſſibus quoque deprehenduntur, inſolubiles planè ab omnibus haberi ſolent, neque injuriâ, eorum quippe ſubſtantia extracta, infuſa, & diu menſtruis, licèt validioribus, macerata, ſolvi reverà nequaquam hactenus potuit. Ex quo, quàm ridiculum ſapiat, educitur quicquid de arcano quodam temporibus quidem noſtris jactitare quiſpiam conſuevit, proclamans oleo lini jejunis faucibus immiſſo, polypos cordis ſe feliciſſimè fudiſſe, eoſque in urinam ſolutos, egeſtoſque vidiſſe.

Quum itaque polypus in corde ſolvi nequeat, ut minùs ſaltem, quantùm fieri poſſit, lædat, & minùs augeatur, curandum eſt. Victus propterea tenuis, humectans, qui facilè digeratur, eligendus eſt. Plurimùm officiunt alimenta craſſiora, acida, glutinoſa, pultacea, quæ facilè concreſcunt; itidem ea omnia, quæ vim habent calefaciendi, quæque fermentationem ſanguinis provocant; ideoque a vino prorſus abſtinendum. Alvus lubrica ſervetur, clyſteribus tamen potiùs, quàm potionibus purgantibus. Oleum amygdalarum dulcium, & ſeminum melonum, recèns verò, & ſine igne extractum, cochleatim in uſum lambentis, ex intervallo deglutitum apprimè confert, item et ſpermaceti, ſyrupus violatus violaceus, de pomis, de althea Fernelii &c.; quæ in os immiſſa, tracheam licèt minimè ſubeant, emolliunt tamen membranas, æquè ac muſculos finitimos, atque adeo reſpirationem quodammodo, ut ipſa quotidie docet experientia, necnon et lymphæ concretæ per glandulas excretionem adjuvant. Motus nimius, membrorum nimia, ac concitata exercitatio, vehemens organorum niſus, lucubrationes diutinæ, animi ſolicitudines, planè fugienda. Quum autem neceſſitas, ſymptomatibus ingraveſcentibus, urgeat, ſanguis imminuendus eſt; in quo tamen cautè ſemper incedendum; Curatio.

quorum quippe cordi polypus inhæret, ad cachochymiam pituitoſam, ſive phlegmaticam, quinimmo et ad cachexiam proni declinare ſolent, quam crebra plerumque promovet venæ ſectio.

Hiſtoria XIII.

Quicquid, polypo medendo præſtare conuevimus, hiſtoriâ declaramus.

MOecenas vir nobilis, facultatibus, æquè ac moribus perquàm inſignis, qui ætatis ſeptuageſimum ſecundum nondum expleverat annum, proceræ ſtaturæ, pinguis, cæteroquin optimè conſtitutus, temperamento ſanguineo præditus, calido videlicet, humidoque, lacertoſus, ac vegetus, nullum propemodum in victu ordinem ſervans, niſi quod opiparè quotidiè veſcebatur. Præter artes, quæ nobilem virum decent, quibus egregiè exercendis ab ineunte ætate vacaverat, venatoriis exercitationibus vel ſenex addictus, cæli inclementiam, tum æſtivam, tum hyemalem, tum nocturnam, tum diurnam æquè ſemper pati ſolitus, eam tamen flocci faciens, doloribus licèt ob calculos nephriticis, podagræ, aliiſque pluribus incommodis multo ab illinc tempore, ex fiſtulâ præſertim in ano, identidem obnoxius, menſe Aprili Anno Domini 1719. difficultate ſpirandi ex improvisò laborare cepit, quæ difficultas longè magis ei moleſta erat, quum per acclivia iter facere contenderet; quo tempore, ubi conatus enixè magis intenderet, viribus planè collapſis, invaſionibus vertiginoſis, cum animi deliquio, infeſtabatur. Non febricitabat, pulſus quamvis variè intermitteret. Cæterum de more appetebat, prætermodum non ſitiebat, atque in reliquis benè utplurimùm ſe habebat. Ad annos duos circiter in hoc rerum ſtatu verſabatur, quum menſe demum Junio anni 1722., tuſſi vehementiſſimâ per noctem concuſſus, ac præcordiorum anguſtiâ preſſus,

preſſus, & longè magis, quàm conſueverat, exagitatus, materiam tandem purulentam per os tuſſiendo excreare cepit; quæ omnia pulmones vomicâ affectos eſſe ſatis ſuperque commonſtrabant. Quicquid hiſce in caſibus clinicè præſtari ſolet, opportunè adhibitum fuit. Attamen incaſſum, quum, ſymptomatibus ſemper in dies adhuc magis invaleſcentibus, nobilis Mœcenas, licèt neque rigor, neque calor ullus ſenſibilis veram febrem indicans unquam ſeſe manifeſtaſſet, mentis ſemper compos, animo præſenti, in omnibus conſtans, quin vel brevi admodum tempore animam agendo cum morte colluctatus, expirans, conſopitus potiùs, quàm extinctus, placidiſſimè deceſſit. Secto cadavere, ſubſtantiàm pneumonicam pluribus in locis ſuppuratam, ac in auriculâ cordis dexterâ binos polypos magnæ molis invenimus, qui bulbis ſuis per minimas radices fibris auriculæ interioribus inhærebant, ac truncis pluribus perquàm longiſſimis in ramos effuſis per venam cavam ſeſe immittebant; quam ita occupaverant, ut ſanguini refluo plurimùm reſiſtentes, ea omnia, quæ præceſſerant, effecerant incommoda. Effecerant inſuper, ut humores in pulmonibus ſtagnando temporis proceſſu corrupti, atque in tuberculos congeſti, vomicas induxiſſent. Pluribus ab illinc menſibus præfatorum ſymptomatum indolem, naturam, ac pervicaciam ſedulò inquirentes, a polypo cordis exoriri procul dubio ſuſpicabamur. Qua de re affectionem planè inſanabilem futuram fore prædicentes, eam ſaltem moderari optimâ victus ratione curabamus. At enim verò diuturna incommoda jam pertæſus Mœcenas, iis demum, qui empiricè imponunt, auſcultare decrevit, ſe propediem a morbo evaſurum ſpe fraudolenter illectus. Ex quo factum fuiſſe opinor, ut abuſu potiùs, quâm uſu medicamentorum longè citiùs, quàm morbi natura exegiſſet, efferreretur.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare polypo affecti, quum in motu ſeſe validiùs exercent, lipothymiæ obnoxii ſunt.

POlypo affecti, utplurimùm quamvis febricitent, nihilominus calor febrilis raró admodum in iis percipitur. Polypi cordis utplurimùm bulboſi ſunt, bulbiſque ſuis, ſinibus inſunt cordis, pluribus minimis radicibus, lacertis implicati. At in ramos veluti plurimos effuſi, ſanguiferorum ſubeunt meatus, ad extremos uſque quandoque capillares. Quamobrem, quum per niſus membrorum ſanguis in gyrum longè validiùs impellitur, fit plerumque, ut ſanguinis motu circulari ferè omnino intercepto, ſuccedat lipothymia, item et ſyncope.

Falſum eſt, polypos in corde poſt mortem ſemper concretos fuiſſe, ut affirmat Kerkringius.

Longè majores, ac frequentiores in auriculis deprehenduntur polypi, quàm in ventriculis, atque ab auriculis in venas potiùs, quàm a ventriculis in arterias immittuntur. Hinc ſanguis propulſus a ventriculis in arterias, quum liberè ab arteriis remeare nequeat in venas, atque a venis in ventriculos, quodammodo retrocedit in arterias, impetum ex adversò facit in valvulas, & pulſus intermittentes, intercurrentes, ac maximè inæquales producit, palpitationem quandoque cordis, virium imbecillitatem &c. Idque ſuccedere ſemper debet, utì monuimus, præcipuè in validâ membrorum contentione. Hæc omnia ſi quis accuratè perpendat, eoquòd in viventibus paſſim obverſentur, redarguere nonnullos poterit, inter quos Kerkringium, perperam ſibi ſuadentes, polypos cordis poſt mortem duntaxat produci ob ſanguinem, ſive potiùs ob lympham quandam in meatibus ſanguiferis poſt obitum ſtagnantem, atque concretam. Ideo in venis faciliùs, quàm in arteriis polypos concretos obſervamus, quia ſanguis venoſus craſſior longè, quàm arterioſus; faciliùs in venis

nis ſtagnat; eoque faciliùs, quia niſus, ſive conatus, quo venæ ſanguinem exprimunt versùs auriculas, niſi nullus ſit, ſaltem longè minor eſſe debet, quàm niſus, & conatus, quo per arterias in venas propellitur.

CAPUT XV.

De Palpitatione Cordis.

Cordis palpitatio dicitur *motus quidam cordis convulſivus, valde quandoque ſenſibilis, ac permoleſtus, quo cor præter naturam in ſyſtole contractum, atque in diaſtole viciſſim explicatum, motum ſanguinis conſuetum per meatus ſanguiferos progreſſionis turbat; atque adeo vel proximè, vel remotè facultates organorum univerſas quodammodo lædit.* Definitio.

Cordis palpitatio vel ſenſibus dignoſcitur; in eâ quippe & ipſæ arteriæ palpitantes, ſubſaltationes ſuas & oculis quamſæpiſſimè obiiciunt, in collo præſertim, temporibuſque. In carpo longè crebriùs conſueto micare ſolent motu quodam validiori, eoque inæquali, quo nullum ordinem ſervantes, variis, ac inæqualibus cordis ſubſaltationibus æquè reſpondent. Diagnoſis

Palpitatio cordis, quum in affectione quadam ſpaſmodicâ conſiſtat, quâ fibræ cordis motrices irritantur, eam, & *idiopathicè*, ſive *per eſſentiam*, & *ſympathicè*, ſive *per conſenſum* fieri poſſe arbitramur. Idiopathicè fit, quum humor peccans proximè cordis afficit ſubſtantiam, quæ pluribus ſanè de cauſis proximè affici poteſt; ſiquidem, aut ſerum, quod in pericardio colligitur, aut ſucci, quibus cor intimè irrigatur nutritionis gratiâ, aut ſanguis, qui in ſinibus fervet, acris quandoque factus, fibras præfatas mordicando ſpaſmodicè convellit &c. Fit ſympathicè ex conſenſu cæterarum partium, Cauſa.

quæ

quæ nervos ſuſcipiunt a truncis, ſive a plexibus cum corde communibus; quibus etſi reliquis in partibus irritatis, cor quoque ex conſortio irritetur neceſſe eſt. Non negamus autem cordis palpitationem interdum quoque ſuſcitari vel ob maximam ſanguinis efferveſcentis vim cor extendentem, vel vitio itidem aut cerebri organico, aut ſpirituum animalium, ſuccique nervei, qui a cerebro per nervos in cordis fibras immittuntur.

Prognoſis. Ratione partis affectæ, cordis palpitatio plurimum ſemper habet periculi; enim verò ſyncopen, catarrhum ſuffocantem, cæterarumque partium convulſiones nonnunquam facit. Quinimmo quoties præter naturam palpitat cor, toties repentinæ mortis imminet periculum. Quæ ſympathicè excitatur, longè mitior eſſe ſolet, quàm quæ idiopathicè. In fœminis, quàm in maribus faciliùs evincitur. Si a polypo, vel ab aneuryſmate producatur omnem prorſus reſpuit curationem.

Curatio. Ut medicis præſidiis cordi palpitanti opportunè occurramus, diſtinguendum eſt, num per eſſentiam, num per conſenſum palpitet, utraque quamvis palpitatio eadem ferè requirat remedia; nam ea, quæ diluunt, atque emolliunt, quæque nimiam fluidorum acrimoniam, ſive temperant, ſive obtundunt, ſive alio quovis modo compeſcunt, ea, inquam, omnia motibus convulſivis ſiſtendis mirificè conducunt; nihilominus, quum fiat ex conſenſu aliarum partium, iis, quæ primariò afficiuntur, proximè mederi oportet. In genere tamen, ſordibus ex alvo blandè diſcuſſis, potiones refrigerantes, boloſas, alkaliſatas, balinea aquæ dulcis, item et decoctiones emollientes commendamus. Si ſanguis redundet, aut ſi nimis efferveſcat, ſi palpitatio excretiones aut menſtruales, aut hæmorrhoidales, aut ex naribus inſequatur, vena ſtatim ſolvenda eſt. Si ulcere in cruribus præſertim vetuſto, aut exiccato, aut conglu-

glutinato, aut ſi, cicatricem poſtquam duxerit, ſupervenerit, fonticulum aperire in loco idoneo præſens non ſemel fuit remedium. Si per conſenſum fiat, in pueris præſertim a lumbricis plexus nervoſos, aut ventriculi, aut inteſtinorum mordicantibus, ea propinanda veniunt, quæ lumbricis enecandis inſerviunt; quæque, quum de iis fusè impoſterum pro verminationis curatione acturi plura ſcribere debeamus, planè hìc omittere placet.

Hiſtoria XIV.

Quicquid, cordis palpitationi medendo, præſtare conſuevimus, hiſtori â declaramus.

PHyllis optimæ indolis Puella, annum ætatis agens vigeſimum circiter quartum, optimè conſtituta, temperamento ſanguineo prædita, & quaſi plethorica, tribus ab illinc circiter annis, cœlibatus amantiſſima, æquo, lubentique animo Superis in ædibus ſacris ſe dicaverat. Vitam hilarem, pacatamque in cœnobio, ſanctè, piè, ac caſtè ducens, menſe Majo, quum relaxandi animi causâ ſubdio in hortis domeſticis incedens ſpatiaretur, tonitruum fragore repèns exterrita, penè ac ſi de cælo tacta fuiſſet, viribus omnino collapſis, ſqualens illico corruit. Accurrunt omnes, accerſitur et Medicus, qui Phyllidem, ad horam quaſi ſemianimem, inclamans, vix obtinuit, ut graves oculos conata attolleret. Pulſum interim explorans, arteriam valde contractam, eamque variè micantem, & crebrò intermittentem percepit. Hinc venâ ſtatim in brachio ſectâ, ut ad libram uſque boni ponderis proflueret ſanguis, ſivit. Craſſus, ſeri propemodum expers, in grumos concretos, quinimmo et ſuperficietenùs admodum fungoſus erat. Quapropter oleo amygd. dulc. rec., & ſ. ign. extract. cum ſperm. cet., ac ſanguine hircino, cum aquâ cinnamomi, ac camphorâ ad eam, quæ inſequitur doſin, propinato, ſaphena ex pede ſiniſtro paulò poſt ſolu-

ſoluta eſt, ut altera ſanguinis quantitas ad libram circiter ex partibus quoque infernis educeretur. Ut primùm ex pede ſanguis proſilire, item et pulſus ſenſim ſeſe explicare cepit, & vires adeo reſtaurari, ut Phyllidi ſtare deinceps, atque incedere liberè datum eſſet. Verumtamen menſibus inde planè ſuppreſſis, cor ei præter naturam, non ſine maximâ animi anguſtiâ, ad annum, & ultra palpitavit. Ex quâ palpitatione nonniſi uſu diutino aquæ dulcis, quam corpore priùs, ut inſequitur, purgato, alteratoque ad dies plures perbibiſſet, atque in balneis ſibi adhibuiſſet, immunis unquam omnino evadere potuit.

Doſes, formulæ, & methodus, quibus a primo ad ultimum infirmitatis præfatam virginem in Cœnobio Deo ſacram tractare conſuevimus, ea fuerunt, quæ inſequuntur. Sanguine, utì diximus, ex brachio, vigente paroxyſmo, priùs emiſſo, ſolvens hujuſmodi A illico ſumendum, humoribus in vaſis concretis ſolvendis, extenuandiſque, experientiâ teſte, valdè idoneum præſcripſimus. Poſtmodum quotidie ad dies quindecim bolis hiſce B cum oleo amygd. dulc. recent., & jure alterato ex floribus rhœados uſa eſt. Impoſterum autem, eoquòd ſemper in dies præter cordis palpitationem, quæ nihilominus, utì ceperat, proſequerentur, res in meliùs proceſſiſſent, ab omni artis præſidio ad menſem & ultra abſtinuimus, eò uſque dum menſes conſuetos neutiquam profluxiſſe obſervantes, ſaphenâ iterum, atque iterum ſectâ, reſectâque, eos interioribus, atque exterioribus, rhabarbaratis præcipuè, item et chalybeatis adhibitis, necnon etiam cucurbitulis partibus infernis appoſitis, frictionibus, item et pediluviis præſcriptis, eatenus tamen incaſſum, revocare curavimus. Quapropter menſe Majo ſequentis anni eam denuo ita ut in C tractare cepimus. Victu interim utebatur tenui

nui, optimi ſucci, concoctuque facili. Vini loco aquam per extinctionem ferri candentis chalybeatam hauriendam præſcripſimus. Id per dies quadraginta; quibus exactis, ad dies quindecim aquam quotidie nucerianam jejunis faucibus hauſit ad lib. vj. circiter, cui præmittere diebus ſingulis conſuevit aliquot cochlearia prædicti mellis hiſpani, quamque decumbens in cubiculo per urinam feliciſſimè ſemper excrevit. Inde per alios dies quindecim & chocolatâ in Aurorâ, & balneis aquæ fluviatilis horâ circiter ante prandium, uſa eſt; quibus planè confectis, palpitatio intermittere cepit, donec tandem aliquando fluxibus per pudenda ad annum ferè ſuppreſſis redeuntibus, omnino ceſſavit.

A ℞. *Sperm. cet., ſang. hircin. ana. dragm. j., campb. gra. v., aq. cinnam. unc. j., ol. amygd. dulc. rec., & ſ. ig. extract. unc. iv., ſyr. flor. rhœad. unc. j. m., & cap. in jure ſtatim*. Id poſtridie tantùm alvum blandè concitavit.

B ℞. *Sperm. cet., ſang. hirc. ana. dragm. j., campb. gra. iij., ſyr. viol. viol. q. ſ. m., f. b., & cap. in Aurorâ jejunò, ut monitum, ſuperbibendo juſculum prædictum alteratum*.

C ℞. *Rhabarb. elect. ſcrup. j., croc. Mart., ror. majal., ſive aquâ pluviatil. ad Solem æſtivum, utì docet Ettmullerus, parati ſcrup. ſs., ſal. tart. gra. vij., mell. hiſpan. q. ſ. m., ref. b., & cap. quotid. in Aur., cui ſuperb. ſer. caprill. hac lege alteratum*.

℞. *Flor. borrag., folior. pimpinell., capill. vener. ana. pug. iij., ſer. caprill. lib. j. m., f. lev. infuſ., & macer. S. A. colet., & adde cryſtall. montis præp. dragm. j., mell. hiſpan. opt. unc. ij. cap., ut m., quo blandè alvus ex intervallo ſolvebatur*.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit in Veterum ſententiâ morbus idiopathicus, & ſympathicus.

AFfectiones, quibus, ratione corporis humani vitam habentis, ſumus obnoxii, aliæ exoriri dicuntur per *eſſentiam*, aliæ per *conſenſum*. Per eſſentiam exoriuntur, quum humor peccans, ſive cauſa morbi efficiens proximè agit in parte affectâ, ut ex. gr. in *pleuritide*, in quâ ſanguis, aliique, qui ſtagnant humores, & præter naturam effervescunt, *pleuram* proximè afficiunt, in quâ reverà ſtagnant, & præter naturam fermentantur. Tum propriè affectiones hujuſmodi dicuntur *Idiopathicæ*. Per conſenſum fiunt, ubi aliqua pars corporis humani viventis ex conſortio, ut ita dicam, afficitur ab alterâ parte proximè affectâ; ut quum caput dolet vitio materiæ cujuſdam pravæ, crudæ, ſive non coctæ in ventriculi cavo congeſtæ, quæ, & ventriculum pergravat, & plexus ejuſdem laceſſit; quâ iccirco ex ventriculo ſublatâ, egeſtâ, vel extenuatâ, aut aliâ quavis ratione reſolutâ, illico ceſſat cephalalgia, ideſt dolor, capitis ex conſenſu productus. Tum ea cephalalgia nuncupatur *ſympathica*. In quo tamen id præſertim adnotandum, partem ipſam ſympathicè affectam, principio quamvis ex conſenſu verè afficiatur, affici nihilominus adeo poſſe, ut vel ipſa tandem intimè lædatur, ac pravam inde eam contractam retineat impreſſionem, quam diu conſervare poterit, humor licèt peccans ab alterâ parte ſublatus fuerit, quæ idiopathicè priùs afficiebatur. Quo in caſu affectio ex ſympathicâ, idiopathica fit, diciturque *deuteropathica*, non ſecus ac ante appellari propriè potuiſſet *protopathica*, ideſt deuteropathicam præcedens. Morbus ſympathicus ex Galenicis inducitur: vel ob *viciniam*, ut quum manus ex brachio patitur affecto: vel ob *generis ſocietatem*, ut quum ner-

nervus ex alio, qui læditur, nervo: vel ob *muneris communionem*, ut quum veſica urinaria ex renibus laborantibus: vel ob *ſitum*, ut quum ex capite affecto cætera langueant membra, quæ ſub capite ſita ſunt: vel ob *connexionem*, ut quum cerebrum læditur ex nervorum læſione; cor ex læſione ſanguiferorum &c. At enim verò futilis fermè, ac commentitia penè videtur præfata Veterum diſtinctio; quum partes univerſæ corporis humani viventis, quæ ſympathicè afficiuntur, non aliâ affici poſſunt ratione, niſi quòd nervos ab iiſdem truncis, ſive plexibus communibus ſuſcipiant; ideoque non aliâ de causâ compati poſſe autumabimus, niſi per *connexionem*, ubi morbus verè ſympathicus ſit, & pars affecta ex conſenſu *poſitivè* compatiatur. Dicimus *poſitivè*, eoquòd affirment Veteres, morbos ſympathicos exoriri, aut *poſitivè*, aut *privativè*. Poſitivè, ut quum vapores a ſtomacho, ex eorum ſententiâ, ſuperiora conſcendunt cerebrum turbantes. Privativè, ut quum ex præpedito ſpirituum animalium affluxu in pede ob validam ex. gr. nervorum compreſſionem in partibus ſupernis, deletur in eodem pede, aut ſenſus, aut motus, aut uterque.

CAPUT XVI.

De Animi deliquio, Eclyſi, Lipothymiâ, Syncope & aſphixiâ.

ANimi deliquium nihil aliud eſt, præterquàm *ſubitus, & præceps virium lapſus, ſpirituum animalium influxu intercepto, vitio potiſſimùm, uti creditur, cordis, quod, ſive proximè, ſive remotè in animi deliquio afficitur*. Ratione majoris, aut minoris intenſionis dividitur in *eclyſin, lipothymiam, ſyncopen, & aſphy-* Definitio animi deliquii.

Eclyſis. *phyxiam*. Eclyſis, ſive virium languor dicitur, quum animi deliquium eſt in gradu, ut ita dicam, primo, in quo *virium lapſus pertenuis eſt*. Lypothymia vocatur, (Lipothymia.) quum ad ſecundum intenditur gradum, in quo *virium lapſus major eſt, neque vires ita facilè, ut in primo, reſtaurantur*. Appellatur ſyncope, quum ad tertium (Syncope.) perducitur gradum, *in quo virium lapſus* major adhuc, *quàm in ſecundo evadit*; quinimmo in hoc tertio gradu non procul quandoque diſtat ab interitu, diciturque ſyncope, ideſt *naturæ ſolutio*. A nonnullis etiam aſphyxia, ubi tamen pulſus diù intermittens nequaquam percipiatur.

Diagnoſis. Signa, quæ futurum, aſſuetis præſertim, animi deliquium fore indicare ſolent, anxietas ſunt repentina, animi, nullâ datâ extrinſecùs occaſione, perturbatio, gravedo, vertigo, colorum variæ præ oculis obverſantes ſpecies, reſpiratio ex improviſo præcluſa, ſive ſaltem difficilis, color faciei, item et pulſus, qui confeſtim immutetur, & reliqua, quæ paulò poſt inſequitur animi deliquium. Præſens autem eſſe dignoſcitur, ubi vultus ſqualens pallore ſuffunditur, atque extremis frigefactis, ubi ſudor frigidus appareat; quæ quandoque, eò deveniunt, ut, qui animo delinquit, viribus planè ſolutis, per gradus ſenſim deficiat, ac veluti ſemianimis paulatim corruat, pulſu, colore, ſenſibuſque internis, æquè quam externis planè deſtitutus.

Cauſa. Pluribus de cauſis corpus humanum vivens, utpote quod vitam organicam, unà et animalem vivat, animi deliquio languere poteſt. Ea tamen potiſſima videtur, quum, aliquâ ſive intus, ſive foris datâ occaſione, mutuus præcluditur in corde contractionis, atque expanſionis motus, quo alternatim ſibi reſpondent ſyſtolæ, & diaſtolæ ventriculorum, & auricularum. Quamobrem, turbato exinde ſanguinis per meatus ſanguiferos motu

motu progreſſionis, ac propterea per nervos ſpirituum animalium affluxu intercepto, quo fibras muſculorum motrices contrahunt, nil mirum, ſi viribus collapſis concidat animus, & corporis humani machina, quum diutiùs ſtare nequeat, ſenſim reſoluta, ſeſe deſtituat, corruatque.

Quum animi deliquium, ut in definitione monuimus, niſi proximè, remotè ſaltem cor lædat, neutiquam ſine periculo habendum. Quò fortiùs, eò pejùs. Melancholicis, atque hyſtericis, frequentiùs quamvis, non raro tamen lethale. *Qui frequenter, ac fortiter abſque cauſâ manifeſtâ deficiunt animo, de repente moriuntur* ex Hippocrate (*a*). Id in Phthiſi præſertim, ac Tabe planè confectis, contigiſſe obſervavimus, item et tremoribus, & convulſionibus ſupervenientibus. Contra equidem, qui vel propter odores, vel ex phlebotomiâ, ſive ſtomacho malè affecto reſolvuntur, citra periculum eclyſin non modò, verùm etiam lipothymiam, & ſyncopen perferre ſolent. Prognoſis.

Animi deliquium raro admodum affectio videtur, quæ primariò afficiat; quinimmo reliquas affectiones humani corporis viventis, veluti ſymptoma utplurimùm inſequitur. Quocirca, qui idoneis præſidiis animi deliquio occurrere velit, plurimùm ſanè expedit, ut in affectiones primarias, unde originem ducit, mentis aciem priùs intendat. Nihilominus ea omnia in paroxyſmo adhibere convenit, quæ roborandi, refocillandi ſpiritus animales, æquè ac vitales revocandi, excitandique vim habent, volatiliora videlicet, ac balſamina; quæ, vel naribus admota, vel faucibus inſtillata, vel extrinſecùs, regioni potiſſimùm cordis, aut inunctionibus, aut fotibus appoſita, plurimùm contuliſſe ſemper nos docuit experientia. Hujuſmodi ſunt vinum generoſum, acetum Curatio.

(a) *Sect. 2. aphor.* 41.

tum roſaceum, ſpiritus vini, aqua Reginæ Hungariæ, aqua cinnamomi, meliſſæ, elixir proprietatis Helmontii, quinta eſſentia roriſmarini, theriaca ſive aceto, ſive vino ſoluta &c., & ubi neceſſitas urgeat, fortioribus quoque uti juvabit, ſpiritibus nimirum cornu cervi, ſalis ammoniaci, fuliginis &c. Apprimè in eundem finem conducunt defricationes quoque, vellicationes, inclamationes. Partes præcipuè extremas defricare, ac vellicare, necnon etiam aquâ frigidâ partes externas inſpergere præſentaneum remedium eſt, quo ſpiritus a cerebro per nervos ad univerſas partes revocentur. In plethoricis venæ ſectio neutiquam omittenda, iis quippe animi deliquium, quum aut impensè, aut crebrò recurrat, repentinum ex tubulis fractis interitum moliri ſolet.

CAPUT XVII.

De Aneuryſmate.

Definitio Aneuryſmatis.

A*Neuryſmatis*, & *varicis* nomine binæ in Medicinâ exprimuntur affectiones, quæ, quum arteriarum, venarumque parietes lædant, inter morbos organicos connumerari merentur; atque adeo tum maximè, quum ſenſibus in partibus extimis corporis humani vitam habentis obverſentur, ad Chirurgos potiùs, quàm ad Medicos ſpectare videntur. Nihiloſecius, intus quoniam perſæpè deliteſcunt, & varias humoribus pravas inferunt alterationes, de iis quoque in hoc libro paucis ſaltem agendum ducimus; quoniam, quum arterias, & venas, utì diximus, afficiant, & cor ipſum quodammodo proximè afficere debent; quum cor, utì in præcedentibus expoſuimus, per arterias, & venas ad reliquas partes humani corporis univerſas dirimatur, atque effundatur.

tur. Aneuryſma, idem utique denotat, ac *arteriæ dilatatio,* quæ propterea, ſive intus, ſive foris læſa, in tumorem attollitur, qui motum habet pulſatilem ſyſtoles, & diaſtoles. Longè meliorem, quàm Galenus de aneuryſmate deſcriptionem tradidit Barbete, nihil aliud eſſe affirmans, quàm *tumorem præter naturam continuò pulſantem, digitis facilè quandoque cedentem, atque iterum illico ſeſe extendentem, ab arteriarum interioris tunicæ rupturâ, atque exterioris dilatatione.* Enim verò in aneuryſmate pars primariò affecta ſunt arteriarum parietes, pluribus, utì diximus, tunicis compacti; quarum interior nervoſa, ſi quâ de causâ recidatur, efficit, ut exteriores, ut ita dicam, reſolutæ ſanguini impetum intus facienti cedant, explicentur, atque in tumorem prolatentur. De hujuſmodi duntaxat aneuryſmate, quod a causâ producitur internâ, ab humoribus nimirum pravis, hoc capite tractare aggredimur, reliqua aneuryſmata, quæ a contuſione fiunt extrinſecâ, a punctûrâ &c. in chirurgiâ, ſi datum erit, expoſituri.

Aneuryſmata, quoniam arterias in partibus afficiunt interioribus quandoque, quandoque exterioribus, diſtingui poſſunt, ratione ſenſuum noſtrorum, in *apparentia*, & in *occulta*. Apparentia ſunt, quæ ſenſibus, aut in ipſis tegumentis, aut a tegumentis non procul, obverſantur. Ut occulta haberi poſſunt ea, quæ, quoniam in receſſibus, ſive in cavis, aliiſque partibus abditis conduntur corporis humani, nonniſi conjecturâ attingimus. Apparentium indicia duo ſunt potiſſima. Tumor mollis, laxus, ac plerùmque cedèns, qui propterea, ſi comprimas, non ita reluctatur, ut compreſſus mox inde non reſiliat. Pulſatio, quæ in aneuryſmate in ſyſtolen, ac diaſtolen, non ſecus ac in carpo alternatur. Dicimus, *tumor utplurimùm cedens*; ſiquidem non rarò factum fuiſſe vidimus, proceſſu temporis, aneuryſmate Diagnoſis.

ryſmate

ryſmate nimirum confirmato, inveteratoque, ob cartilaginem quandam interiorem præter naturam craſſam, quâ veluti validiori folliculo intùs ſub arteriæ parietibus circundatur, & quaſi obducitur aneuryſma: factum fuiſſe, inquam, vidimus, ut *in aneuryſmate* tumor prætermodum ita conſurrexerit, atque obduruerit, ut non modò digitis palpantibus valde reſtiterit, verùm etiam, ut vix ullum pulſationis indicium ſenſibus præbuerit. Quum autem aneuryſma excitetur inciſione exteriori, ſive ubi parietes vel intus læſi, vel eroſi in arteriâ omnino dehiſcant, ita ut ſanguis effundatur, tum cutis utplurimùm livore quodam ſuffunditur exteriori. Occultum, quoniam ſymptomata producit valde ambigua, non ita ex facili dignoſcitur.

Cauſa. Aneuryſma, de quo hìc agimus, quod, ex definitione præallatâ, fit, reciſâ, ſive potiùs lacerâ, atque exæsâ arteriarum tunicâ interiori, non raro provenit ob acrimoniam ſive ſeri, ſive lymphæ ſtagnantis, quæ eam tandem exædit, eroditque.

Prognoſis. Aneuryſma, nonniſi operatione chirurgicâ curari poteſt, quæ pluribus de cauſis ſemper erit ſuſpecta, ac periculi plena. Quò extenditur minùs aneuryſma, & quò exteriùs magis ſitum eſt, eò faciliùs curatur. Contra maximam ſi habeat molem, ſi profundè deliteſcat, curationem non modò admittere queit nullam, verùm etiam et mortem propediem, eamque non ſemel repentinam inducit. Nonrarò, tunicis planè diſciſſis, ſponte, ut ita dicam, ſuâ, aperitur. Inde hæmorrhagia plerumque lethalis. De aneuryſmate exteriori, cum quo diu ſuperſtites vivere quandoque poſſumus, id tamen adnotandum venit, emortuis partibus finitimis, denegato fluidorum motu, gangrænam facere. In curatione aneuryſmatis, quod, ut innuimus, propemodum inſanabile habetur, id tantùm præſtare poſſumus, ne citiùs

quàm

quàm deberet, vel immaturè exaſperetur, & quamociſſimè necem inferat. Victus propterea tenuis ſit, humectans, diluens, concoctu facilis, qui ſanguinis copiam neque augere, neque inflammare valeat. Ideoque a vino prorſus abſtinendum. Ubi ſanguinis quantitas redundet, imminuenda. Motus, membrorumque exercitatio, ſive contentio lenis ſit; validior ſiquidem per ſe ipſam aneuryſma interdum procreavit. Pars affecta inſtitis blandè comprimatur. *Blandè* dicimus; quandoquidem compreſſio valida gangrænam nonnunquam fecit. Aneuryſma, quod artus lædit in partibus præſertim extremis, tum maximè, quum perquamincommodum ſit, requirit, ut pars affecta recidatur, quo partis ignobilioris jacturâ, reliquæ longè nobiliores conſerventur.

CAPUT XVIII.

De Varice.

VArix optimè deſcribitur, *tumorem eſſe præter naturam mollem, inæqualem, nodoſum, non pulſantem, indolentem utplurimùm, qui conſurgit ex diſtenſione venarum nimiâ, ob ſanguinem concretum, glutinoſum, & craſſum ibi collectum*. Definitio Varicis.

Varices plerùnque intumeſcunt ex cute ad regionem ventris imi anteriorem, ſub umbilico, in ſcroto, circa teſtes, atque in cruribus, necnon etiam in ano, quæ, quum extrinſecùs obverſentur, facilè dignoſcuntur. Tumores quippe ſunt nodoſi, molles, utì diximus, ferè ſemper indolentes, liveſcenteſque. Liveſcunt plerùnque varices ob ſanguinem concretum, atque, ut ita dicam, *vappeſcentem*, qui ſtagnando, & præſertim propè valvulas, venarum parietes extendit, eoſque longè tenujores, & quaſi pellucidos facit. Diagnoſis.

Ex eâdem varicum deſcriptione, item et cauſam Cauſa.

elicere

elicere poſſumus, unde varices conſurgant; ſanguis enim in venis, & non procul a valvulis præcipuè concreſcens, eas ideo in tumores explicat, atque in nodos extollit, quia motui alterius reflui ſanguinis libero reſiſtit; qui propterea ibi quodammodo ſubſiſtens varices procreare valet; in cruribus ſanè potiùs, quoniam crura & magis diſtant a corde, quod ſanguinem impellit; & per cruralia ligamenta, quibus caligas, ne laxè ſubſideant, circumligamus, arctiùs conſtringere ſolemus.

Prognoſis. Varices periculo prorſus quamvis utplurimùm vacent, non eſt tamen, quod pluribus fermè de cauſis mortem aliquando accerſire nequeant. Interdum enim aperiuntur, & inde ob hæmorrhagiam funeſtam vita deletur. Interdum parietes venoſi ob varices adeo explicantur, ut partes finitimas, adjacenteſque comprimendo, vel potiùs validè compreſſis, ſive glandulis, ſive tubulis minimis, quibus parietes ipſi extenſi contexuntur, efficiunt, ut inflammatio ſuccendatur; quam in abſceſſus non raró ceſſiſſe, in ulcus ſordidum, in gangrænam &c. edocuit experientia. *Inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio*, ex Hippocrate (*a*). Varices, quæ geſtationis tempore fiunt, ſponte, poſt partum, ut ita dicam, ſuâ, lochiorum repurgamentis egeſtis, evaneſcere conſueverunt.

Curatio. Varicibus diſcutiendis, extenuandiſque, ea omnia conveniunt, quæ ſanguinem in vaſis concretum blandè reſolvunt; quod ſi neceſſitas urgeat, tum exterioribus, tum interioribus tentare expedit. Ratione exteriorum, ut quicquid venas varicoſas extra varices comprimere valet, quomociſſimè amoveatur, opera danda eſt. Fovenda inſuper eſt pars affecta fotibus aquæ tepentis, & præſertim chalybeatæ, quæ humores concretos diſcutit, & membranas relaxatas roborat, iiſque tonum

(a) *Sect. 6. aphoriſ. 21.*

tonum reſtituit. Ex interioribus apprimè conferunt diluentia, alkaliſata. Vini abuſum, craſſi præcipui, acidique, ac fœculenti plurimam ſemper varicibus noxam intuliſſe cognovimus. Varices ferro ſecare, res eſt periculi plena.

Hiſtoria XV.

Quicquid aneuryſmati medendo præſtare conſuevimus hiſtoriâ, declaramus.

SErgius Sacerdos annorum trigintaquinque circiter, temperamento calido, & ſicco, bilioſo nimirum, præditus, habitu gracili, variis ex intervallo ægritudinibus obnoxius, poſtquam iter vere quotannis piè peregrinando ſuſceptum confeciſſet, varia peregrè paſſus incommoda, pleuritide tentatur. Pleuritis, die ſeptimâ exactâ, uberrimo profuſo ſudore, planè diſcutitur. Non multùm poſt dolorem quendam pulſantem in latere thoracis ſiniſtro anteriori, infra mammas, a ſcrobiculo cordis non procul perſentire cepit. Dolor in dies paulatim ſubinde major fit ſemper, atque in regione doloris, diebus aliquot exactis, pars tandem intumuit. Tumor mollis eſt, atque undoſus. Compreſſus deprimitur. At digitis amotis comprimentibus, ſeſe attollens, denuò ſtatim conſurgit. Pulſat eodem fermè typo, quo in carpo, ad latera gulæ, atque in temporibus pulſant arteriæ. Tum maximè, quum per acclivia properat inceſſum, præcluditur reſpiratio; quinimmo et ubi magis adhuc properet, delinquit animo. In hoc rerum ſtatu anxius ad operam confugit medicam Sergius, qui præterea de virium conqueritur imbecillitate extremâ, ac de ſummâ identidem præcordiorum anguſtiâ. Menſis quintus erat, ex quo pleuritide ſolutâ, ob tumorem deinceps hujuſmodi in thorace pulſantem; ita, utì innuimus, ægrotare ceperat, quem procul dubio aneuryſmaticum eſſe conjecimus. Et quia magnæ molis erat tumor, profundus, atque in arteriâ thoracis non procul

a corde, inveteratus, cum ſymptomatibus vehementioribus, de ejus ſanatione omnino deſperantes, nihil aliud ſanè præſtitimus, præterquam operam dare, ut, optimâ in omnibus vivendi ratione ſervatâ, ad ſanguinis miſſionem ex intervallo confugeret, ut ſanguine opportunè imminuto, arteriarum parietes longè minùs impellerentur. Nihiloſecius menſe Februario 1698. Peruſiæ, ubi hyems eo anno maximè nivoſus fuit, rupto intus tumore, repentè ſuffocatus, expiravit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Trifariam morbi diſtribuuntur, in humorales, organicos, & mixtos.

CAuſa efficiens, quæ affectiones corporis humani viventis procreat, aut proximè lædit humores, qui per organa ejuſdem corporis effunduntur, aut proximè lædit partes ſolidas, quibus organa conflantur, aut, quod utplurimùm contingere ſolet, proximè lædit humores, ſimul et organa. In primo caſu affectio, quæ producitur, vulgò dicitur *humoralis*, ſive *univerſalis*. In ſecundo dicitur *organica, topica*, ſive *particularis*. In tertio dicitur *mixta*, ſiquidem utriuſque particeps eſt. Neque deſunt, qui inter Veteres bifariam iterum diſtinxerint affectiones humorales, in eas nempe, quæ *humores contentos* afficiunt, utì ſanguinem; & quæ humores afficiunt *impetum facientes*, utì ſpiritus. Id profectò ad mentem Hippocratis, penes quem partes univerſæ corporis organici vitam habentis diſtribuuntur in *continentes*, *contentas*, atque *impetum facientes*. Continentes appellare conſuevit partes omnes ſolidas viventes, quæ actionibus exercendis inſerviunt. Contentas vocat humores univerſos, præter ſpiritus, qui fluorem licèt, & motum potiùs maximum, ut ita dicam, inteſtinum habeant, nihilominus ab humoribus eos ſecrevit, atque ob eam maximam, quâ pollent vi, partes impetum facientes nuncupavit.

FINIS.

INDEX RERUM, ET VERBORUM.

A

Abdomen quid, ejuſque partes exteriores. Pag. 1.
Aether penes Carteſium quid. 114.
Aether inter elementa a Carteſio non recenſetur, & quare. 117.
Alkali quid. 89. 95.
Aneuryſma quid. 238. *Ejus definitio, & Diagnoſis*. 239. *Cauſa*. 240. *Prognoſis*. *ibid.* *Curatio*. 241.
Anima rationalis quid, & quid in homine præſtet. 95., & 96. *Ejus vita*. 97. *In corpore humano agit, & quomodo*. 120.
Animi deliquium quid, ejuſque definitio. 235. *Diagnoſis*. 236. *Cauſa ibid. Prognoſis*. 237. *Curatio. ibid.*
Anthraces, ſive carbunculi in febribus malignis quid. 177. *Quomodo curentur*. 178.
Aorta aſcendens, & deſcendens. 80.
Aqua, & Terra ſanguinis quid. 89.
Arteriæ quid. 21.
Arteria Aorta quid. 74.
Pneumonica quid. ibid.
Arteriæ coronariæ quid. 80.
Subclaviæ. ibid.
Axillares. 81.
Bronchiales. ibid.
Carotides. ibid.
Vertebrales. ibid.
Phrenica. ibid.
Cæliacæ. ibid.
Hæmorrhoidales. ibid.
Iliacæ. 82.
Muſculares. 81.
Mammariæ. ibid.
Lumbares. ibid.
Meſeraicæ. ibid.
Emulgentes. ibid.
Arteriarum ſtructura, & uſus. 78. *Earum tunicæ quatuor*. 79. *Earum trunci præcipui quid, & unde exoriantur*. 73. *Earum diſtributio quomodo differat a venarum diſtributione*. 82.
Articulatio oſſium quid, & quotuplex. 46.
Artus quid propriè, & quot. 10. *Eorum diviſio*. 11.

Ato-

Atomi in ſenſu Atomiſtarum quid. 111. *Eas reicit Carteſius*, *&* *quare*. 112.
Atrabilis, *ſive melancholia penes Priſcos*. 90.
Axillæ quid. 11.
Axiomata nonnulla ad Praxin ſpectantia. 105.

B

Bilis quid, *&* *unde ſecernatur*. 27.
Bilioſæ ſanguinis particulæ. 90.
Brachium quid, *ejuſque diviſio*. 11.
Bubones in febribus malignis quid. 177. *Quomodo curentur*. 178.

C

Caliditas quid penes Galenicos. 108.
Calor naturalis unde proveniat. 86. *In mixtis tripliciter excitatur*. *ibid.*
Calvaria quid. 10.
Caput quid, *ejuſque partes exteriores*. *ibid.*
Carbunculi in febribus malignis quid. 177. *Quomodo curari debent*. 178.
Carpus quid. 12.
Cartilagines parùm differunt ab oſſibus. 48.
Cartilago mucronata, *ſive enſiformis quid*. 56.
Cauſæ morborum quid, *eæque in ſuas claſſes diſtribuuntur*. 131.
Cauſus quid. Vide *Febris Cauſus*.
Cerebrum, *&* *cerebellum quid*. 15.
Cervix quid propriè. 10.
Chirurgia quid. 135.
Choledocus ductus quid. 26.
Chylus quid. 26. *Unde elaboretur*. 27.
Claviculatio, *ſive Gomphoſis quid*. 46. *Ejus varia genera*. 47.
Clyſter quid, *ejuſque variæ ſpecies*. 139. *Ex fumo tabaci per anum immiſſo*. 141.
Clyſteribus an refocillari, *&* *nutriri poſſit corpus humanum?* 140.
Coagmentatio, *ſive Harmonia quid*. 46.
Collum quid. 10.
Concretio quid. 46. *Variæ concretionis ſpecies*. *ibid.*
Contrayerva quid, *ejuſque virtus in uſu medico*. 212.

Cor

Cor quid. 16., & 68. Ejus figura, & magnitudo. ibid. Quibus partibus ſuſpendatur. 69. Ejus textura. 70. Inter muſculos recenſetur, & quare. 77. Ejus valvulæ præcipuæ. 76.
Cor jugiter movetur, & quæ motus cauſa. 78. Admodum incerta eſt. 83. Caloris innati ſedes penes Priſcos, & quare. 77.
Cordis lacerti, eorumqne ſubſtantia. 71. Auriculæ, & ventriculi. ibid. Varii fibrarum ordines, eorumque munus præcipuum. 72. Vaſcula ſanguifera propria. ibid.
Cordis palpitatio quid, ejuſque definitio. 229. Diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis, & Curatio. 230.
Corpus humanum quid. 9. Authoris intentio ratione ejus deſcriptionis. ibid. Luculenter. explicatur ejus definitio. 13. Dividitur in ventres, & artus. 10.
Cortex Kinæ Kinæ quando, & quomodo præſcribendus. 210. Variæ formulæ, quibus præſcribi poteſt. 221., & ſequ.
Criſis gradus varii. 155. Ejus motus triplex. ibid. Conditiones optimæ criſis. 156. Signa, eorumque diſtributio. 157.
Crus quid, ejuſque diviſio. 12.
Cruor in ſanguine quid. 24.
Cubitus quid. 11.
Cupreſſus coni quid præſtent in uſu medico. 212.
Cuticula quid, & quis uſus. 36.
Cutis quid, & quæ ejus textura. 38. Ejus rete nervoſum, & valvulæ Recentiorum. 39. Ejus munus præcipuum. 40.

D

Decubitus in morbis, ſalutaris ut ſit, quid requiritur. 158.
Dentes quid. 52. Eorum numerus, atque differentia. 53. Eorum radix quid. ibid. Quare, & quomodo erumpant. 54. Continuò creſcunt. ibid. Seneſcentibus decidunt, & quare. 55. Eorum uſus. ibid.
Diaphragma quid. 16., & 66. Ejus figura in extinctis gibba eſt, & quare. ibid. Ejus foramina præcipua. ibid. Ejus ſubſtantia, & vaſa. 67. Quomodo in vivis agat. ibid. Uſus præcipuum. 68.
Diæta quid. 134.
Dies critici qui. 158.
Digiti quid. 12. Eorum numerus,

rus, & nomen. ibid. Eorum internodia quid. ibid.
Ductus lymphatici, & chyliferi quid. 21.

E

EClyſis quid propriè. 236.
Ephemera febris. Vide Febris.
Elementa quid. 93. Sunt corpora ſimplicia. 106. Chymicorum, & Atomiſtarum qualia. 111. & 119. Quare hæc elementa reverà non ſunt. ibid. Democriti, & Carteſii. 111.
Elementorum Ariſtotelis qualitates. 107. Diſtinguuntur in activas, & paſſivas. ibid.
Elementorum regiones penes Carteſium. 117. Ejus opinio commentitia eſt, & quare. ibid. Variæ opiniones quomodo conciliari poſſunt. 115.
Epigaſtrium quid. 11.
Epiploon. Vide Omentum.

F

FAcies quid, ejuſque partes externæ. 10.
Febris quid, ejuſque definitio in genere. 123. In febribus ſanguis primariò afficitur, ſecundariò reliqui humores. 124.
Febris Diagnoſis in genere. 125. Cauſa. ibid. Prognoſis. 126. Curatio diætetica. 127. Pharmaceutica, & chirurgica. 128.
Febris definitiones aliorum cum noſtrá comparantur. 129.
Febris Ephemera quid, ejuſque definitio. 135. Diagnoſis. ibid. Cauſa, & Prognoſis. 136. Curatio. ibid.
Febris ſynochus ſimplex quid, ejuſque definitio. 141. Diagnoſis, & cauſa. 142. Prognoſis, & curatio. ibid.
Febris ſynochus putrida, ſive fermentativa quid. 147. Ejus Diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis, & Curatio. 148.
Febris cauſus quid. 151. Ejus Diagnoſis, & cauſa. ibid. Prognoſis, & Curatio. 152.
Febris Maligna quid, & quare ita nuncupatur. 160. Verè maligna quid propriè. 161. Ejus Diagnoſis. ibid. Cauſa. 162. Prognoſis. ibid. Curatio. 163.
In Febribus malignis non ſemper damnanda ſanguinis miſſio, & quare. 167. Non indiſcriminatim in qualibet parte

parte emittendus. 168. *Sudor quomodo citò, blandè, ac tutò promovendus*. 169.

Febribus malignis medendo, medicamenta compoſita non reprobantur. 169. *Veſicantia quando conveniant*. 171. *Quando proſcribenda*. 172. *Sanguinis miſſio, vaſis majoribus ſectis; utplurimùm lethalis; & quare*. 170.

Febris maligna peſtilens quid, ejuſque definitio, & diagnoſis. 172. *Cauſa, & Prognoſis*. 173. *Curatio*. 174.

Febres malignæ intermittentes quid, & quomodo curandæ. 207.

Febris hectica quid. 179. *Ejus gradus*. *ibid*. *Diagnoſis*. 180. *Cauſa*. *ibid*. *Prognoſis, & Curatio*. 181. *Salitus victus pro hecticis curandis non improbatur*. 188.

Febris intermittens quid, ejuſque varia genera. 189. *Diagnoſis*. 190. *Cauſa, & Prognoſis*. *ibid*. *Curatio*. 191.

Febres intermittentes compoſitæ, & continuæ intermittentes. 216. *Intermittentes per ſubintrantiam*. 217.

Febris quotidiana ſimplex benignè intermittens quid, ejuſque definito. 193. *Diagnoſis, & Cauſa*. *ibid*. *Prognoſis, & Curatio*. 195.

Febris tertiana ſimplex benignè intermittens, ejuſque Definitio. 198. *Diagnoſis*. 199. *Cauſa*. *ibid*. *Prognoſis*. *ibid*. *Curatio*. 200.

Febris quartana ſimplex benignè intermittens quid, ejuſque definitio, & Diagnoſis. 203. *Cauſa*. *ibid*. *Prognoſis, & Curatio*. 204.

Febris lypiria quid. 221. *Hemitritæos quid*. *ibid*.

Febriles invaſiones in intermittentibus quare prævio rigore excitentur. 194.

Febrium varia nomina a ſymptomatibus deſumpta. 220. & 221. *Variæ ſpecies febrium, quæ diſtinguuntur ratione invaſionis*. *ibid*.

Femur quid. 12.

Fermentatio quid. 92.

Fermentationis principia quot. 88.

Fibræ quid, earumque varia genera. 21.

Frigiditas quid penes Galenum. 108.

G

Glandulæ quid. 22. *Earum variæ figuræ, ſubſtantia, & uſus* 34. *Earum ductus excretorius communis*. 35. *Secernunt a ſanguine humorem peculiarem*. ibid. *Dividuntur in vaſculares, & veſiculares*. 36. *In conglobatas, & conglomeratas*. ibid.

Generatio quomodo a verâ mixtione differat. 121.

Gula quid propriè. 10.

H

Hepar quid. Ejus ſitus, moles, & color. 18.

Humerus quid. 11.

Humiditas penes Galenicos quid. 108.

Humores corporis humani præcipui quot. 24. *Deſcribuntur eorum motus, ſecretiones, & diſtributiones per viſcera*. 27.

Hygiene quid. 4.

Hypochondriorum ſitus. 11.

Hypogaſtrium quid, ejuſque Regio. ibid.

I

Ilia quid, ejuſque regiones. 11.

Inguina quid. ibid.

Inteſtinorum ſitus. 17.

Interitus, ſive deſtructio hominis. 102.

Jugulum quid propriè. 10.

L

Arynx quid. 16.

Lien quid, ejuſque ſitus, moles, & color. 18.

Ligamentum quid, & quotuplex. 48.

Linea alba quid propriè. 62.

Lipothymia quid, ejuſque curatio. 236.

Lumbi quid. 11.

Lympha ſanguinis quid propriè. 25. *Ad ignem admota quare concreſcat*. ibid. *Luculentiùs explicatur ejus definitio*. 27.

M

Manus quid.

Materia primi elementi in ſenſu Carteſiano quid. 113. *ſecundi elementi*. ibid. *tertii elementi*. 114.

Ma-

Materiæ ſubtilis exiſtentia negari non poteſt, & quare. 118. *Ab effectibus, quos inducit, percipitur.* ibid. *Ejus motus concitatiſſimus unde proveniat.* 119.
Medicina quid. 1. *Ejus ſubjectum, medium, & finis.* 2. *Ratione horum, cæteris præſtantior facultas eſt.* ibid. *Triplex ejus claſſis: Empirica, Dogmatica, Methodica.* 3. *quinque ejus partes principes.* ibid. *Ejus variæ definitiones a Veteribus deſumptæ; ex Hippocrate, ex Herophilo apud Galenum, ex Avicenna, ex Heurnic.* 4.
Medulla ſpinalis quid. 15.
Medulla oſſium quid. 45.
Mediaſtinum quid. 16. & 65. *Ejus ſubſtantia, & uſus.* 65.
Melancholia penes Priſcos quid. 90.
Mel quid, & quid præſtet in uſu medico. 186.
Membranæ quid. 22. *Varia earum genera, & uſus.* ibid.
Meninges quid. 64. *Matris nomen habent, & quare.* ibid.
Mens hominis in corpore agit, & quomodo. 120.
Meſenterium quid, ejuſque uſus. 18.
Metacarpus quid. 12.
Metatarſus quid. ibid.
Methodus medendi quid, & in ſuas claſſes diſtribuitur. 134.
Mixta tripliciter calefieri poſſunt. 86. *variis ſpiraculis pervia ſunt.* 115.
Mixtio quid reverà penes Chymicos. 121. *quomodo a generatione differat.* ibid.
Morborum principium quid. 139. *Augmentum.* ibid. *Status, & declinato.* ibid. *Diſtribuuntur in humorales, organicos, & mixtos.* 244.
Morborum ſpecies variæ. 103. *Eorum ſolutio critica.* 154.
Morbo affectus homo quando dicitur. 100.
Morbi ſporadici quid. 222. *Idiopathici, & ſympathici ex Veterum ſententia.* 234. *Deuteropathici, & Protopathici.* ibid.
Mors hominis quid. 98.
Muſculi quid. 22., & 29. *Eorum etymologia, ſtructura, & uſus.* 29. *Eorum partes præcipuæ componentes.* 30. *Unde color rubicundus?* 31. *Exponitur eorum actio.* ibid. *Opinio Recentiorum, ratione eorum actionis.* 32.
Muſculi Abdominis quid, & quot.

quot. 62. Eorum munus præcipuum. 63. Variæ eorum ſpecies. 62. Eorum diſtributio. ibid.

Muſculorum variæ denominationes, ratione eorum figuræ, & muneris. 33. Digaſtrici, & bicipites quid. ibid. Antagoniſtæ, ſeu contranitentes. ibid.

N

NAtes, ſive clunes quid. 11.
Nervi quid. 21.

O

OCciput quid. 10.
Oeſophagus quid, ejuſque orificia. 17.

Oleum amygdalarum dulcium quid præſtet in uſu medico. 214. Utrum acidum reverà ſit. 215.

Omentum quid. Ejus ſitus, & figura. 18.

Oſſa quid. 44. Eorum differentia. 45. Medullâ replentur, & quare. ibid. Fracta iterum coaleſcunt, & quomodo. 50. Eorum munus. 49. Numerus. 46. Pluribus gaudent Pueri, quàm Adulti, & quare ibid. Variè articulantur. ibid. Eorum apophyſes, & epiphyſes. ibid.

Oſſa cranii propria 50. Eorum proceſſus 51. Frontis quot. 50. Sincipitis. ibid. Occipitis. 51. Temporum. ibid. Petroſa quid, eorumque proceſſus. 51.

Oſſa cranii communia. ibid. Baſilare, Cuneiforme, ſive Sphenoides. ibid. Cribriforme, ſive Ethmoides. ibid.

Oſſa Maxillarum, eorumque proceſſus. 52. Hyoides, ſive bicorne. 54.

Oſſa Trunci quot. 55. Coſtæ, ſive pleuræ quid. 56. dividuntur in ſpurias, & legitimas. ibid. Sternum quid. 55. Scapulæ, ſive Homoplatæ. ibid. Vertebræ quid, earumque diſtributio. 55. Claviculæ, earumque figura, & ſitus. 56. Coccygis os quid. 55. Iliaca quid, eorumque ſitus. 57. Coxendicis. ibid. Iſchia. 56. Pubis, ſive pectinis. 57.

Oſſa Artuum. 58. Cubitus, eorumque proceſſus. ibid.

Oſſicula Manus. 59. Carpi, Metacarpi, & Digitorum. ibid.

Oſſa Femoris. 60. Tibiæ, & pedis extremi quid, & quot. 61.

Oſſa Seſamoidea quid. ibid.

Pan-

P

PAncreas quid, ejuſque figura, color, & ſitus. 18.
Palpitatio cordis quid, & quomodo curetur. 229.
Panniculus adipoſus quid. 24. *Ejus ſubſtantia & ſitus in corpore humano.* 43. *Ejus uſus. ibid.*
Panniculus carnoſus, ejuſque ſitus. 44. *Munus. ibid.*
Partes componentes corporis organa quid. 20. *dividuntur in ſolidas, & fluidas. ibid. Fluidæ quid. ibid. ſolidæ. ibid. Rurſus dividuntur in duras, & molles ibid. Similares, & diſſimilares.* 23. *Organicæ, & inorganicæ quid. ibid. Spermaticæ, & ſanguineæ penes Veteres. ibid. Aſſignatur earum diſcrimen. ibid.*
Pathologia quid. 3.
Pedes quid. 12.
Perinæum quid. 11.
Pericranium quid. 45.
Peritonæum quid. 16. & 65. *Ejus duplicatura, & proceſſus.* 65. *Viſcera omnia includit.* 66.
Perioſteum quid. 45.
Pericardium quid, ejuſque ſubſtantia. 69. *Munus præcipuum.* 70. *Humore intus repletur, & unde proveniat. ibid.*
Pharynx quid. 17.
Pharmacia quid. 134.
Phyſiologia quid. 3.
Pili quid, eorumque varia genera. 40. *Eorum partes, & vaſcula ſanguifera.* 41. *Eorum uſus ibid. Quomodo nutriantur.* 42.
Pituita in ſanguine apud Veteres quid. 90.
Pleura quid. 16. & 64.
Polypus quid. 222. *Nominis variæ ſignificationes. ibid. De quo agatur in hoc Tractatu. ibid.*
Polypi cordis definitio. 223. *Diagnoſis.* 224. *Cauſa. ibid. Prognoſis. ibid. Curatio.* 225.
Polypo affecti, in motu ſeſe exercentes, lipothymiâ corripiuntur, & quare. 228.
Polypos concreſci in corde poſt mortem tantùm, falſum eſt. 228. *In venis faciliùs, quàm in arteriis concreſcunt, & quare. ibid.*
Pubes quid, ejuſque etymologia. 11.
Pulſus quid, ejuſque conditiones. 144. *Compoſitus quid.* 146.

In.

Intermittens. ibid. Intercurrens, ſive intercidens. ibid. Deficiens. ibid.
Pylorus, ſive Janitor quid. 17.

R

Radius, ſive focile minus quid. 58.
Renes quid. 19.
Res nonnaturales quid, & quot. 105.
Rete. Vide Omentum.

S

Sal quid propriè, ejuſque varia genera. 94.
Sal artificiale quid, & quotuplex. ibid. Ex quo illud educunt chymici. ibid.
Salia naturalia, ejuſque variæ ſpecies. ibid. Ex quo potiſſimùm eliciuntur. ibid.
Sanguis quid. 26. Ejus partes præcipuæ componentes. 24., & 87. ſtrictè ſumptus quid. 90.
Sanguinis principia penes Galenicos. 90. Penes chymicos. ibid. Horum ſententiæ non reprobantur. 89.
Sanguinis motus circularis. 74. Ejus conſtitutio, ejuſque triplex motus. 84. Fermentativus. ibid. Fluoris. 85. Progreſſionis. ibid.
Sanitas corporis humani quid. 99. Quomodo conſervanda. 106.
Sanus homo quando dicitur. 100.
Sceleton quid. 50.
Scrobiculum cordis quid. 11.
Semiotice quid. 4.
Serum ſanguinis quid. 24. Ad ignem admotum concreſcit, & quare. ibid.
Siccitas penes Galenicos quid. 108.
Signa morborum quid, eorumque diſtributio. 130.
Signorum varia genera, ratione prognoſis morborum. 133.
Sinciput quid. 10.
Spiritus animales quid. 25. Differunt a ſucco nerveo. 26. Luculentiùs explicatur eorum definitio. 27.
Sternum quid. 55.
Succus pancreaticus quid. 26., & 27.
Sura quid propriè. 12.
Sutura quid, & quotuplex. 46. Explicantur ejus varia genera. 47.
Symptoma quid. 133.
Syncope quid propriè. 236.

Sy-

Synovia oſſium quid, & quis uſus. 49.

T

Tarſus quid. 12.
Tempora quid. 10.
Temperamentum, ſive corporis humani conſtitutio ex Galeno quid, & quotuplex. 103.
Thorax quid, ejuſque partes exteriores. 10.
Therapeutice quid. 4.
Thymus quid. 82. *ejus ſtructura, & uſus.* 83. *Utrum glandula ſit. ibid.*
Tibia quid propriè. 12.
Truncus, ejuſque oſſa. 55.

V

Valvulæ quid, earumque uſus. 22. *Exponitur earum ſtructura, & munus exemplo follis. ibid.*
Valvulæ cordis, earumque varia nomina. 76. *Sygmoides, earumque numerus, & ſitus ibid. Tricuſpides quid, & quot.* 77.
Varix quid, ejuſque definitio, & Diagnoſis. 241. *Cauſa ibid. Prognoſis.* 242. *Curatio ibid.*
Vaſa quid propriè, & quotuplicis generis. 21.
Vaſa, ſive ductus lymphatici quid ibid.
Venæ quid. 21. *Pulſu carent, & quare.* 79. *Earum ſtructura, & uſus, ibid. Earum tunicæ quatuor. ibid. Earum trunci præcipui.* 73. *Unde exoriantur. ibid.*
Vena cava quid. 74. *Pneumonica ibid.*
Venæ lacteæ, ſive ductus chyliferi quid. 21.
Veſicæ urinariæ ſitus in utroque ſexu. 19.
Veſiculæ ſeminales quid, earumque ſitus. ibid.
Vertex quid. 10.
Viſcera quid, eorumque ſitus in genere. 13.
Vita corporis humani materialis quid. 97, & 102. *Animæ rationalis ibid. Hominis ibid. Tripliciter in homine diſtinguitur.* 99.

U

Ulna, ſive focile majus quid 58.
Ungues quid, & quæ eorum partes. 41. *Eorum ſubſtantia, & uſus.* 42. *Quomodo nutriantur ibid.*

Ure-

Ureteres quid, eorumque ſitus. 19.
Urethra quid. ibid.
Uterus, ejuſque partes adnexæ quid. ibid.

Z

Z*Irbus.* Uide *Omentum.*

FINIS LIBRI PRIMI.

Digitized by Google

Digitized by Google